

დეკანოზი ნესტორ ჟუბანეიშვილი

ქველი აღთქმის საღვთო ისტორია

თბილისი 1990

ქველი აღთქმის

საღვთო ისტორია

შადგანილი და გამოცემული

ქუთაისის საკათედრო ტაძრის დეკანოზის

ნესტორ ყუბანეიშვილის მიერ

მეორე გამოცემა

**ქმოსავლის ნაწილი გადაირიცხება თბილისის
\აკათედრო ტაძრის მშენებლობის ფონდში**

თბილისი 1990

**The Biblical History
Of the Old Testament
by N. Kubaneishvili
editor: M. Songulashvili**

ამჟეფანად დაწერილ წიგნთა შორის ბიბლიას ბადალი არ მოეპოვება. დღევანდელ მსოფლიოში იგი ყველაზე გავრცელებული წიგნია. 1200-მდე ენაზე არსებობს მისი თარგმანი. ყოველწლიურად მას მილიონობით ბეჭდავენ და ავრცელებენ.

თავად სიტყვა „ბიბლია“ ბერძნულიდან მომდინარეობს და ქართულად „წიგნებს“ ნიშნავს. სწორედ ამიტომ, რომ ხშირად ბიბლიას წიგნთა-წიგნს უწოდებენ.

ბიბლიას საუკუნეების მანძილზე სწერდნენ ლეთიერმოაგონებელი ავტორები. იგი შედგება ძველი და ახალი აღთქმის წიგნებისგან. ტრადიციის მიხედვით, უძველესი ბიბლიური წიგნები დაიწერა ძველი წელთაღრიცხვის XIV-XIII საუკუნეებში, ხოლო უახლესი წიგნები — ახალი წელთაღრიცხვის I საუკუნეში. ძველი აღთქმა იწერებოდა ძველებრაულსა და არამეულ ენებზე, ხოლო ახალი აღთქმა — ძველბერძნული ენის ელინისტურ დიალექტზე, ე. წ. კოინეზე.

ბიბლია არის წიგნი ღმერთსა და ადამიანზე, მისი პირველი ნაწილის (ძველი აღთქმა) თხრობა საღვთო ისტორიის ფონზეა გაშლილი.

ძველი აღთქმა იწყება სამყაროს გაჩენით, ადამიანის შექმნით და გრძელდება ღვთის რჩეული ერის, ებრაელების ისტორიის თხრობით.

ყველა ქრისტიანის ვალია, რაც შეიძლება უკეთ შეისწავლოს და იცოდეს ბიბლია ანუ საღვთო წერილი.

გასულ საუკუნეში და ჩვენი საუკუნის დამდეგს საღვთო წერილის შესასწავლად გამოცემული იქნა რამოდენიმე სახის საღვთო ისტორიის სახელმძღვანელო. მათ შორის ყველაზე სრული და სანიმუშოდ შედგენილია ქუთაისის ტაძრის დეკანოზის ნესტორ ყუბანეიშვილის „ძველი აღთქმის საღვთო ისტორია“ (ქუთაისი, 1908).

როგორც წიგნის წინასიტყვაობიდან ირკვევა, ავტორს მიზნად დაუსახავს, ყველასთვის გასაგები ენით შეედგინა ისეთი სახელმძღვანელო, რომელიც გამართული იქნებოდა იმხანად არსებული საერო და სასულიერო სასწავლებლების პროგრამების კვალობაზე.

გულწრფელად უნდა ითქვას, რომ ამ საქმისათვის დეკანოზ ნ. ყუბანეიშვილს მშვენიერად გაუმართებია თავი. მის მიერ შედგენილ სახელმძღვანელოს დღესაც არ დაუკარგავს თავისი ფასი. ამჟამად იგი ბიბლიოგრაფიულ იშვიათობადაა ქცეული, ხოლო ჩვენი საზოგადოების ინტერესი მისდამი დღითიდღე მატულობს.

უპიკველად ეს წიგნი დიდ სამსახურს გაუწევს ბიბლიის შესწავლით დაინტერესებულ ყველა მკითხველს.

ავტორისეული ტექსტი წინამდებარე გამოცემაში თითქმის უცვლელად იბეჭდება. ამიტომ მკითხველმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ ზოგიერთი ბიბლიური ტერმინის, საეკლესიო თუ გეოგრაფიული სახელების მართლწერა არ შეესაბამება სადღეისოდ დადგენილ ნორმებს (შეადარეთ: ბიბლია, საქართველოს საპატრიარქოს გამოცემა, თბ. 1989).

მაღახა სონდულაშვილი.

წინასიტყვაობა

საღვთო სჯულის (აგრეთვე სხვა საგნების) სასწავლებლად სახელმძღვანელო წიგნი ქართულ ენაზე რომ საკიროს. ამაზედ ლაპარაკი მეტად მიმაჩნია, რადგანაც ეს უველასთვის ცხადია, სამწუხაროდ ჩვენდა, ჩვენ არ გვქონდა ქართულ ენაზე შედგენილ — გამოცემული ძველი და ახალი აღთქმის სრული საღვთო ისტორია. ამიტომ განვიჭრაზე ამ წიგნის შედგენა და გამოცემა. შედგენის დროს ეხელმძღვანელობდი ქართულ. რუსულ და სლავიანურ საღვთო წერილის წიგნებით (დაბადებით). აგრეთვე დეკანოზების ნ. პოპოვის, პ. სმირნოვის, დ. სოკოლოვის და ა. რუდაკოვის ძველი აღთქმის ისტორიით და ბიბლიურ საღვთის მეტყველო ლექსიკონით დეკ. ვ. მიხაილოვსკისა. შეძლებისა და გვარად ვციდობლბდი შემედგინა ეს წიგნი უველასათვის ადვილ გასაგებ ენაზე. სადაც საკიროდ დავინახე, ზოგიერთი სიტყვების განმარტება იქვე ფრჩხილებში ჩავსწერე, რომ მკითხველმა ადვილად გაიგოს აზრი და არ დასჭირდეს ლექსიკონში სიტყვების ძებნა. წიგნი არის შედგენილი გიმნაზიების, რეალურ, სამოქალაქო და სასულიერო სასწავლებლების პროგრამაზე. თუმცა, საკიროდ ვრაცხ დაუმატო, რომ ჩვენი გამოცემის დანიშნულება არ განისაზღვრება მოსწავლეთა საკიროებით, ვინაიდან სხვებისთვისაც საკიროდ მიგვაჩნია ასეთი გამოცემა ქართულ ენაზე.

დეკანოზი ნესტორ ყუბანეიშვილი

ძველი აღთქმის საღვთო ისჯვარია

§ 1. მოკლე ცნება ღმერთზე და ანგელოსებზე.

ქვეყნის და კაცის შექმნა

(ქვეყნის შექმნიდან ქრისტეს შობამდე 5503 წელიწადია)

ცა და ქვეყანა და ყოველივე. რაც კი არის ცაში და ქვეყანაზე, არის ღვთის გაჩენილი. ანუ ღვთის შექმნილი. ყველაფერს აქვს დასაწყისი, ანუ დასაბამი: იყო ისეთი დრო, როცა ცა და ქვეყანა არ ყოფილა, მაგრამ არ ყოფილა ისეთი დრო, როცა ღმერთი არ იყო. ღმერთი ყოველთვის იყო. არს და იქნება. ღმერთი არის საუკუნო არსება. არ არის ისეთი ადგილი. სადაც ღმერთი არ იყოს, ღმერთი არის ყოველგან მყოფი. ის არის ყოვლად კეთილი, ყოვლად წმიდა, ყოვლის მცოდნე. ყოვლის შემძლებელი. არსებით ღმერთი არის სული უსხეულო და ამიტომ უხილავი. თვითონ ღმერთმა გამოგვიცხადა ჩვენ თავისს თავზე. რომ ის არის ერთი არსებით, მაგრამ სამ პიროვანი: მამა, ძე და სული წმიდა. რომ ღვთის სამივე პიროვნებას აქვს თანასწორი ძალა და დიდება, რომ სამივე პირი არის ერთი ღმერთი და არა სამი; ამიტომ ღმერთს ჩვენ ვეძახით „ყოვლად წმიდა სამებას, ერთ არსებას და განუყოფელს“. ღმერთი არის შემოქმედი ცისა და ქვეყნისა, ხილულისა და უხილავისა.

პირველად ღმერთმა შექმნა უხილავი ქვეყანა — ანგელოსები. ანგელოსები არიან სულნი უსხეულონი, გონიერნი და თავისუფალნი. სიტყვა ანგელოსი ნიშნავს მოამბეს, მაუწყებელს, ისინი იწოდებიან მოამბედ ამიტომ, რომ, ღვთის განგებით, ისინი მიიღებდნენ კაცის სახეს, გამოეცხადებოდნენ წმიდა კაცებს და უამბობდნენ, ანუ აუწყებდნენ მათ ღვთის ნებას, ანგელოსები განიყოფებიან ცხრა გუნდად და იწოდებიან სერაფიმებად, ხერუვიმებად, მთავარანგელოსებად და სხვა.. პირველად ყველა ანგელოსნი იყვნენ კეთილნი სულნი, მაგრამ ერთი მთავარანგელოსთაგანი გააპარტავნდა და მოინდომა ღვთის გათანასწოება. აპარტავნებამ ის ღმერთს განაშორა და შეიქმნა ბოროტი და ღვთის წინააღმდეგი. მას ვეძახით სატანას, ეშმაკს. სატანამ ბევრი ანგელოსი შეადგინა, იმათ ღმერთი გაუირისხდა და გადმოყარა ციდან, მოაკლო ისინი ნეტარ საცხოვრებელს. ამგვარად ანგელოსნი განიყვნენ კეთილ და ბოროტ სულებად.

უხილავი ქვეყნის შემდგომ ღმერთმა არაარისაგან შექმნა, ანუ გააჩინა ხილული ქვეყანა. პირველად ქვეყანა იყო მოუწყობელი, ესე იგი, ყოველი ნივთიერება, რომლისაგანაც ქვეყანა შესდგება, ერთად იყო არეული, ეს ნივთიერება წარმოადგენდა უფსკრულს, ბნელით იყო დაფარული და სული ღვთისა მიმოვიდოდა მასზედ. ეს ნივთიერება ღმერთმა თავისს სიტყვით მოაწესრიგა და ქვეყანას მისცა ეხლანდელი წეს-წყობილება ექვს დღეში.

ღმერთმან თქვა: „იქმენი ნათელი!“ და გამოჩნდა ნათელი. ღმერთმან განჰყო ნათელი ბნელისაგან, ნათელს დაარქვა დღე, ბნელს — ღამე და იყო დღე ერთი.

მეორე დღეს ღმერთმა შექმნა სამყარო, ანუ ხილული ცა.

მესამე დღეს წყალი განჰყო მიწისაგან: გამოჩნდა მიწა, ხმელეთი; გამოჩნდნენ ზღვები, ტბები, მდინარეები და წყაროები; ღვთის ბრძანებით მიწაზე აღმოცენდა ყოველგვარი მცენარე.

მეოთხე დღეს ღმერთმა გააჩინა ცის მნათობნი: მზე, მთვარე და ვარსკვლავები.

მეხუთე დღეს ღმერთმა შექმნა თევზნი და ფრინველნი.

მეექვსე დღეს ღმერთმა შექმნა ოთხ ფეხნი ცხოველნი, პირუტყვნი, მხეცნი და ქვეწარმავალნი და, ბოლოს, კაცი. კაცის შექმნის წინ ღმერთმა ბრძანა: „ექმნეთ კაცი ხატად და მსგავსად ჩვენდა“, და შექმნა ღმერთმა კაცი: მიწისაგან გააყეთა სხეული, შთაბერა პირსა მისსა სული უკვდავი, გონიერი და თავისუფალი და იქმნა კაცი სულად ცხოველად. პირველ კაცს ერქვა ადამ. ღმერთმა წინათვე მოამზადა მისთვის სამოთხე, მშვენიერი ბაღი ედემში, აღმოსავლეთის მხარეს. მას რწყავდნენ მდინარენი ფისონ, გეონ, ტიგრისი და ეფრატ. სამოთხეში იყო ყოველგვარი ხე-ხილი, სანახავად მშვენიერი და საკმელად კარგი. შუა სამოთხეში იდგა ორი ხე: ხე ცხოვრებისა და კეთილის და ბოროტის ცნობისა. ღმერთმან დაასახლა ადამი სამოთხეში და უბრძანა, რომ ეკეთებინა ის და მოეეცო მისთვის. ამგვარად დაუნიშნა მას საქმე ფიზიკური, ესე იგი, ჭან-ლონით სამოქმედო. საკმელად კაცს ღმერთმა მისცა ბალახის თესლი და ხის ნაყოფი და თან ამცნო, ანუ მცნება მისცა: „არ შეამო კეთილი და ბოროტის ცნობის ხის ნაყოფი და თუ შეამო, მოკვდეს.“ მეორე ღმერთმა მიუყვანა ადამს ცხოველები, რომ მან უწოდოს მათ სახელები, ღმერთმა მისცა ადამს საქმე გონებით სამოქმედო. ადამმა ყოველ ცხოველს უწოდა შესაფერი სახელი და შენიშნა, რომ მისი მსგავსი არსება არ იყო. მაშინ ღმერთმა თქვა: „არა კეთილ არს ყოფად კაცი მარტო, უქმნეთ მას შემწე, მსგავსი მისი.“ და მოუ-

ლინა ადამს ღრმა ძილი, ძილის დროს გამოუღო ნეკნი ერთი, შეუქმნა შემწე და მიუყვანა მას. ადამმა თქვა: „ესე არს ძვალი ძვალთა ჩემთაგანი, და ხორცი ხორცთა ჩემთაგანი, ამას ეწოდოს ცოლ“. შემდგომ დაარქვა ცოლს სახელად ევა (ცხოვრება). ღმერთმა აკურთხა იგინი: „აღორძინდით და გამრავლდით, და აღავსეთ ქვეყანა, და ეუფლენით მას, და მთავრობდით ყოველთა ცხოველთა ზედა.“ ამ გვარად ღმერთმა შექმნა ყოველივე ხილული და უხილავი და იხილა, რომ ყოველივე კეთილ არს.

მეშვიდე დღეს ღმერთმან „განისვენა ყოველთაგან საქმეთა თვისთა,“ ესე იგი, ახლად არა შეუქმნია რა, „და აკურთხა ღმერთმან დღე მეშვიდე და წმინდა ჰყო იგი“ და დაუნიშნა კაცს ეს დღე (შაბათი) ღვთის სადიდებლად.

შექმნის შემდგომ ღმერთს არ დაუტოვებია ქვეყანა უმოწყალოდ. ის მუდამ დროს უვლის ქვეყანას და ყოველივე მის ქმნილებას, ზრუნავს მასზედ, უპყრია მას თავისს უფლებებში ყოველივე, რაც კი შექმნა, ამიტომ ღმერთს ვეძახით ჩვენ შემოქმედს და ყოვლისა მპყრობელს, ხოლო ღვთის ამ მოქმედებას უწოდებთ ღვთის განგებულებად.

§ 2. პირველ-ყოფითი მდგომარეობა კაცთა. (ადამ და ევას ცხოვრება სამოთხეში)

სამოთხეში ცხოვრების დროს ადამ და ევა იყვნენ ნეტარებაში. ღმერთმა მისცა მათ ყოველივე სიკეთე. არაფერში ნაკლულევენებას არ გრძნობდნენ, იყვნენ სრული კმაყოფილნი: ღვთისაგან ჰქონდათ მიცემული საცხოვრებელ ბინად მშვენიერი ბაღი (სამოთხე), ყოველივე სიკეთით აღვსილი და შემკობილი, იმავე ბაღში ჰქონდათ გამოუღეველი საზრდო: სხვადასხვა ხე-ხილთა ნაყოფი და ბალახთა თესლი; ტანისამოსი სრულად არ იყო მათთვის საჭირო, რადგანაც პაერი მათზე ცულად არ მოქმედებდა, ავად არ ხდებოდნენ და სიკვდილს არ მოელოდნენ. ზრუნავდნენ იყვნენ, მაგრამ არ რცხვენოდნენ, რადგანაც იყვნენ უმანკონი და უცოდველნი, სინილისი წმინდა ჰქონდათ, არავითარ ბოროტებაში არ ჩადიოდნენ. რომ უსაქმოდ არ მოწყენოდნენ, ადამ და ევას ღმერთმა დაუნიშნა საქმე. ფიზიკური და გონებრივი: ისინი უვლიდნენ ბაღს და აკვირდებოდნენ ღვთის ყოველივე ქმნილებას, ეცნობოდნენ მათ და მათი განხილვით და გაცნობით სცნობდნენ თვით ყოვლად სახიერს და ყოვლად ბრძენ ღმერთს. მათი შრომა არ იყო შემაწუხებელი,

არამედ სასიამოვნო. ისინი არაოდეს არ გრძნობდნენ მწუხარებას; არ იცოდნენ შური. მტრობა და სიძულვილი. ღმერთს უყვარდა ივანი, როგორც შვილი; ხშირად ეცხადებოდა და ასწავლიდა მათ იმას, რაც მათთვის საჭირო იყო და თვითონ ვერ შესძლებდნენ მის შესწავლას.

§ II. პირველ კაცთა შეცოდება. მაცხოვრის აღთქმა. ადამ და ევას განდევნა სამოთხიდან

ადამ და ევას ნეტარება ეშმაკმა შეიშურა და მოინდომა მათი შეცოდება. ერთხელ ევა იყო აკრძალულ ხის მახლობლად, ეშმაკი შევიდა გველის მუცელში და გველი ალაპარაკა. გველმა ჰკითხა ევას: „რისთვის გოთხრათ უფალმან, არ შეამოთ არც ერთი ხის ნაყოფი?“ ევამ მიუგო: „ჩვენ შეგვიძლია ვსჭამოთ ყველა ხის ნაყოფი, გარდა იმ ხის ნაყოფისა. რომელიც შუა სამოთხეშია: ღმერთმა გვიბრძანა: „არ შეამოთ მისი ნაყოფი და არც შეეხოთ მას, რომ არ მოკვდეთ.“ გველმა უთხრა ევას: „არა, კი არ მოკვდებით. არამედ ღმერთმა იცის, რომ, როცა სჭამო იმ ხის ნაყოფს, აგეხილებათ თვალნი თქვენნი და, როგორც ღმერთნი. გეცოდინებათ კეთილი და ბოროტი.“ ამ სიტყვებით ეშმაკმა შეაძლია ევა: ის დაუევირდა აღკრძალულ ხის ნაყოფს, მოეწონა, ღვთის ბრძანება დაივიწყა, მოწყვიტა აღკრძალული ნაყოფი, სჭამა და ადამსაც აჭამა. იმათ დაარღვიეს ღვთისაგან მიცემული მცნება. ღვთის მცნების დარღვევა არის ცოდვა. სხვებრ რომ ეთქვათ — ადამ და ევამ ღმერთს შეცოდეს. იმათ აღეხილათ თვალნი, დაინახეს ერთმანეთის სიშიშველე, შერცხვათ და ლელვის ფოთლებით იფარავდნენ სიშიშველეს. ღვთის შეეშინდათ და ხეებშუა იმალებოდნენ. მაგრამ ღმერთს სად დაემალებოდნენ? მოესმათ ხმა ღვთისა: „ადამ, სადა ხარ?“ ადამმა მიუგო: „ხმა შენი მესმა, შემეშინდა, რადგანაც შიშველ ვარ. და დავიძალე.“ ღმერთმა უბრძანა: „ვინ გითხრა შენ, რომ შიშველ ხარ. თუ არ ჰქამე ჩემგან აღკრძალული ნაყოფი?“ ადამმა მიუგო: „ღედა-კაცმა. რომელიც მომეც მე, მომცა აღკრძალული ნაყოფი და ეჭამე“. ღმერთმა უბრძანა ევას: „რა ჰყავ ესე?“ ევამ მიუგო: „გველმა მაცთუნა და ეჭამე.“ მაშინ ღმერთმა დასწყევლა გველი: „წყველ იყო შენ, მუცლითა შენითა ხეილოდე მიწაზე და მიწას ჰამდე შენ სიცოცხლეში, თესლი ღედა-კაცისა შემუსრავს თავსა შენსა.“ ამ სიტყვებით ღმერთმა აღუთქვა კაცობრიობას მაცხოვარი (მესია ანუ ქრისტე), სოფლის მხსნელი, რომელიც იშვება ქალწულისაგან და მოსპობს ეშმაკის უფლებას კაცზე. ევას უთხრა: „ავადმყოფობით და მწუხარებით შობდე შვილსა

შენსა და ქმარი შენი გეუფლებოდის შენ“ ადამს უთხრა: „რადგანაც შენ ცოლს გაუგონე და ჩემი მცნება დაარღვიე, წყეულ იყავნ ქვეყანა საქმეთა შინა შენთა: ოფლითა პირისა შენისათა სკამდე პურსა შენსა (ესე რგი მეტის მეტი შრომით და მწუხარებით შოობდე საზრდოს) მიწადვე მიქცევადმდე, მიწა ხარ და მიწადცა მიიქცე.“

რომ მათ არ დაევიწყნათ ღვთისაგან აღთქმული მაცხოვარი, ღმერთმა ასწავლა ადამს ცხოველების მსხვერპლად შეწირვა; უნდა დაეკლათ სბო, ცხვარი ან თხა, გაეტყავებინათ, ხორცი მსხვერპლად უნდა შეეწირათ და ტყავი ტანისამოსათ შეეკერათ. მსხვერპლის შეწირვა მოასწავებდა მაცხოვრის მსხვერპლად შეწირვას. ღმერთმა შემოსა ისინი ტყავის შესამოსით და, რომ იმათ არ ეჭამათ ხე ცხოვრების ნაყოფი, განდევნა ისინი სამოთხიდან და კარებზე დააყენა ხერხეიმი ცეცხლის ხრმით ხელში:

ადამი დაესახლა სამოთხის მასლობლად. სამოთხის გარეთ ადამ და ევამ დიდი მწუხარება და გაჭირება გამოსცადეს: დიდი შრომით შობდნენ საზრდოს, რადგანაც სასარგებლო მცენარეებთან ერთად მიწაზე აღმოცენდნენ უსარგებლო და მავნებელი. მცენარეებიც; ცხოველები, რომლებიც წინეთ კაცს ემორჩილებოდნენ, შეიქმნენ ურჩნი და ზოგნი მათგანი საშიშნიც; ხშირად პაერიც ცუდად მოქმედებდა მათზე და ავად ხდებოდნენ. ცოდვა მძიმე ლოდივით ზწვა მათ გულზე. ერთი ნუგეში-ლა დარჩა მათ: ისინი მოელოდნენ მაცხოვარს, გამომხსნელს.

§ 4. კაინ და აბელ. სეითის დაბადება

სამოთხიდან განდევნის შემდგომ ადამ და ევას ეყოლათ შვილები როცა მათ დაებადა პირველი შვილი, ევამ თქვა „მოვიგე კაცი ღვთისა მაერ,“ და დაარქვა მას სახელად კაინ (მოგება). ის ფიქრობდა, რომ კაინ იყო გამომხსნელი; მაგრამ მალე დაინახა, რომ მოტყუვდა და გლოვა დაიწყო, ამიტომ მეორე შვილს დაარქვა აბელ (გლოვა). კაინ იყო მიწის მუშა, აბელ ცხვრის მწყემსი. ერთხელ მათ შესწირეს ღმერთს მსხვერპლი, კაინმა — მიწის ნაყოფი, აბელმა ცხვარი. აბელის მსხვერპლი ღმერთმა მიიღო, კაინის კი არა; ამიტომ რომ აბელს ჰქონდა სარწმუნოება მომავალ მაცხოვარზე და წმიდა გულით ეგვდებოდა ღმერთს, კაინს კი არც სარწმუნოება ჰქონდა და არც ღმერთს ლოცვილობდა. კაინ ძლიერ შეწუხდა, ძმის სიკეთე შეშურდა და განიზრახა მოკვლა მისი. მოწყალე ღმერთს უნდოდა, რომ კაინს ეს განზრახვა არ შეესრულებინა და გაათრთხილა ძვი, მაგრამ კაინმა არ მიიღო გაფრ-

თხილუბა: წაიყვანა ძმა თვისი, აბელ მინდორში და მოკლა იგი. მაშინ ღმერთმა ჰკითხა კაინს: „სად არის აბელ, ძმა შენი?“ კაინმა მიუთხო: „არ ვიცი. განა მე მისი მცველი ვარ?“ ღმერთმა უბრძანა: „რა ჰყავ ეს? შენი ძმის სისხლი ღალატებს ჩემდამო. წყეულ იყავ შენ ქვეყანაზე, რომელმანც შენი ხელითგან მიიღო სისხლი ძმისა შენისა. განგდებულ იყო პირისაგან ქვეყანისა, კვნესით და ძრწოლით ხეიდოდე მასზედ“. კაინ შიშისაგან ათრთოლდა და უთხრა უფალს: „მძიმეა და მიუტევებელი ცოდვა ჩემი! ამის შემდგომ ვინც შემგვდება, ის მომკლავს მე.“ ღმერთმან უთხრა: „ვინც მოკლას კაინ, შური მიეგოს მას შვილი წილი.“ ღმერთმა კაინს დასდვა ნიშანი, რომ არავის მოეკლას ის. კაინ თავის სახლობით განშორდა მშობლებს და დაესახლა ნაიდს, ედემს იქით აღმოსავლეთისაკენ, ააშენა ქალაქი და დაარქვა მას ენოხ — სახელი თავისი შვილისა. კაინის ბოროტმა სქემემ დიდ მწუხარებაში ჩააგდო ადამ და ევა. მაშინ ღმერთმა მისცა მათ აბელის მაგიერ მესამე შვილი სეითი, რომელიც იყო ღვთისმომწიში. კეთილმსაური და დედ-მამის ნუგეშისმცემელი.

§ 5. სეითის და კაინის ჩამამავლობა. მათი შერევა და საყოველთაო გარყვნა

ადამის სიკვდილის შემდგომ ოჯახს განაგებდა ჩამომავლობაში მყოფი უხუცესი (უფრო ხნიერი), რომელიც იწოდებოდა პატრიარქად, ანუ მამა-მთავრად. რადგანაც ადამის ოჯახობა მისვე სიცოცხლეში გაიყო ორ ოჯახად, ამიტომ იმათ განაგებდა ორი მამათ-მთავარი, კაინ და სეით. მამათ-მთავარს ემორჩილებოდა ოჯახის ყველა წევრი. მამათ-მთავარი არჩედა სადავო საქმეებს, დამნაშავეს სჯიდა, მართალს იფარავდა; ის გადასცემდა სწავლას ღმერთზე, მომავალ მაცხოვარზე; ის სწირავდა ღმერთს მსხვერპლს: ამ გვარად მამათ-მთავარი იყო თავისი ჩამომავლობის მეფეც. მღვდელიც და მასწავლებელიც. ამის გამო, როგორიც იყო მამათ-მთავარი, ისეთი იყო მისი ჩამომავლობაც.

კაინი თვითონ ბოროტი კაცი იყო და ამიტომ მისგან ბოროტი ჩამომავლობა წარმოსდგა. ღმერთი და კეთილი საქმენი ყველამ მალე დაივიწყა. ისინი მარტო ქვეყნიურ ცხოვრებაზე ზრუნავდნენ. კაინის ერტმა ჩამომავალთაგანმა. ლამექშა, პირველმა შვირთო ორი ცოლი: ადა და სელლა. ადასაგან ეყოლა მას ძე, იობელ, რომელმანც გამოიგონა მუსიკალური საკრავები; სელლასაგან ეყოლა ძე, თობელი, რომელმანც პირველად შამოიღო მჭედლობა, და ასული, ნოემა, რომელ-

მანც პირველადი შემოიღო ქალთა მორთულობა და ხელსაქნარი. გარეგნობით მათი ცხოვრება მსიარულად მიდიოდა. მაგრამ მათ ცხოვრებაში არ იყო ბედნიერება. კაინის ჩამომავლობაში ყოველი კაცი მარტო თავისთავზე ზრუნავდა და სხვაზე არ ფიქრობდა. მათ შორის გაჩნდნენ გმირნი, რომელნიც ავიწროებდნენ უღონოებს. საღეთო წერილი კაინის ჩამომავლობას უწოდებს კაცთა შეილებად.

სეითისგან წარმოსდგა კეთილმსახური ჩამომავლობა. მათ ჰქონდათ საჩუქუნოება ციმერთზე. მომავალ მაცხოვარზე: უყვარდათ და ეწეოდნენ ერთმანეთს და ასრულებდნენ ღვთის ნებას, ამიტომ იწოდებოდნენ ღვთის შვილებად. სეითისგან წარმოდგნენ შემდგომნი მამათ-მთავარნი: ენოს, კანან, ჯალელილ. იარედ. ენუქ. მათუსალ, ლამექ და ნოე. მათ შორის უფრო შესანიშნავნი იყვნენ ენუქ, მათუსალ. და ნოე. ენუქ იყო წინასწარმეტყველი, ის წმიდა ცხოვრებისათვის ცოცხლად იქმნა ალტა-ცებული ზეცა. მათუსალმა იცოცხლა ყოველ კაცზე დიდხანს, 969 წელიწადი. საზოადოდ წარლენამდი კაცი დიდ ხანს ცოცხლობდა: ადამმა იცოცხლა 930 წ., სეითმა 912 წ., ენოსმა 905 წ., კანანმა 910 წ., მალელილმა 895 წ., იარედმა 962 წ., ენუქი ქვეყანაზე ცხოვრობდა 365 წ., ლამექი იცოცხლა 753 წელს.

კაინის და სეითის ჩამომავლობანი წინეთ ცალკ-ცალკე ცხოვრებდნენ. მაგრამ, როცა ხალხი გამრავლდა, ისინი ერთიმეორეს დაუახლოვდნენ. სეითის შთამომავლობამ შენიშნა, რომ კაინის ჩამომავლობაში მშვენიერი გასათხოვარი ქალები იყო და დაიწყო მათი ცოლად შერთვა, ამგვარად დაუქეგობრდა კაინის ჩამომავლობას და მასთან ერთად სეითისა მათი ყოველივე ცუდი ზნე-ჩვეულება: გარყვნილობა, ძალადობა, მოძმის დაჩაგვრა. ქვეყანა განიხრწნა და აღივსო უსჯულოებითა. ყველამ ღმერთი დაივიწყა, ყველა გაბოროტდა. ამ საყოველთაო გარყვნის დროს ცხოვრებდა ერთი ღვთის მორწმუნე, მართალი კაცი თვისი ოჯახობით. ეს იყო ნოე.

§ 8. მსოფლიო წარლენა. აღთქმა ღვთისა ნოესთან

(3246 წ. ქრისტეს შობამდი)

მოწყალე ციმერთს უნდოდა ხალხის მოქცევა და სინანული, ამიტომ ნოეს პირით გამოუცხადა მათ. რომ ისინი თუ 120 წლის განმავლობაში არ მოიქცევიან, სასტიკად იქნებიან დასჯილნი. ხალხი არ მოიქცა. მაშინ ღმერთმა უბრძანა ნოეს: „ქვეყანა განიხრწნა და აღივსო უსჯულოებითა, გააკეთე ოთხკუთხი კიდობანი, (დიდი ხომალდი) ხეოაგან ულ-

პოლველთა, სამ სართულიანი, დაყავ ოთახებად, გაფისე შიგნით და გარეთ, ზევითგან გაუყეთე ფანჯარა და გვერდზე კარი. მე მოვიყვან ქვეყანაზე წყლით ღრვნას, რომ მოვსპო დედა-მიწაზე ყოველი სულდგმული; ხოლო შენ შენი ოჯახობით შედი კილობანში, შეიგვანე შიგ ყოველი ცხოველი წმიდა (რომელიც მსხვერპლად შეიწირებოდა) შეიდ-შეიდი წყვილი და უწმიდური (რომელნიც მსხვერპლად არ შეიწირებოდა) ორ-ორი რწყვილი; მოამზადე შენთვის და მათთვის ერთი წლის საზრდო და შეიტანე კილობანში.“ ნოემ ყოველივე აღასრულა, რაც უბრძანა მას ღმერთმა. ღვთისაგან დანიშნულ დღეს ნოე თავის სახლობით შევიდა კილობანში და შეიყვანა ცხოველები. უფალმა დააკეთა კილობანის კარები.

დაიწყო ძლიერი წვიმა, წვიმდა 40 დღე და ღამე. ზღეები, ტბები და მდინარეები გადმოვიდნენ ნაპირებიდან. 150 დღეს წყალი თანდათან მატულობდა და დაფარა მთელი ქვეყანა. ყოველი სულდგმული დაიხრჩო, გარდა ნოესა და კილობანში მყოფთა. კილობანი წყალზე დატურავდა. 150 დღის შემდგომ, ღვთის ბრძანებით, ასოვიდა ძლიერი ქარი, ღრუბლები გაფანტა და წყალმაც იყო. მთის წვერები გამოჩნდნენ. კილობანი გაჩერდა არარატის მთაზე, სომსეთში. ამის შემდგომ მეორშობც დღეს ნოემ გააღო კილობნის ფანჯარა და გამოუშვა ყორანი. ყორანი არ მობრუნდა. შვიდი დღის შემდგომ გამოუშვა ტრედი. ტრედმა ვერ პოვა საცხოვრებელი ადგილი და მობრუნდა კილობანში. შვიდი დღის შემდგომ ნოემ კიდევ გამოუშვა ტრედი. ტრედმა ნოეს ზეთისხილის ფურცელი მოუტანა. ამით ნოემ გაიგო, რომ ქვეყანა აღარ არის წყლით დაფარული. შვიდი დღის შემდგომ შესამედ გამოუშვა ტრედი, მაგრამ ის აღარ დაბრუნებულა კილობანში. რთა დედა-მიწა გაშრა ღმერთმან უბრძანა ნოეს, რომ გამოსულიყო კილობანიდან და გამოეშვა კილობანში მყოფნი ცხოველნი. ნოე გამოვიდა კილობანიდან, გააკეთა სამსხვერპლო და გამოსხნისათვის ღმერთს სამადლობელი მსხვერპლი შესწირა. ღმერთმა მიიღო ნოეს მსხვერპლი და აკურთხა იგი შვილებითურთ: „აღორძინდით და გამრავლდით და აღავსეთ ქვეყანა და ეუფლენით მას.“ დაუმორჩილა მათ ყოველი ცხოველი, მისცა ცხოველების ხორცის ჭამის ნება, მხოლოდ სისხლი არ ეჭამათ. ამასთანავე აღუკრძალა კაცს კაცის სისხლის დაღერა. და მისცა ღმერთმა ნოეს აღთქმა, რომ ამის შემდგომ არ იქნება მსოფლიო წარღვნა. ამის ნიშნად მისცა ცისარტყელა.

ნოე მოასწავებდა ქრისტეს, სოფლის მხსნელს; კილობანი — ქრისტეს ეკლესიას, რომელშიაც ცხოვრობიან ქრისტეს მოაწმუნენი.

§ 7. ნოეს შვილები და წინასწარმეტყველება მათ მომავალზე

ნოეს ყავდა სამი შვილი: სემ, ქამ და იაფეთ. სემ და იაფეთ იყვნენ მამის პატივის მცემელი, ქამ არ იყო მამის პატივის მცემელი. წარლენის შემდგომ ნოემ დაიწყო მიწის მუშაობა. მან გააშენა ვენახი. როცა ყურძენი დამწიფდა, გამოწურა, ღვინო დააყენა, დალია, დაითრო და გაშლელებული თავისს ქოხში დაწვა. ქამმა დაინახა მამის სიშიშველე და დაცინვით უთხრა ეს ამბავი ძმებს. სემმა და იაფეთმა დაცინვაში მოწაწილეობა არ მიიღეს. ისინი წავიდნენ მამასთან მოსავლელად, მიიტანეს სამოსელი, ზურგ შექცევით შევიდნენ ქოხში, რომ არ დაენახათ მამის სიშიშველე, დაფარეს შიშლოება მამისა და მოუარეს. როცა ნოემ გაიღვიძა და გაიგო შვილების საქციელი, ქამის ჩამომავლობა დასწყევლა. ხოლო სემის და იაფეთის აკურთხა. მან ღვთის ჩაგონებით წინასწარმეტყველა. რომ სემის ჩამომავლობა დაიცავს ჭეშმარიტ ღვთისმსახურებას. იაფეთიდან წარმოსდგება დიდძალი ხალხი, დაიპყრობს სემის ჩამომავლობის ადგილებს და მისგან მიიღებს ჭეშმარიტ სარწუნოებას. ხოლო ქამის ჩამომავლობა იქმნება მონად სემ და იაფეთის ჩამომავლობისა. ნოეს წინასწარმეტყველება სისწორით აღსრულდა. სემის ჩამომავლობამ დაიცვა ძველ აღთქმაში ჭეშმარიტი ღვთისმსახურება და ხორციელად მათგან წარმოსდგა მაცხოვარი. იათეთის ჩამომავლობა ძლიერ გამრავლდა და დაიპყრო მრავალი ქვეყნები, ხოლო ქამის ჩამომავლობა იყო მონად მათდა.

§ 8. ბაბილონის გოდლის შენება. ხალხის გაფანტვა (2716 წ. ქ. შ.)

ნოეს შვილებისაგან ხალხი მალე გამრავლდა. წინეთ ყველანი ერთ ადგილზე (სენნაარსში-მესოპოტომიაში) ცხოვრობდნენ და ერთ ენაზე ლაპარაკობდნენ. მაგრამ ხალხი თანდათან გამრავლდა და ერთ ადგილზე ვეღარ ეტეოდა. ამიტომ აიუცილებლად სხვადასხვა ადგილს უნდა გაფანტულიყო. გაფანტვამდი თქვეს: „მოვედით, აღვაშენოთ ჩვენ ქალაქი და იგეთი მაღალი გოდოლი, რომ ცამდი უწვდებოდეს და ვისაბელოთ თავი.“ შენება დაიწყო. მაგრამ ეს მათი განზრახვა იყო ამპარტუნული და უგნური. ამიტომ არა საამო ღვთისა. ღმერთმა ბრძანა: „მოვედით, გარდავიდეთ და შეურივნეთ მათ ენანი.“ მართლაც, ღმერთმა შეურივნა მათ ენა; იმათ დაიწყო სხვადასხვა ენაზე ლაპარაკი და ერთმანეთის ვერა გაიგეს რა, რის გამო შენებას თავი დაანებეს და სხვადასხვა ქვეყანას გაიფანტნენ. ქალაქს. რომლის შენება დაიწყო და ვეღარ ააშენეს, დაარქვეს ბაბილონი. ბაბილონი ნიშნავს შერევნას.

ენის შერევის შემდგომ იაფეთის ჩამომავლობა წავიდა ჩრდილოეთი-საყენ და დაიუფლა მთელი ევროპა და აზიის ნაწილი. ქამის ჩამომავლობა წავიდა სამხრეთისაყენ და დაიკავა ინდოეთი, არაბეთი და მთელი აფრიკა. სემის ჩამომავლობა დარჩა აზიაში. ბაბილონი და მისი მახლობელნი ქვეყნები დაიპყრო ქამის შვილის შვილმა ნებროთმა, რომელიც იყო გმირი, მონადირე. ამ გვარად წარმოსდგა სხვა და სხვა ხალხი, სხვადასხვა ენაზე მოლაპარაკე.

§ II. კერპთ თაყვანისცემის დაწყება. ებრაელების ხალხის სხვა ხალხთაგან განშორების მიზეზი

გაფანტვის შემდგომ ხალხმა დაივიწყა ჰეშმარიტი ღმერთი, ჰეშმარიტი სარწმუნოება და მათ შორის გავრცელდა ცრუ მორწმუნოება. ადამიანები ხედავდნენ თავიანთ გარშემო ბევრ უცხო, საკვირველ და მათვის გაუგებარ ბუნების მოვლენას და საგნებს, რომლებმაც მიიქციეს მათი ყურადღება, ყოველივე ეს ეგონათ მათ ღმერთი. მაგალითად, მიაქციეს ყურადღება მზეს, მთვარეს, ვარსკვლავს, ზღვას, მდინარეს, ცეცხლს, ქუხილს, ცხოველებს და იფიქრეს, რომ ისინი არიან ღმერთები. ერთი ჰეშმარიტი და უხილავი ღმერთის მაგიერ მათ გამოუჩნდათ ბევრი ხილული ცრუ ღმერთები. ისინი აკეთებდნენ მათ გამოხატულებას ქვისგან, ხისგან და ლითონისაგან. ცრუ ღმერთების გამოხატულება არის კერპი. პირველად კერპები მიაჩნდათ ღმერთების სახედ. მერმე იფიქრეს, რომ კერპებში ღმერთები ცხოვრობენო და მიიჩნიეს კერპები ღმერთებად, დაუწყეს მათ თაყვანისცემა და მსახურება — მსხვერპლის შეწირვა. ამგვარად წარმოსდგა კერპთთაყვანისცემა. ის ადამიანები, რომლებიც კერპებს თაყვანს სცემენ იწოდებიან კერპთთაყვანისმცემლებად, ანუ წარმათებად. ჰეშმარიტი ღმერთი ახსოვდათ და ჰეშმარიტ სარწმუნოებას იცავდნენ მხოლოდ სემის შვილის არფაქსადის ჩამომავლობაში.

არფაქსადისაგან ერთი მეორის შემდგომ წარმოდგნენ პატრიარქნი, ანუ მამათ-მთავარნი, რომელნიც იცავდნენ ჰეშმარიტ ღვთისმსახურებას; ესენი იყვნენ: კაინან, სალა, ებერ, ფალეკ, რაგავ, სერუქ, ნაქორ და თარა. ისინი ისე დიდხანს არ ცოცხლობდნენ, როგორც წარღვნამდი მყოფნი მამათ-მთავარნი. ნოემ იცოცხლა 950 წ. სემმა 600 წ., არფაქსადმა 465 წ., თარამ 205 წ.

როცა კერპთთაყვანისცემა უფრო და უფრო გაძლიერდა და ხალხთა შორის გავრცელდა, მაშინ ღმერთმან ინება სხვა ხალხთაგან განშო-

რება ერთი ხალხისა, რომ ამ ხალხში დაცულიყო ჰეშმარიტი სარწმუნოება მაცხოვრის განხორციელებამდე. ეს ღვთისაგან აღრჩეული ხალხი იყო ებრაელები. ისინი იყვნენ წარმომდგარნი სემის ტომისაგან, არფაქსადის შვილთა შვილის ებერის ჩამომავლობა, რის გამო ამ ხალხს უწოდეს სახელად ებრაელები. 1

§ 10. აბრამის მოწოდება და მისი გადასახლება ქანაანის ქვეყანაში

ებრაელების განშორება სხვა ხალხთაგან ჰეშმარიტი სარწმუნოების დასაცევლად იწყება აბრამიდან.

აბრამი იყო თარას შვილი. თარა ცხოვრებდა ქალდეველთ ქვეყანაში. მესობოტამიის ქალაქში, რომელსაც ერქვა ურ. აბრამს გარდა თარას ჰყავდა ორი შვილი: ნაქორ და არან. არანს შეეძინა შვილი ლოთ და მოკდა. ღმერთმა ამოირჩია ჰეშმარიტი სარწმუნოების დასაცევლად აბრამი, რადგანაც მას ჰქონდა შეურყეველი სარწმუნოება ღმერთზე. მიუხედავად იმისა, რომ მამამისმა თარამ იწყო კერბთთაყვანისცემა. როცა აბრამი იყო 75 წლის, ღმერთი გამოეცხადა მას და უბრა: „გამოდი შენი ქვეყნიდან. მამაშენის სახლიდან და მიდი იმ ქვეყანას, რომელსაც გიჩვენებ შენ, და გავამრალბე შენ (მაშინ აბრამი უშვილო იყო). და გავურთხევ შენ, და განვადიდებ შენ სახელს, და იყო კურთხეულ. და იკურთხეოდინა შენდამი ყოველნი ტომნი ქვეყანისანი“. ამ უქანასკნელი სიტყვებით ღმერთმა აღუთქვა აბრამს, რომ მისი ტომისაგან განხორციელება მსხელი სოფლისა — მაცხოვარა. აბრამი დავმორჩილა ღვთის ბრძანებას და წავიდა ქალდეველთ ქვეყნისაგან ქანაანის ქვეყანაში. მან წაიყვანა ცოლი თვისი სარა, ძმისწული ლოთ, მოსამსახურენი და საქონელი. მას წაყვა მამა მისი თარა. მაგრამ თარა მოკდა გზაში, ქალაქ ხარანში და იქ დაასაფლავეს. მერე აბრამმა და ლოთმა განაგრძეს მგზავრობა, გავიდნენ ეფრატის მდინარეში და მივიდნენ იმ ქვეყანას, რომელშიაც მაშინ ცხოვრებდნენ ქანანელნი — ქამის ჩამომავლობა, აბრამი მივიდა სიქემის მახლობლად, მაღალ მუხასთან; იქ მეორედ გამოეცხადა ღმერთი და აღუთქვა მას, რომ ამ ქვეყანას ღმერთი მისცემს მას და მის ჩამომავლობას, ამიტომ ქანაანის ქვეყანას კიდევ დაერქვა სახელად აღთქმის ქვეყანა. მას ერქვა კიდევ პალესტინა. აბრამმა მაშინვე აღაშენა სამსხვერპლო და შესწირა ღმერთს მსხვერპლი. იქიდან აბრამი წავიდა აღმოსავლეთისკენ და მივიდა ბეთელს. იქ გაიკეთა კარავი. აღაშენა მეორე სამსხვერპლო და

შესწირა ღმერთს მსხვერპლი ბეთელიდგან წავიდა და დაბინავდა მახლობელ უდაბნოში, მაგრამ. რადგანაც იქ დიდი შიმშილობა შეიქმნა, გადაესახლა ეგვიპტეში და შიმშილობის მერმე ეგვიპტიდგან ისევ ქანაანის ქვეყანაში დაბრუნდა და დაბინავდა ბეთელის მახლობლად.

§ 11. აბრაამის და ლოთის გაყრა. ლოთის გამოხსნა ტყვეობისაგან. მელქისედექ

აბრაამი იყო მეტად მდიდარი, მას ჰქონდა ბევრი ოქრო და ვერცხლი და ჰყავდა ბევრი საქონელი (პირუტყვი). ლოთიც მასთან ცხოვრებდა და იმასაც ბევრი საქონელი ჰყავდა. მათი მწყესები ხშირად იბრძოდნენ საძოვრისთვის, რადგანაც ერთად ვერ ეტეოდნენ. აბრაამმა გაიგო ეს და უთხრა ლოთს: ჩვენ ნათესავეები ვართ და კარგი არაა ჩვენ შორის ბრძოლა, განმეშორე ჩემგან, ამოირჩიე ადგილი, რომელიც მოგწონს საცხოვრებლად, თუ შენ მარჯვნივ წახვალ, მე მარცხენით წავალ, თუ შენ მარცხენით, მე მარჯვნივ. ლოთ გაეყარა ბიძამისს, აბრაამს, და დაესახლა სოდომში, რომლის გარშემო მშვენიერი საძოვარი ადგილები იყო. აბრაამი წავიდა სამხრეთისკენ, მივიდა და დაესახლა მამბრეს მუხასთან — ქებრონში.

სოდომის მახლობლად, სადაც ლოთ დაესახლა, იყო ქალაქები: გომორი, სეგორი და სხვანი. სოდომ-გომორი, სეგორი და იმათ მეზობლად მდებარე ადგილები დაიპყრო ელამის მეფემ და მისმა მოკავშირე მეფეებმა. სოდომ — გომორელნი და მათი მეზობელნი ემორჩილებოდნენ ელამის მეფეს 12 წელიწადს, მეცამეტე წელიწადს განდგენ, ხოლო მეთოთხმეტე წელიწადს მოვიდა ელამის მეფე მოკავშირე მეფეებითურთ, დაეცა თავს სოდომ-გომორის და მის მეზობლად მდებარე ადგილების მეფეებს და გამართეს ომი. ელამის მეფემ სძლია მათ, დაამარცხა მოწინააღმდეგენი, ბევრი სიმაღიდრე წაიღო და დიდძალი ტყვე წაიყვანა. ტყვეთა რიცხვში მოჰყვა ლოთ თავისი ოჯახობით. ეს ამბავი აბრაამმა გაიგო, შეკრიბა 318 მოსამსახურე, მოიხმარა მეზობლად მცხოვრებნი; გაედევნა ელამის მეფეს და ღამე დაეცა მას თავზე, დაამარცხა იგი, წაართვა ყოველივე, რაც კი წაეღოთ და ლოთიც სხვა ტყვეებთან ერთად განათავისუფლა. როცა აბრამ მობრუნდა, მას შეხვდა მელქისედექ, მეფე ~~სოდომისა~~ ^{სოდომისა} იგი მშვიდობისა და სიმათლიისა, მღვდელი ღვთისა მჰდღისა. მოართვა აბრაამს პური და ტერნი და აკურთხა იგი: „აკურთხეულ არს აბრაამ ღვთისა მიერ მადლისა, რომელმან შექმნა ცა და ქვეყანა და კურთხეულ არს. ღმერთი მაღალი რო-

მელმან დაგიმორჩილა შენ მტერნი შენნი.“ აბრამმა მისცა მას ათის თავე ყველაფრისა, რაც კი წაართვა ელამის მეფეს. არ ვიცით: ვინ იყო მელქისედექის დედ-მამა, ან რომელი ტომისაგან წარმოსდგებოდა იგი: „უმაჰო, უდედო, ნათესავ მოუხსენებელ, არცა დასაბამი ღლეთა, არცა აღსასრული ცხოვრებისა აქვს“. (ებრ. 7, 3) მელქისედექ მოასწავებდა იესო ქრისტეს.

სოდომის მეფემ შეაძლია აბრამს ყოველი ქონება ტყვეობიდან დაბრუნებული, მხოლოდ სთხოვა მის ქვეშევრდომთა განთავისუფლება, მაგრამ აბრამმა არა მიიღო რა, რომ სოდომის მეფეს არ ეთქვა: მე გავამდიდრე აბრამიო.

ელამის მეფეზე გამარჯვებამ აბრამს მოუპოვა სახელი ქანაანის ქვეყანაში, მაგრამ ამასთან ერთად ბევრმა შურიტ დაუწყო აბრამს ცქერა და არ უნდოდათ მისთვის სიკეთე. ამ დროს ღმერთი გამოცხადა მას და უთხრა: „ნუ გეშინინ, აბრამ! მე შეგეწევი შენ! სასყიდელი შენი იყოს ფრიად.“ მერმე უბრძანა ქობიდან გამოსვლა და უთხრა: „აღიხილე ზეცად და დათვალე ვარსკვლავნი, თუ შეგიძლია დათვლა მათი, ესრეთ იყოს თესლი შენი“. აბრამ ერწმუნა ღვთის სიტყვას და შეერაცხა მას სიმართლედ.

§ 12. აგარ და ისმაელ

აბრამის ცოლი სარა იყო უკვე 75 წლის და, მიუხედავად ღვთის აღთქმისა, შვილი კიდეც არ ჰყავდა მას. სარა აღარ მოელოდა შვილის შეძნას და ამიტომ აბრამს ურჩია, რომ შეერთო მას ცოლად მისი მოსამსახურე ქალი, აგარ ეგვიპტელი, იმ პირობით კი, რომ აგარის შვილები სარას შვილებად ჩათვლილიყვნენ, იმ დროში იყო ისეთი ჩვეულება. აბრამი დათანხმდა და შეირთო აგარ ცოლად. ამის შემდგომ აგარ წინანდებურად არ ემორჩილებოდა სარას და უპატიოდაც ეპყრობოდა მას. სარამ იწყინა ეს და აბრამს უსყვედურა, რომ აგარ შეურაცხყოფას აყენებს მას. მაშინ აბრამმა უთხრა სარას: „აჰა, მხევალი შენი შენ ხელშია, მოეპყარ მას, როგორც გენებოს.“ სარამ დაუწყო აგარს შეიწროება. აგარმა ვერ მოითმინა და გაიქცა აბრამის სახლიდან ეგვიპტეში. გზაზე, უდაბნოში ერთ წყაროსთან, აგარს გამოეცხადა ანგელოსი, დააბრუნა იგი აბრამის სახლში და აღუთქვა, რომ მას ეყოლება შვილი და დაარქვას სახელად ისმაელ (ღმერთმა ისმინა). აგარ მივიდა აბრამის სახლში და შეეძინა მას ვაჟი, რომელსაც დაარქვეს სახელად ისმაელ.

როცა აბრაამი იყო 99 წლისა. ღმერთი გამოეცხადა მას და უთხრა: „მე ვარ ღმერთი შენი ყოვლის შემძლებელი. სათნო იყავ წინაშე ჩემსა და იქმენ უბიწო, და დაედვა აღთქმა ჩემი შენთან, და განგამრავლო შენ ფრიად და იყო შენ მამა მრავალთა ხალხთა და ამიერიდგან გეწოდოს შენ არა აბრამ (მამა მაღალი), არამედ აბრაამ (მამა მრავალთა ხალხთა). მე ვიქმნები ღმერთი შენი და შენთა ნათესავთა, და მოგცემ შენ და შენ ჩამომავლობას მთელ ქანაანის ქვეყანას, ხოლო შენ და შენმა ჩამომავლობამ დაიცევით აღთქმა ჩემი, ყოველთვის მიცნობდეთ და თაყვანს მცემდეთ მე, როგორც ღმერთსა თვისსა. ნიშნად აღთქმის ამის ჩემთანა წინადაიციეთ შენ და ყოველმან ჩამომავლობამ შენმან მამრობითი სქესისამან, ყრმებზე აღასრულებდეთ წინადაცევთას შობიდან მერვე დღეს. ცოლსა შენსა არა ეწოდოს სახელად სარა (უფალი ჩემი). არამედ სარრა (უფალი მრავალთა) იყოს სახელი მისი. ვაკურთხო იგი და მოგცე შენ მისგან შვილი; და წარმოსდგენ მისგან ხალხნი მრავალნი და მეფენი“. აბრაამმა გაიგონა რა, რომ სარასაგან ეყოლება მას შვილი, გაეცინა და იფიქრა: „ნუთუ ასი წლისას მეყოლოს მე შვილი და სარრამანც — ოთხმოცდაათი წლისამ შეას შვილი.“ ღმერთმან უბრძანა: „სახელდობ სარრამ გიშვას შენ ძე და უწოდო მას სახელი ისაკი (სიცილი) და დაესდვა აღთქმა ჩემი მისთანა.“ მერმე ღმერთი ამაღლდა აბრაამისაგან. აბრაამმა იმ დღესვე წინადაიცვითა თვითონ და, ვინც იყო მის ოჯახში მამრობითი სქესისა, ყველას წანადაცევთა.

§ 14. ღვთის გამოცხადება აბრაამისადმი სამი მოგზაურის სახედ მამბრეს მუხასთან

ერთხელ აბრაამი იჯდა თავის ქოხის კარებთან, მამბრეს მუხის მახლობლად. გაიხედა და სამი მოგზაური დაინახა. ერთი იყო უფალი ღმერთი და ორი ანგელოსი. აბრაამს ეგონა უბრალო მგზავრები. სტუმრის მოყვარე აბრაამი მაშინვე მივიდა მათთან, თაყვანი სც. მათ და მიიხატოდა. მგზავრები ესტუმრენ აბრაამს, აბრაამმა მოუტანა მათ წყალი და, როგორც ჩვეულება იყო, დაბანა მათ ფეხი. საჩქაროდ მოამზადებინა პური და ხბო და მოართვა მათ. ეგრეთვე მოართვა ერბო და რძე და სქამეს. აბრაამ ფეხზედ იდგა და ემსახურებოდა მათ. ერთმა მათგანმა ჰკითხა: „სად არის სარრა, ცოლი შენი?“ — კარავ-

შია, მიუგო აბრაამმა. უფალმა უთხრა: „შენ ცოლს სარას ეყოლება ძე.“ სარამ გაიგონა ეს სიტყვები და გაეცინა, მან იფიქრა: ნუ თუ მოხუცებულობის დროს მექმნეს მე ეგეთი ნუგეში. უფალმა უბრძანა აბრაამს: „რათ გაიცინა სარამ, ნუთუ ღმერთს არ შეუძლია ეს?“ მაშინ აბრაამმა გაიგო, რომ ის იყო უფალი და ერწმუნმა მას. მოგზაურნი აღგნენ და წავიდნენ სოდომ-გომორისკენ. აბრაამი გაჰყვა მათ. ორი ანგელოსი წავიდა სოდომისკენ, ხოლო უფალი დარჩა აბრაამთან და განუცხადა მას, რომ დიდ არიან ცოდვანი სოდომ-გომორის მცხოვრებლებისა და უნდა აღმოვხოცო ისინიო. აბრაამი შეევედრა ღმერთს: „უფალო! უკეთუ აღმოჩნდეს იქ 50 მართალი, ნუთუ აღმოვხოცავ მათ?“ უფალმა უბრძანა: „უკეთუ 50 მართალი აღმოჩნდება, არ აღმოვხოცო იგინი“. აბრაამმა კიდევ უთხრა: „გაგებდავ მე მიწა და ნაკარი, უკეთუ აღმოჩნდეს 45 მართალი, ნუთუ არ აპატივებ მთელ ქალაქს?“ ღმერთმა უბრძანა, რომ თუ 45 მართალი აღმოჩნდება ვაპატივებო. მერმე აბრაამმა სთხოვა ღმერთს პატივება 40 მართლისათვის, უკეთუ აღმოჩნდება 40 მართალი, ღმერთმა აღუთქვა პატივება. მერმე აბრაამმა სთხოვა პატივება 35 მართლისათვის, მერმე 30, 25, 20, 15, და 10 მართლისათვის. ღმერთმა აღუთქვა პატივება 10 მართლისათვისაც. მერმე ღმერთი განშორდა აბრაამს და აბრაამი დაბრუნდა შინ.

§ 15. სოდომ-გომორის დასჯა

(3493 წ. ქვეყნის შექმნიდან და 2015 წ. ქრისტეს შობამდე.)

იმ დღეს. როდესაც ღმერთი გამოეცხადა აბრაამს სამი მოგზაურის სახით, საღამოს ორი ანგელოსი შევიდა სოდომში მოგზაურის სახით. ლოთ შეხვდა მათ ქალაქის კარებში და მიიბატიყა ღამის გასათევად. ისინი წაყვეს მას. იმ ღამეს სოდომელნი შამოეხვივნენ ლოთის სახლს და მოთხოვეს სტუმრები შეურაცხყოფის მისაყენებლად. ლოთმა უარი უთხრა მათ, სოდომელნი განრისხდნენ, მოინდომეს სახლის კარების ჩამტერება და სტუმრების ძალით წაყვანა. მაგრამ ანგელოსებმა, ისინი ყველანი დააბრმავეს და სოდომელნი ძალაუვნებურად განშორდნენ ლოთის სახლს. მერე ანგელოსებმა გამოუცხადეს ლოთს, რომ ღმერთმა უნდა დასაჯოს სოდომ-გომორელნი ბოროტებისთვის და ლოთი თავის ოჯახობით დილას ადრე უნდა გაეიდეს ქალაქიდან. მართლაც, მეორე დღეს დილით ადრე ანგელოსებმა გამოიყვანეს ქალაქს გარე ლოთ, მისი ცოლი და ორი ქალიშვილი და

უთხრეს მათ: „აქედგან გაიქეცით, უკან ნუ მოიხედავთ და გზაზე ნუ გაჩერდებით, რომ თქვენც არ აღმოიხოცოთ.“ როცა ლოთ მივიდა სიგორს, ღმერთმა ზეით აწვიმა გოგირდი და ცეცხლი, დააქცია სოდომ-გომორი და მახლობელნი ადგილები, ამოწყვიტა იმათი მცხოვრებნი და ცხოველები. ლოთის ცოლმა მიიხედა უკან და იქცა მარილის სვეტად. სოდომ-გომორის ადგილას ამოვიდა ზღვა, რომელშიაც არეითარ სულდგმულს ცხოვრება არ შეუძლია, ამიტომ ეს ზღვა იწოდება მკედარ ზღვად. ის არის სიგრძით 77 ვერსტი, სიგანით 24 ვერსტი. ლოთის ქალიშვილებიდან წარმოსდგნენ მოაბელნი და ამონიტელნი.

სოდომ-გომორის დაქცევის შემდგომ აბრაამი გადაესახლა გერართის ქვეყანაში. სარრა, მიუხედავად იმისა, რომ მოხუცებული იყო, განიჩეოდა სიმშვენერით. აბრაამს ეშინოდა ეთქვა სარაზე, რომ ცოლი ჩემი არისო და ამბობდა ჩემი და არისო. გერართის (ფილისტიმელთ) მეფეს აბიმელექს სარრა მართლა უქმრო ეგონა, მოინდომა მისი შერთვა ცოლად და სასახლეში წააყვანინა; მაგრამ აბიმელექმა ძილში ჩვენება ნახა, ღმერთმა გამოუცხადა მას: სარრა კმრიანია და არ შეეხო მას, თორემ მოკვდებო. აბიმელექმა დაუბრუნა აბრაამს ცოლი და უსაყვედურა, რათ მოთხარ ჩემი და არისო, კინალამ შეესცოდე წინაშე ღვთისაო. აბრაამმა მიუგო: „არ ვფიქრობდი, თუ აქ ღვთის მოშიშნი იყავით და მე მეშინოდა, რომ მაგის გულისთვის არ მოვეკალ ვინმეს; როცა უცხო ქვეყანაში შევდივარ, ყველგან ეგრე ვამბობ, რომ არ მომკლან. მერმე აბიმელექმა დაასაჩუქრა აბრაამი და მისცა მას ნება ეცხოვრა მის ქვეყანაში. იქ აბრაამმა ამოთხარა ჰა, რომელსაც დაერქვა ბერსაბე (ჭურღმული ფიცისა), რადგანაც ამ ჰასთან შემდგომში აბრაამმა და აბიმელექმა ფიცით აღუთქვეს ერთმანეთს თანხმობით და მშვიდობით ცხოვრება. აბრაამი ფილისტიმელთ ქვეყანაში დიდხანს დარჩა საცხოვრებლად.

§ 10. ისაკის შობა. აგარის განძება. ისაკის მსხვერპლად შეწირვა

როცა აბრაამი 100 წლისა იყო და სარრა 90 წლის, მაშინ იმათ ეყოლათ ღვთისაგან აღთქმული შვილი, რომელსაც მერვე დღეს წინადაცვითეს და დაარქვეს ისაკ. ისაკი რომ წამოიზარდა, ისმაელმა დაცინვა დაუწყო მას. ეს სარრამ შენიშნა, ძლიერ იწყინა და უთხრა აბრაამს, რომ აგარ და ისმაელ უსათუოდ სახლიდან გაეძევებია. ამის გამო აბრაამი ძლიერ შეწუხდა, მაგრამ ღვთისაგან მიიღო ბრძანება, რომ აგარ და ისმაელ გაეშვა. მეორე დღეს დილით აბრაამმა გაატანა აგარს საგზლად პური და

გუდით წყალი და გაუშვა მისი სახლიდგან. აგარს ბერსაბეს უდაბნოში
გზა დაებნა, წყალი გამოელა. ისმელი მოიქანცა, სიარული ვეღარ
შესძლო, უწყლობის გამო ისინი სიკედილს მდებლობდნენ, აგარმა მიაგლო
ყრმა ერთ ხის ძირში და შორე-ახლო დაჯდა მწუხარე, რომ შვილის
სიკედირსათვის არ ეყურებინა. ისმაილმა ხმამაღლა დაიწყო ტირილი.
მოწყალე ღმერთმა მიხედა მათ მდგომარეობას და გადაარჩინა ისინი
სიკედირისაგან. აგარს მოესმა ანგელოზის ხმა ზეციდგან: „რა არს,
აგარ, ნუ გეშინიან: აღდეგ. მოკიდე ხელი ყრმას და აიყვანე იგი; მე
წარმოვადგენ მისგან დიდძალ ხალხს“. აგარ აღგა და დაინახა წყლით
სავსე ქა. აავსო გუდა წყლით, ასვა შვილს და მოასულიერა იგი. ისმა-
ელი დასახლდა ფარანის უდაბნოში და მისგან წარმოსდგა ისმაიტელნი.

ღმერთს უნდოდა ეჩვენებია ყოველ კაცისთვის აბრაამის სარწმუნო-
ება და მორჩილება, ამიტომ ღმერთმა გამოსცადა იგი. როცა ისაკს შე-
უსრულდა 17 წელიწადი, ღმერთი გამოეცხადა აბრაამს და უთხრა: „წა-
იყვანე ძე შენი ისაკ ქვეყანასა მალასა და იქ, მთაზე, რომელიც მე
გიჩვენო, შემომწირე მე ყოვლად დასაწველ მსხვერპლად. აბრაამი დაე-
მორჩილა ღვთის ბრძანებას. მან იფიქრა: ღმერთი აღმიდგენს ძესაო.
მეორე დღეს დილით აბრაამმა აკიდა ვირს შეშა, წაიყვანა ძე თვისი
ისაკ, ორი მოსამსახურე, წაიღო ცეცხლი და დანა და წავიდა. აბრაამმა
სამ დღეს იარა. ისაკის მსხვერპლად შეწირვაზე ფიქრი აბრაამს ძლიერ
სტანჯავდა. სამ დღეს ისაკ მისთვის მკედარი იყო. მესამე დღეს ღმერთ-
მა უჩვენა აბრაამს მთა — მორია. აბრაამმა ვირი და მოსამსახურენი მთის
ძირში დატოვა. შეშა ისაკს აკიდა, დანა და ცეცხლი თვითონ წაიღო და
წავიდა. გზაზე ისაკმა უთხრა მამას: „მამაო! აჰა ცეცხლი და შეშა, სად
არის ცხოვარი ყოვლად დასაწველად?“ აბრაამმა მიუგო: „შვილო,
ღმერთმა იხილოს თავისა თვისისა ცხოვარი“. როცა მთაზე ავიდნენ,
აბრაამმა გააკეთა სამსხვერპლო, ზედ შეშა დააწყო და განუცხადა ისაკს
ნება ღვთისა. ისაკი დაემორჩილა. აბრაამმა შეკრა ისაკი, შეშაზედ და-
ადო, დანა აიღო და დასაკლავად შვილს მოუღირა. ამ დროს მოესმა ან-
გელოსის ხმა: „აბრაამ არ დაკლა ძე შენი, ღმერთმა იცის, რომ შენ გე-
შინია მისი“. აბრაამი გაჩერდა. მან აღასრულა ღვთის ნება და ისაკი
ისევ ცოცხალი დარჩა; დაინახა იქვე ბუჩქებში გაბმული ვერძი და ის
შესწირა ისაკის მაგიერ. აბრაამს კიდევ მოესმა ანგელოსის ხმა: „უფა-
ლი ბრძანებს: რადგანაც შენ ჩემთვის არ დაიშურე ერთად-ერთი ძე შე-
ნი, მე გაკურთხებ შენ და განვამრავლებ შენ ჩამომავლობას, როგორც
ვარსკვლავი ცაში და ქვიშა ზღვის პირზედ და შენი შთამომავლობისა-
გან მიიღებენ კურთხევას ყოველნი ტომნი ქვეყანისანი.“ ამ ბოლო

სიტყვებით ღმერთმა აღუთქვა აბრაამს, რომ მასი ჩამომავლობისაგან წარმოსდგება მხსნელი სოფლისა — მესია ანუ ქრისტი.

ისაკის მსხვერპლად შეწირვა მოასწავებდა იესო ქრისტეს სიკვდილს და აღდგომას.

§ 17. სარაას სიკვდილი და დასაფლავება. ისაკის ცოლის შერთვა

სარაა მოხუცდა და, როცა შეიქმნა შობიდან 127 წლის, მოკვდა ქებრონში. მისთვის სასაფლაოდ აბრაამა იყიდა ქებრონის მახლობლად პატარა მინდორი ორი გამოქვაბულით, რომელსაც ერქვა მახპელა. გამოქვაბულის პატრონს, ეფრონ ქეტელს, აბრაამის პატივისცემის ნიშნად, არ უნდოდა აბრაამისაგან სასაფლაოში ფასი აეღო, მაგრამ აბრაამა არ ინება უფასოდ გამორთმევა და მისცა ეფრონს 400 სიკილა და იქ დაასაფლავა სარაა მწუხარე ტირილის და გლოვის შემდგომ.

როცა ისაკს შობიდან შეუსრულდა 40 წელიწადი, აბრაამმა გადასწყვიტა. შეერთო მისთვის ცოლი, მაგრამ მას არ უნდოდა, რომ ისაკს ქანანელი ქალი ეთხოვა; ამიტომ აბრაამმა გაგზავნა მესოპოტამიაში თავისს ნათესაებთან თავისი უერთგულესი, უფროსი მოსამსახურე ელიაზარი. მან ფიცით დაავალა ელიაზარს, რომ ის იჩიღგან მოგვრის ისაკს ცოლს. ელიაზარმა დატვირთა 10 აქლემი ძვირფასი ნივთებით და წაიკიდა ქალაქ ხარანს, სადაც ცხოვრებდა აბრაამის ძმა ნოქარ. მივიდა იქ, დაისვენა ერთ ჭასთან და ილოცა ღმერთი: „უფალო ღმერთო აბრაამისაო. კეთილ ჰყავ ჩემი მგზავრობა, აჰა მე ედგევარ წყაროს პირს, სადაც ქალაქიდან მოდიან ქალწულნი წყლის ამოსაღებად. ის ქალწული, რომელსაც ვსთხოვ წყალს და მეტყვის: შენცა სუ და აქლემთაცა შენთა ვასცა, იყოს ღვთისაგან ამორჩეული ცოლი ისაკისა“. ამ დროს მოვიდა ჰაზე ქალწული, აღმოივსო სარწყული და წასვლა უნდოდა. ელიაზარმა თხოვა წყალი. ქალმა უთხრა: „სუ შენ და აქლემთაცა შენთა ვასცა“. ელიაზარს ძლიერ გაუხარდა, ღმერთს მადლობა შესწირა, აჩუქა ქალს ოქროს საყურე, ორი სამაჯური და უთხრა: „ვისი ასული ხარ?“ ქალმა უპასუხა: „მე ვარ რებეკა, ასული ბათოელისა, ძისა ნაქორისა“. მერმე ელიაზარმა ჰკითხა, თუ აქეთ ღამის გასათევი ბინა? რებეკამ უთხრა: გვაქვსო. ამ სიტყვების შემდგომ რებეკა წავიდა შინ და ყოველივე გარემოება უამბო თავის ძმას ლაბანს. ლაბანი გაიქცა ელიაზართან და მიიყენა შინ. აქლემები გადატვირთა და მიუტანა ბზე და თივა. მერმე ელიაზარსაც საკმელი მიუტანეს, მაგრამ ელიაზარმა უთხრა: „არ ეკამ, სანამდის ჩემ სიტყვას არ ვიტყვი“. ლაბანმა უთხრა:

„თქვი“. ელიაზარმა უამბო საქმის ყოველივე გარემოება და დაუმატა: „უკეთუ ჰყოფთ თქვენ წყალობასა, მითხარით მე“. ბათიელმა და ლაბანმა უთხრეს: „ეს საქმე ღვთის ნება ყოფილა, აჰა, რებეკა შენ წინაშე და იყოს იგი ცოლ ისაკისა“. მაშინ ელიაზარმა დაასაჩუქრა რებეკა, ლაბანი და რებეკას დედა ძვირფასი ნივთებით. მეორე დღეს რებეკა დალოცა და აკურთხა დედ-მამამ და მოსამსახურებთან ერთად გამოატანეს ელიაზარს. მან მიუყვანა ისაკს და ისაკმა შეირთო რებეკა ცოლად.

სარკას სიკვდილის შემდგომ აბრაამმა შეირთო მეორე ცოლი ქეტურა, რომლისაგან ეყოლა მას ექვსი ვაჟი. აბრაამი გარდაიცვალა ღრმა მოხუცებულობაში (175 წ.). ისაკმა და ისმაელმა დამარხეს ის სარკასთან მახჰელს გამოქვაბულში.

§ 18. ისაკის შვილები: ესავ და იაკობ

ისაკის ცოლს, რებეკას, ქორწინებიდგან ოცი წლის განმავლობაში შვილი არ ეყოლა. ისაკი ევედრებოდა ღმერთს, რომ მისთვის მიეცა შვილი. ღმერთმა შეისმინა ვედრება მისი და რებეკას ეყოლა ორი შვილი, ისინი იყვნენ მარჩბინი (ტყუბნი). პირველად შობილს უწოდეს ესავ, მეორეს იაკობ. ესავ იყო ბალნით შემოსილი, მას უყვარდა მინდორში ცხოვრება და ნადირობა. ნანადირევს მამას მოართმევდა და აჭმევდა. იაკობ იყო კაცი მშვიდი, უყვარდა შინ ცხოვრება. ესავ მამას უფრო უყვარდა, იაკობ — დედას. ერთხელ იაკობმა მოამზადა ოსპის შექამადი, ისევ კი ამ დროს დაღლილი და მშვიერი მოვიდა მინდვრიდან. მან უთხრა იაკობს; „მაჰამე მე ოსპის შექამადი, დაღლილი ვარ და მშვიერი“ იაკობმა მიუგო: „მომეც მე შენი პირმშობა და გაჭმევ“. (პირმშონი, ანუ პირველნი შვილნი იმ დროებაში მამისაგან ღვთის ჩაგონებით მიიღებდნენ კურთხევას). ესავმა უთხრა: აჰა, მე ვკვდები შიმშილით და რად მინდა პირმშობა? იაკობმა უთხრა: „შემომფიცე მე ეს-ლავე“. ისაკმა შეფიცა. იაკობმა აქამა მას პური და ოსპის შექამადი. ესავმა ჰამა, სვა, ადგა და წავიდა, არაფრად არ ჩააგდო პირმშობის გაყიდვა.

ისაკი მოხუცდა (137 წ.), დაბრმავდა და სიკვდილს მოელოდა. მან დაუძახა ესავს და უთხრა: „მე მოვხუცდი, არ ვიცი, როდის მოკვდები, წადი, ინადირე, მომიმზადე საჭმელი, რომელიც მე მიყვარს, მომართვი, ვკამ და გაკურთხებ“. ისაკის სიტყვები რებეკას ესმოდა; როგორც კი წავიდა ესავ სანადიროდ, რებეკამ უთხრა იაკობს: „შვილო! ორი კარგი თიკანი მომგვარე, მე მოუმზადებ მამაშენს საჭმელს, როგორიც მას

უყვარს, შეუტანე, უთხარი, რომ შენ ხარ ესავე, აქამე და გაკურთხევს შენ სიკვდილის წინ“. იაკობმა უთხრა: „მამა ჩემი მიცნობს და კურთხევის მაგიერ დამწყვეტის“. მაგრამ, რადგანაც იაკობს პირმშოება ნაყიდი ჰქონდა, რებეკამ დააჩივრა; მოამზადა საკმელი, შემოსა იაკობი ესავეს ტანისამოსით, კისერზე და ხელებზე თიწის ტყავი შემოახვია და გაატანა ისაკთან საკმელი. იაკობი შევიდა მამასთან. ისაკმა ჰკითხა: „ვინ ხარ შენ?“ იაკობმა მიუგო: „მე ვარ ესავე, პირმშო ძე შენი, მოგართვი საკმელი, დაჯექ, ჰანე და მაკურთხე“. ისაკი ეჭვში შევიდა და უთხრა იაკობს: „რა არს ესე, რომ მალე გინადრებია“. იაკობმა მიუგო: „უფალმა მომცა“. მერმე ისაკმა უთხრა: „მომეახლე, ხელი შეგახო, შენ ხარ ძე ჩემი ესავე, თუ არა?“ ისაკმა გაშინჯა იაკობი და უთხრა: „ხმა ესე, ხმა იაკობისი, ხოლო ხელნი ესე, ხელნი ესავესნი“. ისაკმა ვერ იცნო იგი და კიდევ ჰკითხა: „შენ ხარ ძე ჩემი ესავე?“ იაკობმა მიუგო: „მე ვარ“. მერმე ისაკმა მოთხოვა საკმელი, იაკობმა მიართვა და აქამა, ღვიზოც შეუტანა და ასეა. მერმე უთხრა ისაკმა: „მომეახლე და ამბორი გიყო (გაკოცო) შენ, შვილო“. იაკობი მიეახლა და აკოცა. იყნოსა რა სურნელება სამოსლისა მისისა, (რომელსაც მინდვრის სუნი უდიოდა), აკურთხა და უთხრა: „მოგცეს შენ ღმერთმან ცხვარისაგან ცისა და სიპოხისაგან ქვეყანისა, და საესება იფქლისა და ღვინისა, და გმონებდნენ შენ თესლები, და თაყვანს გცემდნენ მთავარნი და ძენი მამისა შენისანი, მწყევარი შენი წყეულ იყოს და მაკურთხეველი შენი კურთხეულ იყოს“. იაკობის კურთხევის შემდგომ ესავეც მოვიდა, შეუტანა მამას საკმელი და კურთხევა თხოვა. ისაკმა ჰკითხა: „ვინ ხარ შენ?“ მან უთხრა: „მე ვარ პირმშო ძე შენი ესავე“. ისაკი ძლიერ განცვიფრდა და თქვა: „ვინ იყო იგი, რომელმანც შენ მოსვლამდი მომიტანა მე საკმელი, ვსკამე და ვაკურთხე და კურთხეულ იყოს“. ეს სიტყვები რომ გაიგონა, ესავემ ხმა მალა დაიწყო ტირილი და ევედრა მამას: „მაკურთხე მეც, მამაო“. ისაკმა უთხრა: „მოვიდა ძმა შენი და მოხერხებით მიიღო კურთხევა შენი“. ესავემ თქვა: „სამართლად ეწოდა მას სახელად იაკობ (მზაკვარი, მწიხნელი), ორჯერ მიღალატა მან: ერთჯელ პირმშოობა ჩემი წამართო, მეორედ კურთხევა“. და ევედრებოდა ესავე მამას, რომ იგეც ეკურთხებია. ისაკი მიხვდა, რომ კურთხევა იაკობისა ღვთის ნება იყო, რადგან მან აკურთხა იგი ღვთის ჩაგონებით და ესავეს უთხრა: „მახვილთა შენითა სცხოვრდე, და ძმაა შენსა მონებდე და ოდესმე განაგდო უღელი მისი ქედისაგან შენისა“. ესავე ძლიერ გაჯავრდა და თქვა: „მამაჩემი მალე მოკვდება და მაშინ მე მოვკვლავ იაკობს“. ეს აქბავი გაიგო რებეკამ. მან მოუწოდა იაკობს და უთხრა: „ესავე სიკვდილს

გპირდება, შენ მესოპოტამიაში წადი ბიძაშენთან, ლაბანთან, და იყავ იქ, სანამ ესავეს გული დაუმშვიდდებოდეს“. რებეკამ ისაქსაც უთხრა, რომ იაკობი ლაბანთან გაეშვა და იქ შეერთო ცოლი. ისაქმა მოუწოდა იაკობს, დალოცა და კიდევ აკურთხა იგი და გაუშვა მესოპოტამიაში.

§ 19. იაკობის წასვლა მესოპოტამიაში. მის მიერ კიბის ხილვა

იაკობი წავიდა მესოპოტამიაში თავის ბიძასთან — ლაბანთან. მას შემოალამდა გზაზე. ლამის გასათევად მინდორში დაწვა. აიღო მოზრდილი ქვა, თავ-ქვეშ დაიდო და დაიძინა. ძილში მან იხილა მიწიდან აღმართული კიბე. რომლის თავი ცას სწვდებოდა. კიბეზე აღიოდნენ და გადმოდიოდნენ ანგელოსები. კიბის თავზე იდგა უფალი. უფალმა უთხრა იაკობს: „მე ვარ ღმერთი აბრაამისა და ისაქისა, მამისა შენისა, ხუ გეშინიან. ქვეყანა ეგე, რომელსაზედა შენ გძინავს, მოგცე შენ და შენ ნათესავს და იკურთხეოდინ შენდამი ყოველნი ტომნი ქვეყანისანი“. ამ სიტყვებით ღმერთმა გაამხნევა იაკობი, აღუთქვა მას, რომ მისი ჩამომავლობიდან წარმოსდგება მაცხოვარი ქვეყნისა. იაკობს გაეღვიძა, შეეშინა, აღდგა და თქვა: „უფალი არს ადგილსა ამას და მე არ ვიცოდი, ესე არს სახლი ღვთისა და კარი ზეცისა“. აიღო ქვა, რომელიც თავ ქვეშ ედგა. ამ ხილვის სახსოვრად დადგა და ზედ დაასხა ზეთი. და აღუთქვა ღმერთს მსხვერპლის შეწირვა შინ დაბრუნების დროს. იმ ადგილს დაერქვა ბეთელ. ანუ სახლი ღვთისა. ამ ხილვით გამხნეებულმა იაკობმა განაგრძო გზა თავისი.

კიბე. რომელიც იაკობმა იხილა, მოასწავებდა ღვთის მშობელს, რომლისგანაც იშვა იესო ქრისტე და მან შეაერთა ცა და ქვეყანა, ესე იგი, ცოდვით განშორებული კაცი შეარიგა ღმერთთან. ანგელოსების ასელა და ჩამოსელა კიბეზე, მოასწავებდა ღვთის განგებულობას, ღვთის მზრუნველობას ქვეყანაზე.

§ 20. იაკობის ყოფნა ლაბანთან და ქანანის ქვეყანაში დაბრუნება

იაკობი მივიდა მესოპოტამიაში და გაჩერდა ერთ ჭასთან, სადაც მწყემსები საქონელს (პირუტყვს) წყალს ასმევდნენ. იაკობმა ჰკითხა მათ: „იცნობთ თქვენ ლაბანს, ძესა ბათოელისასა?“ იმათ უთხრეს: „ეიცნობთ“. მერმე ჰკითხა: „მშვიდობით არიანა?“ იმათ უთხრეს: „მშვიდობით არიან“. ამ დროს ჭაზე ცხვრები მორეკა ლაბანის ასულმა, რაქილმა. იაკობმა გაიგო მისი ვინაობა, გაუხარდა, მიესალმა, მის

ცხვრებს წყალი დააღვინა და თავის აშბავი უთხრა. რაჟილ მაშინვე მამასთან გაიქცა და აცნობა იაკობის მოსვლა. ლაბანს ესიაშოვნა, საჩქაროდ მოვიდა იაკობთან ქაზე და წაიყვანა შინ. იაკობი ლაბანთან დაბინავდა და ემსახურებოდა მას, ლაბანმა უთხრა: „მთხოვე სასყიდელი, რაც გინდა და მოგცემ შენ“. ლაბანს ჰყავდა ორი ქალიშვილი: უფროსი ლია, თვალთ ავადმყოფი; უმცროსი რაჟილ, მშვენიერი თვალტანადი. იაკობს შეუყვარდა რაჟილ და უთხრა ლაბანს: „მე გემსახურები შენ შვიდ წელიწადს და მომათხოვე ცოლად რაჟილ“. ლაბანი დაეთანხმა. იაკობი შვიდ წელიწადს ემსახურა, მაგრამ ლაბანმა რაჟილის მაგიერ ლია მიათხოვა. იმ დროში საცოლეს პირბადეს ჩამოაფარებდნენ და ამიტომ იაკობმა ქორწინების დროს ვერ იცნო იგი. მეორე დღეს შეხედა იაკობმა. რომ ლია მიუთხოვებიათ მისთვის. ძლიერ ეწყინა და უთხრა ლაბანს: „ეს რა მიყავ, მე გემსახურე რაჟილისთვის და რად მომაცუე?“ ლაბანმა უთხრა, რომ მათი ჩვეულებაა, ჯერ უფროსი უნდა გაათხოვონ და მერმე უმცროსი. თუ გინდა შვიდ წელიწადს კიდევ გემსახურე, და, შვიდი დღის მერმე, რაჟილსაც მოგათხოვებო. იაკობ დათანხმდა და რაჟილიც შეირთო. იაკობს ლიაზე უფრო რაჟილ უყვარდა. რის გამო ლია სწუხდა, მაგრამ ღმერთმა ლია დააჭილდოვა შვილიერობით, როცა იაკობმა შეასრულა შვიდი წლის სამსახური რაჟილისთვის, მან გამოთხოვა სიმამრს ნება, რომ თავის სამშობლოში გაეშვა. ლაბანს კიდევ უნდოდა იაკობის დარჩენა და უთხრა: „რა მოგცე შენ სასყიდლად, რომ კიდევ დარჩე ჩემთან?“ იაკობმა უთხრა. რომ რაც ჭრელი თხა და შავი ცხვარი დაიბადოს, ჩემი იყოსო. ლაბანი დაეთანხმა. ღმერთმა დააჭილდოვა იაკობი: უფრო ბევრი იბადებოდა ჭრელი თხები და შავი ცხვრები. ლაბანს შეშურდა და პირობა შეუცვალა, მაგრამ რაფერსაც დანიშნავდნენ იაკობის საკუთრებად, სულ იმ ფურის თხა და ცხვარი იბადებოდა, და ექვს წელიწადს იაკობი ძლიერ გამდიდრდა რადგანაც ლაბანი და მისი ძენი შურიტ აღივსნენ და იაკობს უსიამოვნებას აყენებდნენ, იაკობმა გადასწყვიტა სამშობლოში დაბრუნება, მხოლოდ უცდიდა ღვთის ბრძანებას. ღმერთი ეჩვენა მას ძილის დროს და უთხრა: „დაბრუნდი შენ სამშობლოში, მე ვიქმნები შენთან“. მაშინ იაკობმა შეაგროვა თავის ქონება, შეაჯინა თავისი ცოლ-შვილნი აქლემებზე და ყოველივე თავისი ქონებით დაბრუნდა თავის სამშობლოში. ამ დროს მას ჰყავდა თერმეტი ვაჟი (რუბენ, სიმეონ, ლევი, იუდა, ისაქარ, ზაბულონ, დან, ნეფთალიმ, გად, ასირ და იოსებ) და ერთი ქალი (დინა), ამათგან რაჟილის შვილი მარტო იოსები იყო.

როცა იაკობი მიუახლოვდა თავისს ქვეყანას, გულში მას თავისს ამის. ესავეს, შიში აღეძრა. მაშინ ღმერთმა განამხნევა ის. მას შეხვდა ანგელოსთა კრებული (მისი მფარველი). იაკობმა დაინახა ისინი და თქვა: „ბანაი (კრებული) ღვთისა არს ესე“. და დაარქვა იმ ადგილს სახელად მახანაიმ. ამის შემდგომ იაკობმა გაგზავნა ესაეთან კაცი, შეატყობინა თავისი დაბრუნება და სთხოვდა მოწყალებას, რომ ის შერიგებოდა მას. ესაეი 400 კაცით წამოვიდა იაკობის შესაგებებლად. ეს რომ გაიგო იაკობმა, უფრო შეშინდა და დაღონდა. მან განყო ორად მოსამსახურენი და ყოველივე თავის საცხოვრებელი და სხვადასხვა გზით გაუშვა. მან თქვა: თუ ძმა ჩემი დაეცა ერთ ნაწილს და მოსწყვიტნა, მეორე დამრჩება“. ხოლო ძმის გულის მოსაგებად გაუგზავნა მას ძღვნად ცხვრის და თხის ჯოგი, აქლემები, ძროხები და სახედრები. იმ დღეს მან თავისი ცოლ-შვილნი გაიყვანა ღელეს გაღმა; თვითონ მარტო დარჩა და შეევედრა ღმერთს, რომ მას დაეფარა იგი. მოვიდა მასთან ველაც კაცი, დაუწყო ჭიდაობა და დილამდი იჭიდავეს. იაკობმა იგძნო, რომ ის არ იყო უბრალო კაცი და დილას, როცა უცნობი წასვლას აპირებდა, იაკობმა სთხოვა მას კურთხევა. უცნობმა ჰკითხა: რა არის სახელი შენი? მან მიუგო: „იაკობ“ უცნობმა უთხრა: „ამიერიდგან იქონს სახელი შენი ისრაელ“ (ღმერთთან მოჭიდავე), და უცნობმა აკურთხა იგი. ჭიდაობის დროს იაკობს თქმოს ძარღვი დაუბუჟდა და მის აცოცხლეში კოჭლობდა. მეორე დღით იაკობმა დაინახა ესაეი ოთხასი კაცით მომავალი: იაკობი მიეგება მას და შვიდჯერ თაყვანისცა. ეს ეს გული მოუღბა, მოეხვია იაკობს კისერზე, დაუწყეს ერთმანეთს კოცნა და ორთავემ სიხარულის ცრემლი დაღვარეს. მერმე ტბილად ისაუბრეს და გამოემშვიდობნენ ერთმანეთს. ესაეი წავიდა თავისს სახლში — სეირის ქვეყანაში; ხოლო იაკობი გაემგზავრა ქებრონისაკენ, სადაც ცხოვრობდა მამამისი, ისაკ. ამის შემდგომ იაკობ მივიდა ბეთელში და იქ თავისს აღთქმის თანახმად ღმერთს მსხვერპლი შესწირა. ბეთელიდგან დაბრუნდა ბეთლემისაკენ. ბეთლემის მახლობლად რაქილს შეეძინა ძე, ბენიამენი, და რაქილ მოკვდა. იაკობმა მწარედ იგლოვა იგი, დაასაფლავა და დაადგა საფლავზე ძეგლი. ამის შემდგომ იაკობი მივიდა მამასთან ქებრონს და ცხოვრებდა მასთან, სანამ ისაკი მოკვდებოდა. ისაკ გარდაიცვალა 180 წლისა, ესაეი და იაკობმა დაასაფლავეს იგი აბრაამთან მახპელის გამოქვებულში. ესაეი ცხოვრებდა სეირის ქვეყანაში და შეიქმნა იდუმელთ მამათ-მთავარი; იაკობი დარჩა ქანაანის ქვეყანაში და შეიქმნა ისრაელთ მამათ-მთავარი.

იაკობს ჰყავდა 12 შვილი, იმათგან უფრო უყვარდა იოსებ, რადგანაც ის იყო წყნარი და დედ-მამის მორჩილი, სიყვარულის ნიშნად მამამ შეუქერა მას ჭრელი ტანისამოსი. ეს არ მოეწონა ძმებს და იოსები ისე მოიძულეს, რომ მასთან არ შეეძლოთ მეგობრულად ლაპარაკი. ერთხელ იოსებმა უთხრა ძმებს: „გაიგონეთ, მე მეზმავა, ვითომ პურს ვმკიდით და ჩემ ძნას თქვენი ძნები თაყვანს ცემდნენ“. ძმები გაჭაყრდნენ და უთხრეს: „ნუთუ შენ, როგორც მეფე, ფიქრობ ჩვენზე უფროსობას?“ მეორეთ მამის თანდასწრებით კიდევ უთხრა ძმებს: „მე კიდევ მეზმანა, ვითომც მზე, მთვარე და 11 ვარსკვლავი თაყვანს მცემდნენ მე“. მამამ გაჭაყრებით უთხრა; „ეგ რა სიზმარია! ნუთუ მე, დედაშენი და შენი ძმები მოვალთ და თაყვანს გცემთ შენ?“ ამ სიზმრების შემდგომ ძმებმა იოსები უფრო შეიძულეს, მამაც კი დაიმანსოვრა ეს სიტყვები.

ერთხელ იოსების ძმები სიქემში ცხვრებს ამოვცდნენ. იაკობმა აშბავის გასაგებად მათთან გაგზავნა იოსები. როცა იოსები დაინახეს, ძმებმა თქვეს: „აი, მოდის მესიზმრე, მოდით, მოვკლათ იგი და ვნახოთ, რაა მისი სიზმრები?“ მაგრამ რუბენის რჩევით აღარ მოკლეს იგი, არამედ გახადეს ტანისამოსი და უწყლო ჭაში ჩაადგეს. მერმე რუბენი სადღაც წავიდა, სხვები კი სადილად დასხდნენ. ამ დროს დაინახეს ისმაიტელნი ვაჭარნი, რომლებიც მიდიოდნენ ეგვიპტეში. იუდამ ურჩია ძმებს: „რა სარგებლობა იქმნება ჩვენთვის. ჩვენი ძმა რომ მოვკლათ, მოდით, მივყიდოთ იგი ისმაიტელ ვაჭრებს“ ძმები დაეთანხმნენ: ამოიყვანეს იოსები ჭიდან და მიყიდეს ვაჭარებს ოც ვერცხლად, მიუხედავად იმისა, რომ იოსები ტირილით ეხვეწებოდა ძმებს, არ გაეყიდათ იგი. რუბენ დაბრუნდა, მივიდა ორმოსთან, უნდოდა იოსები ჩუმად გაეშვა მამასთან, მაგრამ ორმო ცარიელი დახვდა; ძლიერ შეწუხდა, ტანისამოსი შამოიხია, მივიდა ძმებთან და უთხრა: „ჭაბუკი არ არის, მე სადღა წავიდე“. ძმებმა რუბენი დაამშვიდეს; მერმე იოსების ტანისამოსი თიქნის სისხლში ამოსვარეს, მამას გაუგზავნეს და შეუთვალეს: „ეს ტანისამოსი ვიპოვეთ მინდორში, იოსებისაა ის, თუ არა?“ იაკობმა ტანისამოსი იცნო და თქვა: „მხეცმან ზოროტმან შექამა იგი, მხეცმან წარიტაცა იოსები“. მეტი მწუხარებისგან ტანისამოსი შემოიგლიჯა, დაიწყო მწარედ ტირილი და გლოვა, ამა შემოსა და არავისგან ნუგეში არ მიიღო.

§ 22. იოსების ცხოვრება ეგვიპტეში: იოსები პენტეფრესას და საპყრობილეში

ისმაიტელ ვაჟებმა მიიყვანეს იოსები ეგვიპტეში და მიყიდეს მეფის კარის კაცს პენტეფრესს, რომელსაც კიდევ უწოდებდნენ პოტიფარს. იოსებს ღმერთი ეწოდა ყოველ მის საქმეში. ეს პენტეფრემ შენიშნა. შეუყვარდა იგი და დააყენა თავის სახლში მოურავად. ღმერთმა იოსების გამო პენტეფრეს სახლიც აკურთხა. პენტეფრეს ჰყავდა ბოროტი ცოლი: მას მოეწონა იოსები და მოინდომა მისი შეცდენა ცულ საქმეში. იოსები არ დაეთანხმა, მაშინ პენტეფრეს ცოლმა იოსებს ცილი დასწამა და პენტეფრემ შეაგდო იოსები საპყრობილეში. იოსები ყოველ გაქივრებას ითმენდა და ღვთის იმედი ჰქონდა, ამიტომ ღმერთმა იოსები არც საპყრობილეში დატოვა უმოწყალოდ. საპყრობილის უფროსმა იოსებს ჩააბარა ტყვეები და მათ მეფელაყურედ დააყენა. ამ დროს ეგვიპტის მეფე ფარაო გაურისხდა თავის მეღვინეს და მეპურეს და ისინი საპყრობილეში ჩასვა. ერთხელ მათ ნახეს სიზმარი და იოსებს უამბეს. მეღვინეს ეზმანა, ვითომც მის წინ ამოვიდა ვაზი და მასზედ სამი ლერწო, ლერწებს ესხა ყურძენი, ის წურავდა მტევნებს და თასით ფარაოს ასმევდა იოსებმა უთხრა მეღვინეს: „სამი ლერწი ნიშნავს სამ დღეს, სამ დღეს უკან მეფე განგათავისუფლებს და შენ ხელობას ისევ დაგიბრუნებს. მაშინ ნუ დამივიწყებ მე და ეცადე ჩემ განთავისუფლებას, მე უბრალოდ ვარ შეპყრობილი“. მერმე მეპურემ უთხრა, რომ ვითომც მას ედგა თავზე სამი კალათი, ზევითურ კალათში იყო დამცხვარი პურები, მოფრინავდნენ ფრინველები და ენკაედნენ პურებს. იოსებმა უთხრა მას: „სამი კალათი ნიშნავს სამ დღეს, სამ დღეს უკან გაგიყვანებენ. თავს მოგჭრიან, ხეზედ დაგიკიდებენ და ფრინველნი დაგიწყებენ კენკას“. მესამე დღეს ყოველივე იოსების სიტყვების თანხმად აღსრულდა, მაგრამ მეღვინემ დაივიწყა იოსები და ორ წელიწადს ის კიდევ საპყრობილეში იყო.

§ 23. იოსების განდიდება

მეღვინის განთავისუფლების შემდგომ გავიდა ორი წელიწადი და ეგვიპტის მეფეს, ფარაოს, ეზმანა ორი სიზმარი. პირველად ეზმანა: ვითომც მდინარიდგან გამოვიდა შვიდი მსუქანი ძროხა და მერმე შვიდი მკლე. მკლე ძროხებმა შეჭამეს შვიდი მსუქანი და ისევ მკლე დარჩნენ. ფარაოს გაეღვიძა და ისევ დაეძინა. მეორეთ ნახა, ვითომც ერთ ლეროდგან ამოვიდა შვიდი თავ-თავი კარგი მარცვლიანი და მეორე

ფეროდგან შვიდი უმარცვლო თავთავი; უმარცვლომ მარცვლიანი შეკამა და ისევ უმარცვლო დარჩა. მეფემ მეორე დღეს მოუწოდა ეგვიპტეში მყოფ ბრძენ და ნასწავლ კაცებს, მაგრამ ვერაინ ვერ გაიგო ფარაოსის სიზმრების მნიშვნელობა. მაშინ მელვინეს იოსები მოაგონდა და მისი ამბავი შეფეს მოახსენა. მეფემ იოსები საპყრობილიდან საჩქაროდ გამოაყვანიდა და სიზმრები უთხრა. იოსებმა მოახსენა: „მეფეო! ორივე სიზმარს ერთი და იგივე მნიშვნელობა აქვს, შვიდი მსუქანი ძროხა და შვიდი ნაყოფიერი თავთავი ნიშნავს შვიდ კარგ მოსავლიან წელიწადს; შვიდი მკლე ძროხა და შვიდი უმარცვლო თავთავი ნიშნავს შვიდი წლის მოუსავლობას და შიმშილობას. ახლა, მეფეო, უნდა აირჩიო ბრძენი კაცი და უბრძანო მას ბლომად პურის მოგროვება უნაყოფო წლებისათვის“. ფარაოს ძლიერ მოეწონა სიზმრების ახსნა და იოსების რჩევა და უთხრა იოსებს: „რადგანც ღმერთმან ყოველივე ესე შენ გიჩვენა, არა არს კაცი უბრძენეს შენსა“ მეფემ დააყენა იგი მთელ ეგვიპტის უფროსად იმ პირობით, რომ იოსებს მოეგროვებინა ბლომად პური, შიმშილობის დროს გაეყიდა და ხალხი დაეხსნა გაჭირვებისაგან. ამ გვარად ღვთის მოწყალებით იოსები შეიქმნა მთელ ეგვიპტეში მეორე პირი და ძილერ შესანიშნავი კაცი. მეფემ წაიძრო თავისი ბექედი და შეაცვა იგი იოსებს ხელზე, შემოსა იგი ძვირფასი სამოსელით (ბისონით), მისცა მას კისერზე სატარებელი ოქროს ძეწკვი და ბრძანა, მეფის მეორე ეტლით ჩამოეტარებიათ და მის წინ მიმავალთ ეძახნათ: „თაყვანი-ეცით“. ფარაომ უწოდა იოსებს ახალი სახელი: „ფსომფო-ფანის“ (გულთა მხილველი) და შერთო მას ცოლად ასინეთ. ასული ილიოპოლის მღვდლის პეტრეფესი. მაშინ იოსები იყო 30 წლისა.

ფარაოსის სიზმრები ისე აღსრულდნენ, როგორც იოსებმა ახსნა. დადგა შვიდი წელიწადი ძლიერ მოსავალიანი. იოსებმა მოაგროვა უანგარიშო პური; მერმე შვიდ წელიწადს შეიქმნა მეტისმეტი შიმშილობა. იოსებმა გახსნა პურის საწყობები და დაუწყა პურს გაყიდვა. მასთან მიდიოდნენ პურის საყიდლად ეგვიპტელებიც და მახლობელ ქვეყნის მცხოვრებნიც. ეგვიპტელები წინეთ ყიდულობდნენ პურს ვეცხლით (ფულით), როცა ვეცხლი გამოელიათ — შინაური ცხოველებით; ბოლოს პურში აძლევდნენ ფარაოს მიწა-წყალს და თავისს — თავსაც. იოსები შიმშილობის დროს აძლევდა მათ პურს, შიმშილობის გათავებისას მისცა მათ სათესლე ხეარბალი დასათესავად. ამ დროიდან დაკანონდა, რომ მიწის სარგებლობისათვის ფარაოსისათვის უნდა მიეცათ მოსავლის მეხუთედი ნაწილი.

წიმშილობა გაჩნდა ქანაანის ქვეყანაშიც. იაკობმა გაიგო, რომ ეგვიპტეში იყიდება პური და პურის საყიდლად გაგზავნა იქ თავისი შვილები, ბენიამენს გარდა. ისინი მივიდნენ ეგვიპტეში იოსებთან, თავიანთს მას. მაგრამ ვერ იცნეს იგი. იოსებმა იცნო ძმები, მაგრამ არ გამოეცნო მათ; მას უნდოდა გაეგო, გასწორდნენ, თუ არა, ისინი. იოსებმა მრისხანედ ჰკითხა მათ: „თქვენ საიდან მოსულხართ?“ ძმებმა უპასუხეს: „ქანაანიდან, პურის საყიდლად“. იოსებმა უთხრა: „გეტყობათ. თქვენ მზევრავები ხართ. გინდათ, დაათვალიეროთ აქ სუსტი ადგილები“. ძმებმა უთხრეს: „ჩვენ. მონანი შენნი, არა ვართ მზევრავნი; არამედ მშვიდობიანი ხალხი ვართ, ჩვენ ვიყავით 12 ძმა, ყველანი ერთი მამის შვილნი, უმცროსი ახლა მამამ დაიტოვა, ერთი კი დაგვაკლდა“. იოსებმა უთხრა მათ: „სჩანს, რომ თქვენ მზევრავნი ხართ. თქვენ თუ მართალს ამბობთ, ერთი თქვენგანი გაგზავნეთ შინ და მოიყვანეთ აქ უმცროსი ძმა, მანამდის თქვენ ყველანი აქ იქნებით დაკავებული“. ამ სიტყვების შემდგომ ისინი შეაყვანინა საპყრობილეში. მესამე დღეს ძმები საპყრობილიდან გამოაყვანინა და უთხრა მათ: „მე ღვთის მეშინია. თუ თქვენ პატიოსნები ხართ, ერთი თქვენგანი დარჩება აქ საპყრობილეში, სხვებმა წაიღეთ პური და მოიყვანეთ თქვენი უმცროსი ძმა“. იოსები ელაპარაკებოდა მათ ეგვიპტელთ ენაზე თარჯიმანის (მთარგმნელის) შემწეობით, ძმები არ ფიქრობდნენ, თუ იოსებმა მათი ენა იცოდა და დაიწყეს ერთმანეთს შორის ლაპარაკი: „ნამდვილად ჩვენ ვისჯებით ჩვენი ცოდვის გამო, რომ ძმა ჩვენი გავყიდეთ. ჩვენ ვხედავდით მის სულის მწუხარებას და არ შევისმინეთ მისი ვედრება“. რუბენმა უთხრა ძმებს: „არ გეუბნებოდი მე თქვენ: ნუ სცოდავთ ძმის წინააღმდეგ? თქვენ კი არ გამიგონეთ და, აჰა, სისხლი მისი ჩიების ჩვენგან“. იოსები გავიდა მეორე ოთახში და ბეკრი იტირა, ზაგრამ გამოცდა კიდევ განაგრძო. ის ისევ გამოვიდა ძმებთან და ბრძანა: ძმების თვალწინ შეეკრათ სიმეონი და საპყრობილეში შეეყვანათ; სხვებისთვის პური გაეტანებიათ და გაეშვათ, ამასთან უბრძანა მოსამსახურეებს, რომ თითოეულის ტომარში ჩუმად ჩაედვათ მათი ვეცხლი. როცა ისინი შინ მივიდნენ, მამას მწუხარებით ყოველივე უამბეს, რაც კი შეემთხვათ; ისიც უთხრეს მამას, რომ მეორედ წასვლის დროს თუ ბენიამენი არ წავიყვანეთ, ისე იმ ქვეყნის უფროსს ვერ ვეჩვენებთო. როცა ტომრები დაცალეს და ვეცხლი ნახეს, უფრო შეწუხდნენ და შეეშინდათ. იაკობმა უთხრა შვილებს:

..თქვენ მომაცლებთ მე ყველა შვილებს! იოსები აღარ არის, სიმეონი აღარ არის. კიდევ ბენიამენიც გინდათ წაიყვანოთ? არა! არ გაუშვებ მას ეგვიპტეში. თუ რამე უბედურება შეემთხვა მას გზაზე, მაშინ ჩა-
მიყვანთ მე მოხუცების ღრს მწუხარებით ჯოჯოხეთში“.

§ 25. იოსების ძმების მეორედ მისვლა ეგვიპტეში

როცა იაკობს და მის ოჯახობას ეგვიპტიდგან მიტანილი პური გა-
მოეღია. იაკობმა უთხრა თავის შვილებს: „წადით კიდევ ეგვიპტეში
და იყიდეთ პური“. იუდამ უთხრა მას: „ეგვიპტის უფროსმა გვითხრა:
თუ არ მოიყვანმოთ უმცროსი ძმა, არ მეჩვენოთო. თუ გამოუშვებ ბე-
ნიამენს, წავალთ: თუ არ გამოუშვებ, ვერ წავალთ. გამოუშვი ის ჩვენ-
თან, მე ვიქმნები პასუხისმგებელი, თუ არ მოგიყვანო იგი შენ“. ბო-
ლოს იაკობი დათანხმდა. გაატანა ეგვიპტის უფროსთან ძღვენი: თაფ-
ლი. საკმეველი. კევი, ნიგოზი და სხ. და უთხრა მათ: „ფული, რომე-
ლიც აღმოჩნდა ტომრებში. თქვენი ხელით დაუბრუნეთ, ხოლო პურის
სასყიდლად წაიღეთ სხვა და ბენიამენიც წაიყვანეთ“. იაკობის შვილე-
ბი წავიდნენ ეგვიპტეში. მივიდნენ იოსებთან, მიართვეს მას ძღვენი
და ტომრებში ნაბოვნი ფული. იოსებმა აღერსიანად მიიღო ისინი და
ჰკითხა მათ: „კარგად არის მამათქვენი?“ იმათ უპასუხეს: „კარგად
არის მამაჩვენი, მონა შენი“. მერმე იოსებმა მიიპატიჟა ისინი სადი-
ლად და სიმეონიც მათთან გამოიყვანა. ნასადილევს იოსებმა უთხრა
თავის მოურავს. რომ გაეცო მათი ტომრები პურით, ფულიც შიგ
ტომრებში ჩაედო და ბენიამენის ტომარში ჩაედო მისი სასასმო ვეცხ-
ლის თასი. მოურავმა აღასრულა იოსების ბრძანება. როცა ძმები ქა-
ლაქიდგან გავიდნენ. იოსებმა გამოადევნა მათ მოურავი თვისი და უბ-
რძანა მას: „უთხარი იმ კაცებს: რად მომპარეს მე ვეცხლის თასი?“
მოურავი დაეწია მათ და უთხრა ისე, როგორც ნაბრძანები ჰქონდა.
იოსებმა იხმარა ეს ხერხი. რომ გაეგო, როგორ მოიქცეოდნენ ძმები
უბედურების ღრს. იაკობის შვილებმა იცოდნენ, რომ ისინი ამ საქ-
მეში უბრალო იყვნენ და უთხრეს მოურავს: „რატომ ბრძანებს უფა-
ლი ჩვენი ამ სიტყვებს?! არა, ჩვენ, მონანი თქვენნი, არ ვიქმთ ამ
საქმეს. ვინაჲც აღმოაჩნდეს თასი, ის სიყვდილით დაისაჯოს, ხოლო
ჩვენ ვიქმნეთ მონებად თქვენდა“ დაიწყეს უფროსიდან ტომარების
ჩხრეკა და თასი აღმოჩნდა ბენიამენის ტომარში. იაკობის შვილებს
თავზარი დაეცათ. იმათ არ ესმოდათ, თუ როგორ შეემთხვათ მათ ეს

უბედურება და დაბრუნდნენ იოსებთან. იოსებმა მკისხანედ უთხრა მათ: „ეს რა ქმენით თქვენ?“ იუდამ მიუგო: „რა ვთქვათ? ან რით ვიმართლოთ თავი? ღმერთმან პოვა უსამართლობა მონათა შენთა. აჰა მონანი ვართ. შენნი ჩვენც და ისიც, ვისაც თასი აღმოაჩნდა“. იოსებმა უთხრა: „არა, მე ამას არ ვიქმ; მონად ჩემდა იქმნება მხოლოდ ის, ვისთანაც თასი აღმოჩნდა; თქვენ კი წადით მშვიდობით მამათქვენთან“. მაშინ იუდა მიუხსლოვდა მას და უთხრა: „გვეყდრები, უფალო, რომეც სიტყვის ნება და ნუ გამირისხდები მე მონასა შენსა, თუ ჩვენ დავბრუნდით შინ უბენიამენოდ, მამა ჩვენი მოკვდება მწუხარებით. მე ვიდე თავზე მაგის წამოყვანა, ამიტომ მე დავრჩები მონად შენდა, ხოლო ჰაბუკს მიეც ნება ძმებთან ერთად დაბრუნდეს მამასთან. როგორ უნდა მივიღე მამასთან, თუ ბენიამენი არ იქმნა ჩვენთან და როგორ უნდა ვიხილო მოხუცებული მამის უზომო მწუხარება?“

იოსები დარწმუნდა, რომ ძმები გასწორებულან, რომ ისინი მზათ არიან, თვითონ გადიტანონ ყოველივე შეიწროება, მხოლოდ მამას არ შეამთხვიონ მწუხარება. მან მეტი ველარ მოითმინა, იქ მყოფნი ეგვიპტელები ყველანი დაითხოვა და გამოეცნაურა ძმებს. მას მოერია ტირილი და თვალთცრემლიანმა უთხრა ძმებს: „მე ვარ იოსები, ცოცხალ არს მამაჩემი?“ ძმები ისე შეშინდნენ, რომ სიტყვის თქმაც ვერ მოახერხეს. მაშინ იოსებმა უთხრა მათ: „მომიახლოვდით“. ისინი მიუახლოვდნენ. იოსებმა უთხრა: „მე ვარ იოსები, ძმა თქვენი, რომელიც გამყიდეთ. ნუ სწუხართ, რომ გამყიდეთ; თვით ღმერთმა გამომგზავნა მე აქ, რომ დამეცვა თქვენი სიცოცხლე. წადით და უთხარით მამაჩემს დიდება ჩემი ეგვიპტეში და ყოველივე, რაც ნახეთ და დაუყონებლად ჩამოიყვანეთ აქ მთელი მისი ოჯახობით და საცხოვრებლათ მამაჩემი. შიმშილობა კიდევ ხუთ წელიწადს იქმნება და, რომ არ ამოწყდეთ შიმშილით, ნუ დაიყონებთ გადმოსახლებას. მერმე ვადაეხვია ბენიამენს. დაკოცნა ყველა ძმები და ბევრი იტირა. ფარაო მეფემაც გაიგო იოსების ძმების მოსვლა და ძლიერ ესიამოვნა, უბრძანა იოსებს, რომ გადმოსახლებინა მამა და ძმები და აღუთქვა საუკეთესო ადგილი მათ საცხოვრებლად. მან უბრძანა იოსებს გაეგზავნა მამისთვის ეტლები, ძვირფასი საჩუქრები და პური იოსებმა ძმებს დაუბარა. ვზახე არ მოგვიღეთ ჩხუბო და გაუშვა შინ.

იოსების ძმები. ეგვიპტიდან დაბრუნებულნი. მივიდნენ მამასთან და უთხრეს: „ქვ შენი, იოსებ. ცოცხალ არს და იგი მთავრობს ეგვიპტეში“. იაკობი განცვიფრდა და პირველად არ ერწმუნა მათ, მაგრამ

მერმე, როდესაც ნახა იოსების გამოგზავნილი ეტლები (ურმები) და საჩუქრები, განცხველდა სული იაკობისა, მას ძლიერ გაუხარდა და თქვა: „დიდ არს ესე ჩემდა, უკეთუ ჭერეთ იოსებ, ძე ჩემი, ცოცხალ არს. წარვიდე და ვიხილო იგი უწინარეს სიკვდილისა ჩემისა“.

§ 26. იაკობის გადასახლება ეგვიპტეში. (1826 წ. ქ. შ.)

იაკობს უნდოდა შეეტყო ნება ღვთისა ეგვიპტეში გადასახლების შესახებ, ამიტომ ის წავიდა ბერსაბეს და იქ შესწირა ღმერთს მსხვერპლი. ღმერთი გამოეცხადა მას ღამე ჩვენებით და უთხრა: „იაკობ“ მე ვარ ღმერთი მამათა შენთა: ნუ გეშინია, წადი ეგვიპტეში; იქ შენგან წარმოვადგენ დიდძალ ხალხს; მე ჩამოვალ ეგვიპტეში და გამოგიყვან იქიდან სრულიად“. ღვთისაგან ნებართვის მიღების შემდგომ იაკობი თავისი ოჯახობით. საქონლით და მთელი საცხოვრებელით გადაესახლა ეგვიპტეში. მის ოჯახში იყო მაშინ 75 სული. იოსები გამოეგება მამას, გესემში შესვლა მას, გადაეხვია და ხმამაღლა დაიწყო ტირილი. მოხუცმა იაკობმაც ჩაიკრა გულში მისი საყვარელი შვილი, რომელიც მას ამდენ ხანს მკვდარი ეგონა და ორივემ დიდხანს იტირეს. ეს იყო სიხარულის ცრემლები. მერმე იაკობმა უთხრა: „ახლა მოკვდები მე სიამით. ვიხილე პირი შენი და გავიგე, რომ შენ ცოცხალი ხარ“. მერმე იოსებმა წარუდგინა ფარაოს მეფეს ხუთი ძმა. ფარაომ ჰკითხა მათ: „რა არის საქმენი თქვენნი?“ იმათ უპასუხეს: „მწყემსნი ვართ ცხოვართა მონანი შენნი“. ეგრეთვე იოსებმა წარუდგინა მეფეს მამა მისი იაკობ. ფარაომ ჰკითხა მას წლოვანება. იაკობმა მიუგო: „მე ვარ 130 წლისა, ჩემ წინაპართა შედარებით ღვთის ცხოვრებისა ჩემისანი არაჲნ მცირენი და მწყუხარენი“. მერმე იაკობმა აკურთხა ფარაო და გამოეთხოვა მას. ფარაოსის ნებართვით იოსებმა დაასახლა იაკობი და მისი ოჯახობა გესემში, რომელიც იყო საუკეთესო ადგილი ეგვიპტეში. იოსები უგზავნიდა მათ ბლომად პურს და ყოველივეს, რაც კი საჭირო იყო მათთვის საცხოვრებლად.

§ 27. იაკობის მიერ შვილების კურთხევა და წინასწარმეტყველება მისი შვილების მომავალზე

იაკობმა ეგვიპტეში იცოცხლა 17 წელიწადი. როცა მან იგრძნო სიკვდილის მოახლოება, მოუწოდა იოსებს და სთხოვა, რომ მისი სხეული დაესაფლავებია მას ქანაანში, სადაც დასაფლავებული იყო აბრაამი და ისაკი. იოსებმა ფიცით აღუთქვა მამას, რომ ის აღასრუ-

ლებს მის თხოვნას. მერმე მიუყვანა მას თავისი ორი შვილი ეფრემ და მანასე. იაკობმა იშვილა ისინი და თქვა: „ჩემნი არიან ეფრემ და მანასე, როგორც რუბენ და სიმეონ“. მიიახლოვა იგინი, მოეხვია მათ, გადაკოცნა ისინი და უთხრა იოსებს: „არ მოველოდი შენ ნახვას და ღმერთმან შენი შვილებიც კი მანახვა“. მერმე იაკობმა აკურთხა იოსების შვილები. მანასე, როგორც უფროსი, დადგა მარჯვენით; ეფრემ, როგორც უმცროსი, დადგა მარცხენით. მაგრამ იაკობმა მარჯვენა ხელი დაადო ეფრემს. მარცხენა მანასეს (ჭვარის სახედ). იოსებს უნდოდა, რომ მარჯვენა ხელი დაედო იაკობს მანასესთვის, მარცხენა ეფრემისთვის და უთხრა მამას: მანასეა, მამაო, პირმშო შვილი“. იაკობმა უთხრა: „ვიცი, შვილო, ვიცი, ესეც ამაღლდეს, მაგრამ უმცროსი იქმნეს უდიდეს მისა“, და აკურთხა იგინი. მერმე უთხრა იოსებს: „აჰა მე მოვეკვდები, ღმერთი იყოს თქვენთანა და მიგაქციოს თქვენ ქვეყანად მამათა თქვენთა“.

ამის შემდგომ იაკობმა მოუწოდა თავის შვილებს და უთხრა მათ: „შემოკრბით და გეტყვი, რა მოგელის თქვენ მომავალში: შემოკრბით და ისმინეთ ისრაელისა, მამისა თქვენისა“. შვილები ყველანი შეიკრიბნენ იაკობთან და ისმენდნენ მის სიტყვებს ყურადღებით. იაკობმა აკურთხა იგინი, კურთხვის დროს წინასწარ უთხრა მათ, რომელი შვილის ჩამომავლობა, რომელ ადგილს დაიკავებდა აღთქმის ქვეყანაში და რა მოელოდა მათ მომავალში. განსაკუთრებით კურთხევა შეხვდა იუდას; მას უთხრა იაკობმა: „იუდა! გაქებდნენ შენ ძმანი შენი და თაყვანს გცემდნენ შენ ძენი მამისა შენისანი. არა მოაკლდეს მთავარი იუდასაგან და წინამძღვარი წყვილთაგან მისთა, ვიდრემდის მოვიდეს, რომლისა იგი დამარხულ არს და იგი არს მოლოდება წარმართთა“. ამ სიტყვებით იაკობმა იწინასწარმეტყველა, ესე იგი, ღვთის ჩაგონებით წინასწარ თქვა, რომ იუდას ტომისაგან წარმოსდგება მაცხოვარი, მესია სახელდობრ იმ დროს, როცა ებრაელების ხალხს მოაკლდებოდა საკუთარი მეფენი და მთავარნი, წარმოდგარნი იუდას ტომისაგან. შვილების კურთხევის შემდგომ იაკობი მოკვდა. იოსებმა და მისმა ძმებმა მრავალი ეგვიპტელების თანხლებით წაასვენეს იაკობის სხეული ქანაანში და დაასაფლავეს იქ, სადაც იყვნენ დასაფლავებულნი აბრაამი და ისაკი. იაკობის სიკვდილის შემდგომ იოსების ძმები შეშინდნენ: იმათ ეგონათ, რომ იოსები გაიხსენებდა მათ ცუდ საქმეს და სამაგიეროს გადაუხდიდა, მაგრამ იოსებმა უთხრა მათ: „ნუ გეშინიათ, თუმცა თქვენ ჩემთვის ბოროტი განიზრახეთ, მაგრამ მე ღმერთმა კეთილი მიყო“. ამ გვარად დაამშვიდა იგინი და თავის სიცოცხ-

ლემი კეთილს უყოფდა მათ. იაკობის სიკვდილის შემდგომ იოსებმა იცოცხლა 54 წელიწადი, სულ იცოცხლა 110 წელი. სიკვდილის დროს მან უთხრა ძმებს, რომ მისი ძელები გადაეტანათ ებრაელებს ეგვიპტიდან განთავისუფლების დროს ქანაანში.

იოსები, რომელმაც წინეთ ბევრი წვალეა გამოიარა, მერმე დიდება მოიპოვა და იხსნა ძმები შიმშილით სიკვდილისაგან, მოასწავებდა იესო ქრისტეს, რომელიც ეწვალა, მოკვდა და სიკვდილით სიკვდილი დასთრგუნა და კაცთა მიანიჭა ცხოვრება საუკუნო.

§ 28. მართალი და მრავალტანჯული იობი

იმ დროს, როცა იაკობის ჩამომავლობა (ისრაელები, ანუ ებრაელები) იტანჯებოდნენ ეგვიპტეში, არაბეთში ცხოვრებდა მართალი, კეთილმსახური, ღვთის მორწმუნე და მოშიში კაცი, რომელსაც ერქვა სახელად იობი. ის იყო ძლიერ მდიდარი, მას ჰყავდა მრავალი მოსამსახურე და მრავალი საქონელი (შვიდი ათასი ცხვარი, სამი ათასი აქლემი, ხუთასი წყვილი ხარი და ხუთასი ვირი). იმ ქვეყნის მცხოვრებნი, ყველანი პატივისცემით ექცეოდნენ მას არა სიმდიდრისათვის, არამედ მისი კეთილ მოქმედებისათვის: ის მზად იყო ყველასთვის შემწეობა აღმოეჩინა, ვინც კი საჭიროებდა მის შემწეობას. მისი სახლის კარები მუდამ ღია იყო გაჭირვებულთა, გლახაკთა და ქვრივ-ობოლთათვის. მოსამსახურეებს ექცეოდა წყნარად. და ცდილობდა ყოველთვის მათი შრომა დაეფასებია და შესაფერი სასყიდები მიეცა მათთვის.

ღმერთმან დააჯილდოვა ის ბედნიერი ოჯახობითაც. მას ჰყავდა შვიდი ძე და სამი ასული. ისინი ცხოვრებდნენ ურთიერთშორის თანხმობით და სიყვარულით; ყოველდღე იყრიებოდნენ ერთად რიგ-რიგობით ერთი მეორისას. ძმურად საუბრობდნენ და ლხინობდნენ. როცა წვეულობის დღეთა რიგი გათავდებოდა, იობი შეკრებდა ხოლმე ყველა შვილებს და ღმერთს მსხვერპლს შესწირავდა და სთხოვდა, რომ მას მიეტევებია ცოდვა მისი შვილებისათვის, თუ რომელიმე მათგანმა შეცოდა წვეულების დროს. ეგეთი კეთილი, მართალი და ღვთისმოშიში იყო იობი, და არავის არ ეგონა, თუ მას რაიმე განსაცდელი მოელოდა მაგრამ ღმერთმა მოუვლინა მას მძიმე განსაცდელი. ღვთის განგებას კაცის გონება ვერ მისწვთება და ამიტომ ჩვენ არ უნდა შევიდეთ ღვთის განგების გამოძიებაში. მხოლოდ იობის ცხოვრე-

ბა უნდა მუდამ გვახსოვდეს და დავისახოთ იგი ცხოვრებაში, როგორც მოთმინების მაგალითი.

ერთხელ. როცა მისი ძენი და ასულნი შეკრებილ იყვნენ უფროსი ძმის სახლში, მოულოდნელად მივიდა იობთან ერთი მოსამსახურე და უთხრა: „არაბეთის ავაზაკებმა გაიტაცეს შენი ხარები და ვიარები, მოსამსახურეები ამოწყვეტეს, მე მარტო გადავრჩი და მოვედი ამბავის სათქმელად. სანამ ეს ამ ამბავს დაასრულებდა, მოვიდა მეორე მოამბე და უთხრა: „ზეციდან ჩამოვარდა ცეცხლი და დასწვა შენი ცხვრები და მწყემსნი, მე გადავრჩი და მოვედი ამბის სათქმელად“. მაშინვე მოვიდა მესამე მოამბე და უთხრა: „ქალდეველნი დაეცნენ შენ აქლემებს და გაირეკეს და მოსამსახურენი დახოცეს, მე გადავრჩი და მოვედი ამბის სათქმელად“. მესამე მოამბის შემდგომ მოირბინა მეოთხემ და უთხრა: „უდაბნოდან დაქროლა საშინელმა გრიგალმა ქარმა და დააქცია სახლი, რომელშიც შენი შვილები ღზნობდნენ და ყველანი დაიხოცნენ“. ამ გვარად მდიდარი იობი დაგლაზავდა და ბედნიერი ოჯახობის მამა დამარტოვებულა, მაგრამ მას პირითგან არ წამოცდენია არც ერთი ღვთის საწინააღმდეგო სიტყვა. მან დაიჩოქა და სთქვა: „შიშველი ვიშვე და შიშველი ჩაველ მიწაში. ღმერთმან მომცა და ღმერთმანვე მიიღო. იყავნ სახელი უფლისა კურთხეულ ამიერიტგან და უკუნისამდე“.

ამის შემდგომ იობს შეემთხვა მეორე უბედურება: ის გახდა ავად კეთროვნებით. კეთროვნება არის საშინელი გადამდები და ძნელად მოსარჩენი ავადმყოფობა. კეთროვნებით ავადმყოფებს არ შეეძლოთ ქალაქებში და სოფლებში ცხოვრება, რომ სხვას არ გადადებოდა ავადმყოფობა. იობი გაიხიზნა ქალაქს გარედ, იქდა ნაცარში, (ნაცარში ჯდომა მწუხარების ნიშანი იყო) და კრამიტის ნატეხით იფხეკდა ჩირქს ტანიდან. მთელი ტანი დაწყლულებული და დაჩირქებული ჰქონდა და ისეთი საზიზღარი სუნი უდიოდა, რომ არავინ არ ეკარებოდა მას. მის სიცოცხლეს ყველანი სიკვდილს ამჯობინებდნენ. მას უვლიდა ცოლი, მაგრამ იგიც მოიქანცა, მწუხდა და ერთხელ უთხრა იობს: „შენ ჯერ კიდევ მტკიცედ დგებარ შენ უმანკოებაზე, სთქვი რამე ღვთის საწინააღმდეგო სიტყვა და მოკვდები“. მაგრამ იობმა მიუგო: „შენ ლაპარაკობ, როგორც ერთი უგნურთაგანი, თუ ჩვენ გვიყვარდა უფლისაგან კეთილის მიღება, ნუთუ ბოროტი არ უნდა მივიღოთ?“

იობს კიდევ მოევლინა ახალი მწუხარება. მისი უბედურება გაეგო მის სამ მეგობარს. ისინი მივიდნენ მასთან სანუგეშოდ, მაგრამ ჯერ

ვერ იცვნეს ის; მერმე. როცა მიუახლოდნენ და იცვნეს, შიშისაგან დაიყვირეს, მწუხარების ნიშნად თავზე ნაცარი დაიყარეს და ტანისამოსი შემოიხიეს. შეიდი დღე და ღამეს იჯდნენ მის პირდაპირ და ნუგეშის საცემელად სიტყვა ვერ მოახერხეს. ბოლოს თვითონ იობმა დაიწყო ლაპარაკი, ის წყევლიდა თავის დაბადების დღეს — რათ იშვა ის, თუ ასეთი სატანჯველი მოელოდა. დაიწყეს ლაპარაკი მეგობრებმაც, მაგრამ იმათ თავისს ლაპარაკით უფრო გაამწარეს მრავალტანჯული იობი. ისინი ფიქრობდნენ, რომ იობი დიდი ცოდვილი კაცი უნდა იყოსო და დაუწყეს ჩჩევა, რომ მას შეენანებია დაფარული ცოდვები. ის იცავდა თავისს თავს და ეუბნებოდა მათ, რომ მას არავითარი ცოდვა არ ჩაუდენია. ამ დროს მან გამოთქვა სარწმუნოება მაცხოვარზე და მკედართა აღდგომაზე შემდგომ სიტყვებში: „უწყი, რამეთუ მსხნელი ჩემი ცხოველ არს და უკანასკნელსა შინა დღესა ქვეყანისაგან აღვდგე და კვალად შემოსილ ვიქმნე ტყავსა შინა ჩემსა და ხორცსა შინა ჩემსა; ვსჭვრიტო ღმერთსა ჩემსა, რომლისა მაქვს ხილვად მე თვით და არა სხვათა, დადებულ არს ესე სასოება ჩემი წიაღსა შინა ჩემსა“ (იობ. 19, 25—27.). მეგობრები ურჩევდნენ ამაპარტავნობისთვის თავი დაენებებია და დანაშული აღიარებინა. მათმა ექვმა მეტად გაამწარა მართალი იობ და სთხოვა ღმერთს, რომ ის გამოცხადებულიყო და დაემოწმებია მისი უბიწოება. უფალი მართლაც გამოცხადა ელვაქუხილის დროს. მან წარმოსთქვა რისხვა თვისი იობის მეგობრების შესახებ, მათ უსამართლო მსჯელობისათვის და აღუთქვა მათ პატივება, თუ მათ მაგიერ შეევედრებოდა ღმერთს იობი. იობი შეევედრა ღმერთს და ღმერთმაც აპატივა მათ შეცოდება. მერმე იობი განიკურნა და ღმერთმა დააჩილდოვა ის მოთმინებისათვის. მას მისცა ღმერთმან ყოველივე ჭონება ორჯერ მეტი წინანდელზე. ეყოლა კიდევ შეიდი ვაჟი და სამი ასული. განკურნების შემდგომ მან იცოცხლა 140 წელიწადი და მოესწრო შვილთა შვილს მეოთხე მოდგმამდი და გარდაიცვალა ღრმა მოხუცებულებამში.

§ 20. ებრაელების გაჭირვებული მდგომარეობა ეგვიპტეში იოსების სიკვდილის შემდგომ

იოსების სიკვდილის შემდგომ იაკობის ჩამომავლობა ძლიერ გარაჲლდა და შეიქმნა დიდძალი ზალხი, რომელსაც დაერქვა ებრაელები, ანუ რაელები. იაკობის 12 შვილისაგან წარმოსდგა 12 ტომი ისრაელისა. წინეთ ისინი ცხოვრებდნენ გესემში განცალკევებით, არ

უახლოვდებოდნენ კერპთთაყვანისმცემელ ეგვიპტელებს. მათ ჰქონდათ თავისი სარწმუნოება და თავისი ზნე-ჩვეულებანი. მაგრამ მერმე ცოტ-ცოტათ დაიწყეს ეგვიპტელებთან დაახლოება, გადაიღეს მათი ჩვეულებანი და ზოგიერთ მათგანმა დაივიწყა ჰეშმარიტი ღმერთი და დაუწყეს ეგვიპტელების კერპებს თაყვანის ცემა. (ეგვიპტელები თავ-ვანს ცემდნენ მდინარეს, ხარს, კატას და სხ.). მაშინ ღმერთმა დასაჯა ისინი იმავე ეგვიპტელების ხელით, რომელთაგან ისწავლეს უსჯულოება. იოსების სიკვდილის შემდგომ დადგა მეფედ ახალი ფარაო, რომელიც ვერ იცნობდა იოსებს. ახალი მეფე შეშინდა, რომ ებრაელები ომის დროს არ შეუერთდნენ მტერს და წინააღმდეგობა არ გაუწიონ მას. და მოინდომა მათი რიცხვის შემცირება; ამიტომ დაუწყო მათ ყოველგვარად შევიწროება: მეტის-მეტი მუშაობით აუძლურებდა მათ. აკეთებინებდა ავჯრებს, აშენებინებდა ციხეებს და ქალაქებს. ასეთმა შევიწროებამ ებრაელების რიცხვი ვერ შეამცირა. მაშინ ფარაომ უბრძანა ბებიებს, რომ იმათ დაბადებისათნავე ებრაელების შვილები, მამრობითის სქესისანი, დაეხოცათ. ბებიებს ღვთის ეშინოდათ და ფარაოს ბრძანებას არ ასრულებდნენ. მერმე ფარაომ გამოსცა ბრძანება, რომ ახლადშობილნი ებრაელების ვაჟიშვილნი წყალში ჩაეყარათ. უბედურებამ გაახსენა ებრაელებს ღმერთი და მხურვალედ სთხოვდნენ მას ამ უბედურებიდგან გამოსხნას. ღმერთმა შეისმინა ვედრება მათი და გამოუგზავნა გამომხსნელი. ეს, მათი გამომხსნელი, იყო მოსე.

§ 10. მოსე წინასწარმეტყველის შობა და აღზრდა. მისი გაქცევა მადიამის ქვეყანაში

იმ დროს, როცა ფარაომ ბრძანა ებრაელების ახლადშობილ ვაჟების წყალში ჩაყრა, ერთ ებრაელს, ამრამს და მის ცოლს იოხავედს, რომელნიც იყვნენ ლევის ტომისაგან, დაებადა მშვენიერი ვაჟი. დედა სამ თვეს მალევდა მას. მაგრამ მერმე ვერ შესძლო დამალვა. აიღო კალათი, გაფისა იგი, შიგ ყმაწვილი ჩააწვინა, მდინარის პირზე ლერწმებში ჩადგა და თავის ასულს მარიამს უთხრა, რომ ყური ეგდო და შეეტყო, რა შეემთხვევოდა ყმაწვილს. ამ დროს მდინარის პირზე მივიდა მეფის ასული საბანაოდ. მან შენიშნა ლერწმებში მდგომარე კალათი, მოსამსახურე ქალებს გამოატანინა, თავი ახადა და ნახა შიგ მტირალე ბავშვი. ის მიხვდა, რომ ბავში ებრაელის შვილი იყო, მაგრამ მაინც შეეწყალა და მოინდომა მისი აღზრდა. ეს მარიამმა შენიშ-

ნა. მივიდა და მოახსენა: „თუ გნებავს, წაეალ და ბავშვისთვის ძიძას მოგიყვან“. მეფის ასული დათანხმდა. მარიამი წავიდა და თავისი დედა მიუყვანა. მეფის ასულმა ყმაწვილი გასაზრდელად მას მისცა. მან წაიყვანა და აღზარდა. მერმე მიუყვანა მეფის ასულს, რომელმაც იშვილა ბავში და დაარქვა სახელად მოსე. მოსე ნიშნავს წყლიდგან ამოყვანილს.

მოსემ ფარაოს სასახლეში ისწავლა ყოველივე სიბრძნე ეგვიპტელებისა, ეგრეთვე მას ღრმად ჰქონდა ჩანერგილი გულში ქემშარიტი სარწმუნოება და თავის ხალხის (ებრაელების) სიყვარული (ეს, ყოველი აღზრდის დროს დედა მისმა ჩათესა მის გულში) როცა შეიქმნა 40 წლის, მოსე წავიდა გესემში, უნდოდა ებრაელების გასაქირის ნახვა. იქ მან დაინახა, რომ ერთი ეგვიპტელი უწყალოდ სცემდა ებრაელს. მოსემ უსამართლობა ველარ მოითმინა. მიიხედ-მოიხედა, ნახა, რომ არავენ უცქერის. მოეხმარა თავის მოძმე ებრაელს. მოკლა ეგვიპტელი და დაფლა ქეიშაში. მეორე დღეს დაინახა, რომ ორი ებრაელი იბრძვის. მოძალადეს უთხრა: „რად სცემ შენ მოყვასს?“ მან მიუგო: „ვინ დაგაყენა შენ ჩვენ უფროსად? ან ჩვენ მსაჯულად? თუ გინდა შენ ჩემი მოკვლა, როგორც გუშინ ეგვიპტელი მოკალი?“ მოსეს შეეშინდა, მას არ ეგონა, თუ ეგვიპტელის მოკლა ვინმემ იცოდა. მაგრამ ეს ამბავი მეფესაც გაეგო და უნდოდა მოსეს დასჯა სიკვდილით. მაშინ მოსე გაიქცა ეგვიპტიდან მადიამის ქვეყანაში — არაბეთში. იქ მას არ ჰყავდა არც ნაცნობი, არც მეგობარი, არც ჰქონდა თავშესაფარი და არც ცხოვრებისათვის საჭირო საშვალეობა, მაგრამ ჰქონდა იმედი ღმრთისა და ღმერთმა ყოველივე მისცა მას.

როცა მივიდა მადიამის ქვეყანაში, მოსე გაჩერდა ერთ ქასთან. იქ მიდიოდნენ მწყემსნი და ცხოველებს წყალს ასმევდნენ. სხვათა შორის, ჰაზე მირეკეს ცხვრები მადიამის მღვდლის იოთორის შვიდმა ასულმა. იმათ უნდოდათ ცხვრებისათვის წყლის სმევა, მაგრამ სხვა მწყემსებმა გარეკეს ისინი. მაშინ მოსე მოეხმარა იოთორის ქალებს, გარეკა სხვა მწყემსები, და მათ ცხვრებს დააღვეინა წყალი. იოთორი გაკვირდა, რომ ქალებმა ცხვრები ჩვეულებრივ დროზე უფრო ადრე მირეკეს შინ ქალებმა უთხრეს მამას, რომ ერთი ეგვიპტელი კაცი დაგვეხმარა და ცხვრებს მალე დავალევინეთ წყალიო. იოთორმა მიიპატიოა მოსე შინ. მოსე დაბრუნდა იოთორთან და მისი ასული სეფორა შეირთო ცოლად, ცხოვრობდა მასთან და 40 წლის განმავლობაში მწყემსავდა მის ცხვრებს. მას ეყოლა იქ ორი ვაჟი: გირსამ და ელიაზარ.

ერთხელ მოსემ გარეკა ცხვრები უდაბნოში, ქორების მთისკენ. იქ დაინახა მწყელის ბუჩქი, რომელსაც ეცხლი ეკიდებოდა და არ იწვოდა. მოსე გაკვირდა, მიუახლოვდა ბუჩქს და ბუჩქიდან მოესმა ხმა: „მე ვარ ღმერთი აბრაამისა, ისაკისა და იაკობისა, მამისა შენისა. მე ვხედავ ჩემი ხალხის წვალებას ეგვიპტეში; მინდა გამოვიყვანო ის იქიდან და შევიყვანო ქანაანის ქვეყანაში, სადაც გამომდინარეობს რძე და თაფლი; წადი შენ ფარაოსთან და უთხარი გაუშვას ჩემი ხალხი“. მოსემ მიუგო: „მე ვინ ვარ, რომ მივიღე მეფესთან და გამოვიყვანო ისრაელები“. ღმერთმა უბრძანა: „მე ვიყო შენთან“. მოსე შეეკითხა ღმერთს: „მე რომ მივიღე ისრაელებთან და უთხრა: მე გამომგზავნა ღმერთმა თქვენ გამოსახსნელად და მათ მკითხონ: რა არს სახელი მისი, რა უნდა უთხრა მათ?“ ღმერთმა უბრძანა: „მე ვარ მყოფი, უთხარ ისრაელებს, რომ ღმერთმან მამათა თქვენთამან გამომგზავნა მე“. მოსემ უპასუხა: „რომ არ მერწმუნონ და მითხრან: შენ არ გამოცხადებია, ღმერთი, რა უნდა უთხრა მათ?“ მაშინ უფალმა პკითხა: „რა გაქვს ხელში?“ მოსემ მიუგო: „კვერთხი“ (ჯოხი). ღმერთმან უბრძანა: „დაადე ის მიწაზე“. მოსემ დააგდო ჯოხი მიწაზე, ჯოხი გველად იქცა, მოსე შეშინდა და გაიქცა. ღმერთმა უბრძანა: „აიღე ხელში“. მოსემ აიღო და ისევ ჯოხად იქცა (ეგეთ საქმეს და სხვა ამგვარ საქმეებს, რომლის ქმნა კაცს არავის არ შეუძლია, თუ არ ღვთის ძალით, ვეძახით სასწაულს). ღმერთმა მისცა მოსეს სასწაული მოქმედების ძალა. მერმე ღმერთმა უბრძანა მოსეს: „ჩაიყავ ხელი უბეში“. მოსემ ჩაიყო ხელი უბეში და, როცა გამოიღო, დაინახა, რომ ხელი კეთროვნებისაგან ისე გათეთრებული იყო, როგორც თოვლი. მოსე შეშინდა. მაგრამ, როცა ღვთის ბრძანებით მეორეთ ჩაიღო ხელი უბეში, ხელი განიკურნა. ღმერთმა უბრძანა: „თუ ამ ორ სასწაულს არ ეწმუნონ, ამოიღე მდინარიდან წყალი და დაღვარე ხმელეთზე და წყალი სისხლად იქცევა“. მოსემ კიდევ უთხრა: „მე ენაბრგვილი ვარ, ლაპარაკი არ შემიძლია“. მაშინ ღმერთმან უბრძანა: „ვინ აძლევს კაცს ენას, მე არა, უფალი ღმერთი? წადი, მე ვიქმნები შენთან და გასწავლი შენ, რა უნდა თქვა“ მოსემ კიდევ გაბედა და უთხრა: „უფალო! გევედრები, გაგზავნე ვინმე სხვა“. მაშინ ღმერთი გაურისხდა მოსეს და უთხრა: „აჰა, არონ, ძმა შენი, მას შეუძლია შენ მაგიერ ილაპარაკოს, ის შეგხედება შენ გზაზე; მას უთხარი ყოველივე სიტყვა ჩემი, მე ვიქმნები შენთან და მასთან, მე გასწავლი თქვენ, რა უნდა ჰქმნათ. ის იქმნება

შენ მაგიერ ხალხთან მოლაპარაკე. ეს კვერთხი წაიღე და მით შენ იქმ სასწაულებს“. მოსე დაემორჩილა ღვთის ბრძანებას, დაბრუნდა სიმაგრეთან და უთხრა, რომ მას უნდა წასვლა ეგვიპტეში ისრაელების სანახავად, თუ ცოცხალ არიან ისინი. სიმამრმა დალოცა ის და გაუშვა. გზაზე მოსეს შეხვდა ძმა მისი არონი, რომელსაც უთხრა ყოველივე, რაც მას ღმერთმან გამოუცხადა. მოსე და არონ მივიდნენ ეგვიპტეში, შეკრიბეს მოხუცებულნი ისრაელნი და გამოუცხადეს მათ ღვთის ბრძანება; ხოლო მოსემ სასწაულებით დააჩმუნა ხალხი, რომ ისინი ღვთისაგან გამოგზავნილნი არიან. ისრაელებმა განიხარეს, რომ ღმერთმა მოხედა ერსა თვისსა, დაეარდენ მიწაზე და თაყვანისცეს ღმერთს.

მაყვლის ბუჩქი, რომლისაგან გამოდიოდა (ისმოდა) სიტყვა ღვთისა, მოასწავებდა ყოვლად წმიდა ღვთისმშობელს, რომლისაგან იშვა სიტყვა ღვთისა — იესო ქრისტე.

§ 82. მოსეს სასწაულნი ფარაოსის წინაშე; სასჯელნი, ეგვიპტელების თავზარდამცემნი. პასექი და ებრაელების გამოსვლა ეგვიპტიდან

ხალხთან მისვლის შემდგომ მოსე და არონ მივიდნენ ფარაოსთან და ღვთის სახელით მოთხოვეს ხალხის გაშვება უდაბნოში მსხვერპლის შესაწირავად. ფარაომ ამაყად უთხრა მათ: „ვინ არს უფალი, რომ ვისმინო მისი; მე ვერ ვიცი რომ ისრაელების ღმერთს და ვერც ხალხს გაუშვებ. ყოველმა კაცმა თავის საქმე აკეთოს“. ამის შემდგომ ისრაელებს უფრო დაუწყეს შევიწროება. ღვთის ბრძანებით მოსე და არონ მეორედ მივიდნენ მეფესთან და მოთხოვეს ხალხის გაშვება. ფარაო არ დათანხმდა. მაშინ არონმა დაადგო თავის კვერთხი მიწაზე და გველად გადიქა. ამ სასწაულით უნდოდით დაერწმუნებოდათ მეფე, რომ ისინი ღვთისაგან იყვნენ გამოგზავნილნი. ფარაოსმა მოუწოდა თავის ბრძენებს და გრძნეულებს. იმათაც დაადგეს კვერთხი და გადიქა გველად. მაგრამ არონის გველმა ჩაყლაპა იმათი გველი. ფარაო მაინც არ ერწმუნა მათ და ხალხი არ გაუშვა. მაშინ ღმერთმა მოაგლინა ეგვიპტელებზე ათი სასწაულებრივი სასჯელი, რომლითაც ძლიერ დასტანჯა ეგვიპტელები: 1) მდინარეებში წყალი სისხლად იქცა; 2) გამრავდა ყვარი (გომბეშოები — დიდრონი ბაყაყები) და დაფარა ქვეყანა ეგვიპტისა, მერმე მოსეს ლოცვით დაიხოცნენ და აყროლდა ქვეყანა; 3) ჰაერი აღიესო მუშლით (წვრილი მწერი) და არავის

მოსვენებას არ აძლევდნენ; 4) მოავლინა ძაღლის მწერი, რომელმაც
 ალავსო ეგვიპტე და კბენდნენ ეგვიპტელებს; 5) ეგვიპტელების პირ-
 უტყეს გაუჩნდა ქირი და გაწყვიტა მომეტებული ნაწილი; 6) ეგვიპ-
 ტელებს და ქირისაგან გადარჩენილ მათ პირუტყვებს გაუჩნდა ფაქლი
 (წყლულება, ხორცთა ამქავებელი და გამაფიცხებელი) და ძლიერ
 სტანჯავდა მათ; 7) მოავლინა ღმერთმა არა ჩვეულებრივი სეტყვა (ყო-
 ხი) და მოაოხრა სრულიად მიწდვრები, ყანები და ხეხილი; 8) ამოვარ-
 და ქარი და მოიყვანა ურცხვი მკალი, რომელმაც დაფარა მთელი ეგ-
 ვიპტე და შექაას მწვანელი, ბალახი და ნაყოფი ხისა, რომელიც გა-
 დურჩა სეტყვას; 9) სიბნელით ცყო დაფარული ეგვიპტე სამი დღის
 განმავლობაში. ასაქელს აყენებდა ღმერთი მარტო ეგვიპტელებს, ხო-
 ლო ისრაელებს იფარავდა სასჯელისაგან. ყოველი სასჯელი იწყებოდა
 და თავდებოდა მოსეს სიტყვით. ყოველ სასჯელის დაწყებისას ფარაო
 აღუთქვამდა მოსეს ხალხის გაშვებას და სთხოვდა სასჯელის მოსპო-
 ბას; როცა მოსეს ლოცვით სასჯელი მოიშპობოდა, ფარაოსის გული
 ისევ გაფიცხდებოდა და თავისს აღთქმას უარყოფდა. მეცხრე სასჯე-
 ლის შემდგომ (ღმერთმა უბრძანა მოსეს, რომ ის ერთხელ კიდევ დას-
 ქის ეგვიპტელებს და მეომე ფარაოც გაუშვებს ისრაელებს; რომ ებ-
 რაელების თვითიერ სახლობას გაზაფხულის პირველი თვის, ნისანის
 (მარტის) მეათე დღეს სამწყსოდგან ამოერჩიათ თითო ვერძი, თითო
 წლის, სრული, რომ იმ თვით მფოთხმეტე დღეს საღამოს დაეკლათ
 ის, მისი სისხლი თავიანთ სახლის კარებზე მოეცხოთ, შეეწვათ ცეცხ-
 ლზე და ექამათ უცმო პური (ხმიადი — უფუარი პური) და მწარე
 ბალახით, მისი ძვალი არ გაეტეხათ და, თუ გადარჩებოდათ ხორცი,
 დაეწვათ. ჰამის დროს უნდა ყოფილიყვნენ ჩაცმულ-დახურულნი, ჯო-
 ხით ხელში და ექამათ სიჩქარით, „რამეთუ ზატყი არს უფლისა (ზა-
 ტყი — გამოხსნა, განთავისუფლება)“. „ესე არს პასეჟი უფლისა (პასე-
 ჟი — ახლოს ჩავლა)“, — რქა უფალმან: „მე ღამით დავივლი ეგვიპტეს
 და მოვწყვეტ ყოველ პირველ შვილს ეგვიპტეში კაციდგან პირუტყ-
 ვამდე და გექმის თქვენ სისხლი. ნიშნად კარებზე, მე დავინახავ
 სისხლს და ჩავივლი თქვენს სახლს და არ იქმნება თქვენ შორის
 წყლული ამომწყვეტელი, დღეისა იდღესასწაულეთ ნათესავითი ნა-
 თესავამდე“. ისრაელებმა აღასრულეს ყოველივე, რაც უბრძანა მათ
 უფალმან. დანიშნულ ღამეს ღმერთმა ამოსწყვიტა ეგვიპტელების ყვე-
 ლა პირველი შვილი კაციდან პირუტყვამდე. ყოველ ოჯახში იყო
 მკვდარი. მთელ ეგვიპტეში შეიქმნა ტირილი და გოდება. ფარაომ იმ
 ღამესვე მოუწიდა მოსეს და არონს და უბრძანა ეგვიპტიდგან ხალხის

საჩქაროდ გაყვანა. ხოლო ეგვიპტელები აიძულებდნენ ებრაელებს, რომ ისინი საჩქაროდ გასულიყვნენ იმით ქვეყნიდან: „წინააღმდეგ შემთხვევაში, ამბობდნენ ისინი, ჩვენ ყველანი დავიხრაცები“. ებრაელებმა დაუწყეს მათ ოქრო და ვერცხლის ნივთებისა და ტანისამოსის თხოვა. ღმერთმა ისე შეუცვალა ეგვიპტელებს გული, რომ ყველაფერს აძლევდნენ ებრაელებს, რასაც კი თხოვდნენ და გამოაცალიერეს ეგვიპტელები.

ებრაელები დილით ადრე, ნისანის 15 რიცხვს გამოვიდნენ ექვსასი ათასი კაცი, ქალებს და ბავშვებს გარდა, და გაემართნენ მეწამულ ზღვისკენ. მოსემ აღასრულა იოსების სურვილი და წაღო მისი ძვლები ქანაანში. ღვთის ბრძანებით, ეგვიპტიდან გამოხსნის სახსოვრად ებრაელებმა დააწყეს პასეჟის დღესასწაული. ეგრეთვე ღმერთმა დაადგინა, რომ პირველი შვილი მამრობითი სქესისა, კაცადგან პირუტყვამდე, შეეწირათ ღვთისთვის. პირუტყვის პირმშოს შესწირავდნენ მსხვერპლად, ხოლო კაცის პირველი შვილის გამოსასყიდლად შესწირავდნენ ღმერთს მსხვერპლად ცხრველს. ეგრეთვე ისეთი პირუტყვების მაგიერ, რომლებიც მსხვერპლად არ შეიწირებოდა, შესწირავდნენ ცხარას.

ღმერთმა მოუვლინა ებრაელებს გზის მაჩვენებელი სვეტი, რომელიც ღმრთი იყო ღრუბლის და იფარავდა მათ სიცხისაგან, ღამე იყო ცეცხლის და გზას უნათებდა. სვეტი წინ მიდიოდა და ებრაელები მას მიყვებოდნენ. სვეტმა მიიყვანა ისინი მეწამულ, ანუ წითელ ზღვაზე და იქ დაიბანაკეს (დაბინავდნენ).

ბატანი, რომელიც ებრაელებს დაჟღერებდა, მოასწავებდა იესო ქრისტეს: როგორც ბატნის სისხლმა გამოიხსნა ებრაელების პირმშონი სიკვდილისაგან, ეგრეთვე იესო ქრისტემ თვისი სისხლით გამოგვიხსნა ჩვენ — მორწმუნენი ცოდვისა, წყევლისა და სიკვდილისაგან. ბატანის ძალი არ ვაუტეხიათ, ეს მოასწავებდა მას, რომ იესო ქრისტესთვის ჭვარცმის დროს წვივი არ ვაუტეხიათ.

გ მმ. ებრაელების გასვლა მეწამულ ზღვაში. სასწაულნი, მომხდარი ებრაელების მოგზაურობის დროს მეწამულ ზღვიდან სინას მთამდე

ეგვიპტელებმა მიცვალებულების დამარხვის შეპდგომ დაიწყეს სინანული: „ეს რა ვქმენით. რომ ებრაელები ჩვენი მიწისაგან გაუშვიოთ“. ეგვიპტელებმა მოინდომეს ებრაელების უკან დაბრუნება. ფა-

რად ეტლებით და მხედრებით. ესე იგი, მთელი ეგვიპტის ჯარით ებრაელებს უკან გაედევნა. ებრაელებმა გაიგეს ეს ამბავი, ძლიერ შეშინდნენ და მოსეს დაუწყეს ყვედრება: „ვინა ეგვიპტეში არ იყო საფლავები, რომ უდაბნოში მოგვიყვანე ამოსაწყვეტად?“ მოსე ამხნევებდა მათ და ეტყოდა: „ნუ შიშობთ, გაჩერდით და იხილოთ ხსნა უფლისაგან“. თვითონ აღაპრო ღვთისადმი გული და გონება, ევედრებოდა ღმერთს და სთხოვდა გამოსხსნას. ღმერთმა მოსეს უბრძანა ზღვაზე კვერთხის დაკრა და წყალის გაყოფა. ამასობაში ეგვიპტელები დაეწივნენ ებრაელებს. მაშინ ღრუბლის სვეტი აღიძრა და ებრაელებს უკან დადგა. ის გაჩერდა ეგვიპტელებს და ებრაელებს შუა. ებრაელებს უნათებდა გზას, ეგვიპტელებს კი უბნელებდა. ამ დროს მოსემ ღვთის ბრძანებით დაკრა ზღვას კვერთხი, ამოვარდა ძლიერი ქარი, წყალი გაფანტა. ზღვა ორად გაიყო, გამოჩნდა მშრალი გზა, წყალი იქითაქით კედელივით გაჩერდა და ებრაელები გავიდნენ მეწყამულ ზღვაში მშრალად. ეგვიპტელები მიყვენ ებრაელებს, დილას დაინახეს, რომ ისინი შუა ზღვაში არიან, ძლიერ შეშინდნენ და უნდოდით უკან დაბრუნება, მაგრამ მოსემ, ღვთის ბრძანებით, მეორეთ დაკრა ზღვას კვერთხი. წყალი შეერთდა და ზღვამ დაფარა ფარად თავისი ეტლებით და მხედრებით და ყველა ეგვიპტელები დაიდრჩვნენ.

ებრაელებმა, დაინახეს თუ არა ღვთის ძლიერება, დაიწყეს ზღვის პირზე გალობა, რომლითაც ისინი მადლობდნენ უფალსა, შემწესა და მფარველსა მათსა: „უგალობდით უფალსა, რამეთუ დიდებით დიდებულ არს, ცხენები და მხედრები შთასხია ზღვასა. შემწე და მფარველ მეყავნ ჩვენ მსხნელად: ესე არს ღმერთი ჩვენი. და ვადიდო ესე, და ღმერთი მამისა ჩემისა და აღვამაღლო ესე. უფალმან შემუსრნა მბრძოლნი... თქვა მტერმან: ვდეგნო, ვეწიო და განვიყო ნატყვევანი, და განვიძლო სული ჩემი, მოვსრა იგი მახვილითა ჩემითა... მიაველინე სული შენი და დაფარნა იგინი ზღვამან და დაჰდეს ვითარცა ბრპენი (ჩაიძირეს როგორც ტყვია) წყალმა მათ შინა“. ეგრეთვე ებრაელების ქალებმაც მარიამის თაოსნობით დაიწყეს გალობა და დიდება ღვთისა: „უგალობდით უფალსა, რამეთუ დიდებით დიდებულარს. მხედრები და უნები (ცხენები) შთასხია ზღვასა“. მეწყამულ ზღვიდგან მოსემ წაიყვანა ებრაელები სურის უდაბნოსკენ, სამ დღეს გზაზე წყალი ვერ იშოვნეს, ძლიერ შეწუხდნენ, მესამე დღეს იპოვეს წყალი. სახელწოდებული მერა. მაგრამ ის მწარე იყო. მოსემ ჩააგდო წყალში ხე, რომელიც ღმერთმა უჩვენა მას, წყალი დატკბა და დალიეს. მერმე ებრაელებმა დაუწყეს მოსეს და არონს ყვედრება, რომ იმათ არ აქვთ

საქმელი. ღმერთმა უბრძანა მოსეს: „უთხარი მათ, რომ საღამოს სკამთ ხორცს და დილას გაძლებით პური“.

საღამოს მოფრინდნენ მწყერები და დაფარეს სადგურთა არე-მარე. დილას მიწა დაიფარა რალაც თეთრ-თეთრი მარცვლებით. ებრაელებმა არ იცოდნენ, ეს რა იყო და ერთმანეთს კითხავდნენ: „მან—ჰუ?“ ეს რა არისო? მოსემ უთხრა მათ: „ეს არის პური. რომელიც ღმერთმა მოგცა თქვენ საქმელად:“ ამ პურს დაარქვეს მანანა. მანანა უნდა შეგვგროვებიათ თითო დღის საყოფი: ეინც მეტს შეაგროვებდა, გაუფუჭდებოდა. შაბათისთვის კი წინ ღლით უნდა შეეგროვებინათ, მაშინ არ გაუფუჭდებოდა. მანანა იყო წვრილ მარცვლოვანი, როგორც ქინძის თესლი, ფერად თეთრი, გემო ჰქონდა თაფლში მოზეილ პურისა. შეიძლებოდა მანანა დაენაყათ, დაეფქვათ და მოეხარშათ. მანანით ასაზრდოებდა ღმერთი ებრაელებს 40 წელიწადს.

ერთ ადგილას ებრაელებს კიდეე შამოაქლდათ წყალი და დაუწყეს მოსეს ყვედრება. მოსემ, ღვთის ბრძანებით, დაკრა კლდეზე კვერთხი და წყალი გამოვიდა.

ქორების მთის ახლოს ებრაელებს დაეცნენ ამალიეკლნი (ამალიეკლნი იყვნენ ამალიკის, ისაეის შვილიშვილის ჩამომავალნი). მოსემ მათ წინააღმდეგ ჯარით გაგზავნა ისუ ძე ნავესი. თვითონ მთაზე ავიდა სალოცავად. მოსემ აღაპყრო ზეცას ხელები და ლოცვილობდა. როცა მოსე ხელაპყრობით ლოცვილობდა, ისრაელები ამარცხებდნენ მტერს, როცა ხელებს ძირს დაწევდა. მტრები ამარცხებდნენ ისრაელებს. ეს შენიშნეს არონმა და ორმა (ორ — სახელია) მოიტანეს დიდი ქვა. მოსე ზედ დაჟდა, რადგანაც დაიღალა, ხოლო არონ და ორ დადგნენ მოსეს გვერდით იქით აქეთ, დაუკავეს ხელები ზეცას აღაპყრობილი და ებრაელებმა მტრები დაამარცხეს. უფალმა უბრძანა მოსეს: „დასწერე ესე წიგნში სახსოვრად და მე აღეზოცო სახსენებელი ამალეკისა ცასა ქვეშე“.

მეწამულ ზღვაში გასვლა მოასწავებდა საიდუმლო ნათლისღებას მანანა — იესო ქრისტეს, რომელმანც თავისს თავზე თქვა: „მე ვარ პური ცხოვრებისა“, ანუ საიდუმლო ზიარებას. კლდე, რომლისაგან წყალი გამოვიდა — ქრისტეს. რომლის გვერდისაგან გარდამოხდა სისხლი და წყალი. მაცხოვრებელი ყოველთა კაცთა.

**§ 34. სჯულის მოცემა სინას მთაზე. ებრაელების აღთქმა
ლმერთან. აღთქმის დარღვევა და აღდგინება**

ეგვიპტიდან გამოსვლის შემდგომ მესამე თვეს ებრაელები მივიდნენ სინას მთასთან. ღმერთმა უბრძანა მოსეს „უთხარი ხალხს: თუ თქვენ ისმენთ ჩემსას და დაიმარხავთ (დაიცავთ) ჩემ მცნებას, იქნებით ჩემი ერი ყოველ ერისაგან არჩეული, ნათესავი წმიდა. მოსემ შეკრიბა ისრაელები და გადასცა მათ ღვთის ბრძანება. ხალხმა ერთხმად უთხრა: „რაც ბრძანა უფალმა, ყოველივეს აღვასრულებთ“. მაშინ ღმერთმა მოსეს პირით გამოუცხადა ხალხს, რომ ისინი ორ ღვთს მომზადებულიყვნენ სჯულის მისაღებად მარხვით, ლოცვით და წმიდათ თავის დაცვით. ხალხმა აღასრულა ღვთის ბრძანება. მესამე ღვთს დილით (ეს იყო მეორეობდაათე ღვთს ეგვიპტიდან გამოსვლის შემდგომ) სინას მთა ღრუბლით დაიფარა, დაიწყო ელვა და ქუხილი, მოისმა საყვირის ხმა, მთიდგან აღიოდა კვამლი, მთა იძვროდა. მოსემ ღვთის ბრძანებით მთას ხაზი შემოავლო. მთელი ხალხი შიშისაგან თრთოდა. მოსემ გამოიყვანა ხალხი კარვებიდან და დააყენა მთის ძირში ხაზს ვარეთ. ხაზს ხალხი არ უნდა გაცილებოდა, რომ არ დახოცილიყო. საყვირის ხმა უფრო და უფრო ძლიერდებოდა. მერმე ყველაფერი დაწყნარდა და მოისმა გარკვევით ხმა. ღმერთმა წარმოსთქვა ხალხის გასაგონად ათი მცნება:

1) მე ვარ უფალი ღმერთი შენი, და არა იყვნენ შენდა ღმერთნი უცხონი ჩემსა გარეშე.

2) არა ჰქმნე თავისა შენისა კერპი, არცა ყოვლადვე მსგავსი, რაოდენი არს ცათა შინა ზე და რაოდენი არს ქვეყანასა ზედა ქვე, და რაოდენი არს წყალთა შინა და ქვეშე ქვეყანისა, არა თავყვანისცე მათ და, არცა მსახურებდე მათ.

3) არა მოიღო სახელი უფლისა ღვთისა შენისა ამაოსა ზედა.

4) მოიხსენე ღვთს იგი შაბათი და წმიდა ჰყავ იგი. ექვს ღვთს იქმდე. და ჰქმნე მათ შინა ყოველღვთს საქმენი შენი, ხოლო ღვთს იგი მეშვიდე შაბათი არს უფლისა ღვთისა შენისა.

5) პატივ ეც მამასა შენსა. და ღვთსა შენსა. რათა კეთილი გეყოს შენ და ღვთსა იგი ყოველღვთს ზედა.

6) არა კაც ჰკლა.

7) არა იმრუშო.

8) არა იპარო.

9) არა ცილი სწამო მოყვასსა შენსა წამებითა ცრუთათა.

10) არა გული გითქმიდეს ცოლისათვის მოყვასისა შენისა, არა გული გითქმიდეს სახლისათვის მოყვასისა შენისა, არცა ყანისა მისისა, არცა მონისა მისისა არცა მხეველისა მისისა. არცა ხარისა მისისა, არცა კარაულისა მისისა, არცა ყოველისა, რაიცა იყოს მოყვასისა შენისა.

ხალხი ისმენდა მცნებას, მაგრამ დიდებით ღვთის გამოცხადება აზრებდა მას, ამიტომ ხალხმა თხოვა მოსეს, რომ თვითონ ასულიყო მთაზე; რომ ის ყოფილიყო შუამდგომელი ღმერთისა და მათ შორის; ისინი გაეშვა ბინაზე, რომ შიშით არ დახოცლიყვნენ და აღუთქვენ მოსეს ყოველივეს აღსრულება, რასაც ღმერთი უბრძანებდა მათ. ღმერთმა შეიწყნარა ხალხის სურვილი და მოსემ ხალხი ბინაზე გაუშვა, თვითონ მოსე აღვიდა მთაზე, როგორც შუამდგომელი ღმერთსა და კაცთა შორის. მაშინ ღმერთმა გამოუცხადა, მას რომ ის აღუდგენს ხალხს დიდ წინასწარმეტყველს, რომელიც ყოველ დროს ყოველ კაცისთვის იქნება შუამდგომელი ღმერთსა და კაცთა შორის: „წინასწარმეტყველი აღუდგინო მათ ძმათაგანვე თვისთა, ვითარცა ეგე შენ და მფსცნე მე სიტყვანი ესე ჩემნი პირსა მისსა და ეტყოდის მათ ყოველთა მცნებათა ჩემთა. და იყოს კაცი იგი, რომელმან არა ისმინეს ყოველნი სიტყვანი მის წინასწარმეტყველისნი, რომელსა იგი ეტყოდის სახელითა ჩემითა, მე შური ვიძიო მისგან“. ამ სიტყვებით ღმერთმა აღუთქვა კაცობრიობას მაცხოვარი, მაშინ ღვთისაგან მიიღო მოსემ სხვა და სხვა სასულიერო და საერო კანონები და სჯული; ჩამოვიდა მთიდან, დასწერა ყოველივე და გარდასცა ხალხს. ხალხმა აღუთქვა ყოველივეს აღსრულება.

მეორე დღეს დილით მოსემ აღაშენა სამსხვერპლო 12 კვისაგან, რიცხვისამებრ ისრაელთა 12 ტომისა, მოუწოდა ხალხს მსხვერპლის შესაწირავად. როცა დაკლეს სამსხვერპლო ცხოველები, ნახევარი სისხლი ცხოველებისა ჩაასხა ჭურჭელში, მეორე ნახევარით ასხურა სამსხვერპლო. მერმე წაუკითხა ხალხს გასაგონათ წიგნი აღთქმისა. ხალხმა ყოველივეს აღსრულება აღუთქვა, რაც ღმერთმა უბრძანა მათ; მაშინ მოსემ აიღო ის ჭურჭელი, რომელშიც სისხლი ჰქონდა შენახული და სისხლით ასხურა აღთქმის წიგნიც და ხალხიც და უთხრა მათ: „აჰა, სისხლი აღთქმისა, რომელი დასდევ უფალმან თქვენთანა“. ამ გვარად აღსრულდა აღთქმა ღვთისა ისრაელების ხალხთან.

ამის შემდგომ მოსემ აიყვანა მთაზედ არონი, არონის ორი შვილი: ნადაბ და აბიუდ და 70 მოხუცებულნი და აჩვენა მათ ადგილი, სადაც ღმერთი ელაპარაკებოდა მას. იმათ თაყვანისცეს ღმერთს.

ლეთის ბრძანებით, მეორე დღეს მოსემ წაიყვანა მსახური თვისი ისუ ნავესი და აღვიდა მთაზე, ხოლო ხალხის მართვა მის დაბრუნებამდე ჩააბარა არონს და ორს. მთა ხელახლად დაიფარა ღრუბლით და მთის წვერიდგან დიოდა ალი ცეცხლისა. მარტო მოსე შევიდა ღრუბელს შუა და დაჰყო მთაზე 40 დღე და ღამე. იქ ღმერთმა უჩვენა მოსეს დაწერილებით გეგმა მოძრავ ტაძრისა, მღვდლობის და მსხვერპლთა შეწირვისა. ბოლოს მისცა მას ორი ქვის ფიცარი, რომელზედაც ლეთის ხელით იყო დაწერილი ათი მცნება. ამ დროს განმავლობაში ისუ ნავესი მოსეს მთაზედ უცდიდა. ებრაელები მოსეს რავდენიმე დღეს ულოდინებდნენ. მაგრამ კარგა ხანი რომ გავიდა და მოსე მთიდან არ დაბრუნდა, ამით იფიქრეს რომ მოსე უსათუოდ მოკვდაო და მოთხოვეს არონს ლეთის გამოხატულების გაკეთება ოქროსაგან ეგვიპტელების კერპის მზგავსად. არონი დიდხანს უარზედ იდგა, არ დათანხმდა, მაგრამ ხალხი არ მოეშვა. მაშინ არონმა მოთხოვა ხალხს, რომ მიეტანათ მისთვის ცოლების ოქროს საყურეები. მას ეგონა, რომ ცოლები ქმრებს არ მიცემდნენ ოქროს საყურეებს, მაგრამ ებრაელებმა მიუტანეს მას ცოლების ოქროს საყურეები. მაშინ არონმა ძალაუვნებურად ჩამოუსხა მათ ოქროს ხბოს კერპი. როცა ებრაელებმა დაინახეს კერპი, სიხარულით დაიყვირეს: „აი, ღმერთი, რომელმანც გამოგვიყვანა ეგვიპტიდან“. შესწირეს მას მსხვერპლი და, კერპთაყვანისმცემელთა ჩვეულებისამებრ დაიწყეს მოლხენა და ცეკვა კერპის გარშემო. მაშინ ღმერთმა უბრძანა მოსეს ხალხთან დაბრუნება, რადგანაც ხალხმა კერპი გააკეთა და თაყვანს ცემს მას. მოსე ისუ ნავესით დაბრუნდა მთიდან. ხმაურობა რომ გაიგონეს, ისუ ნავესმა თქვა: „ხმა ბრძოლისა მესმის ბანაკში“. მოსემ უთხრა, რომ ეს არ არის ბრძოლის ხმა, არამედ ღვინისა. როცა მიუახლოვდა ებრაელებს, მოსემ დაინახა ხბოს კერპი, ძლიერ განრისხდა, გააგდო ხელიდგან ორი ქვის ფიცარი და დაამტვრია ისინი. აიღო ხბოს კერპი დასწვა ცეცხლში, დაანაცრა, ჩაყარა წყალში და ასვა ებრაელებს. ამით აჩვენა ხალხს, რომ კერპს არაფერი არ შეუძლია და ის არ არის ღმერთი. მერმე მოსემ უთხრა ხალხს: „ვინც უფლის მომხრეა, მოვედინ ჩემდა“. მასთან მივიდნენ ლევის ჩამომავლობა, რომელთაც კერპთაყვანისცემაში მონაწილეობა არ მიუღიათ იმ დღეს მოსემ დაახოცინა სამი ათასამდე კაცი, კერპთაყვანისცემის მოთავენი.

მეორე დღეს მოსემ უთხრა ხალხს: „თქვენ. ჩაიდინეთ მძიმე ცოდვა, ახლა აღვალ მე მთაზე და ვთხოვ უფალს, მოგიტეოს თქვენ ცოდვა თქვენი“. მოსე აღვიდა მთაზე, დაჰყო იქ 40 დღე და ღამე ლოცვაში

და მარხულობაში. ის ევედრებოდა ღმერთს: „უფალო! მიუტევე მათ ცოდვა, უკეთუ არ მიუტევებ, მეც აღმზოცე შენი წიგნისაგან“. ამით მოსემ გამოიჩინა ხალხისათვის თავგანწირულება. ღმერთმა უბრძანა მოსეს, წაეყვანა ხალხი აღთქმის ქვეყანაში, მაგრამ ამასთან ერთად გამოუცხადა; რომ თვითონ არ იქნება მათ წინამძღოლად, არამედ მოუვლენს მათ ანგელოზს. მოსე ჩამოვიდა მთიდან და უთხრა ხალხს ღვთის მრისხანე სიტყვები. ხალხმა დაიწყო გოდება, ტირილი, გაიძრო სადღესასწაულო ტანისამოსი, მოიხსნა სამკაულები და დაიწყო სინანული. ღმერთმან მიუტევა მათ ცოდვა და აღუთქვა, რომ ის წინაწარუძღვება მათ. ამ მოწყალებით გამხნეებულმა მოსემ გაბედა და სთხოვა ღმერთს, რომ მას ეჩვენებინა მოსესთვის დიდება თვისი, ე. ი. დიდებით გამოცხადებოდა მას. უფალმა უბრძანა: „არ შეგიძლია ხილვა პირისა ჩემისა, ამიტომ რომ კაცს არ შეუძლია ხილვა ჩემი და ცოცხლად დარჩენა, ხოლო იხილო დიდება ჩემი ზურგიითკენ, პირი ჩემი ვერ იხილო, (ესე იგი, ჩემ არსებას ვერ იხილავ, არამედ იხილავ ჩემი მყოფობის ცხად კვალს). მერმე ღმერთმა უბრძანა მოსეს, რომ მას გაეთალა ორი ქვის ფიცარი, და აეტანა მთაზე. მოსემ გათალა ორი ქვის ფიცარი, წაიღო ისინი და აღვიდა სინას მთაზედ. მან კიდევ დაჰყო იქ 40 დღე და ღამე ლოცვაში და მარხულობაში. მაშინ ღმერთმა უჩვენა მოსეს განსაკუთრებით სახით დიდება თვისი და უბრძანა რომ ორ ქვის ფიცარზე ათი მცნება მოსეს დაეწერა. მოსემ აღასრულა ღვთის ბრძანება, წამოიღო ორი ქვის ფიცარი და ჩამოვიდა ებრაელებთან. ებრაელებმა დაინახეს, რომ მოსეს პირის სახიდან გამოქროდა სხივები და ბრწყინავდა იმის გამო, რომ მას ელაპარაკებოდა ღმერთი და ეშინოდათ მისი მიახლოება, ამ დროიდან მოსემ გაიკეთა პირის საბურველი და მას ატარებდა; აიხდიდა მას მხოლოდ მაშინ, როცა წარდგებოდა წინაშე ღვთისა.

§ 35. მოძრავი ტაძრის აღშენება. მღვდლობის დადგინება და ღვთის მსახურების დაწესება

სჯულის მიღების შემდგომ მოსემ გამოუცხადა ხალხს ღვთის ბრძანება მოძრავ ტაძრის (ანუ კარავის) აღშენების შესახებ და სთხოვა ებრაელებს ამ საქმისთვის სურვილისამებრ შეეწირათ მასალა. ხალხმა სიხარულით მიიღო ეს წინადადება: იმათ შესწირეს იმდენი ძვირფასი თვლები, ოქრო, ვეცხლი, სპილენძი, ხე-ტყე, სხვადასხვა ქსოვილები, მატყლი, ტყავი, ზეთი და სხვა და სხვა სუნნელოვანი

ნივთიერება, რომ მოსემ უთხრა ხალხს: „საკმაოა, მეტი შეწირულება ნულა მოგაქვთ“. მერმე მოსემ უბრძანა ხუროთ მოძღვრებს ბესელი-ელს, ელიაბს და სხვებს ამ მასალიდგან აეშენებიათ მოძრავი ტაძარი და გაეკეთებიათ ღვთის მსახურებისათვის საჭირო და სახმარი ნივთ-ები იმ გეგმაზე, რომელიც მოსეს ნაჩვენები ჰქონდა მთაზედ. მოძრავი ტაძრის აღშენება გაგრძელდა ნაბეარ წლამდე. ტაძარს ჰქონდა 30 წყრთა სიგრძე, 10 წყრთა სიგანე და ათი-სიმალღე. ტაძრის კედლები იყო გაკეთებული ოთხკუთხად დათლილ ულბოლველ ხის პირდაპირ მდგომარე ძელებისაგან, რომელნიც შემოჭედნილნი იყვნენ ოქროთი. თითოეულ ძელს ჰქონდა ორ-ორი ფეხთ სადგმელი ვეცხლისა. ძე-ლებს აერთიანებდნენ ოქროთი მოჭედილნი ჰოგრები (მრგვალი და გრძელი ხეები), რომელნიც იყვნენ გაყრილნი ძელებზე მიჭედილ ოქ-როს რგოლებში. ტაძარს ზევიდან ეხურა სხვადასხვა ფერის ნაქ-სოვები, რომლებზედაც გამოხატულნი იყვნენ ხერუვიმნი, ნაქსოვებს ზემოთ იყო დახურული სხვა და სხვა ფერის ტყავები. ტაძარს შესა-ვალი კარები ჰქონდა აღმოსავლეთის მხრიდგან და ჩამოფარებული იყო ზოლებიანი ფარდით.

ტაძარი განიყოფებოდა სამ ნაწილად: ეზო, წმიდათა და წმიდა წმიდათა. ეზო იყო გარშემოზღუდული სვეტებით, რომელნიც იყვნენ ერთმანეთთან შეერთებულნი ვეცხლის მართულებით, რომლებზედაც ჩამოკიდებულნი იყვნენ ფარდები. ეზოში იდგა სპილენძის ხელსაბანი და სამსხვერპლო სპილენძით მოჭედილი. აქ დგებოდა სალოცავად ზალხი. წმიდათაში, სადაც მარტო მღვდლებს შეეძლოთ შესვლა, იდ-გნენ: მარჯვნივ ოქროთი მოჭედილი ტაბლა, რომელზედაც ეწყო 12 პური წინადაგებისა, მარცხნივ შვიდ ტოტიანი შანდალი, იმათ წინ იდგა ამაღლებული საკურთხეველი საკმეველის საკმევად. წმიდათა განიყოფებოდა წმიდა-წმიდათაგან კრეტსაბმელით, ანუ ფარდით, რომელზედაც გამოქარაგული იყო ხერუვიმი. წმიდა-წმიდათაში, სადაც შედიოდა მარტო მღვდელთ-მთავარი და იგეც წელიწადში ერთხელ, იდგა ალთქმის კილობანი, რომელიც იყო გაკეთებული ულბოლველ ხის-საგან და შიგნით და გარეთ მოჭედილი იყო ოქროთი. ალთქმის კილობ-ნის თავი (სახურავი), რომელიც იწოდებოდა განსაწმედელად, იყო ოქროსი და მასზედ იდგა ორი ოქროსაგან ჩამოსხმული ხერუმივი. ალთქმის კილობანში ეწყო ორი ქვის ფიცარი, რომელზედაც ეწერა 10 მცნება, ტაყუკით მანანა და არონის კვერთხი. ტაძრის ნივთები ყველა ოქროსი იყო

მოძრავ ტაძრის აღშენების შემდგომ მოსემ აკურთხა იგი, ტაძარს

და რაც მის კუთვნილებას შეადგენდა სცხო ნაყურთხი მირონი (მირონი ანუ საცხებელი ზეთი შესდგებოდა სხვა და სხვა სუნნელოვან ნივთიერებისაგან, რომლებსაც აზავებდნენ ზეთუნის ზეთში, აყურთხევდნენ და ხმარობდნენ საღეთო საგნებისათვის). კურთხევის დროს ღვთის ღმრთისადმი ტაძარი ღრუბლის სახედ დაფარა და აღავსო იგი ისე, რომ თვითონ მოსეს არ შეეძლო შიგ შესვლა. ამ დროიდან მოძრავ ტაძარს დღე ყოველთვის ღრუბლის სვეტი ფარავდა, ხოლო ღამე ცეცხლის მსგავსი. როცა ღრუბლის სვეტი წავიდოდა, ებრაელებიც გაყვებოდნენ მას; როცა სვეტი გაჩერდებოდა, ებრაელებიც გაჩერდებოდნენ და დაბინავდებოდნენ. მოძრავი ტაძარი მოასწავებდა ქრისტეს ეკლესიას.

წინეთ ღვთისმსახურებას ასრულებდა და ღმერთს მსხვერპლს სწირავდა მამათმთავარი, ანუ ოჯახის უფროსი, ახლა ღმერთმა დაადგინა განსაკუთრებული წოდება — სამღვდლოება, რომელსაც უნდა შეეწირა მსხვერპლი და შეესრულებინა ღვთის მსახურება, ამისთვის ღმერთმა დანიშნა ლევიტელნი (ლევის ჩამომავლები). მოსეს ძმა არონ დაადგინა მღვდელთმთავრად, მისი ოთხი შვილი (ნადაბ, აბიუდ, ელიაზარ და იათამარ) მღვდლებად; დანარჩენნი ლევიტელნი მოძრავ ტაძრის დაბალ მოსამსახურებად. არონი და მისი შვილები მოსემ აკურთხა.

კურთხევის დროს მოსემ დაბანა ისინი, არონს თავზე დაასხა ზეთი საცხებელი (მირონი); არონს და მის შვილებს სცხო სამსხვერპლო ცხოველის სისხლი მარჯვენა ყურზე, მარჯვენა ხელის და ფეხის ცერზე; მერმე, როგორც არონს, ისე მის შვილებს ასხურა სისხლგარეული ზეთი საცხებელი. კურთხევის შემდგომ არონი და მისი შვილები შეიდ ღვთის დარჩენ ტაძართან. მერვე ღვთის არონმა შესწირა ღმერთს პირველი მსხვერპლი. იმის ნიშნად, რომ ღმერთმა მიიღო არონის მსხვერპლი, ზეციდან გადმოვიდა ცეცხლი და დასწვა იგი. ეს ცეცხლი სამსხვერპლოზედ გაუქრობლად უნდა შეენახათ და ის ესმარათ ტაძარში და არა სხვა ცეცხლი. არონის შვილებმა ნადაბ და აბიუდმა საკმევლის კმევის დროს სხვა ცეცხლი იხმარეს და ამიტომ ისინი ღმერთმა ცეცხლით დასწვა. მოსემ აღუქრძალა მათი ტირილი და გლოვა არონს და მის ორ დანარჩენ შვილს.

მღვდელთმთავრის და მღვდლების მოვალეობა იყო ღოცვა ხალხისათვის. ხალხის დარიგება და სჯულის სწავლება, მსხვერპლის შეწირვა, ღვთის სახელით ხალხის კურთხევა, საკმევლის კმევა წმიდითაში, შეიდტოტიან შანდალზე სანთლის ანთება და 12 პურის გამოც-

ვლა ყოველ შაბათობით. ლეგიტილების მოვალეობა იყო მღვდლებში მოხმარება, მოძრავ ტაძრის წაღებ-წამოღება, მისი შენახვა ყოველივე მოწყობილებით, გალობა და მუსიკის დაკვრა ღვთის მსახურების დროს. ძველი აღთქმის ღვთის მსახურება მოესაგან ღვთის ბრძანებით დაწესებული მდგომარეობა ლოცვაში და მსხვერპლის შეწირვაში. მსხვერპლი ბევრნაირი იყო. მსხვერპლად სწირავდნენ წმიდ ცხოველებს: ხარს, ძროხას, ხბოს, ცხვარს, თხას და ტრედს, რომელთაც არ ჰქონდათ სხეულის ნაკლულევანება. მსხვერპლს სწირავდნენ ამ გვარად: ისრაელები მოიყვანდნენ ცხოველს სამსხვერპლოსთან და დაადებდნენ თავზე ხელებს; მღვდელი დაკლავდა ცხოველს; სისხლს სამსხვერპლოს გარშემო დაღვრიდნენ, ცხოველს სამსხვერპლოზე დასწევადნენ სრულიად (ყოვლად-დასაწველი), თუ მსხვერპლი განსაწმედელი იყო; ხოლო თუ სამადლობელი იყო დასწევადნენ ღვიძლს ქონს და თირკმელს (ჰეპას); მკერდს და მარჯვენა მხარს მისცემდნენ მღვდელს, დანარჩენი ხორცი ცხოველის მომყვანის იყო. კიდევ იყო დენ შეწირვა უსისხლო მსხვერპლისა; უსისხლო მსხვერპლად შესწირავდნენ ღვინოს, ზეთს, საკმევებს და ფქვილს. უფრო სადღესასწაულო მსხვერპლის შეწირვას ასრულებდნენ შვა სექტემბერში, რომელსაც ეძახდნენ განწმედის დღეს. ამ დღეს ტაძრის წინ მიიყვანდნენ ორ ვაცს (მამალ თხას); მღვდელმთავარი ერთ მათგანს წილისყრიი ამოარჩევდა, დაკლავდა და შესწირავდა მსხვერპლად მთელი ხალხის ცოდვათა მიტევებისათვის. მის სისხლს შეიტანდა წმიდა წმიდათაში და მით ასხურებდა აღთქმის კიდობნის სახურავს და ევედრებოდა ღმერთს, რომ მას განეწმიდა მთელი ხალხი ცოდვისაგან, რის გამოც კიდობნის სახურავი იწოდებოდა განსაწმედელად. მერმე ვაცს დასწევადნენ სადგურს გარედ. მეორე ვაცის თავზე მღვდელმთავარი აღიარებდა მთელი ხალხის ცოდვას და ამ ვაცს გაუშვებდნენ უდაბნოში. ძველი აღთქმის მსხვერპლი მოასწავებდა იესო ქრისტეს მსხვერპლად შეწირვას.

მოსეს დროს იყო დაწესებული შემდგომი დღესასწაულები: 1 შაბათი, ანუ მეშვიდე დღე კვირაში, ქვეყნის შექმნის სახსოვრად 2, პასექი, ეგვიპტის მონებისაგან განთავისუფლების სახსოვრად 3 მეორმოცდაათე დღე პასექის შემდგომ, სკულის მიღების სახსოვრად 4, დღესასწაული კარვობისა, სახსოვრად ღვთის მოწყალებისა, რომელიც მიანიჭა მათ ღმერთმა უდაბნოში მოგზაურობის დროს. კარვობის წინ ხუთი დღით იყო დადგენილი დღე განწმენდისა, მარხვისა, ლოცვისა და სინანულისათვის. მეშვიდე (შაბათის) წელიწადს ებრაელები

ვალდებულნი იყვნენ გაენთავისუფლებიათ მონები და ეპატრიებიათ ვალი. მეორმოცდაათე (იუბილეს) წელიწადს უნდა დაებრუნებიათ უფასოდ მემკვიდრეებისათვის მამა-პაპისეული ქონება, რომელიც ჰქონდათ მათ დაკარგული.

§ 88. ებრაელების მოგზაურობა არაბეთის უდაბნოში

სინას მთასთან იდგნენ ებრაელები წელიწადი და ორი თვე, მერმე გაემგზავრნენ ქანაანისკენ. გზაზე ხალხმა დაუწყო მოსეს ყვედრება მგზავრობის სიძნელის გამო. ღმერთი გაურისხდა მათ, მოუვლინა ცეცხლი და ბევრი მათგანი დასწვა; მოსე შეევედრა ღმერთს და ცეცხლი მოსპო. იმ ადგილს უწოდეს ტაბერა (მოწვა ცეცხლითა). მერმე კიდევ დაუწყეს მოსეს ყვედრება, ისინი ამბობდნენ: „ვინ გვაჰმევს ჩვენ ხორცს? ჩვენ გვახსოვს თევზი, რომელსაც ეგვიპტეში ეჭამდით მუქთად, გვახსოვს კიტრი, ნესვი, ხახვი, პრასა, ნიორი, ახლა კი სული გველევა; მანანას მეტი არა გვაქვს რა. მოსე ხალხის ეგეთი გულისთქმის გამო ძლიერ შეწუხდა და ღმერთს სიკვდილი სთხოვა. უფალმა უბრძანა მოსეს, რომ გამოეცხადებინა ხალხისთვის: თქვენ სჭამთ ხორცს არა ერთ დღეს, არამედ მთელ თქვენს, სანამ არ გახდება თქვენთვის საზიზღარი. ღვთის ბრძანებით ამოვარდა ძლიერი ქარი და მორეკა ურიცხვი მწყერი. ხალხი ხარბად მიესია მწყერებს და უზომოდ სჭამდა. მაგრამ ასეთი გაუმადლობისთვის ღმერთმა დასაჯა ისინი: გაჩნდა საშინელი ქიარი და ბევრი დახოცა, იმ ადგილს უწოდეს საფლავეები გულისთქმისა. იქიდან ებრაელები მივიდნენ ასეროსს. იქ არონმა და მარიამმა დაიწყეს მოსეზე ძვირის ლაპარაკი, რათ შეირთო მან მადიამელი ქალი ცოლადო და ამცირებდნენ მის ღირსებას. ისინი ამბობდნენ: „განა მარტო მოსეს ელაპარაკებოდა ღმერთი?“ მოსემ მოთმინებით გადიტანა მათი საყვედური, მაგრამ უფალმა მაინც დასაჯა მარიამი. ის გახდა ავად კეთროვნებით და მხოლოდ მოსეს ლოცვით განიკურნა მეშვიდე დღეს. ხოლო არონმა შეინანა და სთხოვა მოსეს მიტევება. მოსე შეევედრა ღმერთს და მიუტევა არონს ცოდვა. მერმე ებრაელები მივიდნენ ფარანის უდაბნოში და მიადგნენ აღთქმის ქვეყანას. მაშინ ღვთის ბრძანებით მოსემ ამოირჩია დამზვერავად 12 კაცი, თითო ტომიდან თითო კაცი და გაგზავნა ქანაანის დასათვალიერებლად. იმათ დაათვალიერეს ქანაანის ქვეყანა და მეორმოცე დღეს დაბრუნდნენ, თან მოიტანეს საჩვენებლად იმ ქვეყანის ნაყოფი: ბროწეული, ლეღვი და ერთი მტევანი ყურძენი, რომელიც ისე დიდი და

მძიმე იყო, რომ ორ კაცს მოჰქონდა მხრით ჭოკრზე გაკრული. ქვეყნის მოსავალს და ნაყოფიერობას ყველანი აქებდნენ; მაგრამ ათი მათგანი ამბობდა: „იმ ქვეყნის ხალხი ძლიერია და ახოვანი, ჩვენ მათ წინ ვიყავით. როგორც მკალნი: ქალაქები გამაგრებული აქვთ და ძნელი ასაღებია“. ამ სიტყვებმა ებრაელები შეაშინეს. მათ დაივიწყეს ღვთის შეგწომა და დაუწყეს მოსეს და არონს ყვედრება: „რად გამოგვიყვანეთ ეგვიპტიდან, ჩვენ ამოგვწყვეტენ ისინი და ჩვენი ცოლშვილნი დარჩებათ მათ მონებად“. მერმე ერთმანეთში პოილაპარაკეს: „უმჯობესია, ამოვირჩიოთ წინამძღოლი და დავბრუნდეთ ეგვიპტეში“. მოსე, არონ და ორი ათორმეტთაგანი ისუ ძე ნავესი და ქალებ ძე იეფონისა (ქალებ — სახელია) ამშვიდებდნენ ხალხს და ეუბნებოდნენ: „ღმერთი შეგვიყვანს ჩვენ იმ ქვეყანაში, თქვენ იქაურების ნუ გეშინიათ“. ხალხმა იმათ არ გაუგონა და მოინდომა მათი ჩაქოლვა ქვეით. მაშინ მოძრავ ტაძარში ღრუბლის სახედ გამოჩნდა დიდება ღვთისა და მოსეს მოესმა ღვთის ხმა: „სანამ არ მერწყმუნება ეგ ხალხი, მე მოვსწყვეტ მათ და შენგან აღვადვენ დიდძალ ხალხს“. მოსეს შეეწყალა ხალხი და ილაოცა ღმერთი: „უფალო! სულგრძელ ხარ და დიდად მოწყალე, მიუტევე ცოდვა ესე ერსა ამას დიდისაებრ წყალობისა შენისა“. უფალმა უბრძანა მოსეს: „შენი ლოცვით მე მიუტევე მათ, მაგრამ უთხარი იმათ, რომ ისინი იქმნებიან დასჯილნი 40 წლის მოგზაურობით უდაბნოში, ვინც თქვენ 20 წლისა ან მეტისა ხართ ყველანი უდაბნოში დაიხოცებით, გარდა ქალებ და ისუ ნავესა; შევლენ ალთქმის ქვეყანაში, მხოლოდ თქვენი შვილები“. ათი ღამზვერაგნი, რომელთა სიტყვებმა ხალხი ააშფოთეს, ღვთის განგებით მაშინვე დაიხოცნენ. მოსემ უთხრა ეს ებრაელებს. ხალხს ძლიერ დაენანა ალთქმის ქვეყნის დატოვება და მოინდომა ღვთის წანაღმდეგ მისი დაპყრობა. ისინი, მიუხედავად იმისა, რომ მოსე უშლიდა, დაეცნენ ქანაანის სამზღვარზე მცხოვრებლებს, მაგრამ ქანანელებმა სძლიეს მათ, გამორეკეს ისინი თავიანთ ქვეყნიდან და ებრაელები ისევ უდაბნოში დაბრუნდნენ.

უდაბნოში მოგზაურობის დროს სამი ისრაელი: კორე (ლევის ტომისაგან), დათან და აბირონ (რუბენის ტომისაგან) და მათთან ერთად 250 სახელოვანი მოხუცებულნი აღშფოთდნენ და წინააღმდეგენ მოსეს და არონს და უთხრეს ნათ: „ჩვენ ყველანი წმინდანი ვართ, ჩვენ შორის არს უფალი და თქვენ რად აღიმადლეთ თავი თვისი ღვთის ზალხზე?“ იმათ უნდოდათ ჩამოერთმიათ მოსესთვის წინამძღვრობა და არონისთვის მღვდელთმთავრობა. მოსემ უთხრა მათ: „მოდით ხვალ ყველანი საცეცხლელებით ტაძრის წინ, ჩააკმით შიგ საკმეველი და ვისაც ღმერთი ამოირჩევს ის იქმნება წმიდა“. დათან და აბირონმა უარი ვანაცხადეს მოსელაზე და მოსეს შეუთვალეს: „განა ის ცოტაა, რომ შენ გამოგვიყვანე ნაყოფიერ ქვეყნიდან, რომ დაგვხოცო უდაბნოში და კიდევ გინდა ჩვენზე მთავრობა? განა მიგვიყვანე ჩვენ იმ ქვეყანას, სადაც გამოდრის რძე და თაფლი? განა მოგვეცი ჩვენ სამკვიდროდ მინდვრები და ვენახები? შენ გინდა დაგვაბრძო? არა, არ მოვალთ“. ამ გეგარად დათან და აბირონმა დააბრალეს მოსეს უფლების მოთვისება, რამაც მოსე ძლიერ განარისხა. დათან და აბირონის გარდა: მეორე დღეს ყველანი მივიდნენ ტაძრის წინ საცეცხლელებით. მაშინ გამოჩნდა დიდება უფლისა და მოსეს და არონს მოესმათ ხმა ღვთისა: „განუშორენით კრებულსა ამას და აღმოვხოცო ყველანი ერთბაშად“. მოსე და არონ დაეცნენ უფლის წინაშე და თქვეს: „ღმერთო მამათა ჩვენთაო, ერთმა კაცმა რომ სცოდოს, ყველას აღმოხოცავა?“ ამ სიტყვებით სთხოვეს ღმერთს ზალხის შეწყალება. მაშინ ღმერთმა უბრძანა მოსეს და არონს: „გამოუცხადეთ ზალხს, რომ განუშორდნენ კორე, დათან და აბირონის კარებებს“. მოსემ და არონმა გამოუცხადეს ზალხს ღვთის ბრძანება. ზალხი განუშორდა მათ კარებებს. მაშინ მოსემ უთხრა ზალხს: „ახლა შეიტყობთ თქვენ, მე ჩემი ნებით ვმოქმედებ, თუ ღვთისაგან ვარ მოწოდებული; თუ ეს კაცები მოკვდებიან ჩვეულებრივი სიკვდილით, მაშინ მე არ ვიქმნები ღვთისაგან გამოგზავნილი, ხოლო თუ გასკდება მიწა და ისინი ცოცხლად დაიმარხებიან მიწაში თავიანთ ქონებით, მაშინ იცოდეთ, რომ იმათ განარისხეს უფალი“. ამ სიტყვების გათავებისთანავე გასკდა მიწა და ჩაევიდნენ უფსკრულში კორე, დათან და აბირონი, მათი კარვებით და ქონებით. ხოლო 250 კაცი, რომელნიც აღშფოთდნენ მოსეს წინააღმდეგ, დასწვა უფლისაგან მოვლენილ ცეცხლმან. მაშინ ზალხმა დაუ-

წყო მოსეს და არონს ყვედრება ამდენი ხალხის დალუპვისათვის. ღმერთი კიდევ გაურისხდა მათ, მოუვლინა ჭირი და რაედენიმე წუთში დაიხუცა 14,700 კაცი. მოსეს ბრძანებით მღვდელთმთავარი არონ ჩადგა საცეცხლურით ცოცხლებს და მკვდრებს შუა და ილოცა ღმერთი, რომ დანარჩენი ხალხი არ გაეწყვიტა. ღმერთმა მიიღო არონის შუამდგომლობა და ღვთის რისხვა დაცხრა.

მღვდლობაზე დავის გასათაველად ღვთის ბრძანებით მოსემ გამოუცხადა ხალხს: „მოიტანეთ თითოეულმა ტომმა თითო კვერთხი (ჯოხი) თავიანთ სახელების ზედ წარწერით; ამ ჯოხებს და არონის ჯოხს დავაწყობ მოძრავ ტაძარში და, ვისი ჯოხიც განედლდეს, ის იქმნება ღვისაგან არჩეული“. ხალხმა აღასრულა ეს ბრძანება. მეორე დილას ნახეს: არონის კვერთხი განედლებულ იყო, გამოეღო ფურცელი, ყვავილი და ნაყოფად ნიგოზი. ხალხი გაკვივდა და დასცხრა. სახსოვრად იმისა, რომ ღმერთმა არონი და მისი ჩამომავლობა ამოირჩია მღვდელთმთავრად და მღვდლად, არონის კვერთხი აღთქმის კილობანში შეინახეს.

§ 88. ებრაელების მისვლა კადესში. წყალი კლდიდან. არონის სიკვდილი. სპილენძის გველი. აღთქმის ქვეყნის აღმოსავლეთ ნაწილის დაპყრობა

ღვთის განჩინებით ებრაელებს უნდა ემოგზაურნათ არაბეთის უდაბნოში 40 წელიწადი. როცა ეს დრო თავდებოდა და დადგა მეორე მოცე წელიწადი, ისინი მივდნენ კადესში, ედომელთ სამზღვარზე. იქ მოკვდა მარიამი. ებრაელებს კიდევ შემოაკლდათ წყალი და დაუწყეს მოსეს და არონს ყვედრება. იმათ ილოცეს და ღმერთმა უბრძანა მოსეს: „შენ და არონმა შეკრიბეთ ხალხი, აიღე კვერთხი და ხალხის თანდასწრებით უთხარით კლდეს, რომ მან მოსცეს წყალი, მე გამოვადენ კლდისაგან წყალს და სვან მათ და მათმა ცხოველებმა“.

ხალხი შეკრიბეს კლდის წინ, მაგრამ იმის ნაცვლად, რომ კლდისთვის ეთქვათ წყლის მოცემა, მოსემ უთხრა ხალხს: „უბრძნო, ისმინეთ ჩემი, ნუთუ ამ კლდიდან გამოვადინო წყალი?“ და ორჯერ დაკრა კლდეს კვერთხი. წყალი გამოვიდა კლდიდან, მაგრამ რადგანც მოსემ და არონმა სისწორით არ აღასრულეს ღვთის ბრძანება, ღმერთმა უთხრა მათ: „რადგანაც არ გრწმენა თქვენ ჩემი და ჩემი ყოვლის

შეძლებლობა ხალხს არ აჩვენეთ, არ შეიყვანოთ თქვენ ერი ესე იმ ქვეყანას, რომელიც მივეც მათ." ამ სიტყვებით ღმერთმა დასაჯა მოსე და არონი: ისინი ვერ შევიდოდნენ აღთქმის ქვეყანაში, არამედ გზაზედ მოკვდებოდნენ.

კადესიდან მოსემ ედომის მეფეს მოციქულები გაუგზავნა და სთხოვა: ებრაელებისთვის ნება მიეცა გზად გაევლოთ მის სამფლობელოში იმ პირობით, რომ ისინი არ გაუფუჭებდნენ მათ არც ყანებს, არც ვენახებს და არც უფასოდ დალევდნენ მათ წყალს. მაგრამ ედომის მეფემ უარი შეუთვალა მოსეს, ამიტომ ებრაელებს უნდა შემოევლოთ ედომის სამეფოსთვის. ისინი წავიდნენ მთისკენ, რომელსაც ერქვა ორ. ღვთის ბრძანებით მოსემ ამ მთაზე აიყვანა არონი და ქე მისი ელიაზარი. არონს გახადა სამღვდელთმთავრო შესამოსი და მით შემოსა ელიაზარი. ამის შემდგომ არონი მოკვდა მთაზედ. ხალხმა იგლოვა ის 30 დღე.

როცა ებრაელები გაშორდნენ ორის მთას და უდაბნოში მიდიოდნენ, იმათ კიდეც დაუწყეს ყვედრება ღმერთს და მოსეს: „აქ ჩვენ არ გვაქვს არც პური და არც წყალი და მოგვეწყინა პური ესე ცუდი (მანანა)“, ამბობდნენ ივინი. ღმერთი გაურისხდა მათ და მოუვლინა შხამიანი გველები; ვისაც ისინი უკბენდნენ ყველანი იხოცებოდნენ. ხალხმა იგრძნო თავისს შეცდომა, მოვიდა და უთხრა მოსეს: „ვისცოდეთ, რომ ძვირი ეთქვით, ილოცე ღმერთი და მოგვაშორებს ჩვენ გველებს“. მოსე შეევედრა ღმერთს. ღმერთმა უბრძანა მას: „გააკეთე სპილენძის გველი, გადმოკიდე ხეზედ, ვისაც გველმა უკბინოს, სარწმუნოებით შეხედოს სპილენძის გველს და მორჩება“. მოსემ აღასრულა ღვთის ბრძანება და, ვინც სარწმუნოებით შეხედავდა სპილენძის გველს, ის იკურნებოდა.

სპილენძის გველი მოასწავებდა იესო ქრისტეს, ჯვარცმულს, რომლის მიმხედველი კაცი სარწმუნოებით, განიკურნება ცოდვების შხამისაგან.

ამის შემდგომ ებრაელები მიაღწენ აღთქმის ქვეყანას და დაბინავდნენ ამორეველთა სამზღვარზე, არაუნის უდაბნოში, მდინარე იორდანიდგან აღმოსავლეთისკენ. მოსემ ამორეველის მეფეს, სეონს, სთხოვა ებრაელების გზად გაშვება მის სამფლობელოში, მაგრამ სეონ მეფემ არ გაუშვა. ამიტომ ისრაელებმა აუტეხეს ომი, დაიპყრეს ამორეველთ სამეფო, მცხოვრებლები ამოწყვიტეს და მათი ქონება დაიუფლეს. აგრეთვე დაიმორჩილეს ოგ, მეფე ბასანისა. მისი სამეფო და-

იპყრეს და დაქინავდნენ იორდანის პირზე იერიქოს პირდაპირ. რადგანც ახლად აღებული ქვეყნები ნაყოფიერი იყო, მოსემ მისცა ის ქვეყნები სამკვდროდ რუბენის და გადის ტომებს და მანასეს ნახევარ ტომს იმ პირობით კი, რომ ისინი მოხმარებოდნენ დანარჩენ ისრაელებს აღთქმის ქვეყნის დაპყრობაში.

§ 30. ბალამი

როცა ისრაელებმა დაიპყრეს ამორეველნი და ბასანელნი, ძლიერ შეშინდნენ მათ ახლოს მცხოვრებნი მოაბელნი და მადიამელნი. მათ არ ჰქონდათ თავის ძლიერების იმედი. შეშინებულმა მოაბელთა მეფემ, ბალამმა გაგზავნა კაცები წინასწარმეტყველ ბალამთან, რომელიც ცხოვრებდა მეომოტამიაში, და შეუთვალა მას, რომ ის მისულიყო და დაეწყევლა ისრაელები. მოაბელებს და მადიამელებს სწამდათ, რომ ვითომც ვისაც ბალამი აკურთხევს, იგი ბედნიერი იქმნება; და ვისაც იგი დასწყევლის, მას დაამარცხებს უბედურება. პირველად ბალამმა ბალაკს უარი შეუთვალა მაგრამ, რადგანაც მეორეთ მივიდა მასთან მეფის გაგზავნილი კაცები და მეფისაგან მოელოდა დიდ საჩუქარს, შეჰდა ის ვირსე, გაიყვანა ორი მსახური და წავიდა. მგზავრობის დროს ვირმა დაინახა გზაზე ანგელოსი ამოღებული ხრამლით ხელში, უეცრად გადაუხვია გზიდან და წავიდა მინდორში. ბალამი ვერ ხედავდა ანგელოსს და დაუწყო ვირს ჯოხით ცემა. მერმე მეორეთ ანგელოსი გაჩერდა ორღობეს შუა. ვირმა დაინახა და ღობეს მიეკრა: ბალამს ღობემ დეხზე ხორცი მოგლიჯა. მან კიდევ დაუწყო ვირს ცემა. მერმე მესამეთ ანგელოსი გაჩერდა იგეთ ვიწრო გზაზე, რომ ვირს არ შეეძლო გვერდი შეეველო და, დაინახა თუ არა ანგელოსი, ვირი დაწვა. ბალამი გაირისხდა და დაუწყო ვირს ჯოხით ცემა. მასშინ ვირმა ღვთის განგებით და ძალით ლაპარაკი დაიწყო და ბალამს უთხრა: „რისთვის მცენ მე?“ ამ დროს ბალამმაც დაინახა ხრამალ ამოღებული ანგელოსი, როგორც ეღობებოდა მას გზაზე. ბალამი შეშინდა, დავარდა და თავყანისცა მას. ანგელოსმა უთხრა: „რისთვის სცემდი მაგ შენ ვირს? მე გამოვსულვარ დაბრკოლებად შენდა, რადგანც შენი მგზავრობა არაა სასართლიანი. შემხედა მე ვირმან და სამჯერ გადაუხვია გზიდან და, რომ არ გადაეხვია, შენ მოგკლავდი და მაგას ცოცხალს გაუშვებდი“. ბალამმა უთხრა: „ესცოდე მე და, თუ ეს შენთვის არაა საამო, უკან დივბრუნდები“. ანგელოსმა უბრძანა: „წადი იმ კაცებთან, მაგრამ მხოლოდ ის თქვი, რაც მე შენ გითხრა“. მოაბელთა მეფე ბა-

ლაკი დიდი პატივით მიეგება ბალამს და მოუშადა 'სას შვილი სამსხვერპლო. რომ მას ისრაელები დაეწყევლა. ბალამი სამჯერ მოემზადა ისრაელების დასაწყევლად და ღვთის ჩაგონებით სამჯერვე წარმოსთქვა მათზედ კურთხევა. და იწინასწარმეტყველა კიდევ, რომ „ოდესმე აღწობრწყინდება ქარსკვლავი იაკობისაგან, აღსდგება კაცი ისრაელისაგან, რომელიც დასცემს მოაბს ყოველთა შინა სამზღვართა მისთა და წარტყენავს ყოველთა ძეთა სეთისთა“. ამ სიტყვებით მან წარმოსთქვა, რომ იაკობის ტომისაგან წარმოსდგება მესსია და გამეფდება იგი ყოველ ხალხზე. მეფე ბალაკი გაურისხდა ბალამს ეა უთხრა: „რასა იქმ შენ? მე მოგიწოდებ ებრაელების დასაწყევლად და შენ მათზე კურთხევა წარმოსთქვია?“ ბალამმა მიუგო: „განა მე სისწორით არ უნდა მეთქვა ის, რასაც ღმერთი ჩამაგონებდა?“ ბალამს დაენანა საჩუქრების დაკარგვა და ურჩია ბალაკ მეფეს, რომ მოაბელებს შეეცდინათ ისრაელები და ჩაეგდოთ ცოდვაში — კერპთაყვანისცემაში და გარყვნილ ცხოვრებაში. მოაბელებმა აღასრულეს ბალამის რჩევა და დაუწყეს ებრაელებს ცდუნება. ღმერთი გაურისხდა მათ და ბევრი მათგანი კერპთაყვანისცემისთვის და გარყვნილ ცხოვრებისთვის ქირით მოსწყვიტა. ზოგი დამნაშავეთაგანი მოსეს ბრძანებით ხრმლით ამოწყვიტეს. მღვდელ-მთავრის ელიაზარის შვილი, ფინესი ძლიერ გულმოდგინედ შეუდგა ისრაელებს შორის ბოროტების აღმოფხვრას. გულმოდგინებისთვის ღმერთმა აღუთქვა მის მთამომავლობას საუკუნოდ მღვდლობა. მაშინ დაიხოცა ქირით და ხრმლით სრულიად 24 ათასი ებრაელი. რავდენიმე ხნის შემდგომ ღვთის შემწეობით ებრაელებმა დაამარცხეს და ამოწყვიტეს მოაბელები, რადგანც იმათ შეაყდინეს ისრაელები და მოაბელებთან ერთად მოკლეს ბალამიც. მაშინ ღვთის ბრძანებით მოსემ ხალხი აღრიცხა და აღმოჩნდა, რომ ეგვიპტიდან გამოსულთაგან დარჩენ ცოცხალნი, მის ჯარდა, მხოლოდ ქალებ და ისუ ნავესი.

§ 40. მოსეს უკანასკნელი განკარგულება და მისი გარდაცვალება

მოსეს ღვთისაგან ჰქონდა გადაწყვეტილი, რომ ის ვერ შევიდოდა აღთქმის ქვეყანაში. ამიტომ, როცა ებრაელები მივიდნენ აღთქმის ქვეყნის სამზღვარზე, ღმერთმა ამცნო მას სიკვდილის მოახლოება და უბრძანა მის მაგიერად ებრაელების წინამძღომელად იაყეყენბინა ისუ

ნავესი. მღვდელმთავრის და ხალხის თანდასწრებით მოსემ დაადგა ისუ ნავეს ხელი თვისნი და მათ გადასცა მას თვისი უფლება. ამის შემდგომ მან ერთხელ კიდევ შეკრიბა ებრაელები და გადასცა მათ თავისი უკანასკნელი დარიგება. მან გამოუცხადა ხალხს ღვთის ბრძანება. რომ, როცა ისინი შევლენ აღთქმის ქვეყანაში, დაიმორჩილონ იქ მცხოვრებნი. შემუსრონ და მოსპონ მათი კერპები, გაიყონ წილის-ყრით აღთქმის ქვეყანა და დაემკვიდროს თვითოეული ტომი თავიანთ წილხვედრილში: არ შეირთონ ცოლად ქანანეელნი ქალნი და არც ებრაელთა ქალნი მიათხოვონ მათ ცოლად, არ დაიკავონ მათთან არაკითარი კავშირი: ლევიტელებს მისცენ 48 ქალაქი, იმათ რიცხვში 6 ქალაქი იყოს დანიშნული უნებურ მკვლელთა თავშესაფარად. მერმე გაახსენა ხალხს ის მოწყალებანი, რომელნიც ღმერთმა უყო მათ მამებს და თვითონ იმათ. ხალხს განუმეორა და განუმარტა სჯული ღვთისა და დაავალა ამათ ღვთის სჯულის აღსრულება: რომ სჯული ღვთისა ყველას დაეხსოვნა და აღესრულებია, რომ იორდანეში გასვლის შემდგომ დაედგათ გებალის მთაზე ღიდრონი ქვები, გაეწმიდათ ისინი თეთრი მიწით და მათზედ დაეწერათ სჯული ღვთისა და შეეწირათ ღვთისთვის მსხვერპლი. მერმე გარიზინის მთაზედ ექვს ტომს წარმოეთქვათ კურთხევა მათზე, ვინც იქნებოდა ღვთის სჯულის აღმასრულებელი: ხოლო მეორე ექვს ტომს გებალის მთაზე წარმოეთქვა წყევა მათზე. ვინც არ აღასრულებდა ღვთის სჯულს. უწინასწარმეტყველა მათ. რომ უფალი მიანიჭებს იმათ ღიდ და აუტაცებელ მოწყალებას, თუ ისინი აღასრულებენ ღვთის მცნებას; ხოლო თუ ისინი დაარღვევენ ღვთის მცნებას და დაიწყებენ ღვთის წინაშე ურჩობას, ღმერთი სასტიკად დასჯის მათ და განთანტავს ყოველ ქვეყანაში და იქმნებიან ისინი მოძულებულ ღვთისაგან, საცინელ და საკიცხელ ყოველთა კაცთაგან. თუ მოიქცევიან ღვთისადმი, ღმერთი ისევ შეირწყნარებს მათ. აცნობა მათ თავისი გარდაცვალების მოახლოება და დაამედა ხალხი და ისუ ნავესი. რომ ისინი დაიპყრობენ აღთქმის ქვეყანას და განმხნევდენ და განძლიერდენ. მერმე მოსემ დასწერა წიგნში სჯული ღვთისა. სჯულის წიგნი გადასცა მღვდლებს აღთქმის კიდობანთან შესანახავად და დაავალა ხალხისთვის წაეკითხათ ის ყოველ შაბათის წელიწადს (მეშვიდე-მეშვიდე წელიწადს) და ტალავრობის (კარვობის) დღესასწაულებში. ამის შემდგომ ღმერთმან მოუწოდა მოსეს და ისუ ნავეს მოძრავ ტაძართან: იქ წინდაწინვე აუწყა ღმერთმან იმათ, რომ ისრაელების ერი განსდრეკება მისგან და ამისთვის ჩაეარდება განსაცდელში და უბრძანა მოსეს დაეწერა ეს ვანსაკუთრებულ სამხილებელ

გალობაში და ეს გალობა ესწავლებინა ისრაელებისთვის. მოსემ დასწერა ეს გალობა და ასწავლა ისრაელებს. ამის შემდგომ მოსე აღვიდა ნაბავის მთაზედ, გადახედა იქილგან აღთქმის ქვეყანას და მერმე ამ მთის წვერზე გარდაიცვალა, შობილგან 120 წლისა. ღმერთმან დაფარა მოსეს საფლავი ებრაელებისაგან, რომ იმათ არ გაელმერთებიათ ის. ხალხმა 30 დღე იგლოვა მოსეს გარდაცვალება.

§ 41. მოსეს წიგნები

მოსეს დრომდი ყოველივე ცნობა ქვეყნის და კაცის შექმნაზე, კაცის ცხოვრებაზე სამოთხეში და სამოთხეს გარეთ, ღვთის განცხადებაზე, წარღვნაზე და სხვაზე, რაც მოსემდი მოხდა ქვეყანაზე, ხალხთა შორის ვრცელდებოდა ზეპირ მოთხრობით, ზეპირტქმულებით. რაც ქვეყანაზე მოხდა ქვეყნის გაჩენილგან მოსემდი მოუთხრობდენ ზეპირად მამანი შვილთა და წინაპარნი ჩამომავლობათა. მოსემდი არ ყოფილა საღვთო წერილის წიგნები. მოსემ სულის წმიდის ჩაგონებით დასწერა ყოველივე ესე წიგნებში. მოსეს დასწერა სულ ხუთი წიგნი: 1. შექმნათა, რომელშიაც არის აღწერილი ქვეყნის შექმნა და მოთხრობა ადამილგან იოსების სიკვდილამდე. 2, გამოსვლათა, რომელშიც არის აღწერილი ებრაელების გამოსვლა ეგვიპტილგან და სჯული, სინას მთაზე მოცემული. 3, ლევიტელთა, რომელშიაც არის მოთხრობილი ღვთის დარიგება მასზედ, თუ რა წესით აკუროთხონ მღვდელმთავარი და რა მოვალეობა აქვს მღვდელთ მთავარს, მღვდელს და ლევიტელებს. 4, რიცხეთა, რომელიც მოგვითხრობს ებრაელების მოგზაურობას უდაბნოში 39 წელიწადს, წიგნი იწყება ებრაელების აღრიცხვით. 5, მეორე სჯულისა, რომელშიაც განმეორებით არის აღწერილი სჯული და ზოგიერთი სხვა კანონები. ყველა ეს ხუთი წიგნი იწოდება სჯულად მოსესა. რადგანაც ეს წიგნები არიან მოსეს მიერ დაწერილნი სული წმიდის ჩაგონებით, ამიტომ ისინი იწოდებიან კიდევ საღვთო წერილის წიგნებად.

§ 42. ებრაელების გასვლა იორდანეში და მათი შესვლა აღთქმის ქვეყანაში

მოსეს სიკვდილის შემდგომ ღმერთმა უბრძანა ისუ ნავეს, რომ მას გაეყვანა ხალხი იორდანეში და შეეყვანა აღთქმის ქვეყანაში. პირველად მან გაგზავნა აღთქმის ქვეყნის და იერიქოს დასაზვერავად ორი

კაცი. მზვერავნი შევიდნენ იერიჰოში და ღამის გასათევად გაჩერდნენ ერთი დღე-კაცისას. რომელსაც ერქვა რააბ იმ კაცების მოსვლა გაიგო იერიჰოს მღვდელმა და მოსთხოვა რააბს მათი მიცემა. რააბ დარწმუნებული იყო, რომ ისრაელების ღმერთი არის ქვეშაირი ღმერთი და რომ ის დაუმორჩილებს ისრაელებს აღთქმის ქვეყანას, ამიტომ მან დამალა ისინი და მეფის გამოგზავნილ კაცებს უთხრა: „მართალია, ჩემთან მოვიდა ვიღაც ორი კაცი. მაგრამ არ ვიცი. საიდან იყვნენ ისინი და აბო ის ვიცი. სად წავიდნენ საღამო დროს. მეფემ მაშინვე გაგზავნა მათ დასაქვრად მღვეარნი. ამ დროს რააბმა უთხრა მათ: „მე ვიცი, რომ ღმერთმა მოგცა თქვენ ეს ქვეყანა, ამიტომ რომ ჩვენ გვესმა, როგორ განაპო მან ზღვა მეწამული თქვენ წინაშე და როგორ დაგიმორჩილა თქვენ სეონ მეფე ამორეველთა და ოგ მეფე ბასანისა, ახლა შემომფიცეთ მე. რომ. როგორც მე ვიყავ თქვენ მოწყალება, ისე თქვენ უყოფთ მოწყალებას მამა ჩემის სახლობას და, როცა თქვენ დაიპყრობთ ამ ქვეყანას, არ დაგვხოცავთ ჩვენ, მომეცით მე ამის უტყუარი ნიშანი“. იმათ შეფიცეს რააბს და უთხრეს: „როცა ჩვენ აქ მოვალთ, შენ მიამაგრე ფანჯარაზე წითელი თოკი და ყოველი შენი ნათესაობა შენ სახლში შეკრბე“. მაშინ რააბმა გადმოუშვა თოკით მზვერავები ფანჯრიდან ქალაქის გაღვანს გარეთ; მისი სახლი ქალაქის გაღვანში იყო აშენებული. მზვერავნი დაბრუნდნენ ისუ ნავესთან და უთხრეს ხალხს: „უფალმა მოგცა ჩვენ მთელი ეს ქვეყანა და ყველა ამ ქვეყნის მცხოვრებნი დიდ შიშში არიან“.

გაზაფხულის პირველი თვის ათს, როცა მდინარე იორდანე ძლიერ მოდიდებული იყო. ისუ ნავესმა უბრძანა მღვდლებს: აეღოთ აღთქმის კიდობანი და შესულიყვნენ იორდანეში; ხოლო ხალხს უბრძანა გასვლა ამ მდინარეში. როგორც კი მღვდლებმა შედგეს ფეხი მდინარეში, მაშინვე წყალი, ზევიდან მომდინარე, გაჩერდა კედელივით, ხოლო წყალი, ქვეით მიმდინარე, წავიდა და შეერთო ზღვას; ხალხი გავიდა იორდანეში მშრალად. მღვდლები გაჩერდნენ შუა იორდანეში მშრალზე. ისუ ნავესმა თითო ტომიდან თითო კაცი გამოარჩია და უბრძანა მათ იორდანის ფსკერიდან თითოს თითო დიდი ქვა გამოეტანა და დაედგათ ისინი იორდანის პირზე იმ ადგილს სადაც ხალხი გავიდა და მეორე 12 ქვა დაედგათ თვითონ იორდანეში იქ, სადაც მღვდლები იდგნენ კიდობნით ხელში. როცა მისი ბრძანება აღასრულეს, ისუ ნავესმა უთხრა ხალხს: „ეს ქვები იქმნებიან თქვენთვის საუკუნო სახსოვრად იმისა. რომ. როცა თქვენ გამოდრიდით იორდანეში. აღთქმის კიდობნის წინაშე ვაიყო იორდანის წყალი და მშრალად გამოდით“

მერმე გაპოვიდნენ მღვდლებიც კიდობნით და წყალმა ჩვეულებრივად იწყო ღენა. ამ სასწაულმა თავზარი დასცა ქანაანის მცხოვრებლებს. იქ ისუ ნავესმა ღეთის ბრძანებით წინადაცვეთა ყველა ებრაელებს, რომელნიც დაბადებული იყენე მოგზაურობის დროს, რადგანც უდაბნოში დაბადებულ იყენენ მოგზაურობის დროს, რადგანც უდაბნოში შეჩერებული იყო წინადაცვეთა გზის სიძნელის გამო. მაშინ ღმერთ-მან უბრძანა ისუ ნავეს: „ღღეს განვაშორე ყვედრება ეგვიპტელთა თქვენგან“. და დაარქვეს იმ ადგილს გილგალა (განშორება ჩემი). ხალხმა დაიბანაკა გილგალაში. 14 იმ თვეს ისრაელებმა ღღესასწუღეს პასეჟობა, ანუ ზატიყობა. მეორე ღღეს ისრაელებმა სკამეს აღთქმის ქვეყნის იფქლისაგან შემზადებული უცომო პური. იმ ღღიდან შესწყდა (აღარ მოსულა) მანანა.

წ 43. იერიქოს და გაის დაპყრობა

იორდანეში გასვლის შემდგომ პირველი ქალაქი, რომელიც უნდა დაეპყროთ ებრაელებს ქანაანში, იყო იერიქო. იერიქო ძლიერ გამაგრებული იყო, ის იყო შამოზღუდული მაღალი ქვითიკრის გაღვენით. ისუ ნავესი წავიდა მის დასათვალიერებლად. იერიქოს მახლობლად მან დაინახა ერთი კაცი და ჰკითხა მას: „ჩვენი ხარ, თუ მტერთა ჩვენთაგანი?“ მან მიუგო „მე ვარ მთავარანგელოსი მაღლისა უფლისა“. ისუ ნავესი მიწაზე დაეარდა, თაყვანისცა მას და უთხრა: „რა მიბრძანო, უფალო, მონასა შენსა?“ მთავარანგელოსმა უბრძანა მას, რომ ექვსი ღღის განმავლობაში შამოველოთ ქალაქისთვის აღთქმის კიდობნით და საყვირის დაკვრით ღღეში თითო ჯერ, მეშვიდე ღღეს შამოველოთ შეიდჯერ. შამოვლის დროს ზოგიერთ მღვდლებს აღთქმის კიდობანი უნდა ეტარებიათ, ზოგს საყვირი უნდა დაეკრათ. მხედრები უნდა წასულიყენენ კიდობნის წინ, ხალხი უნდა გაყოლოდა აღთქმის კიდობანს. ისუ ნავესმა აღასრულა ღეთის ბრძანება. მეშვიდე ღღეს, როცა ხალხმა მეშვიდედ შამოუარა ქალაქს და მღვდლები საყვირს უკრავდნენ, ისუ ნავესის ბრძანებით ხალხმა ყველამ ერთ ხმად დაპყვირა და ქალაქის კედლები საფუძვლამდე დაინგრა. ხალხი ყოველ მხრიდან შეცვინდა ქალაქში და დაიპყრეს ქალაქი. ყველა მცხოვრებნი და მათი ცხოველები ხრმლით ამოწყვიტეს. მხოლოდ გადაარჩინეს რაბაბი და მასთან მყოფი, მისი ნათესავნი. მთელი ქალაქი და რაც კი ქალაქში იყო დასწევს: მხოლოდ ოქრო, ვეცხლი, სპილენძი და რკინა გადაარჩინეს მოძრავ ტაძრის სასარგებლოდ. ისუ ნავესმა ყველას სას-

ტიკად აღურკრძალა ქალაქიდგან რამეს წაღება და წამლები შეჩვენებულ იყო, ეგრეთვე წყევა-კრულვით მოიხსენა ის, ვინც აღადგენდა იერიქოს. მან თქვა: „წყეულ იყოს ის, ვინც აღადგენს და აღაშენებს ქალაქ იერიქოს. პირმშოსა ზედა დააფუძნოს საძირკველი მისი და უმრწემესსა ზედა (უმცროსი შვილზე) თვისსა დადვას ბჟე (კარი) მისი“.

იერიქოს დაპყრობის და დაქცევის შემდგომ ისუ ნავესმა გაგზავნა სამი ათასი ჯარის კაცნი მცირედი ქალაქის, გაის, დასაპყრობად. გაის მცხოვრებლებმა დაამარცხეს და განდევნეს ისინი. ისუ ნავესი და ხალხი ძლიერ შეწუხდა. ღმერთმა გამოუცხადა ისუ ნავეს: ისრაელებმა მისთვის ვერ სძლიეს მტერს, რომ იერიქოს დაპყრობის დროს. ზოგ მათგანმა წაიღო თავისთვის ნივთები, რაიცა შეჩვენებულ და აღკრძალულ იყო ღვთისაგან. ღვთის ჩვენებით აღმოჩნდა ქურდი. ეს იყო აქარ იუდას ტომისაგან. აქარ გამოტყდა, რომ მას მოეწონა ერთი კრელი ნაქსოვი, ვეცხლი და ოქრო, წაიღო ისინი და თავისს კარავში მიწას ქვეშ დამაღა. აქარ, მისი ოჯახობა და მთელი მისი საცხოვარი კვით ჩაქოლეს აქორის ხევში, დასწევს და დააყარეს იმდენი ქვა, რომ იქ გაკეთდა მოზრდილი გორაკი. ამის შემდგომ ისუ ნავესმა ჯარის კაცთა ერთი ნაწილი ჩაასაფრა ქალაქ გაის უკან, დანარჩენ ჯარით თვითონ მიადგა ქალაქ გაის. როცა გაის მეფემ გაიგო ისრაელების მისვლა, გამოედევნა მათ მთელი ჯარით, ისრაელებიც გამოექცნენ. გაის მეფე, ჯარი და მცხოვრებნიც დაედევნენ მათ. ამ დროს ქალაქს უკან ჩასაფრებული ჯარი, შევარდა ქალაქში და ქალაქს ცეცხლი წაუქიდა. გაის მცხოვრებლებმა უკან მოიხედეს და დაინახეს, რომ მათი ქალაქი იწვის; შეშინდნენ და გაქცევა დააპირეს, მაგრამ ისრაელები შემოერთნენ მათ ყოველ მხრიდგან და ამოწყვიტეს იგინი.

ამის შემდგომ ისუ ნავესმა გევალის მთაზედ აღაშენა ქვებისაგან სამსხევრპლო, ღმერთს მსხვერპლი შესწირა და ქვებზე დასწერა სჯული ღვთისა, თანახმად მოსეს განკარგულებისა, რომელიც მან მოახდინა მისი სიკვდილის წინ. მერმე ისრაელთა ექვსი ტომი დადგა გარიზონის მთაზე, მეორე ექვსი ტომი გევალის მთაზედ, იმათ შუა ვაკეზე დადგნენ მღვდელნი აღთქმის კიდობნით. ისუ ნავესმა წაიკითხა სჯული ღვთისა და წარმოთქვა კურთხევა იმათზედ, ვინც ღვთის სჯულს აღასრულებდა, და წყევა იმათზე ვინც ღვთის სჯულს დაარღვევდა, როგორც სჯულის წიგნში ეწერა. ვინც გარიზონის მთაზე იდგა, იმათ განიმეორეს კურთხევა; ხოლო ვინც გევალის მთაზედ იდგა, იმათ განიმეორეს წყევა.

**§ 44. ქანანეელთა მეფეთა კავშირი. გაბონელთა ვერაგობა
(ხერხი). აღთქმის ქვეყნის დაპყრობა და ისრაელთა შორის
მისი გაყოფა. ისუ ნავესის გადაცვალეზა**

ქანანში იყო ბევრი სამეფო: ქეტელთა, ამორეველთა, გერგესე-
ველთა, ქანანეველთა, ფერეზელთა, ეველთა, იობოსელთა და სხვათა.
ამ ქვეყნის მეფეებმა გაიგეს იერიქოს და გაის დაპყრობა და მათ
მცხოვრებთა ამოწყვეტა, ძლიერ შეშინდნენ. ერთად შეიკრიბნენ და
ისრაელების წინააღმდეგ საბრძოლველად შეკრეს კავშირი. ამ კავშირ-
ში არ მიიღეს მონაწილეობა გაბონის და მის მეზობლად მდებარე სა-
მი ქალაქის მცხოვრებლებმა. ისრაელების ხელიდან თავის გადასარ-
ჩენად გაბონელებმა იხმარეს ვერაგობა (ხერხი). იმათ ისრაელებთან
მოციქულებად გაგზავნეს კაცები, რომელთაც ჩააცვეს ძველი, გაცვე-
თილი ტანისამოსი და ფეხსაცმელი, საგზლად გაატანეს ხმელი და და-
ობებული პურები, ღვინო ჩაუსხეს ძველ ტიკებში. ისინი მივიდნენ
ისრაელებთან და უთხრეს: „ჩვენ შორეულ ქვეყნიდან მოვედით, ვართ
გამოგზავნილნი ჩვენი ქვეყნის მცოვრებთაგან, ჩვენ გავიგეთ სახელი
უფლისა თქვენისა და ყოველი, რაც ღმერთმან თქვენმან უყო ეგვიპ-
ტელებს, ამორეველებს, ბასანლებს და სხვებს, და გვინდა შამოგვიერ-
ოდეთ თქვენ, დავიკავოთ თქვენთან კავშირი და შამოგვფიცეთ, რომ
ჩვენ არ გვეომებოთ“. ისრაელებმა უთხრეს: „შეიძლება, თქვენ ჩვენ
მახლობლად ცხოვრებთ და როგორ უნდა შამოგვფიცოთ თქვენ?“ იმათ
უთხრეს ისრაელებს: „ჩვენ საგზლად თბილი პური წამოვიღეთ, მაგ-
რამ გზის სიშორის გამო გახმა და დაობდა; ახალი ტანისამოსი და
ფეხსაცმელი ჩავიცვი, მაგრამ გზაზე გაგვიცდა და დაგვიძველდა;
ახალი ტიკები წამოვიღეთ და გზაზე დაძველდა“.

ისრაელებმა გაშინჯეს მათი საგზალი, ტანისამოსი, ტიკები და
ღვინის შეუკითხავად აღუთქვეს მათ, რომ ისინი არ შეეხებოდნენ მათ
ქვეყანას; აღთქმა დაამტკიცეს ფიცით. სამი დღის უკან ისრაელებმა
გაიგეს, რომ ისინი მეზობლად მცხოვრებნი ყოფილან, მაგრამ ფიცის
გამო არ ამოწყვეტეს ისინი. ხოლო მოტყულებისთვის ისუ ნავესმა
დააჯალა მათ მონობა. იმათ ისრაელებისთვის და ტაძარში სახმარებ-
ლად უნდა ეკრათ შეშა და ეზიდნათ წყალი. ამ დროს იერუსალიმის
მეფემ მოიწვია ქანანის ქვეყნის ოთხი სხვა მეფე და შეერთებული
ძალით მოინდომეს გაბონელთა ამოწყვეტა ისრაელებთან შეკავშირე-
ბისთვის. გაბონელებმა გაიგეს ეს ამბავი და ისუ ნავეს სთხოვეს შემ-
წეობა. ისუ ნავესმა შეკრიბა ჯარის კაცი და გაემართა მათ საბრძოლ-

ველად. ღმერთმა უბრძანა მას: „ნუ გეშინი მათი, რამეთუ ხელთა თქვენთა მიმიცემიეს იგინი“. ისრაელები ღმერთს დაეცნენ თავზე მოკავშირე მეფეებს და მათ ჯარს, ბევრი მათგანი ამოწყვიტეს, სხვები გაიქცნენ. ღმერთმა მოავლინა ქვის სეტყვა, სეტყვამ ბევრი გაწყვიტა. ისრაელები დაედევნენ მათ. ომი გაგრძელდა მეორე დღეს, ბევრი გაწყვიტეს, მზე მიიწურა; ისუ ნავეს უნდოდა ომი იმ დღეს გაეთავებულინა და მტკიცე და ცხოველი სარწმუნოებით ხმამაღლა დაიძახა: „დადგინ მზეო სწორ გაბაონსა ზედა და მთოვარე სწორ ხეცსა ზედა ელონისა“. მზე დადგა იმ დრომდღი, სანამ ისრაელებმა სულ არ ამოწყვიტეს მტერები. ამ გამარჯვების შემდგომ ებრაელებმა ქანაანის სამხრეთის ნაწილი სრულიად დაიმორჩილეს. მხოლოდ მცირეოდენი ქანანეველნი შეიხიზნენ და დაიმაღლენ მთებში. ქანაანის ჩრდილოეთის ნაწილის მეფეებიც შეკავშირდნენ ისრაელების წინააღმდეგ, მაგრამ ისრაელებმა ისინიც დაამარცხეს მერრომის ტბასთან. ექვსი წლის განმავლობაში ისუ ნავესმა დაიპყრო აღთქმის ქვეყანა და მომეტებული ნაწილი ამ ქვეყნისა განსწმიდა ქანანეველთაგან. ქანანეველთ უფლებად დაიჭრა მხოლოდ ზოგიერთი ზღვის პირად მდებარე ქალაქები და ზოგი მთა-გორაზე მდებარე სოფლები.

ისუ ნავესმა დაპყრობილი ქვეყანა ებრაელთა 12 ტომს წილისყრით გაუყო, როგორც მოსესაგან ჰქონდა ნაბრძანები. ლევიტელების საცხოვრებლად დანიშნეს 48 ქალაქი, მათ მისცეს საძოვარი ადგილებიც, მხოლოდ სახნავ-სათესი ადგილები არ მიუციათ, მაგრამ მღვდლების და ლევიტელების საზრდოთ ებრაელებს უნდა ეძლიათ თავიანთ შამოსავლის მეთადი. ექვსი ქალაქი დანიშნეს უნებურ მკვლელთა თავშესაფარად. აღთქმის ქვეყნის შუა ადგილი დაიკავა ეფრაემის ტომმა. იქ, ქალაქ სილომში დადგეს მოძრავი. ტაძარი და ეს ქალაქი დანიშნეს მოხუცებულთა და მსაჯულთა შესაკრებად. როცა ისუ ნავესმა იგრძნო სიკვდილის მოახლოება, შეკრიბა მან ხალხი და მისცა მას დარიგება, რომ არ დაევიწყნათ ღმერთი და სჯული ღვთისა და არ დაახლოვებოდნენ ქანანეველებს. ხალხმა აღუთქვა მას, რომ ისინი არ დაივიწყებენ ჭეშმარიტ ღმერთს და ერ ემსახურებიან სხვა ღმერთებს. ისუ ნავესი გარდაიცვალა შობიდან 110 წლისა.

ყოველივე, რაც შეემთხვა ისრაელებს ისუ ნავეს დროს, აღწერილია საღვთო წერილის წიგნში, რომელიც იწოდება ისუ ნავესის წიგნად.

ისუ ნავესის სიკვდილის შემდგომ, ისრაელებს არ ჰყავდათ იგეთი მმართველი, რომელსაც მთელი ხალხისათვის მოეწოდებოდა და ეპატრონებოდა. ებრაელებს ერთმანეთში ხშირად მოდიოდათ უკმაყოფილება და განხეთქილება. იმის ნაცვლად, რომ მათ ეფიქრათ და ეზრუნათ საზოგადო საქმეზე, თითოეული ტომი ფიქრობდა თავიანთ პირად საქმეებზე. საქმე იქამდე მივიდა, რომ თითოეული კაცი მოქმედებდა თავის ნებაზე და იქმოდა, რაც მას სიმატლედ მიაჩნდა. ამგვარად ხალხში გავრცელდა თვით-ნებობა, ერთმანეთის მტრობა და ყოველი უწყესობა. ისინი არ ასრულებდნენ მოსეს და ისუ ნავესის დარიგებას: ხშირად ივიწყებდნენ ჰეშმარიტ ღმერთს, კერაებს თაყვანს ცემდნენ, უმეგობრდებოდნენ ქანანეელებს, მათ ქალებს ცოლად თხოულობდნენ და თავიანთ ქალიშვილებს იმათ აძლევდნენ ცოლად; ითვისებდნენ იმათ ცუდ ზნე-ჩვეულებებს და ეძლეოდნენ განრყენილებას. ამიტომ ღმერთი ხშირად აკლებდა მათ თავის მოწყალებას, აგდებდა იმათ მტრების ხელში და უმონავებდა მათ. მტრები ძლიერ ავიწროებდნენ ისრაელებს. წვალება და სატანჯველი გაახსენდა მათ ჰეშმარიტ ღმერთს და დაიწყებდნენ ცოდვების მონანიებას. მაშინ ღმერთი უგზავნიდა მათ იგეთ კაცებს, რომლებიც გამოიხსნიდნენ ისრაელებს მტრებისაგან, აღადგენდნენ ჰეშმარიტ ღმერთის მსახურებას და წესიერებას, უელიდნენ ხალხს და ასამართლებდნენ მას, და იწონებდნენ მსაჯულებად. მსაჯულები განიჩიოდნენ მეფეებისაგან მით, რომ ისინი უფლებას არ უტოვებდნენ თავიანთ ჩამომავლობას, არამედ ისინი იყვნენ დროებითი მართველნი ებრაელებისა, ღმერთისაგან კერძოდ აღრჩეულნი. ერთ ჰეშმარიტ მეფედ ებრაელები თვლიდნენ თვით უფალ ღმერთს, რომელიც თავის ნებას გამოუცხადებდა ხალხს მღვდელთმთავრის, ან რომელიმე წმინდა კაცის პირით. ამიტომ მსაჯულთ დროის ებრაელების მართველობას შეიძლება ეწოდოს თეოკრატიული მართველობა, ანუ ღმერთმართველობა. ებრაელებს ჰყავდათ სულ 15 მსაჯული: გოთონიელ, აოდ, სამგარ, დებორა და ბარაკი, გედეონ, აბიმელექ, თოლა, იაიროს, იეფთაე ესებონ, ელონ, აბლონ, სამსონ, ელი (ილი) და სამოელ. მათ შორის უფრო შესანიშნავნი იყვნენ: დებორა და ბარაკი, გედეონ, იეფთაე, სამსონ, ილი და სამოელ.

კერპთაყვანისცემისთვის და ცუდ-ბოროტ საქმეებისთვის ღმერთ-მა ჩააგდო ისრაელები ასორის მეფის, იაბინის ხელში. იაბინის მონებაში იყვნენ ისინი 20 წელიწადს. მან ისრაელების ქვეყანაში გამოგზავნა მხედართ მთავარი სისარა მხედრებით და 900 რკინის ეტლებით და ის ძლიერ ავიწროებდა ისრაელებს. ხალხი შეწუხდა, დაიწყო სიზინანული და სთხოვა ღმერთს იაბინის მონებისაგან გამოსხნა. ამ დროს ისრაელთ შორის ცხოვრებდა წინასწარმეტყველი ქალი დებორა. ღმერთმან დებორას პირით უბრძანა ერთ ისრაელს, ბარაკს, ჯარის შეკრება და მტრის ჯარის ამოწყვეტა. ბარაკმა უთხრა დებორას: „თუ შენ წამოხვალ ჩემთან, მეც წამოვალ; თუ შენ არ წამოხვალ, არც მე წამოვალ“. დებორამ მიუგო: „წამოსვლით წამოვალ შენთან, მხოლოდ გამარჯვების სახელი და დიდება შენ არ გერგება. სისარა ჩაუვარდება ხელში ღვთის განგებით დედა-კაცს“. ბარაკმა შეკრიბა ათი ათასი ჯარის კაცი და ავიდა თაბორის მთაზე. სისარამაც, ეს ამბავი რომ გაიგო, შეკრიბა ჯარი. მოხდა მათ შორის ომი, ბარაკმა ამოწყვიტა სისარას ჯარი, სისარა გაიქცა, გზაზე შევიდა ერთი დედაკაცის, იაილის, სახლში და სთხოვა მას თვისი დამალვა და დაფარვა. იაილმა აღუთქვა მას დამალვა, დააღვივნა რძე, დააწვინა დასაძინებლად და, როცა სისარას დაეძინა, იაილმა საფეთქელში ჩაასო მას სარი და მოკლა. ამის შემდგომ ისრაელებმა სრულიად მოსპეს ასორის მეფის იაბინის სამეფო და 40 წელიწადს მშვიდობით ცხოვრებდნენ. დებორამ და ბარაკმა გამარჯვებისთვის მადლობა შესწირეს ღმერთს.

§ 47. გედეონ

ისრაელებმა კიდევ დაივიწყეს ღმერთი და დაუწყეს თაყვანისცემა ბაალის კერას. ღმერთმა მოუვლინა მათ მტერნი: მადიამი და ამალეკი. მათ ხელში იყვნენ ისრაელები 7 წელიწადს. მტერნი ხშირად შამოდინდნენ ისრაელთ ქვეყანაში, აოხრებდნენ ყანებს, ვენახებს, ტაცებდნენ შინაურ პირუტყვებს და ამის გამო ისრაელნი ძლიერ დაგლახადნენ. ამ გაკირვებამ მოაგონა მათ ღმერთი. მაშინ ღმერთმა გამოუგზავნა მათ გამომხსნელი, ეს გამომხსნელი იყო გედეონ, მანასეს ტომისაგან. ერთხელ გედეონი ლეწავდა პურს, უნდოდა საგზალი მოეზადებია, მტრების შიშის გამო გაქცეულ იყო, სადმე მთაში შეხიზნული იყო და დამალულ იყო. ამ დროს გამოეცხადა მას ანგელოსი და

უთხრა: „უფალი შენთანაა, ძლიერი ძალითა“. გედეონმა მიუგო: „თუ უფალი ჩვენთანაა არს, რისთვის გვეწია ჩვენ ეს უბედურება“.. აჲ განგეშორა ჩვენ უფალი“. მაშინ ანგელოსმა გამოუცხადა მას, რომ ღმერთი ირჩევს მას ისრაელების გამომხსნელად გედეონმა მიუგო: „უფალო! მე როგორ გამოვიხსნი ისრაელებს? მე უმცირეს ვარ სახლსა მამისა ჩემისასა“. ანგელოსმა უთხრა: „უფალი იყოს შენთანა და შენ მოსრა მადიამი, როგორც ერთი კაცი“. მაშინ გედეონმა სთხოვა უცნობს, რომ ცოტა ხანს მოეცადა; თვითონ წავიდა, საჩქაროდ მოამზადა მსხვერპლად თიკანი წვენი და უცნობ პური, მოართვა უცნობს და თაყვანი სცა მას. უცნობმა უბრძანა: „დააწყე ხორცი და პური კლდეზედ და დაასხი მას წვენი“. გედეონმა დააწყო ხორცი და პური და დაასხა ზედ წვენი. ანგელოსმა შეახო მათ ჯოხი, კლდიდგან გამოვიდა ცეცხლი და უცბად დასწვა პური და ხორცი, ანგელოსი კი უხილავად შეიქმნა. გედეონი მიხვდა, რომ უცნობი ანგელოსი იყო და შიშით დაიძახა: „აჰა, უფალო, უფალო! მე ვნახე ანგელოსი პირისპირ“. უფლისაგან მოესმა ხმა: „მშვიდობა შენთანა, ნუ გეშინია, არ მოკვდები“. იმ ღამეს გედეონმა, ღვთის ბრძანებით, დაანგრია ბაალის კერპის სამსხვერპლო, მოსჭრა სერტყი (კერპის ხე) და შესწირა მსხვერპლი ქეშმარიტ ღმერთს. ხალხმა გაიგო ეს და განუჩინდა გედეონს. დილით გედეონის მამას მოსთხოვეს გედეონი მოსაკლავად. გედეონის მამამ უთხრა ხალხს: „თუ ბაალი ღმერთია, თვითონ დაიფარავს თავის თავს და გედეონს დასჯის, თქვენი გამოსარჩლება და დახმარება რად უნდა მას?“ ხალხი დამშვიდდა. ამასობაში მადიამი და ამაღეკი გამოვიდნენ იორდანეში და დაბანაკდნენ იეზრაელის ღელეში. მაშინ გედეონმა შეკრიბა საჩქაროდ 32 ათასი ჯარის კაცი და შეევედრა ღმერთს: „უფალო! უკეთუ შენ ჩემი ხელით იხსნი ისრაელს, მიჩვენე ეს სასწაული: მე დავდებ კალოზე მატყლს, მატყლი დაიფაროს ცვარით, ხოლო ყოველი ქვეყანა ხმელ იყოს“. და იყო ეგრე. მეორე დილას გედეონმა გამოწურა მატყლი და აღავსო ერთი ჯამი წყალით. მერმე გედეონი კიდევ შეევედრა ღმერთს: „უფალო! ნუ განმირისხდები მე, და გთხოვ, მაჩვენო კიდევ სასწაული: ამელამ მატყლი დარჩეს მშრალად და ყოველ ქვეყანაზე იყოს ცვარი“. ღმერთმა აღუსრულა გედეონს ეს თხოვნაც. გედეონ გამხნევდა ამ სასწაულებით და უნდოდა მტრის შებრძოლება. მაშინ უფალმა უბრძანა მას: „შენ ბევრი ჯარის კაცი გყავს, ეინც მოშიში და გაუბედავია, გაუშვი ყველა შინ, რომ ისრაელებმა არ თქვან: „ხელმან ჩემმან მიხსნა მე“. გედეონმა აღასრულა ღვთის ბრძანება და 22 ათასი კაცი დააბრუნა

შინ. გედეონს დარჩა 10 ათასი ჯარის კაცი. ღმერთმან უბრძანა ვედეონს: „კიდევ ბევრი გყავს ჯარის კაცი, ჩაიყვანე ისინი წყალზე და გამოცადე: ვინც დაიწყოს წყალის სმა ენით, როგორც სმენ წყალს ძაღლნი. დააყენე ცალკე და ვინც მოიდრიკოს მუხლნი და დალიოს წყალი. ისინი — ცალკე. სამასმა კაცმა ამოიღო პეშვით წყალი და დაიწყო ენით სმა, დანარჩენებმა მოიდრიკეს მუხლნი და ისე დალიეს წყალი. ღმერთმა უბრძანა გედეონს: წაეყვანა მარტო სამასი კაცი, რომელთაც პეშვით დალიეს წყალი, დანარჩენები გაუშვა შინ. გედეონი სამასი კაცით დაბინავდა მთაზე, მადიაში და ამაღლეკი მთის ძირში იყვნენ დაბანაკებულნი.

იმ ღამეს გედეონმა წაიყვანა ერთი მოსამსახურე და, ღვთის ბრძანებით, ჩუმად მივიდა მტრის ბანაკთან და დაუგდო ყური ლაპარაკს, ერთი მადიაში სიზმარს ეუბნებოდა მეორეს: ვითომ მთიდგან წამოგორდა ქერის პური, დაეჯახა კარავს და წააქცია იგი. მეორემ აუხსნა სიზმარი: ეს არის ხრმალი გედეონისა. ღმერთმა ჩვენი თავი ჩაუგდო მას ხელში. გედეონი გამხნევდა, ღმერთს მადლობა შესწირა, მობრუნდა თავის ბინაზე; თავისი მცირედი ჯარი სამ ნაწილად გაჰყო, თითოეულ კაცს მისცა თითო საყვირი და სარწყული, რომელშიც დამალული იყო ლამპარი და შუა ღამეზე, როცა მტრებს ეძინათ, ისრაელები გარშემოერტყენ მათ, დააყვირეს ერთად სამასი საყვირი, დაამტვრიეს სარწყულები, გამოიღეს ანთებული ლამპარები და დაიყვირეს: „მახვილი უფლისა და გადეონისა“. მძინარე მტრები წამოცვივდნენ, შიშისაგან თავზარდაცემულნი ვერას არჩევდნენ, უწესოდ დარბოდნენ თავიანთ ბანაკში და ერთმანეთს ხოცავდნენ ხრმლებით; როცა გონს მოვიდნენ, გაიქცნენ, რომ თავს უშველონ. გედეონი გაედევნა მათ და ამოსწყვიტა იგინი. ამგვარად გამოიხსნა გედეონმა ისრაელები მტრებისაგან. მადლობის ნიშნად ებრაელებს უნდოდათ გედეონის მეფედ დაყენება, მაგრამ გედეონმა უთხრა მათ: უფალი გმთავრობდეს თქვენ“.

§ 48. იეფთაე

გედეონის შემდგომ ებრაელებმა კიდევ დაუწყეს ბაალის და ასტარტის კერპებს თაყვანისცემა. ღმერთი გაურისხდა მათ და ჩააგდო ისინი ამონიტელთა და ფილისტიმელთა ხელში. მტრები ძლიერ ავიწროებდნენ მათ 18 წელიწადს. მერმე ისრაელებმა გაიხსენეს ჭეშმარიტი ღმერთი. უარყვეს კერპები, დაიწყეს სინანული და სთხოვეს

ღმერთს შემწეობა. ღმერთმა შეიწყალა ებრაელები და მოხუცებუ-
 ლებს ჩააგონა, რომ იმათ მოწევით ჯარის უფროსად და წინამძღო-
 ლად იეფთაე. იეფთაე იყო მამაცი და მხნე კაცი. ის იშვა გალადის
 ქვეყანაში და მამის სიკვდილის შემდგომ ძმებმა გააგდეს სახლიდან,
 რადგანაც ის იყო უკანონო შვილი. იეფთაე დაბინავდა ისრაელების
 ქვეყნის სამზღვარზე, შეკრიბა უსახლ-კარო მხნე კაცები, ისინი ეცე-
 მოდნენ მტრებს თავზე და ნატაცებით ცხოვრებდნენ. როცა მოხუცე-
 ბულებმა სთხოვეს ჯარის უფროსობის მიღება, იეფთაემ უთხრა მათ:
 „განა თქვენ არ მომიძლეთ მე და გამომადგეთ მამა ჩემის სახლიდ-
 გან? ახლა რისთვის მოსულხართ ჩემთან, რომ გიჭირთ?“ მოხუცებუ-
 ლებმა კიდევ სთხოვეს მას, რომ მიეღო ჯარის უფროსობა, იეფთაემ
 უთხრა მათ: „თუ უფალმან დამიმორჩილოს მე ამონიტელნი და
 თქვენ გიხსნა იმათ ხელიდან, მე ვიყო მთავარი თქვენი“. მოხუცებუ-
 ლები დაეთანხმნენ: ისრაელებმა დააყენეს იეფთაე მთავრად და ჯარის
 წინამძღოლად. სანამ იეფთაე ამონიტელებთან დაიწყებდა ომს, მან
 ილოცა ღმერთი და აღუთქვა მას, რომ უკეთუ ღმერთი დაუმორჩი-
 ლებს მას ამონიტელებს, ის შესწირავს ღმერთს მსხვერპლად იმას,
 რაც ომიდან დაბრუნების დროს პირველად შეხვდება წინ მისი ეზო-
 დან გამოსული. იეფთაე შეებრძოლა მტერს და დაიმორჩილა იგი. ისრა-
 ელები განათავისუფლდნენ ამონიტელთაგან და სიხარულით დაბრუნდა
 შინ. მას ეზოდგან მუსიკით და სიმღერით. გამოეგება ერთად-ერთი
 საყვარელი ასული თვისი ქალწული ქალებით. იეფთაემ დაინახა თუ
 არა ასული თვისი, ძლიერ შეწუხდა, შემოიგლიჯა ტანისამოსი. და
 თქვა: „ვაიმე ასულო ჩემო! ვაიმე, რამეთუ ბორკილ მექმენ მე და სა-
 წერტელ (საჩხვლეტელ) თვალთა ჩემთა“. ქალმა გაიგო მამის მწუხა-
 რების მიზეზი და უთხრა: „აღასრულე აღთქმა შენი, რადგანაც შენ
 ღმერთმა დაგიმორჩილა მტერი, მხოლოდ მომეც მე ორი თვის ვადა
 და მერმე შესწირე სიქალწულე ჩემი. მამამ მისცა ორი თვის ვადა
 და მერმე შესწირა ასული თვისი. იეფთაე იყო ებრაელების მსაჯუ-
 ლად 6 წელიწადს.

§ 40. სამფსონი

იეფთაეს შემდგომ ისრაელებმა კიდევ დაიწყეს ბოროტად ცხოვ-
 რება, ამისთვის ღმერთმა ჩააგდო ისინი ფილისტიმელთ ხელში. ისინი
 40 წელიწადს აიწროვებდნენ ებრაელებს. მერმე ისრაელებმა შეინა-
 ნეს ცოდვა და ღმერთმა გამოუგზავნა მათ გამომხსნელი. ეს იყო სამ-

ფსონი. დანის ტომისაგან. სამფსონის მამა. მანოე, და დედა, ანნა, იყვნენ უშვილონი. ანნას გამოეცხადა ანგელოსი და უთხრა „შენ გეყოლება შვილი და ამიერიტგან ნუ სვამ ღვინოს და თაფლუქს (დამათრობელ სასმელს), ნუ სვამ არაწმიდასა და ნუ შეახებ მის თავს რკინას (ესე იგი თმას ნუ მოკვეც). ამიტომ რომ ის სიყრმიდგან იყოს ნაზიერი (ღვთისადმი შეწირული) და მან იხსნას ისრაელი ხელთაგან ფილისტიმელთა“. მანოეს და ანნას ეყოლა ღვთისგან აღთქმული შვილი და დაარქვეს სახელად სამფსონი. სამსონი გაიზარდა და სული ღვთისა იყო მისთანა.

ერთხელ სამფსონი მივიდა ფილისტიმელთ ქალაქ თამნაში. იქ გოეწონა მას ერთი ქალი და დედ-მამას სთხოვა ნება, რომ ის ქალი შეერთო მას ცოლად. პირველად დედ-მამამ ურჩია სამფსონს, რომ მას ისრაელის ქალი შეერთო ცოლად, მაგრამ ბოლოს დაეთანხმენ და წავიდნენ ქალაქ თამნაში. გზაზე სამფსონი დედ-მამას უკან ჩამორჩა, დაინახა: მორბის და ყვირის ლეკვი ლომისა. მან სტაცა ხელი ლომს ყბებში და, როგორც თხის თიკანი, გაგლიჯა ლომი და დააგდო იქვე. დედ-მამას დაეწია, მაგრამ ეს ამბავი მათთვის არ უთქვამს. თამნაში სამფსონის წინადადება მიიღეს ქალის მშობლებმა და დანიშნეს ქორწილის დღე.

რავდენიმე ხნის შემდგომ სამფსონი იმ გზითვე წავიდა თამნათს საქორწინოდ. გზაზე გადაუხვია მის მიერ მოკლულ ლომის სანახავათ. ლომის ყბაში ნახა მან ფუტკართა გუნდი და თაფლი. გამოიღო თაფლი თვითნაც ქამა და დედ მამასაც აქამა, მაგრამ არ უთქვამს მათთვის, სად იშოვა იგი. ფილისტიმელებს ეშინოდათ სამფსონის და მიუჩინეს მას 30 ახალგაზდა კაცი, როგორც მაყრები, ანუ ძმადები სამფსონმა უთხრა მათ: „მე თქვენ გეტყვი გამოცანას, თუ შვიდი დღის ლხინის განმავლობაში ამიხსნით, მე თქვენ მოგცემთ ოცდაათ საცვალ ტანისამოსს და თუ ვერ გამოიცნობთ, თქვენ მომეცით მე იმდენივე. იგინი დათანხმდნენ. მაშინ სამფსონმა უთხრა: „მკამელი-საგან გამოვიდა საკმელი და ძლიერისაგან გამოხდა ტკბილი“. დანიშნული დრო მოახლოვდა და ფილისტიმელებმა ვერა გაიგეს რა. მაშინ სამფსონის ცოლს უთხრეს, რომ მას გაეგო ქმრისგან გამოცანის აზრი, „წინააღმდეგ შემთხვევაში, მამაშენის სახლს და შენც დაგწავთო“, უთხრეს ქალს. ცოლი ტირილით ეუბნებოდა. სამფსონს: „შენ არ გიყვარვარ, რომ გამოცანას არ მიხსნი“. სამფსონი ჯერ უარს ეუბნებოდა, მაგრამ, რადგანც ცოლი არ მოეშვა და თავი ტირილით მოაბეზრა, მერმე აუხსნა მას გამოცანა. სამფსონის ცოლმა საჩქაროდ გა-

დასცა გამოცანის მნიშვნელობა ფილისტიმელებს. მეშვიდე დღის სა-
ღამო მოახლოვდა, მზის ჩასვლამდი ცოტა დრო დარჩა; უცბად მი-
ვიდნენ სამფსონთან მაყრები და უთხრეს: „რა იქნება უტკბილესი
თაფლისა და უძლიერესი ლომისა.“ სამფსონი წავიდა ასკალონში,
მოკლა იქ 30 ფილისტიმელნი, გახადა მათ საცვლები და მიუტანა მაყ-
რებს; მაგრამ გაურისხდა ცოლს და წავიდა მშობლებთან. მისი ცოლი
მითხოვდა ერთ მაყართაგანს. გავიდა რაედენიმე დღე, სამფსონი დაშ-
ვიდა და წავიდა ცოლთან, მაგრამ, როცა მისი გათხოვება გაიგო,
ძლიერ განრისხდა. დაიჭირა სამასი მელა და კუდებით გადააბა ერთ-
მანეთს ორ-ორი, კუდებშუა მიაკრა ლამპრები, ლამპრებს ცეცხლი
მოუქიდა და გაუშვა მელები. მელები გაიქცნენ მინდვრებში, ბაღებში
და უეცრად მოედო ცეცხლი ფილისტიმელთ ქვეყანაში ყანებს, ბა-
ღებს და ვენახებს და დიდი ზარალი მისცა მათ. ფილისტიმელებმა
ამის გამო დასწყვეს სამფსონის ცოლი და მამამისის სახლი. მაშინ
სამფსონი უფრო განრისხდა და ამოწყვიტა თამნათში ყველა მამა
კაცი.

ფილისტიმელებმა გამოუცხადეს ისრაელებს ომი და მოითხოვეს
მათგან სამფსონის მიცემა. სამფსონმა ნება დართო ებრაელებს შეეკ-
რათ იგი და მიეცათ ფილისტიმელთათვის. როცა დაინახეს შეკრული
სამფსონი, დაიწყეს სასიხარულო ყვირილი. მაშინ სამფსონმა მიიწ-
მოიწია საკვრელი გაგლიჯა, თავი გაინთავისუფლა, დასტაცა ხელი
ვირის ყბის ძვალს, რომელიც იქვე მინდორში ეგდო და იმით ამოწყ-
ვიტა ათასამდე ფილისტიმელნი, სხეები გაიქცნენ. ამის შემდგომ სამ-
ფსონს ისე მოწყურდა, კინაღამ მოკვდა. ის შეევედრა ღმერთს და
სამფსონის თვალის წინ ამოვიდა წყალი, მან დალია და მოსულიერ-
და. ერთხელ სამფსონი შევიდა ფილისტიმელთ ქალაქ გაზაში. იქაუ-
რებმა გაიგეს, დაუკეტეს ქალაქის ალაყაფის კარები, დაუყენეს მცე-
ლნი და უნდოდათ, უეცრად დაცემოდნენ თავზე და მოეკლათ. სამ-
ფსონმა გაიგო მათი განზრახვა, შუა ღამეზე მივიდა ალაყაფის კარებ-
თან, მოგლიჯა კარების ორივე სვეტები, აიკიდა მხარზე კარები სვე-
ტებით და მოქლონით, აიტანა მაღალ მთაზე და იქ დააწყო ისინი.

სამფსონი დაღუპა ერთმა ცბიერმა დედა-კაცმა, დალიდამ. დალიდა
იყო სამფსონთან დაახლოებული. ფილისტიმელთ უფროსებმა მოის-
ყიდეს დალიდა, შეუჩინეს სამფსონს, რომ ათქმევინოს, რაში მდგო-
მარეობდა მისი ძლიერება. სამფსონს ჯერ არ უნდოდა საიდუმლოს
გამხელა; მაგრამ ბოლოს, რადგანაც თავი მოაბეზრა, უთხრა: „ძლიე-
რება ჩემი მდგომარეობის ნაზიერის აღთქმაში და თუ თმას მოვიკვეც,

მაშინ ღმერთი დამიტევებს“. ბოროტმა დალიდამ ძილის დროს მოპარსა მას თმა ჯა მისცა ფილისტიმელებს. ფილისტიმელებმა დათხარეს სამფსონს თვალები, შეკრეს სპილენძის ჯაჭვებით, შეაგდეს საპყრობილეში და ხელწისქვილით აფქვევინებდნენ ხეარბალს. უბედურების დროს სამფსონმა სინანულით გაიწმიდა ცოდვები და ღმერთმანც დაუბრუნა მას ძალა. რავდენადაც თმა ეზრდებოდა, იმდენათ ძალა ემატებოდა. ერთხელ ფილისტიმელნი შეიკრიბნენ გზაში, რომ შესწირონ მდიდარი მსხვერპლი კერპს დაგონს. მსხვერპლის შეწირვის შემდგომ იმათ დააწყეს მოლხენა. ფილისტიმელთა ყველა მთავარი იყვნენ შეკრებილ ერთ დიდ სახლში, რომელიც დაშენებული იყო სვეტებზე, ხოლო ამ სახლის ბანზე შეკრებილ იყო სამი ათასამდე კაცი და ქალი. იქ მოიყვანეს სამფსონიც. მას თავიანთ გასართობად ათამაშებდნენ, დასცინოდნენ, ყვრიმალში სცემდნენ. მერმე დააყენეს სახლის სვეტებს შუა, აამფსონმა ისე ძლიერ შეარყია სვეტები, რომ სახლი დაიქცა და ყველანი, ვინც იყო სახლში, ან სახლის ბანზე, დაიხოცნენ და მათთან ერთად მოკვდა სამფსონიც.

§ 50. მღვდელთმთავარი ილი და წინასწარმეტყველი სამოელ

სამფსონის შემდგომ ისრაელების მსაჯულად იყო მღვდელთმთავარი ილი. მის დროს დაიბადა და აღიზარდა წინასწარმეტყველი სამოელ. სამოელის მამა იყო კეთილმსახური ლევიტელი, ელკანა, დედა — ანნა. ანნა უშვილო იყო და ძლიერ სწუხდა. ელკანა ყოველ წელიწადს თავისს სახლობით მიდიოდა სალოცავად სილომს, სადაც იდგა მოძრავი ტაძარი. ერთხელ ანნა დადგა ტაძრის ეზოში და მხურვალედ დაიწყო ლოცვა, რომ ღმერთს მიეცა მისთვის ძე; მან აღთქმა მისცა ღმერთს: თუ ეყოლებოდა შვილი, ღმერთს შესწირავდა ტაძარში სამსახურებლად. ლოცვის დროს ანნა ტუჩებს ანძრევდა, მაგრამ ხმა არ ისმოდა. მღვდელთ მთავარმა შეხედა მას, მთვრალი ეგონა და უთხრა: „სანამ იქნები ამ მდგომარეობაში, წადი და გამოფხიზლდი“. ანნამ მიუგო: „არა, უფალო, მე ღვინო და დამათრობელი სასმელი არ მისვამს, მე ვარ დედაკაცი მწუხარებით შეპყრობილი და განვფინე წინაშე უფლისა სული ჩემი“. ილიმ უთხრა: „წადი მშვიდობით, ღმერთი აღგისოულებს შენ თხოვნას“. ანნა წავიდა და მას, მართლაც, ეყოლა ვაჟი, რომელსაც დაარქვეს სახელად სამოელ (მიცემული ღვთისა), აღზარდეს იგი, მოიყვანეს სილომს, შესწირეს ღმერთს ტაძარში სამსახურებლად და დატოვეს იგი მღვდელთმთავართან

ილის ჰყავდა ორი შვილი: ოფნი და ფინეზ. ისინი იყვნენ მღვდლები, მაგრამ უკეთურნი და ბოროტნი, ძლიერ უწყობებაში ჩადიოდნენ და ხალხს ცუდ მაგალითს უჩვენებდნენ. თვითონ ილა კეთილი კაცი იყო. მაგრამ სუსტი ხასიათისა. მას ხშირად ესმოდა შვილების უწყობება. მაგრამ ფიცხად არ ექცეოდა მათ, რომ ისინი გასწორებულიყვნენ. სამოელი, წინააღმდეგ ილის შვილებისა, იყო კეთილმსახური, ღვთის მოშიში და საღვთო სჯულის აღმასრულებელი. ეგეთ კეთილმსახურებისთვის ილიმ მისცა სამოელს მოძრავ ტაძარში მსახურების ნება. სამოელი წვებოდა მოძრავ ტაძარში იმ ადგილის მახლობლად, სადაც ილი იძინებდა. ერთხელ მოესმა ხმა: „სამოელ. სამოელ!“ სამოელს ეგონა ილი უძახოდა; მივიდა მასთან და უთხრა: „აჲ ვარ მე“. ილი უთხრა: „მე არ გეძახოდი, წადი და დაიძინე“. სამოელ წავიდა და დაწვა. ხმა კიდევ მოესმა. კიდევ მივიდა ილისთან, მაგრამ ილიმ უთხრა, როგორც წინედ: „მე არ გეძახოდი, წადი და დაიძინე“. სამოელ კიდევ წავიდა და დაწვა. ხმა მესამეთაღ მოესმა. ილი მიხვდა, რომ სამოელს უფალი ეძახოდა და უთხრა: „თუ კიდევ გაიგონო ძახილი, თქვი: ბრძანე უფალო, მონა შენი ყურს უგდებს“. სანოელმა მართლა გაიგონა ძახილი და უთხრა ისე, როგორც ილიმ ასწავლა. მაშინ უფალმა გამოუცხადა სამოელს, რომ ის დასჯის ილის და მის ოჯახობას მისი შვილების ბოროტმოქმედებისთვის. მეორე ღიღეს ილიმ გაიგო სამოელისაგან ღვთის ნება და თქვა: „ის უფალია, მას შეუძლია ქმნას ყოველივე. რაც კი ნებავს“. ისრაელებმა გაიგეს, რომ სამოელ ამოირჩია ღმერთმან წინასწარმეტყველად და ყოველრე მის სიტყვას აჟასებდნენ.

ამის შემდგომ ფილისტიმელებმა გამოუცხადეს ისრაელებს ომი. პირველ ბრძოლაში დაამარცხეს ისრაელები და გაუწყვიტეს მათ ოთხი ათასამდე ჯარის კაცი. ისრაელებმა ის კი არ მოიფიქრეს, რომ ცოდვები მოენანიებიათ, არამედ იფიქრეს, რომ თუ ალექმის კიდობანს მიიტანდნენ ომში, უსათუოდ გაიმარჯვებდნენ. მოხუცებულების ჩრევით გაგზავნეს ილისთან კაცები და ალექმის კიდობანი მოითხოვეს. ილიმ, ღვთის დაუკითხავად და ნება დაურთველად, ვაატანა თავისს შვილებს, ოფნი და ფინეზს. ალექმის კიდობანი ომში. როცა კიდობანი მიიტანეს, ისრაელებმა სიხარულით ისეთი ყვირილი ასტეხეს, რომ მიწა გრგვინავდა. ფილისტიმელნი კი ძლიერ შემინდნენ. იმათ არ იცოდნენ. რომ ღმერთმა ისრაელებს ცოდვისა გამო მოაკლო თავისი მოწყალება. ასტყდა მათ შორის საშინელი ბრძოლა. ისრაელები დაზარცდნენ და გაიქცნენ; მაშინ ფილისტიმელებმა გაწყვიტეს 30 ათა.

სამდე კაცი. მოკლეს ოფნი და ფინეზ. ალექსის კიდობანიც ხელში ჩაიგდეს და დაატყვევეს. ამ უბედურ დღეს ილი იჭდა სკამზე გზის მახლობლად და გულის ფანქალოთ მოელოდა ამბავს. უცბად ქალაქში შეიქმნა ყვირილი და ტირილი; ილი მოხუცებული იყო, ის იყო 98 წლის, თვალის სინათლე აკლდა და იკითხა: „რა არის ეს ტირილი და ყვირილი?“ მაშინ მასთან მივიდა კაცი. მოამბე, რომელსაც ტანისამოსი შემოხეული ჰქონდა, მწუხარების ნიშნად თავზე მტვერი ეყარა და უთხრა: „ისრაელები დამარცხდნენ, შენი შვილები დახოცეს და ალექსის კიდობანი მტრებმა წაიღეს“. ილიმ ვერ აიტანა ეს მწუხარება, გადავარდა სკამიდან, ბეჭი გაიტეხა და მოკვდა. ამ დროს ილის რძალი, ცოლი ფინეზისა იყო მშობიარე. მან შვა ძე. მაგრამ ამ ამბავის გამგონე ძლიერ შეწუხდა და ისეც მოკვდა. მის შვილს დაარქვეს უეჭაბოთ (სახელის გატეხა). ამ გვარად აღსრულდა სასჯელი ღვთისა ილიზე და მის ოჯახობაზე.

ფილისტიმელებმა წაიღეს ალექსის კიდობანი ქალაქ აზოტში და დადგეს კერპის, დაგონის, ბომონში. მეორე დღეს ნახეს, რომ კერპი, დაგონი ეგდო კიდობნის წინ. აიღეს ის და თავისს ადგილზე დადგეს. მეორე დილას კიდევ ნახეს, რომ დაგონის სხეული კიდობნის წინ ეგდო, ხოლო მას თავი და ხელები მოჭრილი ჰქონდა და კარებთან ეყარა. ამ დროსვე ფილისტიმელთ მინდვრებში გაჩდა ურიცხვი თავები და სულ ააოხრა ყანები, ხოლო კაცებს გაუჩნდა რაღაც უცნაური ავადმყოფობა და ბევრი დახოცა. მერმე კიდობანი გადაიტანეს გეთში. იქაც ისეთი უბედურება მოველინათ. მერე გადაიტანეს ასკალონში. იქაც იგივე უბედურება შეემთხვათ. მაშინ ფილისტიმელებმა, მათი მღვდლების და მოგვების რჩევით, დაადგეს კიდობანი ახალ ურემზე, შეუბეს ურემს ორი ძროხა, პირველად ხბო მოგებულნი მათი ხბოები შინ და იტოვეს; კიდობანში ჩადვეს ხუთი ოქროს თავები და ხუთი ოქროს სხვა ნივთი და უკაცოდ გაუშვეს ძროხები. იმათ თქვეს: თუ ძროხები წავიდნენ პირდაპირ და კიდობანი ისრაელთ ქვეყანაში მიიტანეს, მაშინ ეს სასჯელი ისრაელების ღმერთისაგან მოგვევლინა, თუ არა, და შემთხვევით იქნება ეს უბედურება მოველნილი. ძროხები პირდაპირ წავიდნენ და მიიტანეს კიდობანი ისრაელების ქვეყანაში, ბეთსამისში. ისრაელებმა კიდობნის დაბრუნების გამო ძლიერ გაიხარეს; გააკეთეს სამსხვერპლო. ურემი შეშად დააპეს, ზროხები დაკლეს და ღმერთს მსხვერპლად შესწირეს. მერმე კიდობანი წაიღეს ლევიტელებმა და დადგეს კირიათთარამში, ამინადაბის სახლში და ძე მისი. ელიაზარი დააყენეს კიდობნის მცველად.

უბედურებამ, რომელიც ფილისტიმელებთან ბრძოლაში გამოსცადეს ისრაელებმა, გაახსენა ისრაელების ჭეშმარიტი ღმერთი. მათ უარყვეს კერპები და დაიწყეს სინანული. მაშინ სამოელმა ქალაქ მასიფაში შეკრიბა ისრაელები სალოცავად და მსხვერპლის შესაწირავად. მათ მთელი დღე გაატარეს მარხვით, ლოცვით და სინანულით. სამოელმა შესწირა ღმერთს მსხვერპლი და სთხოვა ხალხის შეწყალება. ღმერთმა შეიწყნარა მისი შუამდგომლობა და მალე აღმოუჩინა მათ შემწეობა. ფილისტიმელებმა შეიტყვეს ისრაელების შეკრება მასიფაში და უეცრად მოადგნენ იმ ქალაქს, უნდოდან მათი დამორჩილება. შეიქმნა ბრძოლა. ღმერთმა ფილისტიმელებს მოუვლინა ძლიერი ქუხილი და ელვა და თავზარი დასცა მათ: ისინი გაიქცნენ ისრაელები გაედევნენ და დაამარცხეს იგინი. მაშინ დაიბრუნეს ის ქალაქები, რომლებიც ფილისტიმელებმა წინეთ წაართვეს ისრაელებს. სამოელმა აიღო ერთი დიდი ქვა დასდგა იმ ადგილზე, საწამდის ფილისტიმელებს მიზდიეს და უწოდა ლოდსა მას სახელად ავინეზერ. ესე იგი, ლოდი შეწევნისა, სამოსელი იყო ისრაელების მსაჯულად მთელ თავისს სიცოცხლეში.

§ 51 რ უ თ ი

ერთხელ, ისრაელთა მსაჯულების დროს. ქანაანში იყო დიდი შიმშილობა; ამის გამო ერთი ბეთლემელი კაცი, იუდას ტომისაგან, რომელსაც ერქვა ელიმელექ, თავისს ცოლით, ნოემინით, და ორი ვაჟით, გადაესახლა მოაბელთ ქვეყანაში. ელიმელექ იქ მალე მოკვდა. მისმა ვაჟებმა შეირთეს ცოლად იქაური ქალები: ერთმა რუთი, მეორემ ორფა. ათი წლის შემდგომ ნოემინის შვილებიც მოკვდნენ და დარჩენ საწყლად ნოემინ და მისი რძლები, რუთი და ორფა. რადგანაც ნოემინს მოაბელთ ქვეყანაში არა გააჩნდა რა, ის დაბრუნდა ისევ ბეთლემში, თავისს კმრის სამშობლოში, სადაც მას ჰქონდა მიწა-წყალი. რძლები გამოყენენ მას. ნოემინმა უთხრა მათ, რომ ისინი დაბრუნებულყვნენ თავიანთ მშობლებთან. ორფა დაეთანხმა, გამოეთხოვა და დაბრუნდა მშობლების სახლში. რუთმა უთხრა დედამთილს: „სადაც შენ წახვალ, მეც იქ წამოვალ; სადაც შენ იცხოვრებ, მეც იქ ვიცხოვრებ; შენი ერი იქმნება ჩემდა ერად, შენი ღმერთი იქმნება ჩემდა ღმერთად“. ნოემინ და რუთი მივიდნენ ბეთლემს ქერის მკის დროს. რადგან იმათ ღლიური საზრდოც არ ჰქონდათ, ამიტომ რუთი წაეიდა ყანაში, სადაც ქერს მკიდნენ და დაუწყო შეკრება თავთავეებს, რომლებიც მომკის დროს ყანაში რჩებოდა. მოსეს სჯული ნებას აძლევდა ღარი-

ბებს მკის ღროს ყანაში დარჩენილ თავთავის შეკრებას და ყანის პატრონიც ვერ დაუშლიდა. ღვთის განგებით, რუთი მივიდა ერთი მდიდარი კაცის, ბოოსის ყანაში. ბოოს იყო ნათესავი ელიმელექისა. მკის ღროს ბოოს მივიდა მუშებთან, დაინახა რუთი და ჰკითხა მუშებს მისი ვინაობა. მუშებმა უთხრეს, რომ ის არის რძალი ნოემინისა, რუთი, რომელიც შოვიდა თავ-თავის შესაკრებად და დილიდგან შრომობსო. ბოოსმა უთხრა მუშებს. ბევრი თავ-თავი დაეტოვებინათ ყანაში, რომ რუთს ადვილად შესძლებოდა ბევრი თავთავის შეკრება. ხოლო რუთი მუშებთან მიიპატიჟა, სადღილი აჭამა და უთხრა, რომ მას ევლო და ეგროვებინა თავთავი მკის გათავებამდი. ნოემინმა, რაკი შეიტყო, რომ ბოოსი მოწყალებით მოექცა რუთს, ურჩია მას (თავისს რძალს), სთხოვოს ბოოსს, რომ მან შეირთოს იგი ცოლად. მოსეს სჯულისამებრ, თუ ვინმე ისრაელის დედა-კაცი უშვილოდ დაქვრივდებოდა, ის უნდა შეერთო ცოლად მისი ქმრის მახლობელ ნათესავს. რუთმა გაუგონა დედამთილს, მან აღასრულა მისი რჩევა. მაშინ ბოოსმა უთხრა რუთს: „შენ განსვენებულ ქმარს ჰყავს სხვა, ჩემზე უფრო ახლობელი ნათესავი, თუ იგი არ შეგირთავს, მაშინ მე თანახმა ვარ შეგირთო შენ“. მეორე დღეს, დილით, ბოოსი მივიდა ქალაქის კარებთან; მოუწოდა რუთის მახლობელ ნათესავს და მოხუცებულების თანდასწრებით, უთხრა მას შეერთო რუთი ცოლად. ნათესავმა უარი განაცხადა რუთის შერთვაზე და, ნიშნად იმისა, რომ ის თავისს უფლებას აძლევს ბოოსს, გაიძრო თავისს ფეხთსაცმელი და მისცა ბოოსს. ასეთი ჩვეულება იყო იმ ღროს. ამის შემდგომ ბოოსმა შეირთო რუთი ცოლად. მას ეყოლა შვილი, რომელსაც დაარქვეს იობედ, იობედის შვილი იყო იესე, მამა დავითისა, რომლის ტომისაგან განხორციელდა მაცხოვარი ქვეყნისა. ამგვარად ღმერთმა დააჯილდოვა რუთი თავისს კეთილ მოქმედებისათვის. რუთის ისტორია აღწერილია საღვთო წერილის წიგნში, რომელსაც ეწოდება წიგნი რუთისა.

წ 52. მეფედ აღრჩევა და ცხება საულისა.

როცა სამოელი მოხუცდა. მან დაადგინა თავისი შვილები იოილ და აბია ისრაელების მსაჯულებად. მაგრამ ისინი იღებდნენ ქრთამს და ძლევნს. არღვევდნენ მართლმსაჯულებას და უსამართლოდ ექცეოდნენ ხალხს, ამიტომ მოხუცებულები მივიდნენ სამოელთან და სთხოვეს, რომ მას დაედგინა მათთვის მეფე. როგორც სხვა ხალხს ჰყავდა. სამოელმა ილოცა ღმერთი და ღმერთმა უბრძანა მას: „ისმინე ხმა ერისა

და დაუდგინე მათ მეფე“. სამოელმა ღვთის ჩვენებით ამოიჩნია სამეფო კაცი და სცხო მას მეფედ.

აღრჩევა და მეფედ ცხება მოხდა ამგვარად: ერთ ებრაელს, რომელიც იყო ბენიამენის ტომისაგან, სახელდობ, კისს, დაეკარგა ვირები. მან ვირების საძებნად გაგზავნა თავისი შვილი საულ და ერთი მოსამსახურე. საულმა სამ დღეს ეძება, მაგრამ ვერ იპოვა. მერმე საული შევიდა იმ ქალაქში, რომელშიაც ცხოვრობდა სამოელი, უნდოდა ეკითხა მისთვის, სად უნდა ეძებოს ვირები. ამ დროს სამოელი მიდიოდა მსხვერპლის შესაწარავად. ის გზაზე შეხვდა საულს და მიიღო ღვთისაგან ბრძანება, რომ ის არის სამეფო კაცი და ეცხო მისთვის ზეთი. სამოელმა თან წაიყვანა ის და მსხვერპლის შეწირვის შემდგომ სადილზე მიიბაძტეა, საული პირველ ადგილზე დააჭდინა და მიართვა საპატიო კერძი. არაეინ არ იცოდა, რისთვის სცემდა სამოელი ეგეთ პატივს ამ ახალგაზრდა კაცს. მეორე დღეს სამოელმა გააცილა საული ქალაქს გარეთ, მისი მოსამსახურე წინ გაუშვა და, როცა ისინი მარტო დარჩენ, დაასხა მას თავზე ზეთი, ეამბორა მას და უთხრა: „გცხო შენ უფალმან მეფედ ერისა თვისისა. ამის ნიშნად გზაზე შენ შეგხვდებოდა ორი კაცი რომელნიც გეტყვიან, რომ ვირები იპოვნეს; მერმე შეგხვდება სამი კაცი და მოგცემენ შენ ორ პურს; მერმე შენ შეხვდები წინასწარმეტყველებს და იმათთან ერთად შენც იწინასწარმეტყველებ“. როგორც უთხრა სამოელმა ისე აღსრულდა.

ამის შემდგომ სამოელმა შეკრიბა ისრაელები მასიფაში მეფის აღსარჩევად. მეფის აღრჩევა მოხდა წილის ყრით. წილი ხედა საულს. საული იყო კაცი კეთილი, ტკბილი, მშვენიერი სახის და ახოვანი. სამოელმა წარუდგინა საული ხალხს. ხალხმა დაინახა საული და სიხარულით დაიყვირა: „მეფემ იცოცხლოს“. მაშინ სამოელმა გამოუცხადა ხალხს მეფის უფლება, დასწერა იგი წიგნში და დადვა აღთქმის კიდობნის წინ. მაგრამ საულის აღრჩევით ყველანი არ იყვნენ კმაყოფილნი; უკმაყოფილონი ამბობდნენ: „ეგ როგორ გვიხსნის ჩვენ მტერთაგან?!“ და აგინებდნენ მას. ხალხი დაიშალა და წავიდა შინ. საულიც წავიდა თავის მამის სახლში.

საულის აღრჩევის შემდგომ იაბისს გალადისას დაეცა მტერი. ნაას ამანითელი და ემუქრებოდა მათ მარჯვენა თვალებს დათხრას და ამოწყვეტას. იაბისის მცხოვრებლებმა გააგებინეს ეს ამბავი საულ მეფეს და მთელ ისრაელებს. ისრაელები შეშინდნენ და ტიროდნენ. საულმა დაკლა ორი ხარი, დაანაწილა ისინი, გაუგზავნა ყველა ისრაელებს და შეუთვალა მათ: „ვიცნე არ მოვა მტრის წინააღმდეგ საომრად, მათი

ძროხები და ცხვრები ეგრე იქნებიან დაქრილნი. ყველა შეშინდა და შეიკრიბა საომრად 670 ათასი კაცი. საულ მეფემ შეუთვალა იაბისს მცხოვრებთ: „ხვალ დილით იყოს ხსნა თქვენი“. მეორე დღეს საულმა განყო ჯარი სამ ნაწილად, დაეცა ამანიტელებს და ბევრი მათგანი დახოცა: ისინი, რომელნიც ცოცხლად გადარჩნენ, გაიქცნენ. ამ გვარად საულმა განათავისუფლა იაბისის მცხოვრებნი ამანიტელთაგან. ისრაელებმა უთხრეს სამოელს: „უი იყვნენ საულის მეფედ აღრჩევის წინააღმდეგნი, მოკვეცი ისინი და ამოწყვეტათ“. მაგრამ საულმა აპატივა თავისს მტრებს და ხალხს არ დაახოცინა ისინი. მერმე სამოელმა შეკრიბა ისრაელები გალგალაში და საჯაროდ სცხო საულს მეფედ. შესწირა ღმერთს მსხვერპლი და განიხარეს საულმა, სამოელმა და მთელმა ხალხმა. მაშინ სამოელმა მისცა ხალხს დარიგება: „გეშინოდესთ უფლისა ღვთისა და მონეთ მას ყოველთა გულითა თქვენითა და უკეთუ ქმნათ ბოროტი, მაშინ თქვენ და მეფე თქვენი წარგწყმიდნეს“.

§ 53. საულის ურჩობა ღვთისადმი და ღვთისა მიერ მისი დასჯა

საული პირველად კარგად იქცეოდა: მან დააწესა სამუდამო ჯარი, სიმარჯვით ეომებოდა ისრაელთა მტრებს: მოავიტელებს, ამონიტელებს, იდუმელებს და, განსაკუთრებით, ფილისტიმელებს და ამით განამტკიცა მან თავისი სამეფო. მაგრამ ბოლოს მან გამოიჩინა ურჩობა ღვთისადმი და ამიტომ ღმერთმა დასაჯა იგი მით, რომ მას წაართვა მეფობა და მისცა სხვას. საულის ურჩობა გამოიხატა შემდგომი სახით: საულის მეფობის მეორე წელიწადს ფილისტიმელნი შევიდნენ დიდი ჯარით ისრაელთა ქვეყანაში. ისრაელები შეშინდნენ. გაიქცნენ იორდანეს გაღმა და იმალებოდნენ ყოველგან, სადაც კი დამალვა შეიძლებოდა. საული მცირე მხედრობით იდგა გალგალაში და მოელოდა სამოელს, რომლისაგან მას ნათქვამი ჰქონდა, რომ მის მოსვლადმდე არც მსხვერპლი შეეწირა ღვთისთვის და არც ომი დაეწყო. საულმა უცადა წინასწარმეტყველს შვიდი დღე, მაგრამ სამოელი არ მოვიდა. საულმა მეტი ვერ მოითმინა და თვითონ უმღვდელოდ შესწირა ღმერთს მსხვერპლი. გაათავა თუ არა მსხვერპლის შეწირვა, სამოელიც მოვიდა და უთხრა: „შენ ცუდად მოიქეც, რომ არ აღასრულე ბრძანება ღვთისა; აწ მეფობა შენი არ დაადგრეს შენდა; უფალი პოვებს კაცსა. მისი ნების აღმასრულებელსა, და მას ჩააბარებს ხალხის მმართველობას“.

რადენიმე ხნის შემდგომ, სამოელის ჰიკით ღმერთმა უბრძანა საულს ამაღელეთა ამოწყვეტა სრულიად პირუტყვითურთ, რადგანაც

ამაღეკნი თავზე დაეცნენ ისრაელებს, როცა ისინი ეგვიპტიდან მიდი-
ოდნენ აღთქმის ქვეყანაში. საულმა ამოწყვიტა ამაღეკნი, მაგრამ მეფე
მათი, აგოგ, არ მოკლა და არც დახოცა მათნი საუკეთესო ცხოველნი
სამოელ მივიდა და ამხილა საულს ღეთისადმი ურჩობა. საულმა თავი
იპართლა: „საუკეთესო ცხოველები არ ამოეწყვიტე, რადგან მინდოდა
ისინი ღეთისთვის შემეწირა მსხვერპლად“. სამოელმა უპასუხა: „ღეთის
მორჩილება უმჯობესია მსხვერპლზე; როგორც მისნობა (მარჩიელობა,
მკითხაობა) არის ცოდვა, ეგრეთვე ცოდვა არს წინააღმდეგობა: რო-
გორც კერპმსახურება არს ცოდვა, ეგრეთვე ცოდვა არს დაუმორჩი-
ლებლობა: რადგანაც შენ შეურაცხჰყავ სიტყვანი უფლისანი, შენც შე-
ურაცხეცოს უფალმან, რათა არ იყო შენ მეფედ ისრაელისა“. ამ სიტყ-
ვების შემდგომ სამოელმა მოინდომა წასვლა, მაგრამ საულს უნდოდა
დარჩენილ იყო მასთან მსხვერპლის შეწირვამდი, მოკიდა სამოელს ტა-
ნისამოსის კალთაში ხელი და მოახია იგი. მაშინ სამოელმა უთხრა:
„ეგრეთ წაგართვას ღმერთმა მეფობა შენი და მისცეს იგი სხვას, შენზე
უმჯობესს“. მაშინ საულმა უთხრა: „გცოდე, მაგრამ ნუ დამამცირებ
მე ხალხის თვალში, დარჩი ჩემთან, სანამ თაყვანს ვსცემდე მე უფალ-
სა შენსა“. სამოელ დარჩა საულთან და საულმა თაყვანისცა უფალსა.
მაშინ სამოელმა მოაყვანინა ამაღეკის მეფე, აგოგ. აგოგ მივიდა მას-
თან ათრთოლებული და უთხრა: „ნუთუ ესრეთ მწარეა სიკვდილი“. სამოელმა მიუგო მას: „როგორც შენმა მახვილმა უშვილო ჰყო დედა-
ნი, ეგრეთ უშვილო იყოს დედათა შორის დედა შენი“. და დაკლა სა-
მოელმა აგოგ მეფე წინაშე უფლისა გალგალში. ამის შემდგომ სამოელ
წავიდა არმათემს და არ უნახავს საული სიკვდილადმდე, თუმცა სიყ-
ვარული მისი კიდევ ჰქონდა და მწარედ სტიროდა და სწყუხდა მისთვის.

§ 54. ღვთის მეფედ ცხება

უფალმა უთხრა სამოელს: „სანამდის უნდა სწყუხდე საულისათვის,
რომელიც მე შეურაცხ-ვყავ? აღავე რქა ზეთით და წადი ბეთელმს
იესესთან, მის შვილებს შორის აღმოვიჩიე მე სამეფო კაცი“. სამოელ
მივიდა ბეთელმს და მსხვერპლის შეწირვის დროს მიიპატჷა იესე
შვილებითურთ, შეხედა სამოელმა იესეს უფროს შვილს, ელიაბს და
იფიქრა: „ნამდვილად ეს არის ცხებული ღეთისა“. მაგრამ უფალმა
უთხრა მას: „ნუ ხედავ პირსაზედა მისსა. ნურცა ახოვნებასა მისსა.
კაცი ხედავს პირსა, ხოლო უფალი გულსა“. ისევე უჩვენა საულს მე-
ორე, მესამე და ყველა შინ მყოფნი თავისი შვილნი, მაგრამ არც ერთი

მათგანი არ აღმოჩნდა ღვთისაგან აღრჩეული. მაშინ სამოელმა ჰკითხა იესეს: „შენი შვილები ყველანი აქ არიან?“ იესემ უპასუხა: „მყავს კიდეც უმცროსი შვილი, რომელიც ცხვრებს მწყესავს“. სამოელმა უბრძანა მისი მოყვანა, მოიყვანეს უმცროსი შვილი იესესი. მას ერქვა დავითი. ის იყო ქერა, მშვენიერი სახის და თვალების მქონე და მასთან იყო გონიერი ახალგაზრდა. უფალმა უთხრა სამოელს: „აჰა იგი, აღსდევ და სცხე მას“. სამოელმა აიღო რქა ზეთით და სცხო დავითს ძმების თან დასწრებით. იმ დღიდან სულმან ღვთისამან დაიმკვიდრა დავითზედ, ხოლო სულისაგან განეშორა სული უფლისა. იმ დღიდან სული ბოროტი აწუხებდა საულს და იტანჯებოდა იგი. კარის კაცებმა ურჩიეს მას, გასართობად მოეყვანა კარგი მგალობელი და მუსიკის დამკვრელი. საულმა უთხრა მათ: „მომიძებნეთ მე კარგი მგალობელი და მომიყვანეთ“. მაშინ ერთმა კარის კაცმა უთხრა: „მე ვნახე ძე იესე ბეთლემელისა, მან იცის გალობა, კაცი მეცნიერია, მბრძოლი. ბრძენი სიტყვითა, კეთილ ხილვითა და უფალი მისთანა“. საულმა მოითხოვა დავითი და ის მიუყვანეს მას. საულს ძლიერ მოეწონა დავითი, შეუყვარდა იგი და დაადგინა საქურველის (აბჯარი აღსაკაშმავი, იარაღი) მტვირთველად. როცა ბოროტი სული შეაწუხებდა საულს და სევდა (შავი ნალექი) მოუვლიდა, დავითი დაუტვირდა მუსიკას და იგალობებდა საღვთო საგალობელს, ფსალმუნებს და მაშინ სული ბოროტი განშორდებოდა სულსა და დამშვიდდებოდა იგი.

§ 55. დავითის გამარჯვება გოლიათზე

ერთხელ ფილისტიმელები ჯარით შემოვიდნენ ისრაელების ქვეყანაში (ურიასტანში) და გამოუცხადეს ისრაელებს ომი. ისრაელებიც გავიდნენ მათ წინააღმდეგ. ერთ მთაზედ დაბინავდა ფილისტიმელთა ჯარი, მეორე მთაზე — ისრაელთა ჯარი. იმათ შუა იყო ღელე. ფილისტიმელთ ბანაკიდან გამოვიდა ერთი ახოვანი კაცი, მას ერქვა გოლიათი. სიმაღლით გოლიათი იყო 4 ადლი (არშინი) და $4\frac{1}{2}$ გოჯი. თავიდან ფეხებამდე იყო შეიარაღებული და რკინაში შეჭედილი. მან დაუყვირა ისრაელებს: „ამოირჩიეთ თქვენ შორის ერთი კაცი და ის მებრძოლოს მე; თუ ის მომკლავს, ჩვენ ვიქნებით თქვენი მონა, თუ მე მოკლა, თქვენ იყავით ჩვენი მონა“. ებრაელები შეშინდნენ, ვერავინ მათგანმა მის საბრძოლველად გასვლა ვერ გაბედა. გოლიათი 40 დღის განმავლობაში ყოველ დღი საღამოს გამოდიოდა და იწვევდა თავისთან მებრძოლს და, როცა დაინახა, რომ ვერავინ ბედავდა გასვლას,

დაუწყო დაცინვა. ისრაელებს და უშვერი (უპატიური სიტყვებით იხსენიებდა მათ: ამ ომში იყო დავითის სამი უფროსი ძმა. დავითი იმ დროს შინ იყო და ცხვრებს მწყემსავდა. ერთხელ მამამ გაგზავნა დავითი ომში ძმების ამბავის გასაგებად და საკმელიც გაატანა მათთან. დავითი მივიდა ძმებთან, დაინახა გოლიათი, მოისმინა მისი უშვერი სიტყვები, ჭავრი პოუვიდა და იკითხა: „ვინ არის ეს, რომ დაცინის ლეთის მხედრობას და ჭილდო არის დანიშნული მისთვის, ვინც მას მოკლავს და ისრაელებს სირცხვილისაგან იხსნის?“ მას უთხრეს: „მეფე დიდ სიშიდრეს მისცემს, თავის ასულს ცოლად მიათხოვებს და მამამისის სახლს ხარკიდან განათავისუფლებს“. დავითმა მოახსენა საულის, რომ ის გავა გოლიათის საბრძოლველად. მეფემ უთხრა: „არ შეგიძლია მის წინააღმდეგ გასვლა, შენ ჯერ ყმაწვილი ხარ, გამოუცდელი; ის კი ბრძოლაში სიყრმიდან გამოცდილია“. დავითმა უპასუხა: „როცა მე, მონა შენი, ვაძოვებდი მამაჩემის ცხვრებს, მოვიდოდა ლომი ან დათვი და მომტაცებდა ცხვარს, გავედევნებოდი და დავატოვინებდი და, თუ ძეწინააღმდეგებოდა, ჩავკიდებდი სასაში ხელს და გავგლეჯდი. უფალი, რომელმან მიხსნა მე პირისაგან ლომისა, მიხსნის მე ხელისაგან ამა უცხო თესლისა“. საულმა უთხრა: „წადი და იყოს უფალი შენთან“. მაშინ დავითი გავიდა გოლიათის საბრძოლველად. მან წაიღო ჯოხი, ხუთი რიყის ქვა და შურდული. გოლიათმა დაინახა, გაჭავრდა და დაუძახა დავითს: „განა მე ძალდი ვარ, შურდულით და ქვით რომ მოდიხარ? დღესვე მივცემ საკმელად შენ სხეულს ფრინველთა ცისათა და მხეცთა ველისათა“. დავითმა უპასუხა: „ძალზედ უარესი ხარ, შენ მოდიხარ ჩემ წინააღმდეგ ხრმლით, ჯაჭვით და ფარით, მე მოვდივარ ლეთის სახელით და ძალით. დღეს უფალი შენ თავს ჩამიგდებს მე ხელში, მე მოგკლავ, თავს მოგაქრი და დღესვე ფილისტიმელთ სხეულებს მივსცემ საკმელად მფრინველთა ცისათა და მხეცთა ველისათა“. ამ სიტყვებმა გოლიათი უფრო გაარისხეს, და ის გამოექანა დავითის მოსაკლავად. ამ დროს დავითმა ჩაღვა ქვა შურდულში და ესროლა გოლიათს. ქვა მოხვდა მას შუბლში და იქვე უგრძნობლად დაეცა. დავითი მივიარდა, შედგა მასზედ, აღმოხადა ხრმალი და მისივე ხრმლით მასვე მოსჭრა თავი. მტრები შეშინდნენ, გაიქნენ, ისრაელები გაედევნენ და დაამარცხეს იგინი. ამ გამარჯვების შემდგომ საულ მეფის ძემ. იონათანმა, შეიყვარა დავითი ისე, როგორც თავისი სული, და დაუმეგობრდა მას. სიყვარულის და მეგობრობის ნიშნად აჩუქა მას თავისი ტანისამოსი, იარაღი და სარტყელი. დავით ყოველ საქმეში, რომელსაც მეფე მიანდობდა, იქცეოდა გონიერად, ამიტომ მეფემ დააყენა ის მხედართმთავრად და ეს მოეწონა მთელ ხალხს.

როცა დავითმა მოკლა გოლიათი და გამარჯვებული ისრაელები შინ ბრუნდებოდნენ, მაშინ ქალაქებიდან გამოდიოდნენ ქალები საულის შესაგებებლად მუსიკით და გალობდნენ: „სძლია საულმა ათასთა, დავითმა ბევრეულთა (ათიათასთა)“. ამ სიტყვებმა საული განარისხეს. ის ამბობდა: „დავითს მისცეს ბევრეული და მე მომცეს ათასი, მას მარტო მეფობა აქლია“. ამის შემდგომ საულმა დაუწყო დავითს ეჭვის თვალთ ცქერა, შეიძულეა იგი და მოინდომა მისი მოკლა. ომიდან დაბრუნების შემდგომ, მეორე დღეს საული შეაწუხა ბოროტმა სულმა და იტანჯებოდა. დავითი მის გასართობად უკრავდა მუსიკას. მაშინ საულმა ესროლა დავითს შუბი (ლახვარი), უნდოდა მოეკლა, მაგრამ დავითმა აიცილინა. მერმე საულმა განიზრახა დავითის მოკლა მტრების ხელით და უთხრა მას: „მე მოგათხოვებ ცოლად ჩემ უფროს ასულს, მერობს, მხოლოდ შენ უფრო ვაყვაცურად ეომე მტრებს“. დავითმა აღასრულა საულის ბრძანება, მაგრამ საულმა მერობ სხვას მიათხოვა ცოლად. მერმე დავითი შეუყვარდა საულის უმცროს ასულს, მელქოლას; ეს გაიგო საულმა და უთხრა დავითს: „თუ შენ მოკლავ ას ფილისტიმელს, მე მოგათხოვებ ცოლად მელქოლას“. დავითმა მოკლა ორასი ფილისტიმელნი და საულმა მიათხოვა ცოლად მელქოლა. მაგრამ საულს დავითისადმი სიძულვილი უფრო და უფრო ემატებოდა. მან შენიშნა, რომ დავითი ძალიან შეიყვარეს ისრაელებმა და შიშობდა: დავითმა არ მომკლას იგი და თვითონ არ გამეფდეს. ამიტომ საულმა უთხრა თავისს შვილს, იონათანს, და კარის კაცებს, რომ მოკლან დავითი. იონათანმა, როგორც ერთგულმა მეგობარმა, უთხრა დავითს: „მამა ჩემს უნდა შენი მოკლა, განეშორე და დაიშალე. მე ვთხოვ მას, არ მოგკლას და რასაც მეტყვის, გაგაგებინებ“. იონათანმა დაარწმუნა საული, რომ დავითი უბრალოა; მაშინ საულმა შეფრცა შვილს, რომ ის არ მოკლავს დავითს; ეს ამბავი იონათანმა დავითს გააგებინა და დავითი დაბრუნდა საულთან. მაგრამ საულმა ფიცი გატეხა (დაარღვია), მან კიდევ ესროლა დავითს შუბი. მაშინ დავითი გაიქცა და მივიდა თავის მამის სახლში, საულმა გაგზავნა კაცები მის მოსაკლავად; მაგრამ ცოლმა, მელქოლამ, ფანჯარაში გადასვა დავითი და გადაარჩინა. ის წავიდა სამუელთან არმათემს და ყოველივე უამბო მას. იქიდან სამოელი და დავითი წავიდნენ ნავთსდარბას. საულმა გაიგო და სამჯერ გაგზავნა კაცები დავითის დასაპერად. საულის გაგზავნილმა კაცებმა დაინახეს

ნავთსდარმაში წინასწარმეტყველთა გუნდი, რომელსაც წინამძღვრობდა სპოელი; სული ღვთისა გადმოვიდა გაგზავნილ კაცებზედაც და იმათაც დაიწყეს წინასწარმეტყველება. ეს საულმა გაიგო, გაჭავრდა და თვითონ წავიდა დავითის შესაპყრობად, მაგრამ, როცა ის მიუახლოვდა ნავთსდარმას, მასზედაც გადმოვიდა სული ღვთისა და მინც იწყო წინასწარმეტყველება; ამიტომ იტყოდნენ: ნუთუ საულიც არს წინასწარმეტყველთა შორის. საული დაბრუნდა შინ.

საულის შინ დაბრუნების შემდგომ იონათანს უნდოდა მშვიდობა ჩამოეგდო საულსა და დავითს შორის, მაგრამ საულმა კინაღამ მოკლა შუბით ძე თვისი, იონათან. ამის შემდგომ დავითი გამოეთხოვა იონათანს და გაიქცა ქალაქ ნობათს, მივიდა აბიმელექ მღვდელმთავართან და სთხოვა მას პური: აბიმელექმა მისცა მას პური წინადაგებისასანი, რადგანაც სხვა პური არ ჰქონდა; მერე სთხოვა იარაღი და მისცა მას გოლიათის ხრმალი, რადგანაც სხვა იარაღი არ ჰქონდა მას. დავითი გაიქცა ისრაელთ ქვეყნიდან და მივიდა ფილისტიმელთ ქვეყანაში გეთელ მეფე ანხუსთან. კარის კაცებმა უთხრეს ანხუსს: „ეს არის დავით. რომელსაც გამოეგებენ დედანი და გალობდნენ: „საულმა სძლია ათასთა და დავითმა ბევრეულთა“. ამ სიტყვების შეეშინდა დავითს და ანხუსს მოაჩვენა თავი კკუა-შეშლილად. იქიდან გაუშვეს დავითი და ის წავიდა ადოლამის გამოქვაბულში. იქ შეიკრბა მასთან 400-მდე კაცი: ნათესაეები, მეგობრები, მეფისაგან შეიწროვებულნი, ცხოვრებით უკმაყოფილონი და გაჭირვებულნი. მშობლები დავითმა დააბინაჲ მოაბელთ მეფესთან. თვითონ დაბრუნდა იუდას ქვეყანაში და დაბინავდა ტყეში საულმა გაიგო, რომ დავითი იყო აბიმელქ მღვდელმთავართან, ბრძანა მოკვლა აბიმელექისა და მღვდლებისა. მაგრამ მეფის კარის კაცებმა არ მოსწყყიტნეს ისინი და მერმე ისინი დაახოცინა დოიკ ასურელს, რომელიც იყო საულის საქონლის მწყემსთუხუცესი. გადარჩა მხოლოდ აბიათარ და მივიდა ის დავითთან. ამ დროს გაიგო დავითმა, რომ ფილისტიმელნი დაეცნენ ქალაქ კეილს; დავით თავის მცირე ჯარით და ღვთის ნებართვით შეებრძოლა მტრებს და კეილის მცხოვრებნი გაანთავისუფლა მათგან. საულმა გაიგო დავითის ყოფნა კეილში და მოინდომა მასზედ თავდასხმა, მაგრამ დავითმა გაასწრო მას და წავიდა ზიფის უდაბნოში. ზიფიდან დავითი წავიდა მაონის უდაბნოში. საული იქაც გაედევნა დავითს. მაგრამ გაიგო, რომ ფილისტიმელნი დაეცნენ ისრაელების ქვეყანას და წავიდა მათ საბრძოლველად.

დავით. გადადიოდა რა ერთი ადგილიდან მეორეზე. მივიდა ენგადის უდაბნოში და იმალებოდა გამოქვაბულ კლდეებში. საულმა გაიგო

მისი იქ ყოფნა, შეკრიბა სამი ათასი ჯარის კაცი და წავიდა მის საძებ-
ნელად.

ერთხელ საული მარტო შევიდა იმ გამოქვამულ კლდეში, რომელ-
შიაც იყო დავით თავის ჯარით. დავითს უთხრეს მხლებლებმა: „აჰა,
უფალი გვაძლევს შენ მტერს ხელში, უყავი მას, რაც გენებოს“. და-
ვითი მიეპარა მას და მოსკრა ტანისამოსის კალთა. მერმე დაუძახა, რომ
ის მის ხელში იყო, მაგრამ არ მოკლა, რადგანაც არ უნდა მისთვის
ბოროტი. საულმა ტირილით მიუგო: „შვილო დავით! მართალ ხარ შენ,
რომ მომაგე მე კეთილი, მე კი მოგაგე შენ ბოროტი, უფალმან შენ
ხელში ჩამაგდო მე ღლეს და შენ არ მომკალი მე და თუ ვინმემ პოვოს
მტერი დავისი გაქირვებული და კეთილ გზაზე გაუშვას, უფალმან მია-
გოს მას კეთილი, როგორც მოიქეცი შენ ღლეს. ახლა ვიცი, რომ შენ
იქნები მეფე ისრაელთა და შემომფიცე მე, რომ ჩემ შემდგომ არ ამო-
წყვეტ ჩემ ჩამომავლობას“. დავითმა შეფიცა საულს. საული დაბრუნ-
და შინ.

ამ დროს მოკვდა სამოელ წინასწარმეტყველი, ისრაელებმა იგლო-
ვეს ის და დამარხეს არმათემსში.

გავიდა ცოტა დრო და საულმა კიდევ დაუწყო დავითს დევნა. ის
თავის ჯარით დაბინავდა ზიფის უდაბნოში. დავითი თავის ძმისწულით
აბესათი ღამე შეიპარა საულის კარავში და წამოიღო საულის შუბი,
რომელიც სასთუმალთან მიწაში იყო დასობილი და სარწყული ჭურ-
ჭელი. აბესამ ურჩია დავითს საულის მოკლა, მაგრამ დავითმა ნება არ
მისცა ცხებული ღვთისა მოეკლა. მეორე ღლეს ისინი ავიდნენ მახლო-
ბელ მთაზე და იქიდგან ხმამალა დაუძახა დავითმა აბენარს, საულის
მხედართმთავარს: „რატომ არ იცავ შენ მეფეს, სად არის მისი შუბი
და სარწყული, რომლებიც მეფეს სასთუნალში ჰქონდა?“ საულმა გაი-
გონა დავითის ხმა, დაიწყო სინანული, რომ ის უბრალოდ სდევნიდა
დავითს, მოუწოდა მას, უწოდა შეილად და აღუთქვა მას, რომ ცუდს
არას შეამთხვევს, მაგრამ დავითი არ დაერწმუნა და წავიდა გეთელ
მეფე ანხუსთან, რომელმანაც მისცა მას ქალაქი სეკელაგი და იქ ცხოვ-
რებდა საულის სიკვდილამდე.

§ 57. საულის სიკვდილი და დავითის გამეფება (1060 წ. ქ. შ.)

როცა დავითი ფილისტიმელთ ქვეყანაში ცხოვრობდა, მაშინ ფი-
ლისტიმელნი დაეცნენ ისრაელთ ქვეყანას და დაბანაკეს სომანს,
გელბუს მთის მახლობლად. საულმაც შეკრიბა ჯარი და დაბანაკდა გელ-

ბეს მთაზე. საული ძლიერ შეშინდა, როცა ფილისტიმელთ ჯარი დაინახა. და ჰკითხა უფალს, მაგრამ უფალი არ გამოეცხადა მას არც ცხადათ, არც ჩვენებით და არც გამოუგზავნა წინასწარმეტყველი. მაშინ საულმა ჩაიცვა უბრალო ტანისამოსი, წაიყვანა ორი კაცი და მივიდა აედორს გრძნეულ დედაკაცთან, რომელიც ხალხს ატყუებდა, ვითომც მას შეუძლია საფლავიდან მედრის გამოხმობა. საულმა უთხრა მას: „სამოელ მომგვარე მე“. დედაკაცმა დაიწყო მისნობა და შიშით დაიძახა: „ვიხილე კაცი მოხუცებული აღმომავალი საფლავისაგან, შემოსილი გრძელი სამოსლითა“. საულ მიხვდა, რომ ის იყო სამოელ, დეარდა მიწაზე და თაყვანისცა მას. სამოელმა ჰკითხა: „რად მომიწოდე მე?“ საულმა მიუგო: „მე ძლიერ ვწუხვარ, მტერნი მებრძვიან და ღმერთი განმეშორა მე, ახლა რა ვქნა მე?“ საულმა უთხრა: „მე რას მკითხავ? უფალი განშორებულ არ შენგან, რადგანც შენ არ ისმინე ხმა უფლისა და არ ამოწყვიტე ამაღლენი, ახლა შენ სამეფოს მიცემს დავითს, ხეალ შენ და შენი ძენი ომში მოსწყდებით და ისრაელები მტრის ხელში ჩაეარდებიან“. საულ ძლიერ შეშინდა, შეწუხდა და უგრძნობლად დაეცა მიწაზე. იმ ღამეს ძლიერ წაიყვანეს ბანაკში. მეორე დღეს მოხდა ბრძოლა. ისრაელები დაამარცხეს, საულის სამი შვილი მოკლეს, მათ შორის იონათანიც, საულ მძიმედ დასჭრეს და რადგან მას არ უნდოდა, ცოცხლად ჩაეარდნოდა მტრებს ხელში, თავის ხრმალზე დაეცა და მოკვდა.

ისრაელების დამარცხების და საულის და მისი შვილების სიკვდილის ამბავი დავითს მიუტანა ერთმა ამალიეკელმა. მან უთხრა დავითს: „საულ დაეცა თავისს შუბზე და, რომ ცოცხალი არ ჩაეარდნოდა მტრებს ხელში, მთხოვა მომეკლა და მოვკალი“. ამასთან ამაღლემა მიუტანა დავითს საულის გვირგვინი და მისი სამაჯური. დავითმა ის ამაღლეკი მოაკვლევინა, როგორც მეფის მკვლელი; თვითონ დიდად შეწუხდა საულის და თავისი საყვარელი მეგობრის იონათანის სიკვდილის გამო და იგლოვა ისინი.

საულის სიკვდილის შემდგომ დავით შეეკითხა უფალს: სად უნდა წასულ იყო ის? მან მიიღო ღვთისაგან ბრძანება, რომ ის უნდა წასულ იყო ქებრონს. დავითმა აღასრულა ღვთის ბრძანება. ქებრონში იუდას ტომმა ამოირჩია დავით თავისს მეფედ და სცხო მას. მაშინ დავითი იყო 30 წლის. დანარჩენ ისრაელებმა ამოირჩიეს მეფედ საულის შვილი, ავათმყოფი, სუსტ-გონებიანი იეოსთე, მაგრამ იეოსთეს დიდხანს არ უძეფებია. შვიდ წელიწად ნახევრის შემდგომ ის თავისს ლოგინში მოკლა ორმა მისმა მხედართმთავარმა და მისი თავი მიუტანეს

დავითს ქებრონში. მეფის იეოსთეს მკვლელნი დავითმა სიკვდილით დასაჯა. ამის შემდგომ ყველა ისრაელებმა ამოირჩიეს დავით თავისს მეფედ და გაგზავნეს ქებრონს დავითთან მოხუცებულები, რათა მას შიელო მეფობა ყველა ისრაელებზე. დავით დათანხმდა და სცხეს მას მეფედ ყოველთა ისრაელთა ზედა.

წ მმ. იერუსალიმის დაპყრობა; მოძრავი ტაძრის აღშენება და მასში აღთქმის კიდობნის გადატანა

როცა დავითი ყველა ისრაელების მეფედ შეიქმნა, მან მოისურვა თავისს საცხოვრებლად აღერჩია რომელიმე ქალაქი; მან მიაქცია ყურადღება იერუსალიმს და სიონის ციხეს, ძლიერ მოეწონა და აღირჩია ეს ქალაქი და ციხე თავისს საცხოვრებლად. ისუ ნავეს დროიდგან იერუსალიმი. და სიონის ციხე დარჩენილ იყო ქანანეველთ ჩამომავლების იეობსელთ უფლებაში. სიონის ციხე იყო აშენებული მაღალ სალ კლდეზე და მეტად ძნელი ასაღები იყო. როცა იეობსელებმა გაიგეს დავითის განზრახვა, დაციწვით უთხრეს: „შენ ვერ შამოხვალ აქ, შენ მოგიგერებენ და განგდევნიან ბრმები და კოკლნი“. ამ დაციწვით განრისხებულმა დავითმა გამოუცხადა თავის ჭარს: „ვინც პირველად შევა სიონის კედლებზე, ის სამუდამოდ მეყოლება მე პირველ მხედართმთავრად“. პირველად ავიდა სიონის კედელზე იოაბი, მას მიყენენ სხვებიც და დაიპყრეს იეობსელების ციხე სიონისა და ქალაქი მათი იერუსალიმი. დავითი დაბინავდა სიონის ციხეში. ტვიროსის მეფემ ხირამმა გაშოუგზავნა დავითს ნაძვის ხე-ტყე, ხურონი და კალატოზნი. იმათ აღუშენეს დავითს ნაძვის ხისაგან სამეფო სასახლე იერუსალიმში. სასახლის აღშენების შემდგომ დავითმა აღაშენა იერუსალიმში მოძრავი ტაძარი, მოსეს მოძრავი ტაძრის მსგავსი, რომელიც (მოსეს ტაძარი) იყო გაბაონში. თავისს მიერ აღშენებულ მოძრავ ტაძარში უნდოდა გადმოეტანა აღთქმის კიდობანი, რომელიც იდგა ამინადაბ ლევიტელის სახლში, კირიათ იარიმში. იმ დროიდგან, როდესაც ფილისტიმელებმა დააბრუნეს აღთქმის კიდობანი, გავიდა 40 წელზე მეტი და ის ამ დროს განმავლობაში დარჩა ამინადაბის სახლში. დავითმა გააკეთებინა ახალ ურემი, დადგეს ზედ აღთქმის კიდობანი, შეუბეს ურემში ხარები და წამოიღეს იგი. ამინადაბის ერთი შვილი ელიაზარ წინ მიუძღოდა ურემს, მეორე, ოზია, უკან მიყევბოდა. გაისმა სხვა და სხვა მუსიკალურ საკრავების ხმა. 30 ათასი ჭარის კაცი დიდი დღესასწაულობით მიყევბოდნენ აღთქმის კიდობანს. ერთ ადგილს ხარებმა გადააქანეს:

ურემი და კილობანი კინალამ გადმოაგდეს. ოზიამ გაუწოდა ხელი კილობანს, რომ არ გადაეარდნილიყო იგი, მაგრამ მაშინვე უსულოდ დაეცა. დავით შეშინდა და კილობნის წაღება შეაჩერა. ის ჩამოიღეს ურმიდგან და დადგეს აბილდარის სახლში. სამი თვის შემდგომ დავითმა გაიგო ზომ ღმერთმა აკურთხა აბილდარის სახლი. ამით გამხნევდა და ხელახლა განიზრახა კილობნის გადმოტანა იერუსალიმში. აბილდარის სახლიდგან აღთქმის კილობანი წამოიღეს მღვდლებმა და ლევიტლებმა. გაისმა მუსიკის ხმა. ხალხი და მეფე დიდი ღვთისაწაულობით მიუბოდა აღთქმის კილობანს. დავითი, საღვთო სიხარულით აღტაცებული, კილობნის წინ მითამაშობდა და მუსიკას უკრავდა და საღვთო საგლობელს გალობდა, ამგვარ ღვთისაწაულობით მიიტანეს აღთქმის კილობანი იერუსალიმში, და დადგეს იგი ახლად აღშენებულ მოძრავ ტაძარში. მაშინ დავითმა შესწირა ღმერთს მსხვერპლი, ღვთის სახელით დალოცა ხალხი და გაუმასპინძლა მათ.

დავითს უნდოდა უძრავი ტაძრის აღშენებაც. მან უთხრა ნათან წინასწარმეტყველს: „მე ვცხოვრობ დიდმშვენიერ სასახლეში, აღთქმის კილობანი კი კარავშია, მინდა აღვაშენო ტაძარი ღვთისა“. ნათანმა მოუწონა ეს განზრახვა. მაგრამ ნათანმა იმავე ღამეს მიიღო ღვთისაგან განცხადება და მეორე ღღეს უთხრა დავითს: „ამას იტყვის უფალი: შენ ვერ აღმიშენო მე სახლი საყოფელად ჩემდა. ამიტომ რომ შენ ბევრი სისხლი დაღვარე ომში. შენ შემდგომ დავაყენებ მეფედ შენ შვილს, ის იმეფებს მშვიდობიანად და აღაშენებს ჩემთვის სახლს. სამეფო მისი დავამკვიდრო უკუნისამდე. მე ვიქმნები მამად მისა და ის ძედ ჩემდა“. ეს ბოლო სიტყვები ნიშნავდნენ, რომ დავითის ჩამომავლობიდან წარმოსდგებოდა მხსნელი სოფლისა. დავითმა ეგეთ მოწყალებისათვის ღმერთს მადლობა შესწირა და დაიწყო ტაძრის აღსაშენებელი მასალის მზადება შვილისათვის.

§ 50. დავითის გამარჯვება მტრებზე, მისი შეცოდება და სინანული

კეთილ მსახურებისათვის ღმერთმა აკურთხა დავითი მტრებზე გამარჯვებით. ის იყო ძლიერი მეფე და ღმერთიც ეწეოდა მას. მან დაიმორჩილა ებრაელების მტერნი — მოაბელნი, იდუმელნი, ასურელნი და ფილისტიმელთ წაართვა რავდენიმე ქალაქი. დავითის დროს ებრაელების სამეფომ ძლიერ მოიმატა სიერცეც და ძლიერებაც. სხვა ომებთან შედარებით უფრო შესანიშნავი იყო ომი ამონიტელებთან. ეს ომი

მოხდა შემდგომი მიზეზის გამო: დავითმა გაიგო გარდაცვალება ამჟამ-
 ნიტელ მეფის ნაასისა, რომელმაც ერთხელ, საულის მიერ დევნის
 დროს, დავითს სიკეთე უყო. გაიხსენა რა ეს სიკეთე, დავითმა ნაასის
 შვილთან ანონთან გაგზავნა კაცები ნუგეშისცემად (სამძიმარის სათქ-
 მელად), ანონმა, მიიღო იგინი ჯაშუშებად. ყველანი დაიჭირა, თვითო-
 ელს ნახევარ-ნახევარი წვერი მოპარცა და წელს ქვემოთ შემოჭრა მათ
 ტახისამოსი და გაუშვა. ეს ამბავი მოასცენეს დავითს. დავით განრისხ-
 და და გამოუცხადა ამონიტელებს ომი. ჯარი გაგზავნა ომში იოაბას
 მეთაურობით, თვითონ იერუსალიმში დარჩა. ერთ საღამოს დავითმა
 გაისეირნა ბანზე, დანახა მშვენიერი ქალი და გაგზავნა კაცი მისი ვი-
 ნაობის გასაგებად. გაიგო, რომ ის იყო ბერსაგია ჰურია (სახელია) ქე-
 ტელის ცოლი. ჰურია მაშინ ომში იყო. დავითმა მისწერა იოაბ მსე-
 ღარმთავარს: ჰურია საშინ ადგილზე დაეყენებია, რომ მოეკლათ იგი.
 ჰურია მართლაც მოკლეს ომში, დავითმა ბერსაგია შეირთო ცოლად და
 ბერსაგია დაორსულდა. დავითმა დიდი ცოდვა ჩაიდინა და არ გრძნობ-
 და ამას. მაშინ ღმერთმა გამოუგზავნა მას ნათან წინასწარმეტყველი.
 ნათანმა უთხრა: „ერთ ქალაქში ცხოვრობდნენ ერთი მდიდარი და ერ-
 თი ღარიბი კაცი, მდიდარს სტუმარი ეწვია; თუმცა მას ბევრი ჰყავდა
 ცხვრები და სხვა ცხოველები, მაგრამ დაენანა თავისი ცხვრის დაკვლა
 და ღარიბს წაართვა ერთად-ერთი კრავი, რომელიც ძლიერ უყვარდა.
 მასთან სვამდა და სვამდა, დაკლა ის და მიართვა სტუმარს“. დავითმა
 მრისხანედ უთხრა: „ღმერთს ეფიცავ, ის კაცი სიკვდილის ღირსია და
 კრავის მაგიერ შეიდი წილი უნდა გადაუხადოს“. ნათანმა უთხრა: „ეს
 კაცი შენა ხარ, შენ მოკალ ჰურია ქეტელი და ცოლი მისი მიიყვანე
 შენდა ცოლად. აჰა, მე აღუადგანო შენზედ ბოროტი სახლისაგან შენი-
 სა, იტყვის უფალი“. დავითმა დაიწყო სინანული და უთხრა ნათანს:
 „ვსცოდნე უფლისა მიმართ“. ნათანმა უთხრა. „უფალმან აღიღო ცოდვა
 შენი შენგან, აჰ მოკვდე: ხოლო ძე შენი, რომელი იშვა მისგან. მოკ-
 დეს“. ნათან განეშორა. ბერსაგიას ეყოლა შვილი, დასწრებულა და მოკ-
 ვდა. დავითმა შეინანა თავისი ცოდვა და მწარე ცრემლით სთხოვდა
 ღმერთს ცოდვას მოტევაბას. ეს სინანული გამოხატა დავითმა მეორ-
 მოცდაათე ფსალმუნში. რომელიც იწყება ეგრეთ: „მიწყალე მე, ღმერ-
 თო დიდითა წყალობითა შენითა და მრავლითა მოწყალებითა შენითა
 აღხოცე უსჯულოება ჩემი“. ღმერთმა მიუტევა მას შეცოდება და ბერ-
 საგიას შეეძინა მეორე ძე, რომელსაც დაარქვეს სახელად სოლომონ.
 ხოლო ნათან წინასწარმეტყველმა უწოდა მას: „ღმერთისაგან შეყვარე-
 ბული“.

**§ 60. დავითის უბედურებანი. უკანასკნელნი განკარგულებანი
და გარდაცვალება მისი. დავითის ფსალმუნები**

მიუხედავად იმისა, რომ ღმერთმა მიიღო დავითის სინანული და მძიმე ცოდვისათვის არ მოკლა იგი, მას განსაწმედლად თავის სინდისსა უნდა გამოეცლო ის სასჯელი, რომელიც ამცნო მას ნათან წინასწარმეტყველმან. ღმერთმან აღადგინა მასზედ ბოროტი მისი სახლისაგან. ერთმა მისმა შვილმა, აბესალომა, მოკლა ძმა თავისი ამონ. გაიქცა იერუსალიმიდან და სამ წელიწადს იმალებოდა. იოაბი თხოვნით დავითმა მიუტევა აბესალომს, ნება დართო მას, დაბრუნებულიყო და კიდევაც შეურიგდა. მაშინ აბესალომმა განიზრახა სამცხო ტახტიდან თავის მამის გადმოგდება და თვითონ მოინდომა გაქვება. თავისს განზრახვის აღსასრულებლად მას უნდოდა მოეპოვებია ხალხის სიყვარული. ამისათვის ხმარობდა ის ყოველგვარ საშუალებას. გარეგანი შეხედულებით ის იყო მთელ სამეფოში უმშვენიერესი ადამიანი, განსაკუთრებით მას ამშვენებდა გრძელი ზუჭუჭა თმა. მარტო ერთი შეხედულება იზიდავდა მისდამი ხალხის გულს გარდა ამისა ის ხშირად დიდადრიანად გამოდიოდა იერუსალიმის ალაყაფის კარებში; ვინც შეხედებოდა ყველას ეალერსებოდა, ეფერებოდა. თუ ნახავდ: ვინმეს, საქმისათვის მეფესთან მიმავალს, გამოკითხავდა ხოლმე: საიდან არის და რა საქმე აქვს. მერმე ეტყოდა: „ზედავ, შენი საქმე სამართლიანია, მაგრამ მეფეს ვინ ჰყავს, რომ მოგისმინოს საქმე შენი. ო! მე რომ ვიყო თქვენი მსაჯული, ყოველ თქვენ საჩივარს მე თვითონ მოვისმენდი და არავის დაეაკლებდი სამართალს“. თუ ვინმე თავს დაუყოვდა, როგორც მეფის შვილს, ის მიესალმებოდა, ხელს ჩამოართმევდა და გადაკოცნიდა. ამ გვარად მან მიიზიდა ისრაელების გული. როცა აბესალომმა ხალხის აღსაფოთებლად ყოველივე შეამზადა, გამოითხოვა დავითს ქებრონში წასვლის ნება: ვითომც მან მისცა ღმერთს აღთქმა, როცა ძმის სიკვდილის შემდგომ გაიქცა, რომ, თუ კეთილდღეობით დაბრუნდებოდა იერუსალიმში, ის შესწირავდა ღმერთს მსხვერპლს ქებრონში. დავითს არავითარი ეჭვი არ ჰქონდა შვილზე და უთხრა: „წადი მშვიდობით“. აბესალომმა მიიპატიჟა 200 წარჩინებულნი ებრაელები, რომელთაც არ იცოდნენ მისი განზრახვა, და წაიყვანა ისინი ქებრონს. მსხვერპლის შეწირვის დროს მან მოუწოდა დავითის უკონიერეს მრჩეველის აქიტოფელს და იგიც თავისაკენ მიიმხრო. ამასობაში აბესალომმა გაგზავნა ჯაშუშები მთელ ისრაელთ ქვეყანაში, მათ ჰქონდათ ნაბრძანები: „როცა გაიგონოთ საყვირის ზმა, აცნობეთ ხალხს, რომ

აბესალომ გამეფდა ქებრონში“. შეთქმულება მოედო მთელ ქვეყანას. დავითმა კი არ იცოდა რა, თუ ბოროტებას უმზადებდა მას მისივე შვილი. როცა დავითს შეატყობინეს ეს ამბავი, ის მეტად შეწუხდა. მას არ უნდოდა თავისი შვილის ხელში ჩაეარდნილიყო. დატოვა იერუსალიმი და თვალ-ცრემლიანი და ფეხშიშველი გაიქცა. მასთან შეიკრიბნენ მისი ერთგულნი მხედართმთავარნი. ჯარის კაცნი და ნათესავნი. ყველანი მწარედ სტიროდნენ. საღუე მღვდელთმთავარს და ლევიტელებს აეღოთ ალექმის კდობანი და მიუტანეს დავითს. დავითმა კი-დობანი თავის ადგილზე დააბრუნებინა. მაშინ მოახსენეს დავითს, რომ აქიტოფელიც აბესალომს მიემხრო. დავითმა თქვა: „განაქარვოს ზრახვა აქიტოფელისა უფალმან ღმერთმან ჩემმან“. ამ დროს დავითს გამოეგება პირელი მეგობარი მისი ხუსი, მეტად მწუხარე. და უნდოდა გაყოლოდა დავითს. მაგრამ დავითმა მისცა მას დარიგება, რომ ის მისულიყო აბესალომთან. თავი ისე ეჩვენებინა, რომ ის ვითომც მისი მომხრეა და განექარეება ზრახვა აქიტოფელისა. ხუსის გაატანა მღვდელნი სადოკ და აბიათარ და შვილნი მათნი, რომ მათი პირით შამოეთვალა დავითისთვის ყოველივე ამბავი.

ერთ ადგილს. დავითს შეხვდა ვინმე საულის ტომისაგან, დაუწყო ჭკის სროლა და წყევლა: „განვედ, განვედ, კაცო მოსისხლეო და უსჯულო, ღმერთი გსჯის შენ საულის მაგიერ გამეფებისათვის“. მეფის მახლობლად მიდიოდა აბესა. მან უთხრა დავითს: „რად სწყევლის ეს მეკდარი ძალდი უფალსა ჩემსა, მეფესა, წავალ და მოვკლავ მას“. დავითმა უთხრა: „ძე ჩემი ეძიებს ჩემ მოკვლას და რა სიყვარული მოვსთხოვო სხვა კაცს. მწყევლოს მან, ვინ იცის, იქმნება უფალმა შემიბრალოს და მაგის წყევის წილ მომცეს კეთილი“. ამასობაში აბესალომ თავისი ჯარით და აქიტოფელით შევიდა იერუსალიმს. მასთან მივიდა ხუსიც და უთხრა აბესალომს, რომ ისიც მისი მომხრეა, მისი მონა არის, აბესალომმა მოუწოდა აქიტოფელს და ჰკითხა რჩევა, თუ როგორ მოიქცეს. მან ურჩია: 12 ათასი კაცი შეეკრიბოთ და გამოვედნოთ დავითს, მისი ჯარი დაღლილია, შევაშინოთ იგინი და გაიქცევიან, მარტო დავით მეფე მოვკლათ და მერე ყველანი შენ დაგემორჩილებიან“. აბესალომს ეს რჩევა მოეწონა, მაგრამ თქვა: „მომიყვანეთ ხუსი. იმასაც უნდა ვკითხო“. ხუსი მოვიდა და უთხრა აბესალომს: „არა კეთილ არს აქიტოფელის რჩევა: უმჯობესია, რაც შეიძლება, მეტი ჯარი შეეკრიბოთ. წავიდეთ, დავეცეთ თავზე და მთელი დავითის ჯარი ამოწყვიტოთ“. ხუსის რჩევა ამჯობინა აბესალომმა, რის გამო აქიტოფელს ჯავრი მოუვიდა, წავიდა და თავი ჩამოიხრჩო. ხუსმა დავითს ჩუმად

გაუგზავნა კაცი და შეუთვალა, რომ დავით თავისი ჯარით გაქცეულ-
იყო. დავით გავიდა იორდანეს გაღმა და დაბინავდა ქალაქ მანაიმს.
აბესალომ გაუდევნა ჯარით. დავითმა შეკრიბა თავისი ერთგულნი ჯა-
რის კაცნი და გაუგზავნა მემამოხეთა წინააღმდეგ საომრად. მან უთხრა
მხედართმთავრებს, რომ აბესალომ არ მოეკლათ. ომი შეიქმნა ტყეში;
დავითის ჯარმა დაამარცხა აბესალომის ჯარი. 20 ათასამდე მემამოხენი
ამოწყვეტეს, სხვები გაიქცნენ. აბესალომსაც უნდოდა გაქცევით თა-
ვი გადაერჩინა. ის იჭდა ჯორზე და მიაქენებდა ტყეში, უეცრად მისი
გრძელი და ხშირი თმა გამოედგა მუხის შტოს, ჯორი გაიქცა, აბესალომ
გაღმოეცა თმით მუხის ტოტზე. ამ მდგომარეობაში მოასწრო მას
იოაბმა და დასცა მას გულში სამი ისარი, მერმე მხედრებმა ჩამოიღეს
ხის ტოტიდან, მოკლეს ის, ჩაადგეს იქვე ორმოში და მიაყარეს ქვები.
როცა დავითმა გაიგო აბესალომის სიკვდილი, ძლიერ შეწუხდა და
ტიროდა: „აბესალომ! აბესალომ! შეილო ჩემო! უმჯობესი იყო, მე მოვ-
მკედარიყავი შენს მაგიერ“. მემამოხე ისრაელებმა შეინანეს თავისი
შეცოდება დავითის წინაშე, სთხოვეს მას პატიება და იერუსალიმში
დაბრუნება. დავით დაბრუნდა იერუსალიმში და ყველას აპატივა დანა-
შაულობა.

ამის შემდეგ დავითის წინააღმდეგ აღაშფოთა ისრაელები საულის
ერთმა ჩამომავალთაგანმა, საბიემ. ეს შფოთიც იოაბმა დააცხრო. მაგ-
რამ დავითს კიდევ დიდი უბედურება მოუვიდა: ერთხელ დავითმა
უბრძანა იოაბს მოეხდინა ხალხის აღრიცხვა. იოაბმა დაუშალა, რად-
განც ხალხის აღრიცხვა უხდა მომხდარ იყო მხოლოდ ღვთის ბრძანე-
ბით და დავითის განზრახვა კი მოსეს სჯულის წინააღმდეგი იყო. და-
ვითმა არ გაუგონა იოაბს, ათი თვის განმავლობაში იოაბმა აღრიცხა
ხალხი და მოართვა დავითს სია. ამ აღრიცხვით აღმოჩნდა, რომ მარტო
იუდას ტომში იყო 500 ათასი, და დანაჟიჩნ ტომთა შორის 800 ათასი
მამაკაცი, რომელთაც შეეძლოთ ომში გასვლა. აღრიცხვის შემდგომ
დავითმა იგრძნო თავისი შეცდომა და თხოვა ღმერთს ცოდვის მოტე-
ვება. ღმერთმა გამოუგზავნა დავითს გაად წინასწარმეტყველი და უბრ-
ძანა: „აღმოიჩიე სამ სასჯელში ერთი: ან სამი წლის შიმშილი, ან სამ
თვეს მტრის ხელში ჩაეპარდნა, ან სამი დღის ქირი. დავითმა ამჯობინა
ღვთის ხელში ჩაეპარდნა, ვიდრე კაცის ხელში, და აღირჩია მესამე სას-
ჯელი. გაჩნდა საშინელი ქირი და სამ დღეში გასწყვეტა 70 ათასი კაცი.
მესამე დღეს დავითმა დაინახა მორიას მთაზედ, ორნეა იებოსელის კა-
ლოზე ცის და ქვეყნის შუა მომსვლელი ანგელოსი ხრმლით ხელში.
დავით დავარდა მიწაზე და ილოცა. ღმერთმა უბრძანა მას მსხვერპლის

შეწირვა. დავითმა იყიდა კალო და ხარები და იქ შესწირა ღმერთს მსხვერპლი. კირი მოისპო და ხალხი განთავისუფლდა ღვთის რისხვისაგან. ის ადგილი დანიშნა დავითმა ტაძრის ასაშენებლად.

როცა დავითი მოხუცდა მისმა შვილმა, ადონიამ, განიზრახა გამეფება. მიიმხრო მღვდელთა მთავარი აბიათარი, იოაბი და ზოგიერთი სხვა მხედართმთავარი ეს ამბავი გააგებინა დავითს ბერსაბემ და წინასწარმეტყველმა ნათანმა. დავითმა უბრძანა სადოკ მღვდელთმთავარს და ნათან წინასწარმეტყველს, რომ სცხონ მეფედ მის ძეს სოლომონს, რომელიც ღმერთმა აღირჩია მეფედ. სადოკმა ხალხის თანდასწრებით სცხო მეფედ სოლომონს. ეს გაიგეს ადონიას მომხრეებმა და გაიფანტნენ. თვითონ ადონია გაიქცა მოძრავ კარავში და მოსკიდა ხელი სამსხვერპლოს რქას, რომ არ მოეკლათ იგი. სოლომონმა აღუთქვა მას პატივება, თუ ის პატიოსნად მოიქცეოდა.

სიკვდილის წინ დავითმა მოუწოდა სოლომონს, სხვა შვილებს და მოხუცებულებს და მისცა მათ დარიგება, რომ ყოველთვის ასრულებდნენ ღვთის სჯულს. სოლომონს უანდერძა ღვთის სჯულის აღსრულება და ტაძრის აღშენება. მერმე გადასცა სოლომონს ტაძრის გეგმა, რომელიც მან შეადგინა ღვთის შთაგონებით, გადასცა ტაძრის აღსაშენებელი მასალა და ღმერთს შეავედრა ხალხიც და სოლომონიც. ამის შემდგომ, მეორე დღეს სოლომონს მეორედ სცხეს მეფედ. ერთხელ კიდევ მისცა სოლომონს დარიგება, რომ ის ყოველთვის ასრულებდეს ღვთის სჯულს და თავისი თავი უზრუნველ ჰყოს საეკვო კაცებისაგან და მერმე მოკვდა. ის იყო 70 წლის, იმეფა 40 წელიწადს.

დავითმა დასტოვა საღვთო წერილის წიგნი, რომელსაც დაარქვეს სახელად დავითნი. დავითნი შესდგება 150 ფსალმუნისაგან. ფსალმუნი არის საღვთო საგალობელი. ფსალმუნებში არის გამოხატული ღვთის ვედრება, ღვთის ქება — დიდება, მადლობის შეწირვა და ეგრეთვე ბერი წინასწარმეტყველება მაცხოვარზე. ამიტომ დავით მეფე იწოდება წინასწარმეტყველად.

§ 61. სოლომონის გამეფება და მისი სიბრძნე

დავითის შემდგომ გამეფდა ძე მისი სოლომონი, ის იყო მაშინ 12 წლისა. მან იწყო მეფობა მით, რომ პირველად გაინთავისუფლა თავი შინაურ მტრებისაგან: მან მოაკვლევინა ადონია, რომელსაც უნდოდა მისთვის სამეფოს წართმევა, გააძევა მღვდელთმთავარი აბიათარი, სიკვდილით დასაჯა იოაბი და სემეი. მერმე უზრუნველ ჰყო თავისი სა-

მეფო გარეშე მტრებისაგან: მან შეირთო ცოლად ეგვიპტის მეფის — ფარაოსის ასული და განაახლა კავშირი ტვიროსის მეფე ზირამთან. როცა ამ გვარად განამტკიცა მეფობა თავისი, ისწავიდა გაბაონს, სადაც იყო მოსეს მოძრავი ტაძარი, და შესწირა ღმერთს ათასი ყოვლად დასაწველი მსხვერპლი. ღამე ძილის დროს ღმერთი გამოეცხადა მას და უთხრა: „მთხოვე, რა მოგცე შენ?“ სოლომონმა მიუგო: „უფალო! მომეცი მე სიბრძნე, რომ კარგად განვაგო ერი და ვსჯიდე სიმართლით“. ღმერთმან უბრძანა მას: „რადგან შენ არ მთხოვე არც ხანგრძლივი სიცოცხლე, არც სიმდიდრე, არამედ სიბრძნე, მოგცემ იგეთ სიბრძნეს, რომ შენი მსგავსი ბრძენი არც ყოფილიყოს და არც იქმნეს. გარდამისა მე მოგცემ სიმდიდრეს და დიდებას, რომელნიც შენ არ გითხოვია და, თუ შენ ისე აღასრულებ ჩემ ბრძანებას, როგორც დავითი ასრულებდა, დიდხანს იცოცხლებ“.

სოლომონმა სიბრძნე მალე გამოიჩინა. იერუსალიმში დაბრუნების შემდგომ მასთან მივიდა ორი დედა-კაცი, ერთს ხელში ბავშვი ეჭირა. მეორემ მოახსენა: „ხელმწიფეო! ჩვენ ორი ერთ სახლში ეცხოვრობდით, მე მეყოლა შვილი, მესამე დღეს მაგასაც ეყოლა, მაგრამ ღამე — ძილის დროს ეგ ბავშვს დაწოლოდა და ბავშვი მომკვდარიყო. ამდგარიყო, ჩემი ცოცხალი ბავშვი თვითონ წაეყვანა. მისი მკვდარი ჩემთვის შემოეწვინა“. ეს მოახსენა და სთხოვა სოლომონს ცოცხალი ბავშვი მისთვის დაებრუნებია. ცოცხალ ბავშვს ორივე ითვისებდა და მოწმე არც ერთს არ ჰყავდა. სოლომონმა ბრძანა: „მომიტანეთ მე ხრმალი“. სოლომონს მოართვეს ხრმალი. მან ბრძანა: „გასჭერით ცოცხალი ბავშვი შუაზედ: ნახევარი ერთს მიეცით, ნახევარი მეორეს“. ნამდვილ დედას გული აუღულდა და მეფეს მოახსენა: „ხელმწიფეო! ოღონდაც ნუ მოკლავ და მას ჰყავდეს“. მეორე იძახოდა: „გასჭერით, არც მე მეყოლება და არც მას“. მაშინ სოლომონმა ბრძანა: „მიეცით ცოცხალი ბავშვი მას, რომელსაც არ უნდა მისი სიკვდილი, იგი არს დედა მისი“. ეგეთი მსჯელობა სოლომონისა გაიგო ყოველმა ისრაელმა და შეეშინდათ მისი, რადგანაც დაინახეს, რომ მასში არის სიბრძნე ღვთისა.

გამეფების შემდგომ, მეოთხე წელიწადს სოლომონმა დაიწყო ტაძრის შენება იერუსალიმში, მორიას მთაზე და აღაშენა ის შვიდ წელიწად ნახევარს. ტვიროსის მეფემ ხირამმა გამოუგზავნა მას დახელოვნებული ხელოსანნი და გამოცდილი ხუროთმოძღვარი, რომელსაც ერქვა აგრეთვე ხირამი, და მრავალი მუშა. ეგრეთვე მან გამოუგზავნა ნაძვის, კვიპაროზის და სხვა ძვირფასი ხე-ტყე ლიბანის მთიდან. ტაძარს აშენებდნენ 30 ათასი ებრაელი და 150 ათასი სხვა ტომის მუშები, მათ ჰყავდათ ზედა მხედველნი 3,600 კაცი. ტაძარი იყო აშენებული მოსეს მოძრავი ტაძრის მსგავსად, მხოლოდ იყო უდიდესი ზომით და უმშვენიერესი: ტაძრის სიგრძე იყო 40 წყრთა (26 აღლი), განი 20 წყრთა (13 ადგილი), სიმაღლე 30 წყრთა (20 ადგლამდე). ტაძრის კედლები დიდრონი თლილი ქვით იყო აშენებული. გარეთა პირი კედლებისა იყო აღშენებული თეთრი მარმარილოს ქვით, შიგნით პირი ნაძვის მოჩუქურთმებულ და მოოქრულ ფიცრებით. შიგნით ტაძარი განიყოფებოდა ორ ნაწილად: წმიდათა და წმიდა წმიდათა, ისინი იყვნენ განყოფილნი ნაძვის ციფრებით, რომელნიც იყვნენ ოქროთი მოჭედილნი. წმიდა წმიდათაში იდგა ორი ხერუვიმის გამოხატულებანი, გაკეთებულნი ზეთის ხილის ხისაგან და ოქროთი მოჭედილნი, ერთი ფრთა ერთი ხერუვიმისა უწევდა კედლამდი, მეორე ფრთა მეორე ხერუვიმისა — მეორე კედლამდი, ხოლო მეორე ფრთები ორივე ხერუვიმისა ერთმანეთს უერთდებოდნენ წმიდა წმიდათას შუა ადგილზე. ყოველივე კუთვნილება ტაძრისა იყო ოქროთი მოჭედილი, და ზოგიერთი ნივთები (სასანთლეები. ტაბლები და სხვ.) იყვნენ ოქროსაგან გაკეთებულნი. ტაძარს ჰქონდა დიდი ეზო მაღალი ქვითკირის გალავნით შემოვლებული. როცა დაასრულეს ტაძრის შენება იერუსალიმში მოიპატიჟა სოლომონმა ისრაელთ ყველა ტომისაგან მოხუცებულნი და აუზრაცხელი ხალხი ტაძრის კურთხევაზე დასასწრებად. დავითის მოძრავ ტაძრისაგან გადაიტანეს ახლად აღშენებულ ტაძარში აღთქმის კიდობანი და დადგეს წმიდა წმიდათაში, დიდი დღესასწაულობით აუზრაცხელი მსხვერპლის შეწირვით. გალობით და მუსიკით. ტაძარი კურთხევის დროს დიდება ღვთისა ნათელი ღრუბლის სახედ გამოვიდა და აღავსო ტაძარი ისე რომ მღვდლებმა შესწყვიტეს ღვთისმსახურება, გალობა და მუსიკა, და ტაძარში შეიქმნა დიდი მკუდროება. ამ დროს სოლომონმა დაიჩოქა, აღაპყრო ზეცას ხელები და შეევედრა ღმერთს, რომ მას შეესმინა ამ ტაძარში მლოცველთა ვედრება არა მარტო

ისრაელთა, არამედ სხვა ხალხთა ვედრებაც. სოლომონის ვედრების შემდგომ ამოვარდა ზეციდგან ცეცხლი და დასწვა ყოვლად დასაწვე-ლი მსხვერპლი. ღმერთი გამოეცხადა სოლომონს ღამე, ძილის დროს და უბრძანა, რომ ის აღასრულებს სოლომონის თხოვნას, თუ თვითონ სოლომონ და ხალხი აღასრულებს ღვთის ნებას, ხოლო თუ ხალხი დაი-ვიწყებს ღმერთს, მაშინ ღმერთი განაგდებს ისრაელებს იმ ქვეყნიდან, რომელიც მან მისცა მათ და ამ ტაძარსაც არ შეიწყნარებს.

§ 08. სოლომონის დიდება, ცოდვისადმი მიდრეკილება და მისი სინანული

ტაძრის აღშენების შემდეგ სოლომონმა გაამშვენა იერუსალიმი სხვა დიდრონი შენობებით. თავის სამეფოს საზღვრებზე ააშენა ქალა-ქები და ციხე-სიმაგრეები. ვაჭრობის გასაძლიერებლად შავ ზღვაში გააყეთებინა ხომალდი. მან იმეფა 40 წელიწადს და არავის, მტერთა-გან, მის წინააღმდეგ ომი არ გამოუცხადებია: მისი ყველას ერიდებო-და და ეშინოდა, რადგან ის იყო ბრძენი, მეტად მდიდარი და დიდე-ბული; თვითონ ცხოვრობდა მდიდრულად მოწყობილ სასახლეში და ყოველივე ნივთი ოქროსი ჰქონდა. მის დროს ებრაელებიც მოსვენებით ცხოვრობდნენ, თავის ვენახებსა და ლეღვს ქვეშ სჰამდნენ, სვამდნენ და იხარებდნენ. სოლომონის სიბრძნე, სიმდიდრე და დიდება განითქვა ყოველ ქვეყანას. მისი სიბრძნის მოსასმენად და დიდების სანახავად მოდიოდნენ შორეულ ქვეყნებიდან და მოჰქონდათ მასთან ძვირფასი საჩუქრები. ერთხელ არაბეთიდან მოვიდა მასთან მისი სიბრძნის გა-მოსაცდელად და სიმდიდრე-დიდების სანახავად დედოფალი საბაასი ძვირფასი საჩუქრებით. როცა ის გამოეთხოვა სოლომონს და მიდი-ოდა თავის სამეფოში, უთხრა მას: „მე არ მჯეროდა ის, რასაც შენ-ზედ მეუბნებოდნენ, ახლა უნდა ვთქვა სიმართლე, რომ ჩემთვის იმის ნახევარიც არ უთქვამთ, რაც მე ჩემი თვალთ ვნახე“. სოლომონმა წარმოსთქვა ბევრი ბრძნული იგავები, რომლებშიაც არიან ჰყვიანური და გონივრული დარიგებანი.

თუმცა სოლომონი ბრძენი და დიდებული მეფე იყო, მაგრამ ისიც ჩავარდა ცოდვაში. მან შეირთო კერპთაყვანისმცემელთ ქალები ცო-ლად და აღუშენა მათ ბომონი (კერპების ტაძარი) და ცოტა-ცოტად თვითონაც დაუწყო. კერპებს მსახურობდა. ამიტომ ღმერთმა უბრძანა მას: „ვინაიდან იქმნა ესე შენ მიერ და არ დაიცევ მცნებანი ჩემნი, შენ სამეფოს უმეტეს ნაწილს მივსცემ მონასა შენსა“. ამ სიტყვების შემდეგ

სოლომონმა დაეარგა ბედნიერება. სამეფოში აღმოჩნდა ბევრი უკმაყოფილონი ხარკის მომატების გამო. უკმაყოფილო ხალხის მეთაურად გახდა იერობოამი ეფრემის ტომისაგან. იერობოამი ტაძრის შენების დროს იყო მუშების ზედამხედველად. ერთხელ იერობოამს შეხვდა აქია წინასწარმეტყველო, მან თავისი ახალი ტანისამოსი გახია 12 ნაწილად, ათი ნაწილი მისცა იერობოამს და უთხრა: „ესრეთ იტყვის უფალი ღმერთი ისრაელისა: აჰა მე მოვაკლებ სამეფოსა ხელთაგან ძისა სოლომონისა და შენ მოგცემ ათსა ტომსა. უკეთუ შენ აღასრულებ ყოველ ჩემ ბრძანებას, როგორც დავით, მონა ჩემი, მაშინ მე ვიქნები შენთან და განვამტკიცებ სახლსა შენსა, როგორც სახლი დავითისა“.

ბოლოს სოლომონმა იგრძნო თავის შეცდომა და მიიქცია ღვთისადმი სინანულით. მან დასწერა წიგნი ეკლესიასტე, რომელშიაც ამბობს, რომ ყოველივე ქვეყნიური სიკეთე არის ამაო და დაუდგრომელი, მხოლოდ შიში უფლისა და ღვთის მცნებათა აღსრულება შეადგენენ თვით უმთავრესს და უმაღლეს ბედნიერებას და სიკეთეს, რომელიც დაამშვიდებს და მოასვენებს კაცის სულს. სოლომონმა დასწერა კიდევ ორი საღვთო წერილის წიგნი: 1, იგავნი სოლომონისანი, ეს წიგნი შეიცავს ბრძნულ დარიგებას ღვთის შიშზე, ბოროტების და ბიწიერების უარყოფაზე, კაცთა ყოფა-ქცევაზე და ბედზე. 2, ქება-ქებათა, რომელშიაც არის გამოხატული სასიძოს და სასძლოს სიყვარულის სახედ კავშირი ქრისტესი ეკლესიასთან.

§ 84. ებრაელების სამეფოს განუოფა ორად: ისრაელების და იუდეელების სამეფოებად (980 წ. ქ. შ.)

სოლომონის სიკვდილის შემდეგ ებრაელები შეიკრიბნენ სიქემში მეფის აღსარჩევად. იქ მიიწვიეს სოლომონის ძე რობოამი. იმავე დროს ეგვიპტიდან გამოიწვიეს იერობოამი. როცა რობოამი მივიდა სიქემში, მასთან წარდგა იერობოამი ხალხისაგან აღრჩეულ პირებთან ერთად და უთხრა: „მამაშენმა დაგვადგა ჩვენ მძიმე უღელი, შეგვიმსუბუქე ჩვენ იგი და ჩვენ მზად ვართ შენდა მსახურებად“. რობოამმა აღუთქვა ხალხს პასუხის მიცემა სამი დღის შემდგომ. ის შეეკითხა მოხუცებულებს, რომელნიც მსახურებდნენ სოლომონთან, თუ რა პასუხი მიეცა მას ხალხისათვის. მოხუცებულებმა ურჩიეს რობოამს, აღესრულებია ხალხის თხოვნა. რობოამმა უარყო ეს გონივრული რჩევა: მერმე შეეკითხა მის ახალგაზრდა მეგობრებს. მეგობრებმა ურჩიეს, რომ არ დაეთმო ხალხისთვის და არ მიეღო მათი თხოვნა. იმათი რჩევით რობო-

ამმა უთხრა ხალხს: „მამაჩემმა დაგადვა თქვენ შვიმე ულელი, მე უფრო დაგიმძიმებ მას; მამა ჩემი გცემდა თქვენ მათრახითა, ხოლო მე გტანჯო თქვენ წვეტებიან, რკინაშერეულ შოლტითა“. ეგეთი პასუხი ხალხმა იხიშნა და აღშფოთდა. რობოამი საჩქაროდ განშორდა ხალხს და დაუბრუნდა იერუსალიმს. მაშინ ათმა ტომმა აღირჩია მეფედ იუ რობოამი, მარტო იუდას და ბენიაშენის ტომმა მიიღეს თავისს მეფედ რობოამი. ამგვარად ებრაელების სამეფო განიყო ორ სამეფოდ. იუდას და ბენიაშენის ტომთაგან შემდგარ სამეფოს დაერქვა იუდელების სამეფო, დანარჩენ ტომთაგან შემდგარ სამეფოს დაერქვა ისრაელების სამეფო. იუდელების სატახტო ქალაქი იყო იერუსალიმი; ისრაელების სატახტო ქალაქი იყო პირველად სიქემი და მერმე სამარია.

§ 65. ისრაელთ სამეფოს ისტორია. (980—723 წ. ქ. შ.)

1) ისრაელთა სამეფოს ისტორიის მოკლე განხილვა. ისრაელების სამეფო პირველად იუდელების სამეფოზე უფრო ძლიერი იყო. მაგრამ ის მალე დაუძლურდა და დაეცა. სამეფოს დაუძლურების უმთავრესი მიზეზი ის იყო, რომ ისრაელთ მეფენი იერობოამიდგან დაწყებულნი, თითქმის ყველანი კერპთაყვანისცემას ავრცელებდნენ ისრაელთ შორის, ჭეშმარიტ ღმერთს ივიწყებდნენ. ამიტომ ღმერთიც არ სწყალობდა მათ, ხალხი მოკლებული იყო ღვთის კურთხევას. ურთიერთ-შორის ხშირად მოდიოდნენ უკმაყოფილება და განხეთქილება; ისრაელთ სამეფო არსებობდა 257 წელიწადს, ამ დროს განმეფობაში მათ ყავდათ 20 მეფე და ისინი წარმოდგებოდნენ 10 სხვადასხვა გვარეულობისაგან ანუ ტომისაგან. ხშირად მოხდებოდა ისე, რომ რომელიმე მხედართმთავარი მოკლავდა მეფეს და მეფის მკვლელი გამეფდებოდა და მერმე ისეც იმ ბედს მოელოდა. ამის გამო ხალხიც ზნეობრივად იხრწნებოდა და ეჩვეოდა ყოველ ბიწიერებას და ეგეთ მდგომარეობაში სამეფოც მოუძლურდა. ბოლოს ისრაელების სამეფო დააქციეს ასურელებმა და ისრაელები წაიყვანეს ტყვედ და გადაასახლეს ევფრატის გაღმა.

2) იერობოამის მეფობა. მიუხედავად იუდელების და ისრაელების განყოფისა, იმათ, ბევრი რამ ჰქონდათ საერთო: ისინი ლაპარაკობდნენ ერთ ენაზე, სწამდათ ერთი ღმერთი, იცავდნენ ერთ სჯულს და ჰქონდათ მხოლოდ ერთი ტაძარი, რომელშიაც მათ შეეძლოთ ღვთისადმი მსხვერპლის შეწირვა. ამიტომ ისრაელები დადიოდნენ იერუსალიმში სალოცავად და მსხვერპლის შესაწირავად. ეს იერობოამს მიაჩნდა სა-

შიშრად. ის ფიქრობდა: თუ ჩემი ხალხი ივლის იერუსალიმში, გული მათი მიიქცევა რობოამისაკენ და მე მომკლავენ. ამიტომ მან გააკეთა ორი კერპი — ხბოს სახედ. ერთი დადგა დანში, მეორე ბეთილში და უთხრა ხალხს: „ისრაელ! თქვენთვის საჭირო არ არის იერუსალიმში სიარული; აჰა, ღმერთი თქვენნი, რომლებმაც გამოგიყვანეს თქვენ ეგვიპტიდან“. კერპების სამსახურებლად დააყენა მღვდლები, რომლებიც თვითონ აღირჩია ხალხისაგან, რადგან ლევიტელნი არ დათანხმდნენ კერპების მსახურებაზე. დააწესა ბეთილში დღესასწაულობა. როდესაც იერობოამს კერპებისთვის უნდა შეეწირა მსხვერპლი, მივიდა იქ იუდას ტომისაგან კაცი ღვთისა (წინასწარმეტყველი) და თქვა: „საკურთხეველო! საკურთხეველო! ამას იტყვის უფალი: იშვას ძე სახლსა დავითისასა, სახელი მისი იოსია, და შესწიროს შენზედა მღვდელნი შემწირველნი შენზედა, და ძვალნი კაცთანი დაწვას შენზედა. ნიშნად იმისა, რომ ეს სიტყვები აღსრულდება, დაინგრეს საკურთხეველი ესე“. ეს რომ გაიგონა, იერობოამმა გაიშვირა მისკენ ხელი და დაიძახა: „დაიჭირეთ იგი“. მაგრამ მეფეს ხელი შეახმა. მაშინ მეფე შეევედრა წინასწარმეტყველს, რომ მას ელოცა ღმერთი და ხელი განეკურნა. მან ილოცა ღმერთი და ხელი განუკურნა მეფეს. მეფემ მიიპატიჟა ის სახლში პურის საკმელად, მაგრამ მან უთხრა: „მე ღმერთმა მიბრძანა: არ ეკამო პური, და არც ესვა წყალი, და არც დავბრუნდე იმ გზით, რომლითაც აქ მოვედი, არამედ სხვა გზით წავიდე“, და წავიდა შინ, ბეთილში ცხოვრებდა მოხუცებული წინასწარმეტყველი. მან გაიგო ეს ამბავი და გამოედევნა მას, დაეწია და სთხოვა დაბრუნებულიყო, ეკამა მასთან პური და ესვა წყალი. იუდეელ წინასწარმეტყველმა უარი უთხრა: „მეც წინასწარმეტყველი ვარ და ჩვენება ვიხილე, რომ შენ ჩემთან სკამო პური და სვა წყალი“. კაცი ღვთისა დაბრუნდა მასთან და, როცა სტუმარი სკამდა და სვამდა, მოხუც წინასწარმეტყველმა მართლა მიიღო ღვთისაგან ბრძანება, რომ მისი სტუმარი, რადგანაც მან არ აღასრულა ბრძანება ღვთისა, არ დაიმარხოს მამათა მისთა სასაფლაოში. ნასადილევს კაცი ღვთისა დაბრუნდა შინ, გზაზე შეხვდა მას ლომი, რომელმანც მოკლა ის და გაჩერდა მის ვირთან იმ ღრომდო, სანამდის ბეთილელი წინასწარმეტყველი არ მოვიდა, და არ წაიღო სხეული მისი. მან დამარხა ის თავისი სასაფლაოში.

მიუხედავად ღვთისაგან მოვლენილ სასჯელისა და წინასწარმეტყველის სიტყვებისა, იერობოამი მაინც არ მოიქცა ღვთისადმი. ამიტომ ღმერთმა გადასწყვიტა მისი ოჯახის ამოწყვეტა და კერპთაყვანისცემისთვის ებრაელების გაფანტვა ეფრატს გაღმა.

3) ნავათ, ვასა, ილა, ზამბრე, თამინ და ამბრი. იერობოამის შემდგომ გაშეფდა ძე მისი ნავათ, რომელიც ორი წლის მეფობის შემდგომ მოკლა მისმა მხედართმთავარმა ვასამ. ვასამ ამოწყვიტა. მთელი სახლობა იერობოამისა და თვითონ გაშეფდა. ის ეომა იუდელების მეფეს ასას, მაგრამ ასამ მიიმხრო ასურელთ მეფე ბენადად I და დაიპყრო ისრაელების სამეფოს ნაწილი, მდებარე სამხრეთისაკენ. ვასა მეფობდა 24 წელიწადს. ვასას მერმე გაშეფდა ძე მისი ილა, რომელიც მეორე წელიწადს მთერალობის დროს მოკლა მისმა მხედართმთავარმა ზამბრემ, და თვითონ ზამბრე გაშეფდა, მაგრამ ზამბრემ მხოლოდ შვიდი დღე იმეფა. მის შემდგომ ისრაელების მეფედ იყვნენ თამინი და ამბრი ერთ და იმავე დროს, მაგრამ თამინის სიკვდილი სშემდგომ ყველა ისრაელებზე გაშეფდა ამბრი, რომელმანც ისრაელების სატახტო ქალაქად დაარსა სამარია. მან იმეფა 12 წელიწადს. ყველა ეს მეფეები მისდევდნენ კერპთაყვანისცემას ისე, როგორც იერობოამი.

4) აქაბ. ამბრის შემდგომ გაშეფდა ძე მისი აქაბ. აქაბი იყო ისრაელების ყველა მეფეებზე უღვთო. მან შეირთო ცოლად სიდონის მეფის ასული იეზაბელა, რომელიც იყო ბოროტი და მთავრობის მოყვარე და აქაბიც მის სურვილებს ემორჩილებოდა. მისი დაჯინებითი თხოვნისა გამო აქაბმა შამოილო ფინიკელების კერპთაყვანისცემა: სატახტო ქალაქ სამარიაში მან აღუშენა ბაალის კერპს დიდ-მშვენიერი ბომონი, სადაც იეზაბელა თავის ხარკით ინახავდა კერპების 450 ცრუ წინასწარმეტყველს; ქალაქ იეზრაელში იყო ბომონი კერპის ასტარტასი და იქ მეფის ხარკზე ინახავდნენ 400 ცრუ წინასწარმეტყველს. აქაბის მიერ შემოღებული კერპთაყვანისცემა განირჩეოდა იერობომის კერპთაყვანისცემისაგან მით, რომ ებრაელები, თუმცა თავყანს სცემდნენ ხბოს კერპს, მაგრამ ღმერთს არ იეიწყებდნენ სრულიად. აქაბის კერპთაყვანისცემამ კი ისრაელებს სრულიად დაავიწყა ღმერთი. ამ დროს ისრაელთ სამეფოში ცხოვრებდა შესანიშნავი წინასწარმეტყველი ილია (ელია). ის განამტკიცებდა სარწმუნოებას ხალხში და აუგებდა მეფე-დედოფალს უსჯულოებისათვის. ილიამ წინასწარ უთხრა აქაბს, რომ სამ წელიწად ნახევარს არ მოვა წვიმა და გაჩნდება შიმშილობა. როცა ეს დრო გავიდა, ილიამ დაუმტკიცა აქაბს კერპების არარობა და ღვთის ძლიერება, გამზადებულ მსხვერპლზე გადმოიყვანა ზეცილგან ცეცხლი. (იხილე § 71). მაგრამ ამ სასწაულებმა არ იმოქმედეს აქაბზე და ისრაელებზე, ისინი არ მოიქცნენ ჰეშმარიტი ღვთისადმი. ამიტომ ღმერთმა ჩააგდო ისინი სირიელების ხელში. სირიის მეფემ ბენადადმა დაიპყრო თითქმის მთელი გალაადის მხარე იორდა-

ნეს იქით, და ბოლოს ბენადიდი 32 მოკავშირე მეფეებით შამოერთყა ისრაელების სატახტო ქალაქ სამარიას. სამარიის დასაცველად ყავდათ მარტო 7 ათასი ჯარის კაცი და მოელოდნენ სირიელებთან ამოწყვეტას. მაშინ გამოსაცდელად ღმერთმან აქაბს მოუვლინა მოწყალეობა თვისი. წინასწარმეტყველის დარიგებით, მან შეკრიბა 232 მოსამსახურენი და 7 ათასი ჯარით თავს დაეცა ბენადიდს, რომელიც იმ დროს მოკავშირე მეფეებთან ლხინობდა. ეს თავდასხმა სირიელებისთვის ისეთი მოულოდნელი იყო, რომ ისინი ძლიერ შეშინდნენ. გაიქცნენ და ისრაელებმა დაამარცხეს ისინი.

მეორე წელიწადს ბენადად II კიდევ დაეცა ისრაელების ქვეყანას ურიცხვი ჯარით. ღვთის შემწეობით ისრაელებმა კიდევ დაამარცხეს სირიელები და თვითონ ბენადადი ტყვედ ჩაიგდეს ხელში, მაგრამ აქაბმა ვერ ისარგებლა ღვთის ეგეთი მოწყალებით: ბენადადს უწოდა ძმად, შეურიგდა მას და გაუშვა ტყვეობიდან. მაშინ წინასწარმეტყველმა უთხრა აქაბს: „რადგანაც შენ გაუშვი შენი ხელიდან კაცი, რომელსაც ღვთისგან სიკვდილი ჰქონდა გადაწყვეტილი, მისი სიცოცხლისათვის შეწირავ შენ სიცოცხლეს“.

ამ შეცოდებას აქაბმა მიუმატა კიდევ ახალი შეცოდება: ქალაქ იზრეელში ცხოვრებდა ერთი ვინმე-ნაბოთე. მას ჰქონდა სასახლის მახლობლად მამა-პაპეული ვენახი. აქაბმა მოინდომა მისი ყიდვა, მაგრამ ნაბოთემ არ მიყიდა. მეფე ისე გარისხდა, რომ ავად გახდა. ეს გაიგო იეზაბელმა და უბრძანა მოხუცებულებს, დასაჯონ ნაბოთე ღვთის გმობისათვის და მეფის შეწუხებისათვის, უდანაშაულო ნაბოთე ქვით ჩაქოლეს და მისი ვენახი მეფეს დარჩა. როცა აქაბ შევიდა ვენახში, მასთან მივიდია ილია და უთხრა: „იმ ადგილზე, სადაც ძაღლები ლოკავდნენ ხაბოთეს სისხლს, შენ სისხლსაც ძაღლები ალოკავე, ხოლო იეზაბელს სრულიად შეკამენ და შენი ოჯახობა იქმნება ამოწყვეტილი“.

სასჯელი ღვთისა აქაბზე მალე აღსრულდა: ბენადადმა წინააღმდეგ პირობისა, რომელიც შეუკრა აქაბს, არ დაუბრუნა ისრაელებს იორდახეს გაღმა მდებარე ქალაქი რამოთი გალაადისა. აქაბმა გამოუცხადა ბენადიდს ომი, მაგრამ აქაბი პირველსავე ბრძოლაში სასიკვდილოდ დაიჭრა და ეტლში მოკვდა. როცა მისი სხეული მიქონდათ სამარიაში დასაპარხავად, მაშინ ეტლიდან წვეთავდა გზაზე მისი სისხლი და ძაღლები ლოკავდნენ მას.

5) ოქოზია. აქაბის შემდგომ გამეფდა ძე მისი ოქოზია. ის იყო იგეთივე უღვთო, როგორც მამამისი. მან იმეფა ორ წელიწადს. ერთხელ

ის სეირნობდა სასახლის ბანზე, ჩამოვარდა იქიდან და ძლიერ დაშავდა. მან გაგზავნა კაცები ფილისტიმელთ კერპთან — ბელზეულთან საკითხავად: მორჩება ის, თუ არა? გაგზავნილ კაცებს შეხვდა ილია და უთხრა: „წადით და უთხარიტ მეფეს: განა ისრაელთ შორის არ არის ღმერთი, რომ შენ საკითხავად გზავნი კაცებს ბელზეულთან? ამისთვის ის უსათუოდ მოკვდება“. ოქოზიამ გაიგო თუ არა ეს, გაგზავნა ილიას შესაპყრობად და მოსაყვანად 50 ჯარის კაცი ამ ჯარის წინამძღოლმა დაინახა ილია ერთ მთის წვერზე და დაციწვით დაუძახა: „კაცო ღვთისაო! საჩქაროდ წამოდი მეფესთან“. ილიამ მიუგო: „თუ მე კაცი ღვთისა ვარ, გაუფრთხილდი, რომ ზეციდან არ გადმოვიდეს ცეცხლი და არ მოგსპოს შენი მხედრობით“. მართლაც ჩამოვარდა ზეციდან ცეცხლი და დასწვა ისინი. მეორეთ გაგზავნა კიდევ 50 კაცი, იმათაც ეგრე მოუვიდათ. მერმე მესამე წყება ჯარის კაცი გაგზავნა. იმათ წინამძღოლმა სთხოვა ილიას, დაიფაროს ის; ილია წაყვა მათ, მივიდა მეფესთან, ოქოზიას განუმეორა განჩინება ღვთისა და გაშორდა მას. ოქოზია მალე მოკვდა და მის შემდგომ გამეფდა ძმა მისი იორამ.

6) იორამ. იორამის გამეფების შემდგომ სირიელები კიდევ არ ასვენებდნენ ისრაელებს. ერთხელ იორამს ეომებოდა სირიელების მეფე ბენადადი. იმ დროს ისრაელებთ შორის ცხოვრებდა წინასწარმეტყველი ელისე. როცა ბენადიდი ომის წინ თავისს ჯარის უფროსებთან მოლაპარაკებოდა, თუ სად უნდა ჩასაფრებულებენ, რა ადგილს და რა დროს უნდა დაცემოდნენ ისრაელებს თავზე, ყველა ამებას ელისე აცნობებდა იორამს და აფრთხილებდა მას. ეს გაიგო ბენადადმა და გაგზავნა დიდძალი ცხენოსანი ჯარი ქალაქ დოფაიმს, რომ დაეჭირათ იქ მცხოვრები წინასწარმეტყველი. ელისეს მოსამსახურემ დაინახა ჯარი და შეშინდა, ეგონა ელისეს მოკლავდნენ. მაგრამ ელისეს ლოცვით მან დაინახა მთაზედ აურაცხელი მხედრობა ანგელოსთა, რომელნიც მზად იყვნენ ელისეს დასაფარავად. მერმე ელისე გამოვიდა სირიელთ მხედრობასთან და უთხრა მათ: „თქვენ იქ არ მისულხართ, სადაც უნდა მისულიყავით, მე გიჩვენებ იმ კაცს, ვისაც თქვენ ეძებთ“. ღმერთმა ისე დაუბრძავა მათ თვალები და გონება, რომ გაყვნენ ელისეს. მან მიიყვანა ისინი სამარიასი. იორამ მეფეს უნდოდა მათი დახოცვა, მაგრამ ელისემ უბრძანა, გამასპინძლებოდა მათ და გაეშვა შინ, იმ პირობით, რომ ისინი შემდგომ არ გამოსულიყვნენ ისრაელთ საბრძოლველად.

იორამის მეფობის დროს სირიელნი ხშირად ეომებოდნენ ისრაელებს. ერთხელ ბენადადი გარშემოადგა ჯარით სამარიას. ეს გარშემო-

დგომა დიდხანს გაგრძელდა. ამის გამო ქალაქში გაჩნდა ისეთი შიმშილი, რომ ერთმა დედაკაცმა შესცამა თავისი შვილი. ეს გაიგო იორამმა და უგუნურ მრისხანებით დაიფიცა, ელისეს მოეკლაო, ვითომც ის იყო ამ უბედურების მიზეზი; მაგრამ ელისემ აცნობა მეფეს, რომ მეორე დღეს პური გაიყიდებოდა იაფ ფასად. ერთმა მხედართმთავარმა თქვა: „განა ეს შესაძლოა?“ ელისემ უთხრა მას: „შენ დაინახავ ამას შენი თვალებით, მაგრამ ვერ სკამ“. იმ ღამეს ღვთის განგებით სირიელებს მოესმათ ხმაურობა მოახლოვებულ მხედრობისა. იმათ წარმოიდგინეს, რომ ვიღაც მოდის ისრაელების დასახმარებლად. ამ აზრმა ისეთი შიშის ზარი დასცა მათ, რომ იმათ მიატოვეს თავისი ბანაკი და გაიქცნენ. ეს გაიგეს სამარიის მცხოვრებლებმა, საჩქაროდ გამოვიდნენ და აიკლეს მტრის ბანაკი, პური გაიყიდა წინასწარმეტყველის მიერ დანიშნულ ფასში; მაგრამ მხედართმთავარი, რომელიც წინ ღლით არ ერწმუნა ელისეს სიტყვებს, გასრესილ იქმნა ქალაქის კარებში ხალხისაგან.

როცა ამდენ ღვთის მოწყალებას და სასწაულებს ისრაელებმა და მათ მეფემ იორამმა არ მიაქციეს ყურადღება და არ მოიქცნენ ისინი ღვთისადმი, მაშინ ღმერთმა დასაჯა ისინი, აღასრულა ის სასჯელი, რომელიც მან აღუთქვა აქაბის ოჯახობას.

სირიელი მეფის ბენადადის სიკვდილის შემდგომ გამეფდა სირიაში აზაილი; აზაილის წინააღმდეგ საომრად წავიდა იორამ ქალაქ რამოთში. ბრძოლის დროს იორამი დასჭრეს და საექიმოდ დაბრუნდა იმ ქალაქ იზრეელში. მასთან სანახავად მივიდა იუდელების მეფე ოქოზია. ამ დროს ღვთის ბრძანებით ელისეს ერთმა მოწაფეთაგანმა სცხო ისრაელების მეფედ იუის, იორამის მხედართმთავარს, რომელიც იყო რამოთში. ჯარმა ეს გაიგო და იუი მეფედ დაადგინეს. ახლად გამეფებული იუი ჯარით წავიდა ქალაქ იზრეელში. იორამმა არ იცოდა იუის გამეფება და გამოეგება მას ოქოზიითურთ; იუიმ მოკლა ის და ბრძანა მისი სხეული დაეგდოთ ნაბოთეს ადგილში. იორამმა იმეფა 12 წელიწადი. მერმე იუიმ მოკლა ოქოზიაც. როცა იუი შევიდა ქალაქ იზრეელში, მან მეფის სასახლის ფანჯარაში დაინახა იეზაბელი, რომელიც მორთულ-მოკაზმულ იყო და ფანჯარაში იცქირებოდა. იუიმ უბრძანა ფანჯრიდან მისი გადმოგდება. ის გადმოაგდეს და გასრისეს მხედრებმა როცა უნდოდათ დამარხვა, ნახეს მარტო თავი, ხელები, და ფეხები მისი, სხეული შეეჭამათ ძაღლებს. ამის შემდგომ იუიმ დახოცა აქაბის სხვა შვილები და ნათესავები.

7) იუი და მისი მემკვიდრენი. როცა იუიმ განამტკიცა თავისი მე-

ფობა, მან გამოსცა ბრძანება, შეკრებილიყვნენ ბაალის მღვდელნი და თაყვანისმცემელნი და შეეწირათ ბაალისთვის მსხვერპლი. ისინი შეიკრიბნენ და შესწირეს ბაალს მსხვერპლი, მაშინ იუი მეფემ ისინი ყველანი დაახოცინა, დაამტვრია ბაალის კერპი და დაატყვევინა მისი ბომონი. თუმცა იუიმ მოსპო ბაალს მსახურება, მაგრამ არ დაუტოვებია მსახურება იერობოამის კერპებისა. ოქროს ხბოს კერპებს ემსახურებოდა იოაქაზიც, ძე იუისა, რომელიც მეფობდა იუის შემდგომ. ამიტომ ღმერთმა მოუვლინა სირიელთ მეფე აზაილი, რომელმანაც ძლიერ დაამარცხა იოაქაზის მხედრობა და სრულიად დაიპყრო იორდანეს გაღმა მხარე. იუიმ იმეფა 28 წელიწადი, იოაქაზმა 17 წელიწადი. იოაქაზის შემდგომ გამეფდა ძე მისი იოასი. თუმცა იოასს არ მოუსპია კერპთმსახურება, მაგრამ ძლიერ პატივისცემით უტკეროდა წინასწარმეტყველს ელისეს. მან ნახა მომაკედავი ელისე და ტიროდა მისი მწუხარებისა გამო. ელისემ უბრძანა მას, აილოს მშვილდი და ფანჯრიდგან გაისროლოს ისარი აღმოსავლეთისაკენ. იოასმა აღასრულა ელისეს ბრძანება, მაშინ ელისემ უთხრა მას: „ისრიოთ ამით უფალი გიხსნის შენ სირიელთაგან“. მერმე ელისემ უბრძანა იოასს, აილოს ისარი და ურტყას მიწაზე. იოასმა სამჯერ დაარტყა ისარი მიწაზე და გაჩერდა. ელისემ აღშფოთებით უთხრა: „უნდა დაგერტყა ხუთჯერ, ან ექვსჯერ, მაშინ შენ სრულიად დაიმორჩილებდი სირიელებს, ახლა კი სამჯერ გაიმარჯვებ მათზედ“. იოასმა მართლაც სამჯერ გაიმარჯვა სირიელებთან ომში და დაიბრუნა ქალაქები, რომლებიც მამამისს წაართვა სირიელებმა.

იოასის სიკვდილის შემდგომ გამეფდა ძე მისი იერობოამ მეორე. მან ბევრჯერ დაამარცხა სირიელები ომში და დაიპყრო თვით დამასკო და სხვა ქალაქები სირიელებისა. მის დროს ისრაელების სამეფო ისე გადიდდა, როგორც იყო დავითის და სოლომონის დროს. მან იმეფა 41 წელიწადს.

მის შემდგომ გამეფდა ძე მისი ზაქარია, რომელიც მეფობდა მხოლოდ ექვს თვეს. ის მოკლულ იქმნა სეღლუმის მიერ, მაგრამ ერთ თვეს იქით სეღლუმშიც მოკლულ იქმნა მენაიმის მიერ. მენაიმმა, რადგანაც თვითონ ვერ შესძლო სამეფოში მოესპო მღვლეარება, შფოთი და მტაცებლობა და სამეფოს განმტკიცება, მოუწოდა საშველად (დასახმარებლად) ასურეთის მეფეს, ფულას. ფულამ აღმოუჩინა მას დახმარება, მაგრამ წაიღო დიდ-ძალი ხარკი. მენაიმის შემდგომ მეფობდა ძე მისი ფაკია, რომელიც მოკლა მისმა მხედართმთავარმა ფაკეიმ და ფაკეი გამეფდა. ფაკეი შეუჟავშირდა სირიელთ მეფეს რეცინს და და-

უწყო ომი იუდელების მეფეს აქაზს. აქაზმა სთხოვა შემწეობა ასურელთა მეფეს თეგლათ-ფელასარს, რომელმაც დააქცია სირიელთ სამეფო. წაართვა ისრაელებს გალაადი, გალილია და ნეფთალემის ადგილები. ამ ადგილებში მცხოვრებნი გადასახლა ასურეთში. ამის შემდგომ ფაკეის წინააღმდეგ შეადგინა შეთქმულობა ენმე ოსიამ, მოკლა ფაკეი და თვითონ გამეფდა. უკანასკნელ მეფეების დროს ისრაელთ შორის გაძლიერდა კერპთთაყვანისცემა და ყოველგვარი ბიწიერება: ამპარტავნობა, თავისს თავის მსასოებლობა, უზრუნველობა, მუდიდურობა, განცხრომა, ნებივრობა, გარყვნილება, ღარბთა შევიწროება, ვაკრობაში მოტყუეობა. მტაცებლობა, აღშფოთება და სხვა. ამ ბიწიერებათათვის აუგებდნენ მათ წინასწარმეტყველნი ისაია, ამოს და ოსია.

§ 111. ისრაელების სამეფოს დაცემა. ებრაელების გაფანტვის დასაწყისი. სამარიტელნი

როცა ისრაელებზე არ იმოქმედა არც წინასწარმეტყველების დარიგებამ და მხილებამ, არც სასწაულებმა, არც ღვთის მოწყალებამ, არც ღვთის მიერ მოვლინებულმა სასჯელმა და იმათ არ დაანებეს თავი არც კერპთმსახურებას და თაყვანისცემას. არც სხვა ბოროტებას და არ მიიქცნენ ღვთისადმი, მაშინ ღმერთი ძლიერ გაუირისხდა მათ და მისცა ისრაელთ სამეფო ასურელებს ხელში. იმ დროს ასურელნი იყვნენ ყველაზე ძლიერნი და უფრო მეომარნი აზიაში. ისინი ცდილობდნენ დაემორჩილებიათ ყველა მეზობლად მცხოვრები ხალხი. ასურეთის მეფე სალმანასარი დაეცა ისრაელების მეფეს ოსიას, დაიმორჩილა იგი და დაადვა მას გადასახადი. რამდენიმე ხნის შემდგომ ოსიამ უარი უთხრა გადასახადის ძლევაზე, (მიცემაზე). მაშინ სალმანასარმა ოსია ტყვედ წაიყვანა, შეუყარა მას ბორკილი და საპყრობილეში შეაგდო. დაიმორჩილა სამარია ისრაელების სამეფო. სამარია აიღო და ისრაელები გადასახლა ასურეთში. ამ გვარად ასურეთის მეფეების თეგლათ-ფელასარის და სალმანასარის დროს დაიწყო ებრაელების გაფანტვა სხვადასხვა ქვეყანაში. ამგვარადვე აღსრულდა სიტყვები წინასწარმეტყველებისა, რომელნიც მუდამ ემოქრებოდნენ ისრაელებს. რომ კერპთთაყვანისცემისთვის და სხვა ბოროტებისათვის ღმერთი ჩააგდებს მათ მტრების ხელში და გაფანტავს მათ სხვადასხვა ქვეყანაში. ტყვედ წაყვანილ ისრაელების ადგილზე სალმანასარმა გადმოასახლა ბაბილონის, მესოპოტამიის და სირიის მცხოვრებნი.

ისრაელების სამეფოს აოხრების და დაქცევის ღრის ჯაჭვებზე-
ბულ ქალაქების ნანგრევებში დაბუნაგეს (დაიბუდეს. დაისადგურეს)
ლომებმა და სხვა მხეცებმა და ძლიერ გამრავლდნენ. ახლად მოსულ
და დასახლებულ მცხოვრებლებს ხშირად მიუყარებოდნენ ხოლმე
ლომები და გლეჯდნენ. იმათ იფიქრეს, რომ ეგეთი სასჯელი მოუვლინა
მათ ისრაელების ღმერთმა. რადგანაც მათ არ იციან ღვთის მსახურება.
ამიტომ იმათ სთხოვეს სალმანასარს. გამოეგზავნა მათთვის ტყვედ წაყ-
ვანილი ისრაელთ რომელიმე მღვდელი, რომ მას ესწავლებ-ნა მათთვის
სჯული ღვთისა--- ისრაელების სარწმუნოება. მეფემ გამოეგზავნა მათ
მღვდელი, რომელიც დაესახლა ბეთელში და ასწავლიდა ახლად მოსე-
ლებს ქეშმარიტი ღვთის თაყვანისცემას და მოსეს სჯულის აღსრულე-
ბას. შემდგომში, გადმოსახლებულები შეუერთდნენ იქ დარჩენილ
ისრაელებს და მათგან წარმომდგარ ხალხს დაუქვა სამარიტელნი. სა-
მარიტელებმა მიიღეს მოსეს სჯული, მაგრამ არ დაუტოვებიათ კერპთ-
თაყვანისმცემელთა ზოგიერთა ზნე-ჩვეულებანი. ამგვარად მათ სარ-
წმუნოებაში იყო შერეული ქეშმარიტი სჯული ღვთისა და კერპთაყ-
ვანისმცემელთა ცრუ სწავლა ღმერთზე. ეს შერეული სჯული იწოდე-
ბოდა სამარიტელთა წვალებად.

§ 17. ტობიას ისტორია

ისრაელების სამეფოს უკანასკნელ წლებში ცხოვრობდა ერთი კე-
თილმსახური ისრაელი, ტობია. მან სიყმაწვილეშივე გამოიჩინა კე-
თილმსახურება. როდესაც სხვა ისრაელნი კერპებს თაყვანს ეცემდნენ,
ის ყოველთვის იერუსალიმში დადიოდა მსხვერპლის შესაწირავად და
სალოცავად. ის იყო ნეტალემეს ტომისაგან, და ამავე ტომის ქალი,
ანნა, შვირთო ცოლად. მათ ეყოლათ ძე, რომელსაც ტობიამ დაარქვა
სახელად თავისივე სახელი, ტობია. სიყრმიდანვე ასწავლა შვილს შიში
უფლისა და ყოველ ცოდვისაგან განშორება. როცა სალმანასარმა დაი-
პყრო ისრაელთ სამეფო და გადაასახლა ისრაელები, მაშინ ტყვეთა
რიცხვში მოპყვა ტობიაც თავისი ცოლ-შვილით და მიიყვანეს ნინევი-
აში. იგი იქაც ღვთის მარწმუნე დარჩა, ამიტომ ღმერთი ეწეოდა მას.
მან მოიპოვა კეთილ განწყობილება ასურეთის მეფის სალმანასარისა
და მიიღო მისგან ნება თავისუფლად სიარულისა მის სამეფოში. ამით
ისარგებლა ტობიამ და დაიწყო ვაჭრობა და შეიძინა დიდი სიმდიდრე.
რომელსაც ხმარობდა კეთილ საქმეებზე ისრაელებისადმი: მწიერს
აჭმევდა, შიშველს მოსავდა და უპატრონო მკვდარს მარხავდა.

ერთ დღესასწაულ დღეს მას ჰქონდა კარგი სადილი. მან უთხრა შვილს: „წადი და მოიყვანე ვინმე საწყალი ისრაელთაგანი და ჩვენთან ისადილოს“. შვილი წავიდა, მაგრამ მალე დაბრუნდა უკან და უთხრა მამას: „მამაო, ერთი ისრაელთაგანი დამხრჩვალა გდია მოედანზედ“. ტობიამ მიატოვა სადილი, წავიდა მკვდართან, ერთ სახლში გადმოიტანა და მზის ჩასვლის შემდგომ დამარხა იგი. მოსეს სჯულისამებრ, ვინც მიცვალებულს შეეხებოდა, ითვლებოდა შებილწულად, ამიტომ ის იმ ღამეს სახლში არ შევიდა, არამედ დაწვა დასაძინებლად გარეთ სახლის კედელთან, ლაფაროში. სანამ დაიძინებდა მას დაეცა თვალებზე მერცხლის სკინტლი, ამის გამო თვალებზე გადაეკრა ლიბრი და დაბრმავდა. საქმის კეთება აღარ შეეძლო და თანდათან დაღარიბდა. იმას ასაზრდოვებდა თავისს შრომით ცოლი მისი, ანნა, რომელიც საღებდა-კაცო სახლში ართავდა მატყლს, ქსოვდა და იღებდა ხელფასს. ერთხელ ხელფასს გარდა მას მისცეს ერთი თიკანი. როცა ტობიამ თიკნის კიკინი გაიგონა, ცოლს ჰკითხა: „საიდან მოიყვანე თიკანი? მოპარული ხომ არ არის იგი?“ ცოლს ეწყინა ეს სიტყვები, დაუწყო ქმარს ყვედრება და სხვათა შორის უთხრა მას: „შენ ძალიან იქებ თავს შენი მოწყალებით და კეთილ მოქმედებით და სად არიან იგინი? აჰა, როგორ გამოგაჩნდენ შენ თვალებზე?“ ამ სიტყვებმა ძლიერ შეაწუხა ტობია, ევედრა ღმერთს და სთხოვა სიკვდილი.

ამ დროს ამ გვარადვე ევედრებოდა ღმერთს ერთი კეთილმსახური ისრაელის, რაღუილის, ასული სარაა, რომელიც ცხოვრებდა დედ-მამით მიდიის ქალაქ ეკატანში. ამ ევედრების მიზეზიც ცილის წამებით ყვედრება იყო. სარაა შვიდჯერ გაათხოვეს და შვიდივე ქმარი მას ქორწილის პირველსავე ღამეს მოუკვდა. მათ ხოცავდა ბოროტი სული ასმოდუ. ერთხელ მოახლეებმა აყვედრეს სარას, ვითომც მან თვითონ დაახრჩო შვიდი ქმარი. ამ ცილის წამებამ ძლიერ შეაწუხა და აღაშფოთა სარაა და სთხოვდა ღმერთს სიკვდილს. ღმერთმა შეისმინა ტობიას და სარას ევედრება და უბრძანა მთავარ ანგელოზს რაფაილს გამოეხსნა, როგორც ტობია, ეგრეთვე სარააც მათი მწუხარებისაგან.

როცა ტობიამ ლოცვა გაათავა, მას გაახსენდა, რომ იმ დროს, როდესაც ის მდიდარი იყო, მან მიასესხა ხელწერილით ერთ ისრაელს, ლავაილს, ათი ტალანტი ვერცხლი. მან მოუწოდა თავისს შვილს და მისცა მას ეგეთი დარიგება: „შვილო ჩემო! როცა მე მოეკვდე, ნუ დაუტოვებ დედაშენს და პატივი ეცი მას. გახსოვდეს, შვილო. ჩემო, უფალი ღმერთი ჩვენი და გეშინოდეს მისი მცნების დარღვევისა. ნუ რაოდეს ნუ გარე მიაქცევ პირსა შენსა გლახაკისაგან და

შენგანაც არ მიიქცევის პირი ღვთისა. მოწყალებით შეკრებ შენთვის კეთილ საუნჯეს გაპირვების დღისთვის. მოწყალება დაიხსნის სიკვდილისაგან და არ შეუშვებს სულს ბნელში. ერიდე ყოველგვარ გარყვნილებას, და ნუ დაღევ ღვინოს სათრობად. ნუ დაუჭერ მუშას სასყიდელს და მიეც მაშინვე. რაც შენთვის საძულველია, მას ნურავის ნუ უყოფ. ყოველ დროს აკურთხევედ უფალსა ღმერთსა და ითხოვე მისგან, რომ ყოველნი გზანი შენნი წარგიმართოს". როდესაც ტობიამ ეს დარიგება გაათავა, უთხრა შეილს: „შეილო ჩემო! იმასაც გეტყვი, რომ მე მივეცი შესანახავად ათი ტალანტი ვერცხლი ღვაილს; ნუ გეშინია, რომ ჩვენ დავღარიბდით; შენ ყველაფერი ბევრი გექნება, თუ შენ იქმნები ღვთის მოშიში და კეთილს იქმ წინაშე ღვთისა“. შეილმა მიუგო: „მამაჩემო! ყველაფერს აღვასრულებ, რაც შენ მიბრძანე“. ტობიამ გადასცა შეილს ღვაილის ხელწერილი და უბრძანა მოენახა მგზავრი, მასთან ერთად წასულიყო ღვაილთან ქალაქ რაღში და მიეღო ფულები. ტობია როგორც კი ეზოდგან გამოვიდა, მას შეხვდა ქუჩაში მშვენიერი ახალგაზრდა კაცი, სახელით აზარია, და უთხრა ტობიას, რომ მან იცის ქალაქ რაღის გზა და თვითონ ღვაილსაც იცნობს. ტობიამ მიიყვანა აზარია მამასთან, ის გაურჩედა მას წაყოლის ფასზედ, დაულოცა მათ გზა და გაუშვა ისინი. პირველ ღამეს ისინი მივიდნენ მდინარე ტიგრისთან; ტობია მდინარის პირზე ჩავიდა ფეხის დასაბანად, ამ დროს ნაპირისკენ გამოექანა ერთი დიდი თევზი და მოინდომა ტობიას გადაყლაპვა. ტობია შეშინდა და დაიყვირა. თანამგზავრმა უთხრა მას: „მოკიდე ხელი ლაყუჩში და გადმოათრიე ნაპირზე“. ტობია გამხნევდა, მართლაც, სტაცა ხელი ლაყუჩში და გამოათრია ნაპირზე. თანამგზავრმა უთხრა: „გასჭერი ეგ თევზი, გამოიღე გული, ღვიძლი და ნაღველი და შეინახე ისინი წამლად“. ტობიამ ჰკითხა აზარიას: „რა წამალია ისინი?“ აზარიამ მიუგო: „გული და ღვიძლი რომ ცეცხლზე დაადო და ბოლი მისი აკმოდ, განიდევნება ბოროტი სული; ხოლო ნაღველი დაბრძავებულს რომ თვალზე წაუსვა, აღეხილება მას თვალები“. თევზი დასჭრეს, ზოგი იქვე შესწვეს და სჭამეს, დანარჩენი დაამარილეს და საგზლად წაიღეს. როცა ისინი მივიდნენ ქალაქ ეკბატანში, აზარიამ უთხრა ტობიას, რომ ღამე გაეთიათ რაღუილისას. რომელიც ტობიას ნათესავი იყო. აზარიამ უთხრა: „რაღუილს ჰყავს მშვენიერი და გონიერი ასული სარა, მე მოველაპარაკები მამამისს, რომ ის ქალი მოგათხოვონ შენ ცოლად“. ტობიამ უთხრა: „მე გამიგონია, რომ ის ქალი შეიღწერა გაათხოვეს და შეიღივე ქმარი ბოროტმა სულმა დაუხოცა, და მე კი მარტო ვყევარ მამას“. აზარიამ უთხრა: „ძმაო! გამი-

გონე. ის უნდა აქმნეს შენი ცოლი, ხოლო ბოროტი სულის გამო ნუ სწუხარ: მხოლოდ, როდესაც შეხვიდე საქორწინო ოთახში. ცეცხლზე დადები თევზის გული და ღვიძლი, დააკმიე. ბოროტ სულს ეცემა თუ არა მისი სუნი. მაშინვე განშორდება და არასოდეს არ მობრუნდება. ღმერთი გიხსნის თქვენ და შეგაწყალებს“. მგზავრები მივიდნენ რალუილისას. რალუილმა დიდი ალერსით მიიღო ისინი: ძლიერ გაუხარდა, როცა გაიგო, რომ ერთი იმთვანი ტობიას შეილია და მოუშნადა მათ მშვენიერი ვახშამი. ვახშმად დაჯდომის წინ აზარია მოელაპარაკა რალუილს, რომ მას ტობიასთვის მიეთხოვებია ცოლად სარაა. ტობიამაც მისცა რალუილს წინადადება მიეთხოვებია მისთვის ასული თვისი. რალუილი პირველად შეშინდა ამ წინადადების გამო, მაგრამ აზარიამ დაარწმუნა ის, რომ არ არის საშიშოო მათი შეუღლება. მერმე რალუილიც დათანხმდა, შეაერთა ხელი ტობიასი და სარაასი და აკურთხა ისინი. ამის შემდგომ დასწერა საქორწინე პირობა და დაამტკიცა იგი ბეჭდით. ვახშმის შემდგომ რალუილის ცოლმა შეიყვანა ახალ-ნაქორწინევი საკუთარ ოთახში. მაშინ ტობიამ ამოიღო თევზის გული და ღვიძლი, დაადეა ისინი ცეცხლზე და დააკმია. მერმე ტობიამ და სარაამ დაიჩოქეს, მხურვალედ შეევედრნენ ღმერთს და სთხოვეს შეწყალება. უფალმა აკურთხა ისინი მაღლით და ეშმაკმა ვერ გაბედა მათდამი მიახლოვება. ამასობაში, რალუილმა შუალამზე თავის ბაღში მოთხარა საფლავი, რომ, თუ მოკვდება ახალი სიძე, დაასაფლავოს იგი მეზობლების გაუგებრად. დილას გაგზავნა ერთი მოსამსახურე ქალი გასაგებად იმისა, მოკვდა თუ არა ტობია. გაიგო, რომ სიძე-ქალიშვილი, ორივენი ცოცხალნი არიან. ძლიერ გაიხარა, ღმერთს მაღლობა შესწირა, გათხრილი საფლავი მიწით ამოავსო და გამართა დიდი საქორწინო წვეულება. ლხინი გაგრძელდა მთელ ორ კვირას. ამ დროს ტობიას თხოვნით აზარია წავიდა ღვათილთან, გამოართვა ფული და ღვათილიც ქორწილში მიიწვია. ლხინის შემდგომ რალუილმა მისცა ტობიას ნახევარი თავისი საცხოვრებელი, გაატანა სარაა და გაუშვა შინ. მეორე ნახევარი საცხოვრებელისა უნდა მიეღო ტობიას რალუილის და მისი ცოლის სიკვდილის შემდგომ. ტობიას დაყოვნებისა გამო მისდედ-მამამ ძლიერ სწუხდნენ. დედა ყოველდღე გამოდიოდა და იყურებოდა გზაზე. ტობია და აზარია დაწინაურდნენ, ხოლო სარაა, მისი მოსამსახურეები და საქონელი ნელ-ნელა მოდიოდნენ უკან. ანნა დაინახა: ორი მგზავრი შოდის, ერთი იცნო, ის იყო მისი შვილი ტობია. დედა საჩქაროდ მიეგება მას, გადაეხვია და ბევრი სიხარულის ცრემლი დაღვარა მან. მოხუც ტობიასაც აცნობეს შვილის მოსვლა:

ტ-ბია საჩქაროდ გამოეგება შვილს, მაგრამ კარებში წაბოროძკა, შვილმა შეიმაგრა იგი. მერმე აზარას რჩევით შვილმა წაუსვა მამას თვალებზე თევზის ნალეული და მოხუც ტობიას აღეხილა თვალები. ყველა სიხარულით აღესო, ყველა ძლიერ განცვიფრდა და ყველა ღმერთს აღიდებდა. მოხუცებულმა ტობიამ სიხარულით ხმა მალლა წარმოთქვა: „უფალო. ღმერთო ისრაილისაო! გმადლობ შენ! შენ დამ-საჩე და შენვე შემიწყალე! მე კიდევ ვხედავ ჩემ ძეს ტობიას. ამის შემ-დეგ შვილმა უამბო დედ-მამას თავისი ქორწინება. ტობიას მამას სი-ხარული გაუორკეცდა, გამართა საქორწინე ლხინი და შვიდ დღეს ნათესავეებით და მეგობრებით იდღესასწაულა და ილხინა. მერმე მად-ლობის ნიშნად სთხოვეს აზარას მიეღო ნახევარი ყოველივე მათი საცხოვრებელი. აზარიამ გაიყვანა ცალკე მამა და შვილი ტობია და უთხრა მათ: „აქურთხედით ღმერთსა და აღიარებდით ყოველ კაცის წინაშე, რაც ჰყო ღმერთმან თქვენთანა. დიდი საქმეა ლოცვა მარხვითა, მოწყალებითა და სიმართლითა. მოწყალება სიკვდილისაგან იხსნის და ყოველ ცოდვას განწმედს. არ დაეფარავ თქვენგან არაფერს: მე ვარ რაფაილ ერთი შვიდთა წმიდათა ანგელოსთაგანი, რომელნიც აღამალ-ლებენ ღვთისადმი წმიდათა ვედრებათა“. ამ სიტყვების გაგონებაზე ტობია და შვილი მისი დაეცნენ პირქვე მიწაზე. ანგელოსმა უთხრა მათ: „ნუ გეშინიათ, მშვიდობა თქვენთანაა, აქურთხედით ღმერთსა უკუნისამდე“. როცა ისინი აღგნენ, ანგელოსი აღარ იყო მათ წინ.

§ 48. იუდელების სამეფოს ისტორია (980—407 წ. ქ. შ.).

1) იუდელების სამეფოს ისტორიის მოკლე განხილვა. ადგილის სივრცით და მცხოვრებთა რიცხვით იუდელების სამეფო შესამჩნევად ნაკლები იყო ისრაელების სამეფოზე, მაგრამ ასზე მეტი წლით იმაზე დიდ ხანს არსებობდა. იუდელების ყველა მეფეები წარმოდგებოდნენ დავითის ტომისაგან. ზოგი მათგანი იყო კერპთთაყვანისმცემელი, ზო-გი კეთილმსახური და ღვთისმოშიში. როცა თვითონ მეფე კერპს თაყვანს სცემდა, მაშინ ხალხიც კერპთთაყვანისმცემელი იყო. როცა იუდეელებს კეთილმსახური მეფენი ჰყავდათ, მაშინ ხალხსაც ქრისტიან-ობა ღმერთი სწამდათ. ღვთისმოშიში მეფენი სპობდნენ სამეფოში კერპთთაყვანისცემას, განამტკიცებდნენ ხალხში ქრისტიან-ობას, კეთილმსახურებას და ღვთისშემწეობით იფარადნენ სამეფოს განსაცდელის დროს.

2) რობოამ და აბია. იუდელების პირველი მეფე იყო სოლომონის ძე. ნ. ყუბანეიშვილი

ქე, რობოამი. გამეფების შემდგომ პირველ სამ წელიწადს რობოამიც და იუდელებიც იცავდნენ ჰეშმარიტ სარწმუნოებას და ხალხიც მოსვენებით ცხოვრობდა. მეოთხე წელიწადს რობოამმა და ხალხმაც დაიწყეს კერპთთაყვანისცემა, ხოლო სჯული ღვთისა დასტოვეს. ყოველ მაღლობ ადგილზე და დიდრონ ხეებქვეშ დადგეს კერპები და მსხვერპლს სწირავდნენ მათ. ამიტომ ღმერთმა ჩააგდო იუდელები ეგვიპტის მეფის სუსაკიმის ხელში. სუსაკიმი დაეცა იერუსალიმს და ბევრი ძვირფასი ნივთები წაიღო ტაძრისაგანაც და მეფის სასახლისაგანაც. რობოამი ეგრეთვე მთელ თავისს სიცოცხლეში ეომებოდა ისრაელელების მეფეს იერობოამს. რობოამმა იმეფა 17 წელიწადი. მის შემდგომ გამეფდა ქე მისი აბია, ის უღვოებაში ბაძავდა მამას. მან იმეფა სამი წელიწადი.

3) ასა და იოსაფატ. აბიას შემდგომ გამეფდა ქე მისი ასა. ასა იყო ძლიერ კეთილმსახური და ღვთისმომადგენელი. მან მოსპო კერპთთაყვანისცემა: დაამტკიცა კერპები, დააქცია მათი ბომონები და საკურთხეველები; განდევნა თავისს სამეფოსაგან გარყვნილნი კაცები და აღადგინა ჰეშმარიტი ღვთის მსახურება. ამიტომ ღმერთი ეწეოდა მას: ერთხელ ეგვიპტის მეფე ზარაი აურაცხელი ჯარით დაეცა მის სამეფოს, მაგრამ ღმერთი შეეწია მას და მცირედი ჯარით სძლია მტერს. ასამ იმეფა 41 წელიწადი. მის შემდგომ გამეფდა ქე მისი იოსაფატ. იოსაფატ კიდევ უფრო ერთგულად შეუდგა კერპთთაყვანისცემის აღმოფხვრას და ჰეშმარიტი სარწმუნოების განმტკიცებას თავისს სამეფოში. მან გაგზავნა წარჩინებულნი კაცები სხვა და სხვა ქალაქებში, თითო კაცს გაატანა ორ ორი მღვდელი და ათ-ათი ლევიტელი, რომ ხალხს ასწავლონ სჯული ღვთისა. მერმე თვითონ მოიარა თავისი სამეფო და პირისპირ არიგებდა ჰეშმევრდომებს, რომ მათ მტკიცედ აღესრულებიათ სჯული ღვთისა. ამიტომ ღმერთმა აკურთხა მეფობა მისი. ყოველ საქმეში მას ჰქონდა წარმატება: არაბები და ფილისტიმელები აძლევდნენ მას დიდ გადასახადს. ამ ფულებით მან გაამაგრა ქალაქები და გაიჩინა მრავალრიცხოვანი ჯარი, მის ღროს ხალხი ისეთ კეთილ დღეობაში იყო, როგორც სოლომონის დროს. მის დროს მოაბელები, ამონიტელები და იდუმელები შეკავშირდნენ და დაეცნენ იუდელების სამეფოს. იოსაფატი შეევედრა ღმერთს და ღმერთიც შეეწია მას. მტრებს ერთმანეთში მოუვიდათ ბრძოლა, ერთმანეთი ამოწყვიტეს და იუდელებს დარჩა მდიდარი დავლა. იოსაფატმა იმეფა 25 წელიწადი. მაგრამ 4 წელიწადს მასთან ერთად მეფობდა ქე მისი იორამ.

4) იორამ და ოქოზია. იოსაფატმა თავისს მეფობაში ერთი დიდი

შეცდომა ჩაიდინა: მას უნდოდა მშვიდობა ჩამოეგდო ისრაელების მეფესთან და ნება დართო თავისი შვილს იორამს შეერთო ცოლად უფთო აქაბის ასული გოფოლია, რომლის შთაგონებით იორამმა გამეფების შემდგომ აღადგინა თავისი სამეფოში კერპთაყვანისცემა და დახოცა ექვსი თავისი ძმები. ამ ცოდვებისთვის ღმერთმა დასაჯა იორამი და მისი სამეფო: იდუმელებმა აღარ მისცეს ხარკი, ფილისტიმელნი და არაბები დაეცნენ იერუსალიმს, აიკლეს სამეფო სასახლე და წაიყვანეს ტყვედ მეფის იორამის შვილები, გარდა უმცროსი შვილისა, ოქოზიასა. თვითონ იორამი გახდა ავად მუცლის სნეულებით და სასტიკ ტანჯვაში მოკვდა. ხალხმა არც კი აღირსა მას სამეფო დამარხვა. იორამმა იმეფა რვა წლამდე. მერმე გამეფდა ძე მისი ოქოზია. მან იმეფა მარტო ერთ წელიწადს. ის მოკლა იუიმ იმ დროს, როდესაც ოქოზია მივიდა თავისი ნათესავ ისრაელების მეფის იორამის სანახავად (იხ. § 65, 6).

5) იოასი, ამასია, ოზია და იოთამ. როგორც კი ვაიგო გოფოლიამ თავისი შვილის ოქოზის სიკვდილი, მან საჩქაროდ ამოწყვიტა თავისი მცირეწლოვანი შვილიშვილები და თვითონ გამეფდა. მხოლოდ ოქოზიას ერთი შვილი, ყრმა იოასი გადაარჩინა მისმა მამიდამ, მღვდელმთავრის იოდაის ცოლმა, იოსაბეთმა. იოასი დაშალეს და აღზარდეს ტაძრის შენობებში. როცა იოასი შეიქმნა 7 წლის, მღვდელმთავარმა იოდაიმ შეკრიბა ტაძარში მღვდლები, ლევიტელები, მხედარმთავარნი და ხალხი, წარუდგინა მათ მეფის ძე იოასი და სცხო მას მეფედ. ხალხმა სიხარულით მიიღო იოასი მეფედ. გოფილია მოკლეს; ბაალის კერპი, მისი ბომონი და სამსხვერპლო დააქციეს და აღადგინეს ქეშმარიტი ღვთის მსახურება. როდესაც იოასი შეიქმნა სრული წლოვანი, მან განაახლა ტაძარი ღვთისა, გააკეთებინა ტაძრის ქურჭლები და სამეფოში დაამყარა კეთილმსახურება. მაგრამ იოდაის სიკვდილის შემდგომ სამეფოში მყოფ წარჩინებულ კაცებს იოასმა კერპთაყვანისცემის ნება მისცა და ტაძარი ღვთისა დასტოვეს უყურადღებოდ. იოდაის შვილი, მღვდელმთავარი ზაქარია ურჩევდა მეფეს და ხალხს დაეტოვებიათ კერპთაყვანისცემა და აღედგინათ ქეშმარიტი ღვთის მსახურება. ზაქარიას დარიგება არ მიიღეს, მაშინ ზაქარია დაემუქრა მათ ღვთის რისხვით, მაგრამ ის იოასის ბრძანებით ქვით ჩაქოლეს ტაძრის ეზოში. ღმერთმა დასაჯა იოასი: სირიელებმა დაამარცხეს მისი ჯარი და წაიღეს ტაძრის და სასახლის საუნჯე. თვითონ იოასი ბოროტ განმზრახველებმა მოკლეს. იოასმა იმეფა 40 წელიწადი.

იოასის მერმე გამეფდა ძე მისი ამასია. ის წინეთ კეთილ მსახური

მეფე იყო, მაგრამ ბოლს დაიწყო კერპთაყვანისცემა ერთხელ მან და-
ამარცხა იდუმელები, წაართვა მათ კერპები, მიიტანა ისინი იერუსა-
ლიმში და დაუწყო მათ თაყვანისცემა. ამიტომ ღმერთმა დასაჯა ის. მან
გამოუცხადა ომი ისრაელების მეფეს იოასს. იოასმა დაამარცხა ამასია,
წაიყვანა იგი ტყვედ. მიიყვანა იერუსალიმში, დააქცია იერუსალიმის
კედლის ნაწილი და წაიღო ტაძრის და სასახლის საუნჯე. ამასიაც ბო-
როტ განმზრახველებმა მოკლეს. მან იმეფა 29 წელიწადს.

ამასიას პერმე გამეფდა 11 წლის შემდგომ ძე მისი ოზია. ოზია იყო
კეთილმსახური და ღვთისმოსიში მეფე, ამიტომ ღმერთი ეწეოდა მას.
მის მეფობის დროს ფილისტიმელნი და არაბნი იყვნენ დამპყდებულ-
ნი იდუმელნი დამორჩილებულნი, ამონიტელები დაბეგრდნენ. ოზიამ
ჩაიდინა ერთი შეცდომა: თავის წარმატებით გაამაყებულმა ოზიამ გა-
ნიზრახა მღვდელთმთავრის უფლების მითვისება და შევიდა წმიდათა-
ში საკმევლის საკმევად. მას შეყვა მღვდელთმთავარი აზარია 80
მღვდლით და უთხრა: „არა ჯერ არს შენდა, ოზია, კმევა საკმევლისა,
ეს მღვდლების საქმეა“. ოზია განრისხდა, მაგრამ ღმერთმა დასაჯა ის
კეთროვნებით. ამის შემდგომ ის, როგორც კეთროვანი, იძულებული
იყო სიკვდილამდის ეცხოვრა განსაკუთრებულ სახლში. მან იმეფა 52
წელიწადი.

ოზიას შემდგომ გამეფდა ძე მისი იოთამ. ეგრეც კეთილმსახური
გა ღვთისმოსიში მეფე იყო. მან გაამაგრა იერუსალიმი, აღაშენა რაჲ
დენიმე ციხე-ქალაქები და დაამარცხა ამოლიტელნი, რომელთაც
დაადგა ხარკი. მან იმეფა 16 წლამდე.

6) აქაზ. იოთამის სიკვდილის შემდგომ გამეფდა ძე მისი აქაზ. ის
იყო ყველა მეფეებზე უფრო უღვთო მეფე. მან აღაშენა ბაალის სამსხ-
ვერპლო იერუსალიმის ზღუდეში, ხოლო ენნომის ღელეში დადგა მო-
ლოხის კერპი, რომელსაც სწირავდა მსხვერპლად ბავშვებს. ტაძარი
ღვთისა იყო დაკეტილი. ამის გამო იუდელების სამეფო დიდ უბედუ-
რებაში ჩავარდა. სირიელნი, ისრაელნი, ფილისტიმელნი, იდუმელნი
ერთი მეორის შემდგომ სხვა და სხვა მხრიდან იკლებდნენ და აოხრებ-
დნენ იუდელების სამეფოს. აქაზის უმთავრესნი მტერნი იყვნენ ისრა-
ელების მეფე ფაკეი და სირიელების მეფე რაასონი (რეცინი). ისინი
დაეცნენ იუდეებს, დაამარცხეს და ბევრი მათგანი ტყვედ წაიყვანეს
(იხ. § 65,7). მაგრამ ეს არ იკმარეს, იმათ მოინდომეს იერუსალიმის
დაქცევა, აქაზის ტახტიდან ჩამოგდება, დავითის შთამომავლობის
ამოწყვეტა და იუდელებს სამეფოში სხვა გვარის გამეფება. მტრები
გაემართნენ იერუსალიმისკენ. მეფედა იუდელები ძლიერ შეშინდნენ,

არ იცოდნენ. ვისთვის მიემართათ და ეთხოვათ შემწეობა. მაშინ აქაზს ღმერთმა გამოუგზავნა წინასწარმეტყველი ისაია, მან უთხრა მეფეს: „ნუ გეშინია ამ ორი აბოლებული მუგუზალისა (ე. ი. ისრაელების და სირიელების მეფეებისა), ისინი მალე დატოვებენ იუდელების სამეფოს დასამტკიცებლად ამისა ითხოვე ღვთისაგან სასწაული“. აქაზი ისე დაღოხებული და გაფანტული იყო, რომ ისაიას სიტყვებმა ვერ გაამხნევეს იგი. მან უთხრა ისაიას: „მე არ ვითხოვ სასწაულს, არ მინდა გამოცდა უფლისა“. მაშინ ისაიამ უთხრა მას: „თვითონ უფალი მოცემს შენ სასწაულს, აჰა, ქალწულმა მუცლად ილოს და შვას ძე უწოდოს მას სახელი: ემანუილ“ (ჩვენთან არს ღმერთი). ამ წინასწარმეტყველებას ჰქონდა ასეთი აზრი: ნუ გეშინია, აქაზ, არ შეიძლება მოისპოს დავითის შთამომავლობა, ამიტომ რომ მისი შთამომავლობისაგან უნდა იშვას მხსნელი სოფლისა. მართლაც რაასონმა და ფაქიმა ვერ აიღეს იერუსალიმი და მალე დაბრუნდნენ უკან. მიუხედავად ამისა, აქაზს ეშინოდა მათი და სთხოვა ასურეთის მეფეს თეგლათ-ფელასარს შემწეობა, უწოდა თავის თავს მონად მისა და ძღვნად გაუგზავნა ძვირფასი ნივთები, ოქრო და ვერცხლი ტაძრისა და თავის სასახლისაგან. ასურეთის მეფემ შეისმინა მისი თხოვნა, დაიპყრო დამასკო, მოკლა სირიელების მეფე რაასონი, წაართვა ისრაელებს გალაადი, გალილია და ნეფთალემის ადგილები და დაადვა ისრაელებს ხარკი, მაგრამ არც იუდელები დასტოვა თავისუფლად და იმათაც ხარკი დაადვა. აქაზმა იმეფა 16 წელიწადს.

7) ეზეკია. უღვთო აქაზის შემდგომ გამეფდა ძე მისი ეზიკია. ის იყო კეთილმსახური და ღვთისმოშიში. მან დაამხო კერპები და განწმინდა მათგან იერუსალიმი. მამა მისის დროს დაკეტილი ტაძარი გააღო, გააწმენდინა იგი და აღადგინა ღვთის მსახურება იმ რიგად, როგორც იყო დავითის დროს. ამის შემდგომ მან იღვესასწაულა პასექი ამ დღესასწაულზე მოაწვია იუდელებთან ერთად ისრაელნიც: ტაძარში შეიკრიბა დიდძალი ხალხი და იმ წესით იღვესასწაულეს პასექი, როგორც მოითხოვდა მოსეს სჯული.

ჰქონდა რა იმედი ღვთისა, რომ ის დაიფარავდა იუდელებს მტრისაგან, ეზიკიამ ასურეთის მეფეს ხარკის მიცემაზე უარი შეუთვალა. ეგრეთვე მოიქცა ისრაელების მეფე ოსია. ამის გამო ასურეთის მეფე სალმანასარი განრისხდა, დაეცა ისრაელების სამეფოს, დაიპყრო იგი. ოსია წაიყვანა ტყვედ და შესვა საპყრობილეში. იმ დროს ღმერთმა იხსნა იუდელები ასურელების დაცემისაგან. ეს მოხდა ეზეკიას გამეფების შემდგომ მეოთხე წელიწადს. ამის შემდგომ (ეზეკიას მეფობის

მეთოთხმეტე წელიწადს) ასურეთის მეფე სენნახირიმი ურიცხვი ჯარით შემოვიდა იუდელების ქვეყანაში, აიღო რავედენიმე ქალაქი და მერმე დიდი ძალი ჯარით იერუსალიმის ასაღებად გამოგზავნა თავისი მხედართმთავარი რაფსაკი. ის მოადგა იერუსალიმს და ეუბნებოდა იუდელებს: „ნუ გაუგონებთ თქვენ მეფეს, რომელიც გაიმედებს ღვთის შემწეობით, როგორ შეუძლია ღმერთს იერუსალიმის დახსნა ჩემი ხელისაგან? ჯერ არც ერთს ღმერთს არ დაუხსნია თავისი ქვეყანა ასურელთ მახვილისაგან“. როდესაც ეზეკიამ ეს სიტყვები გაიგონა, ის ძაძვით შემოსა და სალოცავად ტაძარში მივიდა. იქიდან გაგზავნა თავისი კარის-კაცები და მღვდლები ისაია წინასწარმეტყველთან, რომ სთხოვონ მას ღვთის წინაშე შუამდგომლობა. ისაიამ ღვთის ჩაგონებით უთხრა მათ: „ამას იტყვის უფალი: ნუ გეშინია იმ სიტყვების, რომელიც გესმა შენ. მე მივავლენ სულს, რომელიც აიძულებს სენნახირიმს დაბრუნდეს თავისი ქვეყანაში და იქ დავსცემ მას მახვილით“. მართლაც, სენნახირიმს მიუვიდა ამბავი, რომ ზემო ეგვიპტიდან დიდძალი ჯარით გამოემართა ეფიოპის მეფე ტიგრაკი მასთან საომრად. სენნახირიმი დაბრუნდა ასურეთში თავისი ქვეყნის დასაცველად და რაფსაკიც გაიწვია იუდელების სამეფოდგან თავისი ჯარით; მაგრამ ეზეკიას მაინც მისწერა წერილი, რომელშიაც სწერდა, რომ მას (ეზეკიას) ტყუვილად აქვს ღვთის იმედი და იერუსალიმი უნდა დაუტოვოს მას. ეზეკიამ ეს წერილი ტაძარში მიიტანა, გახსნა წინაშე ღვთისა და შეევედრა ღმერთს, რომ მან იხსნას ერი თვისი. იმ ღამეს ანგელოსმან უფლისაგან ამოსწვიტა 185 ათასი ჯარის კაცი ასურელებისა. სენნახირიმი დაბრუნდა ნინევიასში. იქ გაიგო მან, რომ მის კარის-კაცებს უნდათ მისი მოკვლა. ის მივიდა ბომონში და აღთქმა მისცა კერპებს, თუ ამ განსაცდელიდან განთავისუფლდებოდა, ის კერპებს შესწირავდა მსხვერპლად თავისი ორ შვილს. ეს აღთქმა გაიგეს მისმა შვილებმა და მოკლეს იგი.

ერთი წლის შემდგომ ეზეკია ძლიერ ავად გახდა. ისაია მივიდა მასთან და ღვთის სახელით უთხრა, რომ ის მომზადებულიყო სასიკვდილოდ. ეზეკია მხურვალედ შეევედრა ღმერთს და სთხოვა სიცოცხლე წინასწარმეტყველი კიდევ არ იყო ქალაქიდან გასული, ისე მიიღო განცხადება ღვთისაგან; მობრუნდა და უთხრა ეზეკია მეფეს, რომ ის განიკურნება და კიდევ იცოცხლებს 15 წელიწადს. ნიშნად იმისა, რომ მისი სიტყვები აღსრულდება, ისაიას ლოცვით, აქაზის მზის საათზე ჩრდილმა დაიწია უკან ათ აღსავალზე. მართლაც, ეზეკია განიკურნა, მესამე დღეს მივიდა ტაძარში და ღმერთს მადლობა შესწირა. ისაიას

ლოცვით მომხდარი სასწაული შეამჩნიეს ბაბილონში და გაიგეს ეზეკიას სასწაულებრივი განკურნება. ბაბილონის მეფემ ბეროდახ-ბალადანმა გაგზავნა ეზეკიასთან დესპანი (მეფისაგან მეფესთან გაგზავნილი კაცები) წერილით და საჩუქრებით განკურნების მისალოცავად და სასწაულის ამბავის საკითხავად. ეზეკიამ, ნაცვლად იმისა, რომ დესპანის თვალწინ ედიდებია ღმერთი, როგორც მისი მფარველი და გამომხსნელი, დესპანს აჩვენა ყოველივე თავისი სიმდიდრე. მაშინ ღვთის ბრძანებით შივიდა მასთან ისაია და უთხრა, რომ ყოველივე მის საუნჯეს წაიღებენ ბაბილონელები და მის შვილებსაც წაიყვანენ ტყვედ ბაბილონში. მაშინ ეზეკია შეევედრა ღმერთს, რომ ეს არ მომხდარიყო მის სიცოცხლეში. ღმერთმა შეისმინა ვედრება მისი და დანარჩენი 15 წელიწადი იმეფა მან მშვიდობით და მოსვენებით. სრულიად იმეფა ეზეკიამ 29 წელიწადს.

8) მანასე და ამონ. ეზეკიას შემდგომ გამეფდა ძე მისი მანასე. მან აღადგინა სამეფოში ყოველგვარი კერპთმსახურება; დადგა კერპები ბაალისა, ასტარტისა, მოლოხისა და სწირავდა ღათ მსხვერპლს, ასტარტის კერპი დადგა თვითონ ტაძარში, გაამრავლა მისნები, მკითხავეები და თავისი ცუდი მაგალითით ხალხი იქამდე მიიყვანა, რომ ისინი ქანანეელებზე უფრო ცუდად იქცეოდნენ. ღმერთმა წინასწარმეტყველების მიერ გამოუცხადა, რომ იერუსალიმი ისე დაიღუპება. როგორც დაიღუპა სამარია. მანასე არ უსმენდა, არამედ სდევნიდა და ზოცავდა წინასწარმეტყველებს. ეგეთ ბოროტ მოქმედებისათვის ღმერთმა სასტიკად დასაჯა მანასე: ასურელთ მხედართმთავრებმა შეიპყრეს იგი, შეკრეს ორი ჯაჭვით, გაუყარეს ცხვირში რგოლი და, როგორც მხეცარი, ისე წაიყვანეს იგი ბაბილონში ტყვედ. ტყვეობაში დაიწყო სინანული და მხურვალედ ევედრებოდა ღმერთს შეწყალებას. ღმერთმა შეისმინა მისი ვედრება და დაუბრუნა მას სამეფო ტახტი. ამის შემდგომ მან გაწმინდა იერუსალიმი კერპებისაგან და აღადგინა კეშმარიტი ღვთის მსახურება. მანასემ იმეფა 55 წელიწადი.

მანასეს შემდგომ გამეფდა ძე მისი ამონ. მან ხელახლად აღადგინა კერპთა მსახურება, მაგრამ ორი წლის შემდგომ მოკლულ იქმნა თავის მოსამსახურეებისაგან.

9) იოსია და მისი მემკვიდრენი. ამონის შემდგომ გამეფდა რვა წლის ძე მისი იოსია. ის იყო კეშმარიტი ღვთის მორწმუნე. მან შეშურა კერპები, გაწმინდა იერუსალიმი და მთელი მისი სამეფო. მერძე წავიდა ისრაელების ყოფილ სამეფოში, სადაც იმ დროს მრავალი ისრაელი ცხოვრობდა და იქაც მოსპო კერპებთა ნაშთი. ამ მოვზაურო-

ბის დროს მან შეკრიბა მდიდარი შეწირულება ტაძრის განსახლება-
ლად: მერმე მიჰყო ხელი ტაძრის განახლებას. ტაძრის განახლების
დროს მღვდელთმთავარმა ხელკიამ იპოვა მოსეს მიერ დაწერილი
სჯულის წიგნი. ეს წიგნი წაუკითხა მეფეს. მან მწუხარების გამო შე-
მოიხია ტანისამოსი და ღმერთს შეჰფიცა. რომ მან არ დაარღვიოს სჯუ-
ლი ღვთისა. მაშინ მან მიიღო განცხადება ღვთისაგან ოლდამა წინას-
წარმეტყველის პირით, რომ ის არ იხილავს იმ უბედურებას, რომელიც
მოელის იუდელებს. ამის შემდგომ იოსიამ შეკრიბა ტაძარში ხალხი.
წაუკითხა მას ნაპოვნი სჯულის წიგნი და ხალხთან ერთად დაიფიცა,
რომ ის აღასრულებს ყოველივეს. რაც სწერია სჯულის წიგნში. მან სი-
ნამდვილით შეასრულა თავისი ფიცი: სრულიად განსწმრდა თავის სა-
მეფო კერაებისაგან, მტკრად აქცია ისინი და გაფანტა იმათ საფლა-
ვეებზე, რომლებიც მათ თავყვანს სცემდნენ. მერმე წავიდა ბეთელში.
დააქცია იეროზოამისაგან გაკეთებული ოქროს ხბოს კერპის სამსხვერ-
პლო, დასწვა მუხნარი, კერპებისადმი შეწირული. ამ კერპის ქურუმე-
ბის ძეგლები ამოათხრევინა საფლავეებიდან და დასწვა სამსხვერპლო-
ზე. მერმე დაინახა ერთი ხელუხლებელი საფლავი და იკითხა: „ეს რა
არის?“ ქალაქის მცხოვრებლებმა მიუგეს: „ეს არის საფლავი ღვთის
კაცისა, რომელიც მოვიდა იუდელების ქვეყნიდან და იწინასწარმე-
ტყველა ის, რაც ახლა შენ უყავ ბეთელის სამსხვერპლოს“. იოსიამ
უთხრა მათ: „დატოვეთ, ის მოსვენებით, ნურავინ შეეხება მის
ძეგლებს“. ტაძრის განახლების შემდგომ იოსიას ბრძანებით ილღესა-
წაულეს პასეჟი უკლებლად იმ წეს-რიგით, როგორც მოსეს სჯული
მოითხოვდა.

მაგრამ რადგანაც იუდელების მოქცევა ღვთისადმი დროებითი და
არა გულწრფელი იყო, ამიტომ რისხვა ღვთისა მალე ეწია მათ. ღმერთ-
მა მოაკლო იუდელებს კეთილმსახური მეფე. იოსია: ის სასიკედილოდ
დაიჭრა ეგვიპტის მეფესთან. ფარაოს ნებაოსთან. ბრძოლაში და მოკე-
და. ხალხმა გულწრფელად იგლოვა და იტირა თავისი მეფე. იოსიამ
იმეფა 31 წელიწადი.

იოსიას დარჩა სამი შვილი: იოაკიმ. იოაქაზ და სედეკია. იმათ მე-
ფობის დროს მოხდა იუდელების სამეფოს დაქცევა.

იოსიას შემდგომ იუდელებმა დააყენეს მეფედ იოაქაზ. იოსიას მეორე შვილი. ის იყო ულთო მეფე და ამიტომ ღმერთმა დასაჯა იგი: ეგვიპტის მეფემ ნეხოამ წაიყვანა ის ტყვედ ეგვიპტეში. მის მაგიერ იუდელების მეფედ დააყენა იოსიას პირველი შვილი იოაკიმე და დააღწა იუდელებს გადასახადი. ამ დროს ბაბილონის მეფემ დაიმორჩილა ასურელთა სამეფო და დაუწყა ომი ეგვიპტის მეფეს. მაშინ იერემია წინასწარმეტყველმა ღვთის სახელით უთხრა იერუსალიმის მცხოვრებლებს: „აჰა მე მოუვლენ ამ ქვეყანას და ამ ქვეყნის გარშემო მცხოვრებლებს ბაბილონის მეფეს ნაბუქოდონოსორს და ეს ხალხი იქმნებიან მის მონებაში 70 წელიწადს. როდესაც გაეღოს 70 წელიწადი, მე დაესჯი ბაბილონის მეფეს და მის ხალხს მათი უსჯულობისათვის და ქალღმერთთა ქვეყანას ვაქცევ საუკუნო უღაბნოდ“. იერემიას სიტყვები აღსრულდა. ნაბუქოდონოსორმა დაამარცხა ეგვიპტის მეფე კარხამისთან, აიღო იერუსალიმი, იოაკიმეს დააღწა ხარკი და ბაბილონში გადასახლა მშვენიერნი და ნიჭიერნი ყმაწვილნი მეფის და მალალ წოდების გვარეულობისაგან; მათ რიცხვში მოყვნენ დანიელი, ანანია, აზარია და მისაილი. ეს იყო პირველი გადასახლება იუდელებისა ბაბილონში და დასაწყისი 70 წლის ბაბილონის ტყვეობისა. (607 წ. ქ. შ.). მაგრამ იოაკიმემ მალე უარი სთქვა ბაბილონის მეფის მორჩილებაზე. მაშინ ნაბუქოდონოსორი დაეცა მის სამეფოს და 3023 კაცი გადასახლა ბაბილონში; თვითონ იოაკიმე დაიჭრა, შეკრა ჯაჭვით და წაიყვანა ტყვედ. იოაკიმე მოკვდა ტყვეობაში. იოაკიმეს მერმე გამეფდა ძე მისი იეჰონია. იეჰონიაც ულთო მეფე იყო. მან სულ იმეფა ასი დღე ნაბუქოდონოსორ მეფე კიდევ მაღდა იერუსალიმს. დაიმორჩილა იეჰონია; და გადასახლა ბაბილონში თვითონ იეჰონია სახლობით. წარჩინებულნი პირნი, იუდელების მხედრობა და ხელოსნები. იმ დროს ნაბუქოდონოსორმა გაგზავნა ბაბილონში კურტელნი და საუნჯე ტაძრისა და სასახლისა. იუდეაში იეჰონიას მაგიერ დააყენა მეფედ იოასის მესამე შვილი სედეკია და დააღწა მას ხარკი. სედეკია რავედენიმე წლის შემდგომ გადაუდგა ნაბუქოდონოსორს, აღარ უნდოდა მისთვის ხარკი ეძლია და შეუჟავშირდა ეგვიპტის მეფეს. მაშინ ნაბუქოდონოსორი მთელი თავისი ჯარით გარშემოერტყა იერუსალიმს და აიღო იგი; სედეკია გაიქცა იქიდან. მაგრამ მტრებმა დაიჭირეს და მიუყვანეს ნაბუქოდონოსორს, რომლის ბრძანებით სედეკიას შვილები მის თვალწინ დახოცეს, თვითონ სედეკიას თვალები დათხარეს, შეკრეს ჯაჭვით და

წაიყვანეს ტყვედ ბაბილონში, იქ მოკვდა ის საპყრობილეში. ამის შემდგომ ტაძარი ღვთისა, მეფის სასახლე და ყველა დიდრონი შენობები დასწვეს; იერუსალიმის კედლები დააქციეს; ყოველი სომდიდრე ტაძრის, მეფის და სხვების წაიღეს ბაბილონში. მოსეს მოძრავი ტაძარი, ალექმის კიდობანი და სასაქმევლე საკურთხეველი, როგორც იუდეულების გადმოცემა ამბობს, იმ დროს დამალა იერემია წინასწარმეტყველმა ნეოს მთის გამოქვაბულში (2 მაქ. 2, 4, 5); მღვდელთმთავარი და წარჩინებულნი პირნი დახოცეს. იუდელების სამეფოს მცხოვრებნი გადასახლეს ბაბილონში. იუდეიაში დარჩნენ მხოლოდ რავედენიშე ლარიბი მიწის მუშაკნი.

ყოველივე, რაც შეემთხვა ისრაელებს სამოელის დროიდან ბაბილონის ტყვეობამდე, აღწერილია საღვთო წერილის ექვს წიგნში, რომელთაგან 4 წიგნია მეფეთა და 2 ნეშტთა; ეს წიგნებია დაწერილი სამოელის, ნათანის და სხვა წინასწარმეტყველთა მიერ სხვა და სხვა დროს.

§ 70. წინასწარმეტყველები

ღმერთი ხშირად აღადგენდა ხოლმე ებრაელთა შორის წმიდა კაცებს, რომელნიც სული წმიდის ჩაგონებით გადასცემდნენ ხალხს ღვთის სიტყვას, აუწყებდნენ ღვთის ნებას, ასწავლიდნენ ღვთის სჯულს; ხალხში განამტკიცებდნენ ჰეშმარიტ სარწმუნოებას; ღვთის მორწმუნე ხალხს ანუგეშებდნენ, ბოროტ ხალხს აუგებდნენ კერპთმსახურებისათვის და სხვა ბიწიერებისათვის. ეს წმინდა კაცები წინათ იტყოდნენ იმას, რაც შემდგომში მოხდებოდა, ამიტომ ისინი იწოდებოდნენ წინასწარმეტყველებად. დასამტკიცებლად იმისა, რომ ისინი ღვთისაგან მოვლენილნი იყვნენ და რომ ისინი სული წმიდის ჩაგონებით ელაპარაკებოდნენ ხალხს, მათ ჰქონდათ ღვთისაგან მინიჭებული სასწაულთმოქმედების ძალა. უმთავრესად ისინი წინასწარმეტყველებდნენ მომავალ მაცხოვარზე. იმათ მთელი სულით და გულით უყვარდათ თავისი სამშობლო და ხალხი. ხალხის უსჯულოებისა და ბოროტებისა გამო სწუხდნენ და აუგებდნენ ხალხს და, თუ ხალხი არ დატოვებდა ბოროტებას, უწინასწარმეტყველებდნენ ღვთისაგან სასჯელს, რომელიც სინამდვილით აღსრულდებოდა. მხილებისათვის წინასწარმეტყველებს ხშირად სდევნიდნენ და ზოგ მათგანს კიდევაც კლავდნენ. ზოგიერთნი წინასწარმეტყველთაგანი ქადაგებდნენ მხოლოდ ზეპირად. სხვები კი ზეპირ ქადაგებასთან ერთად სწერდნენ თავიანთ წინასწარ-

მეტყველებას. ზეპირად მქადაგებელნი ბევრნი იყვნენ. მათ შორის შე-
სანიშნავნი არიან ილია (ელია) და ელისე. წიგნების დამწერნი იყვნენ
16. მათ მიერ დაწერილი წიგნების სიდიდის გამო ისინი განიყოფებიან
უფროსად და უმცროსად. უფროსნი არიან: ისაია, იერემია, ეზეკიელ
და დანიელ. უცროსნი არიან: ოსია, იოველ, ამოს, აბდია. მრქია, იონა,
ნაომ, ამბაკო, სოფონია, ანგია, ზაქარია და მალაქია.

§ 71. წინასწარმეტყველი ილია

წმიდა წინასწარმეტყველი ილია დაიბადა გალაადის ქვეყანაში —
ქალაქ თესბში, ამიტომ იწოდება თესბიტელად, მან თავი თავისი სიყრ-
მიდგან შესწირა ღვთის მსახურებას, ცხოვრებდა უდაბნოში, ემოსა
ბანჯელიანი ტანისამოსი, ერტყა ტყავის სარტყელი. ის ცხოვრობდა
ისრაელების სამეფოში უღვთო აქაბის დროს და სასტიკად ამხილებდა.
აუგებდა ისრაელებს და მათ მეფეს აქაბს კერპთაყვანისცემისათვის.
ერთხელ ის წარდგა აქაბის წინ და უთხრა: „ცხოველ არს უფალი
ღმერთი ისრაელისა (ე. ი. ვფიცავ უფალს) ამ წლებში არ იქმნება არც
ცვარი და არც წვიმა, სანამ მე არ ვიტყვი“. დაიწყო გვალვა: სამ წე-
ლიწად ნახევარს არ მოსულა არც ცვარი და არც წვიმა: გვალვის გამო
გაჩხდა შიმშილობა. აქაბმა დაუწყო ილიას ძებნა; მაგრამ ვერსად ვერ
იპოვა. ის ღვთის ბრძანებით წავიდა იორდანეს იქით უდაბნოში და
იმალებოდა ქორათის ნალვარევის პირზე. იქ ღვთის განგებით ყორნები
უზიდავდნენ მას დილა-საღამოს პურს და ხორცს, წყალი იქვე ჰქონდა.
იქ დარჩა ილია ერთ წლამდე. როცა გვალვის გამო წყარო დაშრა,
ილია ღვთის ბრძანებით წავიდა ქალაქ სარეპტას, სიდონის მახლობ-
ლად, ერთ ქვრივ დედაკაცთან. ქალაქის კარების მახლობლად დაინახა
ილიამ დედაკაცი, რომელიც შეშას აგროვებდა და სთხოვა მას პური და
წყალი. დედაკაცმა მიუგო: „ღმერთია მოწამე, ცოტა ფქვილი და ზეთი
მაქვს, ახლა შეშას ვაგროვებ, გამოვაცხობ. მე და ჩემი შვილი შევქამთ
და მერმე ორივე შიმშილით დავიხოცებით“. ილიამ უთხრა: „ნუ გეში-
ნია, წადი, გამომიცხვე პატარა კვერი და მომიტანე. მერმე გამოაცხვე
შენთვის და შენი შვილისთვის და ქამეთ. ესრეთ იტყვის უფალი: საფ-
ქვილესა შენსა არა მოაკლდეს ფქვილი და საზეთესა შენსა ზეთი. სა-
ნამდის არ მოვიდეს წვიმა ქვეყანაზე“. დედაკაცმა აღასრულა ილიას
სიტყვა და, მართლაც, მას ფქვილი და ზეთი არ გამოლევია წვიმის
მოსვლამდე. ილია დაბინავდა იმ ქვრივისას. იმ დროს ქვრივ დედაკაცს
გაუხდა შვილი ავად და მოუკვდა. დედაკაცმა დაიწყო მწუხარება.

ილიამ გაიტანა მკვდარი თავისი ოთახში. დასდვა ლოგინზე, სამჯერ დაეძხო მასზედ და ილოცა ღმერთი: „უფალო ღმერთო! მოაქციე სული ყრმისა ამის“. ღმერთმა შეისმინა ვედრება მისი და ყრმა გაცოცხლდა. გახარებულმა დედამ უთხრა ილიას: „ახლა ეხედავ, რომ შენ კაცი ღვთისა ხარ“.

ილიას მსხვერპლის შეწირვა. გვალვა და შიმშილობა გაგრძელდა სამ წელიწად ნახევარს. მერმე ღმერთმა უბრძანა ილიას: „წადი და ეჩვენე აქაბს. მე მოვიყვან წვიმას ქვეყანაზე“. ილია მივიდა აქაბთან და უთხრა: „შეკრიბე ჩემთან კარმელის მთაზე ისრაელები და ბაალის წინასწარმეტყველნი“. როდესაც ყველანი შეიკრიბნენ ილიამ უთხრა ხალხს: „სანამდის იკოპლებთ ორივე მუხლებით, თუ უფალი არის ღმერთი, შეუდევით მას და თუ ბაალი არს ღმერთი, მას შეუდევით“. ხალხმა არაფერი არ უთხრა. მერმე ილიამ თქვა: „მოიყვანეთ ორი ზვარაკი (სამსხვერპლო ცხოველი). ერთი ზვარაკი ბალის წინასწარმეტყველებმა შესწირონ მსხვერპლად ბაალს მაგრამ ცეცხლს ნუ შეუკეთებენ სამსხვერპლოს. მეორეს მე შევსწარავ ჩემ ჰეშმარიტ ღმერთს და არც მე შეუკეთებ ცეცხლს. თუ ბაალი გამოგზავნის ზეციდან ცეცხლს, ის იქნება ჰეშმარიტი ღმერთი. თუ ჩემი ღმერთი გამოგზავნის ზეციდან ცეცხლს, ის იქნება ჰეშმარიტი ღმერთი და მას ეცით თაყვანი“. ხალხმა უთხრა: „კარგი სიტყვაა, ასე იყოს“. ილიას წინადადებით პირველად ბაალის წინასწარმეტყველებმა გააკეთეს სამსხვერპლო, დაკლეს ზვარაკი, დაადვეს სამსხვერპლოზე და დაუწყეს ბაალს ვედრება: „ბაალ! ბაალ! ისმინე ჩვენი“. ისინი ხან დაჰოჭილნი ევედრებოდნენ ბაალს, ხან სამსხვერპლოს უბრუნდნენ გარშემო და ყვიროდნენ დილიდგან შუადღემდი, მაგრამ ბაალიდგან პასუხი ვერ მიიღეს. მაშინ ილიამ დაცინვით უთხრა მათ: „ხმა მალლა იყვირეთ, იქმნება თქვენი ღმერთი დაფიქრებულ იყოს, ან, იქმნება, წავიდა სადმე და ან, იქმნება, ეძინოს და გაადვიდეთ“. იმათ განაგრძეს ყვირილი საღამომდი და იცემდნენ შოლტს იმ რიგად, რომ სხეულიდგან სისხლი გადმოდიოდათ, მაგრამ ბაალმა არ შეისმინა მათი. საღამოს ილიამ უთხრა მათ: „გადადექით, ახლა მე შევსწირო ჩემს ღმერთს მსხვერპლი“. ბაალის მსახურნი გადადგნენ და გაჩუმდნენ. ილიამ აიღო 12 დიდი ქვა, ისრაელების ტომთა რიცხვისაებრ, და უფლის სახელით გააკეთა სამსხვერპლო, დააწყო ზედ შეშა, დაკლა ზვარაკი და დაადვა შეშაზედ. სამსხვერპლოს გარშემო მოათხრევინა ორმო და სამსხვერპლოზე დაასმევინა იმდენი წყალი, რომ ორმო აღივსო წყლითა. მერმე ილიამ ილოცა ღმერთი და ღმერთმა გამოუგზავნა ზეციდგან ცეცხლი. ცეცხლმა

დასწვა მსხვერპლი, შეშა, ქვაბი და ამოაშრო ორმო. ხალხი დაეცა პირ-
ქვე და დაიძახა: „უფალი არს ღმერთი! უფალი არს ღმერთი!“ მაშინ
ილიამ დაახოცინა ბაალის წინასწარმეტყველები კიშონის ნალვარევი.
მერმე ილია ავიდა კარმელის მთაზე და ილოცა ღმერთი. ილიას ლოც-
ვით ცა დაიფარა ღრუბლით, ამოვარდა ქარი და მოვიდა ძლიერი წვიმა.

ღვთის გამოცხადება ილიასადმი. აქაბმა უამბო თავისს ცოლს იეზა-
ბელს ყოველივე. რაც კმნა ილიამ და ისიც უთხრა, რომ მან დახოცა
ბაალის წინასწარმეტყველები. იეზაბელი გარისხდა და დაიფიცა, რომ
ის მოკლავს ილიას. ილიას შეეშინდა, გაიქცა და მოვიდა ბერსაბედ. იქ
დატოვა თავისს მოსამსახურე და თვითონ წავიდა ერთი დღის სავალზე
უდაბნოში. მგზავრობისაგან დაღლილი. ის დაჟდა ერთ ხის ძირში და
სთხოვა ღმერთს სიკვდილი და თქვა „კმა არს ჩემდა, უფალი! მიიღე
ჩემგან სული ჩემი“. მერმე დაწვა და დაიძინა. ანგელოსმა გააღვიძა ის
და უთხრა: „აღდეგ, კამე და სვი“. ილიამ გააბილა თვალები. დაინახა
პური და ჭურჭლით წყალი. აღდგა. კამა და სვა და ისევ მიიძინა. ანგე-
ლოსმა მეორეთ გააღვიძა და უთხრა: „აღდეგ. კამე და სვი. რადგანაც
შორს არს გზა შენი“. აღდგა, კამა და სვა და წავიდა. ორმოცი დღე-
ღამის შემდგომ ის მივიდა ქორების მთასთან. შევიდა ერთ გამოქვა-
ბულში და იქ დაბინავდა. მას მოესმა ხმა ღვთისა: „დილას გამოვედ და
დადეგ ამ მთაზე წინაშე უფლისა“. ილია გამოვიდა, დადგა მთაზედ და
მოელოდა ღვთის გამოცხადებას. ამოვარდა ძლიერი ქარი. რომლისა-
გან მთა იძროდა და კლდენი შეიმუხრებოდნენ, მერმე იყო საშინელი
ძვრა, ძვრას მოყვა ცეცხლი. მაგრამ არც ქარის დროს, არც ძვრის
დროს და არც ცეცხლის დროს ღმერთი არ გამოეცხადა ილიას. ცე-
ცხლის შემდგომ დაბერა გრილმა ნიავმა, და მას შინა იყო უფალი.
ილიამ დაიფარა პირი თავისი ხალენით (ზევითა სამოსელით) და მოეს-
მა სმა უფლისა: „ილია, რათა ხარ შენ აქა?“ ილიამ მიუგო: „მე
ძლიერ გულმოდგინედ ვიყავ უფლისათვის, ღვთისა ყოვლისა მპყრო-
ბელისა, რადგანაც ისრაელებმა აღთქმა შენი დაუტოვეს, საკურთხევე-
ლი დაარღვიეს, წინასწარმეტყველები დახოცეს, მე მარტო დავრჩი და
მეც მოსაკლავად მეძებენ“. უფალმა უბრძანა ილიას: „წადი, დამასკო-
ში აზაიღს სცხე სირიელების მეფედ. იუის ისრაელების მეფედ და
ელისეს — საფატის ძეს სცხე წინასწარმეტყველად შენ მაგიერ! ჩერ
ისრაელთ შორის კიდევ არის 7 ათასი კაცი, რომელთაც არ მოუდრე-
კიათ მუხლნი ბაალის წინაშე“. ილია დაბრუნდა ისრაელების ქვეყანა-
ში, შეხვდა ელისეს, რომელიც იმ დროს 12 უღელი ხარით მიწას ხნავ-
და. ილია მიუახლოვდა მას და წამოასხა თავისი ხალენი ნიშნად წინას-

წარმეტყველად კურთხევისა. ამის შემდგომ ელსე გამოეთხოვა დედ-მამას, ნათესაებს და გაყვა ილიას.

ილიას ზეცას აღტაცება. აქაბის სიკვდილის შემდგომ ილიამ იგრძნო, რომ ის იქმნება ზეცას აღტაცებული და უნდოდა მარტო დარჩენა. გაღვალში მან უთხრა თავისს მოწაფეს ელისეს: „შენ აქ დარჩი, მე უფალი ბეთილში მგზავნის“. მაგრამ ელისემ შეფიცა, რომ ის არ დატოვებს მას და ისინი ორნივე მივიდნენ ბეთილში იქ მიეგებნენ მათ ძენი წინასწარმეტყველთანი და ჰკითხეს ელისეს: „იცი, რომ დღეს უფალი აღიტაცებს შენგან შენ მოძღვარს?“ ელისემ მიუგო მათ: „მე ვიცი, გაჩუმიდით“. ბეთილიდან ილია წავიდა იერიქოს. მას წაყვა ელისეც. ილიას უნდოდა ელისეს დატოვება იერიქოში, მაგრამ ელისე არ მოშორდა. იერიქოდან ილია წავიდა იორდანეს იქით მხარეს. როცა იორდანეს მიაღწა, შეახვია ილიამ თავისი ხალენი და დაკრა წყალზე, წყალი გაიყო ორად და ორნივე გავიდნენ იორდანეში მშრალად. ამ სასწაულის შემდგომ ილიამ უთხრა ელისეს: „ითხოვე ჩემგან, რა გიყო შენ, სანამ ავმალდებოდე შენგან“. ელისემ მიუგო: „სული მალლისა, რომელიც შენზედ არის გადმოსული, ჩემზედ გადმოვიდეს ორ წილ მეტი“. ილიამ უთხრა: „ძნელს მთხოვ, მაგრამ თუ დაინახავ ჩემ აღტაცებას, გეყოს შენ ეგრე“ ამ დროს გაჩნდა ცეცხლის ურემი და ცეცხლის ცხენები, ისინი ერთმანეთს განაშორა და ილია აღიტაცა ზეცას. ელისემ დაინახა და დაიძახა: „მამაო, მამაო, ეტლო ისრაელისაო და მხედარო მისო“. მაშინ ილიას ხალენი დაეცა მის წინ, მან აიღო იგი, მოვიდა იორდანესთან, დაკრა ხალენი წყალის ორჯერ, წყალი გაიყო ორად და გავიდა. მაშინ სცნო მან, რომ მისი სურვილი აღსრულდა.

§ 72. წინასწარმეტყველი ელისე

წინასწარმეტყველი ელისე ცხოვრობდა ისრაელთ სამეფოში მეფეების იორამ და იუს დროს. ის იყო ღვთის მოწყალების მათუწყებელი, მაგრამ მასთან ერთად ბოროტების სასტიკად დამსჯელი. ეს თვისება მისი სულისა გამოიჩინა მან მის სასწაულებში.

ერთხელ იერიქოს მცხოვრებლებმა უთხრეს ელისეს: „ქალაქის აღგილ-მდებარეობა კარგია, მაგრამ წყალი ცუდი გვაქვს და მიწა უნაყოფო“. ელისემ მოითხოვა ახალი სასწაული, ჩააყრევინა შიგ მარილი, წაიღო და ჩაყარა მარილი წყალში, წყალი გაკეთდა და მიწა განოყიერდა.

იერიქოდგან ელისე წავიდა ბეთილში; როცა მიუახლოვდა ქალაქს, გზაზე მას შეხვდა ბავშვები, რომელთაც დაუწყეს მას დაცინვა და ყვირილი: „წადი, წადი, ქაჩალო!“ ელისემ დასწყევლა ისინი ღვთის სახელით. ტყიდან გამოვიდა ორი დათვი და დაგლიჯა 42 ყმაწვილი.

ერთხელ ერთი წინასწარმეტყველის ქვრივი მივიდა ელისესთან და უთხრა: „ჩემი ქმარი მოკვდა, მას ვალის მეტი არა დაუტოვებია რა, ახლა მევალეს უნდა ჩემი. შვილების წაყვანა მონებად, შენ იცი, რომ ის კეთილ მსახური კაცი იყო, შემეწიე მე“. ელისემ ჰკოხტა: რა გაქვს შენ სახლში?“ მან მიუგო: „არა გამაჩნია რა, გარდა ერთი ჭურჭელი ზეთისა“. ელისემ უთხრა: „წადი, მეზობლებიდგან ითხოვე ბევრი ცარიელი ჭურჭლები, შედი ოთახში, ჩაიკეტე კარები და ის ზეთი გადაასხი ცარიელ ჭურჭლებში“. ქვრივმა აღასრულა ელისეს ბრძანება. ზეთმა აღავსო ყველა ცარიელი ჭურჭლები. ქვრივმა გაყიდა ზეთი ვალი გადაიხადა და დანარჩენი ფულებით ასაზრდოვა თავისი შვილები და თავისს თავი.

ელისე ხშირად შედიოდა სონამის ქალაქში. იქ ყოველთვის პატივებდა მას და უმასპინძლებოდა ერთი მდიდარი ქმრიანი, მაგრამ უშვილო, დედაკაცი. მერმე იმ დედაკაცმა ქმრის ნებართვით გაუქვია ელისეს ერთი პატარა ოთახი, დაუდგა შიგ ლოგინი, ტაბლა, სკამი და შანდალი, რომ ისე მოსვენებით ყოფილიყო, როგორც თავისს სახლში. ამ კეთილი საქმისთვის მადლობის ნიშნად ელისემ შესთხოვა ღმერთს, რომ იმ დედაკაცს მისცემოდა შვილი. ღმერთმა შეისმინა ვედრება მისი და ერთი წლის შემდგომ დედაკაცს ეყოლა ვაჟი. ბავშვი წამოიზარდა, ერთ დღეს მამასთან წავიდა მინდორში, უეცრად ატყედა თავი და მოკვდა. მწუხარებით აღშფოთებული დედა წავიდა ელისესთან კარმელის მთაზე, დაეცა მის წინ მიწაზე, ტირიდა და სთხოვდა შემწეობას. ელისე წაყვა მას სახლში, ჩაიკეტა ის ოთახში, რომელშიაც იყო მკვდარი ბავშვი, ილოცა ღმერთი, ბავშვი გაცოცხლდა და მისცა დედას.

ერთხელ შიმშილობის დროს ელისესთან გაღვალში შეიკრიბნენ წინასწარმეტყველების მოწაფენი. ელისემ უბრძანა თავის მოსამსახურეს: „დაადგი დიდი ქვაბი და მოხარშე მსხლის შექამადი“, მოსამსახურე გავიდა მინდორში მსხლის მოსაყრებად. მან დაინახა ვენახი, ვენახში გარეული ვაშლი, დაკრიფა ერთი კალთა, მოიტანა და ჩაყარა ქვაბში მოსახარშავად; არ იცოდა, თუ რა იყო, საჭმელი მოამზადეს და დაიწყეს ჭამა; შეამჩნიეს, რომ ქვაბში საწამლავი რამ ჩაყოლია და შიმშისაგან დაიყვირეს: „სიკვდილი არს ქვაბსა ამას შინა, კაცნო ღვთისა-

ნო!" ელისემ ქვაბში ჩააყრევინა ფქვილი და საკმელი შეიქმნა უნებელი.

ერთხელ ილისემ ოცი პურით გააძღო ასო კაცი და კიდევ მოგრიათ პური.

განკურნება ნემან სირინელისა. სირიის მეფეს ბენადადს ჰყავდა ერთი შესანიშნავი მხედართ-მთავარი. ნემანი. მას შეექმნა კეთრი (ავადმყოფობა, რომლისაგან ავადმყოფს ხორცი გაუთეთრდება და დაეკრტლება) და ვერა ვზით ვერ განიკურნა. მის სახლში იყო მოსამსახურედ ერთი ტყვე ებრაელის პატარა ქალი. მან უთხრა ნემანის ცოლს: „ოხ! ჩვენი ბატონი რომ წავიდოდეს წინასწარმეტყველთან სამარიაში, იგი განსწმედდა მას კეთრისაგან“. ცოლმა ეს სიტყვები ქმარს უთხრა და ნემანმა მეფეს. სირიის მეფემ ისრაელების მეფეს იორამს მისწერა წერილი, რომელშიაც სთხოვდა ნემანის განკურნებას და დიდი საჩუქრებით გაუშვა ნემანი სამარიაში. იორამ მეფემ წაიკითხა წერილი, ძლიერ გაუკვირდა, ჯავრისაგან ტანისამოსი შამოიხია და თქვა: „განა მე ღმერთი ვარ. რომ კეთროვანს მიგზავნის განსაკურნებლად? ხედავთ. მიზეზს ეძებს, რომ ომი გამომიცხადოს“. ელისემ გაიგო ეს ამბავი და მეფეს შეუთვალა: „რისთვის შამოიხიე სამოსელი, ჩემთან პოვიდეს ნემან და გაიგოს, რომ ისრაელთ შორის არის წინასწარმეტყველი“. ნემანი მივიდა და გაჩერდა ელისეს სახლის კარებში. ელისემ მოსამსახურის პირით შემოუთვალა: „წადი, შეიდჯერ დაიბანე იორდანეში და განიწმიდები“. ნემანი ძლიერ გაჯავრდა და თქვა: „მე მეგონა, წინასწარმეტყველი გამოვიდოდა ჩემთან, მოუწოდებდა ღვთის სახელს, ხელს დამდებდა სხეულზე და განმკურნავდა. განა სირიის მდინარენი უმჯობესნი არ არიან ისრაელების მდინარეზე? განა მე არ შემეძლო მათში ბანაობა და განწმენდა?“ ნემანს უნდოდა შინ დაბრუნება, მაგრამ მოსამსახურეებმა უთხრეს მას: „წინასწარმეტყველს რომ ეთქვა შენთვის უფრო ძნელი რაიმე, ნუთუ არ აღასრულებდი? და მან გითხრა: „განიბანე და განიკურნებიო“. ნემანმა დაიჯერა მათი გონიერული რჩევა: წავიდა, შეიდჯერ იბანა იორდანეში და განიკურნა. მერმე დაბრუნდა ის ელისესთან და უთხრა: „ახლა ვხედავ, რომ არ არის ჭეყანაზე სხვა ღმერთი. გარდა ისრაელების ღმერთისა. ის არის ჭეშმარიტი ღმერთი“. მან შეაძლია ელისეს ოქრო, ვერცხლი და ძვირფასი სამოსელი, მაგრამ ელისემ არ მიიღო მისგან საჩუქარი და გაუშვა ლოცვა კურთხევით. ნემანმა ელისეს ნებართვით წაიღო ისრაელების ჭეყნიდგან მიწა, რომ მასზედ აღეშენებინა საკურთხეველი ღვთისა ჭეშმარიტისა.

ელისეს მოსამსახურეს გეზის დაენანა, რომ ელისემ არ მიიღო მისგან საჩუქარი და თავის გულში თქვა: „დავეწევი მას და მივიღებ მისგან რამეს“. მართლაც, დაეწია და უთხრა: „ჩემმა ბატონმა გამომგზავნა შენთან და შამოგითვალა: ჩემთან მოვიდა წინასწარმეტყველების ორი მოწაფე, მიეცი მათ ერთი ტალანტი ვერცხლი და ორი სამოსელი. ნემანმა მისცა მას ორი ტალანტი ვერცხლი და ორი სამოსელი. გეზიმ დამალა ესენი თავისს ოთახში და მერმე შევიდა ელისესთან. ელისემ ჰკითხა: „საიდან მოხვედ, გეზი?“ მან მიუგო: „არსად არ გასულა მონა შენი“. ელისემ უთხრა მას, რომ მან ყოველივე იცის, რაც მან მოიმოქმედა და დაუმატა: „კეთრი ნემანისა მოეფინოს შენზედა და თესლთა შენთაზედა უკუნისამდე“. გეზს, მართლაც, დაემართა კეთრი; სხეული მისი გათეთრდა, როგორც თოვლი და გეზი გამოვიდა ელისეს სახლიდან.

სასწაული ელისეს ძვლებისაგან. როცა ელისე გარდაიცვალა, ის დაასაფლავეს ებრაელების ჩვეულებისამებრ ერთ გამოქვაბულ კლდეში. ერთი წლის შემდგომ ამ გამოქვაბულის მახლობლად მიასვენებდნენ მიცვალებულს. უეცრად დაინახეს მოაბელეთა ჯარის კაცნი; ებრაელები, რომლებიც მიცვალებულს მიასვენებდნენ, შეშინდნენ და მიცვალებული საჩქაროდ დაასაფლავეს იმ გამოქვაბულში, რომელშიაც ელისე იყო დასაფლავებული. მიცვალებულის სხეული შეეხო ელისეს ძვლებს და გაცოცხლდა. ამ გვარად წინასწარმეტყველმა გაგანაგრძო სასწაულთ მოქმედება თავის სიკვდილის შემდგომაც.

§ 78. წინასწარმეტყველი იონა

ელისეს სიკვდილის შემდგომ მოავლინა ღმერთმა ისრაელების საბეფოში წინასწარმეტყველი იონა. იონა უქადაგებდა ისრაელებს მეფის იერობამ მეორის დროს, მაგრამ ისრაელებმა არ შეისმინეს მისი. მაშინ ისრაელების სამხილებლად ღმერთმა უბრძანა იონას წასვლა და ქადაგება ნინეფიაში, (ნინეფია იყო ასურეთის სატახტო ქალაქი). იონას არ უნდოდა ისრაელების მტერნი მოექცია ქადაგებით; ჩავიდა იოპკედ, პოვა იქ ზომალდი, მიმავალი თარსში — ისპანიაში, ჩაჯდა შიგ და წავიდა იქ. ღვთის ბრძანებით ამოვიდა ძლიერი ქარი, ზღვა აღელდა, ზომალდი ილუპებოდა. ზომალდზე მყოფნი ყველანი შეშინდნენ და თითოეულმა მათგანმა დაუწყო ვედრება თავთავიანთ ღმერთს. იონას კი ამ დროს ზომალდში ეძინა. მივიდა მასთან ზომალდის უფროსი, გააღვიძა იგი და უთხრა: „რასა გძინავს, აღდეგ და შევედრე შენს

9. ნ. ყუბანეიშვილი

ღმერთს“. მაგრამ ღელვა არ დაცხრა. ჰყარეს წილი, რომ შეეტყუოთ, ვისი მიზეზით მოვევლინა მათ ეს უბედურება? წილი ხედა იონას. დაუწყეს იონას გამოკითხვა: „რის მოქმედი ხარ შენ? საიდან მოდიხარ და სად მიდიხარ? სად არის შენი სამშობლო და რომელი ხალხისაგან ხარ შენ?“ იონამ ყოველივე თავისი გარემოება უამბო მათ და ბოლოს უთხრა: „ამიღეთ მე და ჩამაგდეთ ზღვაში და ზღვა დაცხრება“. პირველად უნდოდათ იონა გადმოესვათ ხმელეთზე, მაგრამ ზღვის ღელვის გამო ხომალდი ვერ მიაყენეს ზღვის პირზე, მერმე აიღეს იონა და ჩააგდეს ზღვაში. ზღვა დამშვიდდა. ღვთის ბრძანებით იონა ჩაყლაპა დიდმა ვეშაპმა და იყო იონა მუტელსა ვეშაპისასა სამ დღე და სამ ღამე ვეშაპის მუტელში იონა დარჩა უვნებლად და ილოცა ღმერთი, ის ევედრებოდა ღმერთს გამოხსნას. ღმერთმა ისმინა მისი და ვეშაპმა გამოაგდო ის ხმელეთზე. იონამ კიდევ მიიღო ღვთისაგან ბრძანება, რომ ის წასულიყო და ექადაგნა ნინევეიაში იონა წავიდა იქ, დაიწყო ქადაგება და ამბობდა: „კიდევ 40 დღე და ნინევეია დაიქცეს“. ნინეველნი შეშიხდნენ, მიიქცნენ ღვთისადმი ლოცვით და მარხვით, შეინანეს ცოდვები და ღმერთმაც აღარ დასაჯა იგინი. იონა კიდევ ელოდა ქალაქის დაქვევას, გავიდა ქალაქ გარედ, გაიკეთა კარავი და დაიწყო იქ ცხოვრება. იონას მიერ დანიშნული დრო გავიდა. ნინევეია უვნებლად დარჩა. რადგანაც იონას სიტყვა არ აღსრულდა, დაიწყო მან მწუხარება და სთხოვა ღმერთს სიკვდილი. მაშინ ღვთის ბრძანებით იონას კარავის წინ ამოვიდა აყირო (მცენარე), და აჩრდილებდა მას. იონას ძლიერ გაუხარდა, მაგრამ მეორე დამეს ღვთის ბრძანებითვე აყირო გახშა. იონა ძლიერ შეწუხდა და კიდევ სთხოვა ღმერთს სიკვდილი. მაშინ ღმერთმა უბრძანა მას: „შენ სწუხარ აყიროსთვის, რომელიც არც აღმოგიცენებია და არც გაგიზრდია, და მე არ დამენანოს ნინევეია — ეს დიდი ქალაქი, რომელშიაც 120 ათასი კაცია, რომლებიც ვერ გაარჩევენ მარჯვენა ხელს მარცხენისაგან (ე. ი. ბავშვები)“.

სამ დღე იონას ყოფნა ვეშაპის მუტელში მოასწავებდა იესო ქრისტეს სამდღე სიკვდილს, დაფლვას და აღდგომას.

§ 74. წინასწარმეტყველი ისაია

წინასწარმეტყველი ისაია ცხოვრობდა იუდეელების სამეფოში. ჩამომაველობით იყო სამეფო გვარეულობიდან. ისაია იქმნა ღვთისაგან მოწოდებული ოზია მეფის გარდაცვალების წელიწადს. მოწოდების წინ მან იხილა უფალი „მჯდომარე ტახტსა ზედა მაღალსა და აღმატე-

ბელსა და, სავსე იყო სახლი დიდებითა მისითა“. უფლის გარშემო იღგნენ ექვს-ექვს ფრთიანი სერაფიმი, ორი ფრთით ისინი იფარავდნენ პირსა, ორით ფერხთა და ორთი ფრინავდნენ; ისინი გალობდნენ: წმიდა არს, წმიდა არს, წმიდა არს უფალი საბაოთ (ძალთა), სავსე არს ყოველი ქვეყანა დიდებითა მისითა“. ყოველივე ამის მნახველმა, ისაიამ თქვა: „ჰოი მე, საწყალი კაცი ვარ! მეც მსურდა დიდება ღვთისა მაგრამ ბაგენი ჩემნი არა წმიდანი არიან“. მაშინ ერთმა სერაფიმმა აიღო ზეციურ საკურთხეველისაგან მარწუხით ნაკერცხალი, შეახო მის პირს და უთხრა: „აჰა ესე რა შეეხო ბაგეთა შენთა და უსჯულობა შენი მოგესპობის და ცოდვა შენი განიწმიდების“. ამის შემდგომ მოესმა ხმა ღვთისა: „ვინ გაგზავნო მე? ვინ წარვიდეს ერთან?“ ისაიამ მიუგო: „გამგზავნე მე, მე წავალ“. უფალმა გაგზავნა ისაია იუდელებთან საქადაგებლად. იმ დროიდან ისაიამ დაიწყო წინასწარმეტყველება და ქადაგებდა იუდელებთ შორის, მეფეების იოათამის, აქაზის, ეზეკიას და მანასეს დროს. ის ამხილებდა იუდელებს და ეტყობოდა, რომ იმათ დაივიწყეს უფალი თავისი, შემოქმედი და კეთილის მყოფელი, როცა რომ ხარი და ვირი არ ივიწყებს თავისს პატრონს; რომ ისინი მხოლოდ შესახედდავად ასრულებენ წესებს და არ განიწმედენ სულთა თვისთა უსჯულობისაგან; ატყუვილებენ ღარიბებს, ქერივ-ობლებს; რომ ღმერთი დასჯის მათ ტყვეობით, თუ არ მოიტყვეიან ღვთისადმი. მან იწინასწარმეტყველა ეგრეთვე აოხრება და აღდგენა იერუსალიმისა და ტაძრისა, იუდელების დაბრუნება ტყვეობიდან კვიროსის მიერ. განსაკუთრებით ისაიამ ყველა წინასწარმეტყველებზე უფრო ბევრი და უფრო ცხადად იწინასწარმეტყველა მესიაზე — მაცხოვარზე, ამიტომ მას უწოდებენ ძველი აღთქმის მახარებლად. ისაიამ იწინასწარმეტყველა, რომ მაცხოვარი იშვება ქალწულისაგან: „აჰა ქალწულმან მუცლად იღოს და შვეს ძე და უწოდონ სახელი მისი ემმანუილ (ჩვენთანა ღმერთი) (7, 14); რომ ის იქმნება სრული ღმერთი და კაცი: „ყრმა იშვა ჩვენდა ძე და მოგვცა ჩვენ... და ჰქვიან სახელი მისი... ღმერთი ძლიერა ხელმწიფე მთავარი მშვიდობისა“ (9, 6); რომ მასზედ განისვენებებს სული ღვთისა: „გამოვიდეს კვერთხი ძირისაგან იესესა, და ყვაილი ძირისაგან აღმოხდეს, და განისვენოს მის ზედა სულმან ღვთისამან“ (11, 1-2); „სული უფლისა ჩემზედა, რომლისა ძლით მცხო მე, მახარებლად გლახაკთა მომავლინა მე, განკურნებად შემუსვრილთა გულითა, ქადაგებად ტყვეთა განტყვებისა, და ბრმათა აღხილვისა“ (61, 1); რომ ის იქმს სასწაულებს: „განძლიერდით ხელნი დახსნილნი და მუხლნი განრღვეულნი ნუგეშინის ეცით სულმოკლეთა გაგონები-

თა, განძლიერდით, ნუ გეშინინ, აპა, ღმერთი ჩვენი... თვით მოვიდეს და მაცხოვნეს ჩვენ, მაშინ აღეხენეს თვალნი ბრმათანი, და ყურთა ყრუთასა ესმოდის, მაშინ ხლებოდის კოჭლნი... და ცხად იყოს ენა ძლით მზრახველი“ (35, 3-6), „აღდგენ მკვლარნი და აღემართენ საფლავთა შინანი და იშვებდნენ შორის ქვეყანისა (26, 19); რომ ის ეწვალება და მოკვდება კაცთა ცოდვათათვის და აღდგება მკვდრეთით (53 თ.); ისაიამ იწინასწარმეტყველი დაახლოებით 600 წლით ადრე. გადმოცემა ამბობს, რომ ისაია მანასე მეფის ბრძანებით ხის ხერხით იქმნა გახეხილი შუაზე, რადგანაც ის ამხილებდა მას უსჯულოები-სათვის.

§ 75. წინასწარმეტყველი იერემია

წინასწარმეტყველი იერემია იყო ხელკია მკვდელთმთავრის შვილი. მას მოუწოდა უფალმა წინასწარმეტყველად იოსია მეფის დროს. უფალი გამოეცხადა მას და უთხრა: „წინეთ იმისა, სანამ შენ დედის მუტელში ჩაგსახავდი, მე გიცან შენ; წინეთ შობისა შენისა მე განგწმიდე შენ და წინასწარმეტყველად ხალხთა დაგადგინე შენ“. იერემიამ პიუგო: „უფალო! მე არ ვიცი ლაპარაკი. მე ჭერ ყრმა ვარ“. უფალი შეეხო ხელითა თვისითა პირსა მისსა და უთხრა: „აპა მე მოგცნე სიტყვანი ჩემნი პირსა შენსა, და დაგადგინე ერსა ზედა და მეფობასა აღმოფხვრად და წარწყმედად, აღშენებად და დანერგვად“. იმ დროიდან დაიწყო იერემიამ თავისი მძიმე წინასწარმეტყველებრივი მსახურება. მას ძლიერ უყვარდა თავის სამშობლო და თავისი ერი — იუდელები, ამიტომ ის მუდამ გულ-მტკივნეულად იყო და მწუხარედ, რადგანაც მოელოდა თავისს თანამოძმეთა სასჯელს. უსჯულოებისათვის ის ამხილებდა და აუგებდა იუდელებს და ეუბნებოდა მათ, რომ დაუტეონ უღმრთოება და მოიქცნენ ქეშმარიტ გზაზე. ის ქადაგებდა ხან ქალაქის კარებში, ხან ტაძრის კარებში, ეგრეთვე ყველგან, სადაც კი შეხედებოდა შეკრებილ ხალხს; ხან ემუქრებოდა მათ ღვთის სახელით, ხან ტირილით ევედრებოდა მათ ქეშმარიტ გზაზე მოქცევას, მაგრამ იუდელები არ უსმენდნენ მას: ხან დაცინოდნენ, ხან ლანძღავდნენ და ხან სიკვდილს ემოქრებოდნენ. იოაკიმე მეფის დროს მან ხმამაღლა, იერუსალიმის მცხოვრებთა გასაგონად, დაიწყო ქადაგება და იტყოდა: „ამას იტყვის უფალი ღმერთი: აპა, მე მოეუწოდებ და მოევალენ ჩრდილოეთის ყოველ ერს და ბაბილონის მეფეს ნაბუქოდონოსორს, მონასა ჩემსა, და მათ მოვიყვან ამ ქვეყანას და ყოველთა გარემოს ერთა ზედა,

დაეპყევ მათ და შეეცვლი უდაბნოდ საუკუნოდ, და იქმნებიან ეს ერნი მონებად ბაბილონის მეფისა 70 წელ და მის შემდგომ მე დავსჯი ბაბილონის მეფეს და მის ერს მათი უსჯულოებისათვის და ქალდეველთ ქვეყანასაც გარდაეპყევ უდაბნოდ“.

ლეთის ბრძანებით, თავისი წინასწარმეტყველებანი იერემიამ დააწერინა გრაგნილზე ბარუქ წინასწარმეტყველს და მიანდო სალხისთვის წაეკითხა იგი ტაძარში. იერემიას წინასწარმეტყველებაზე მოახსენეს მეფეს. მეფემ დაიბარა თავის სახლში და უბრძანა წაეკითხა მისი. ზამთრის სიცივის გამო მეფის ოთახში ანთებული მაყალი იდგა. კითხვის დროს მეფეს ხელში დანა ეჭირა და, რაედენსაც წაეკითხაუდნენ, იმდენს მოსჭრიდა გრაგნილს და ყრიდა ცეცხლში. გრაგნილი წაეკითხეს სრულიად და მეფემაც სრულიად დასწვა ის. ამის შემდგომ იერემიამ ლეთის ბრძანებით ხელახლად დააწერინა ბარუქს თავისი წინასწარმეტყველებანი და წინანდელ დაწერილს დაუმატა ის, რომ იოაკიმეს შთამომავლობა ველარ იმეფებსო. ეს მართლაც აღსრულდა, ნაბუქოდონოსორმა იოაკიმე წაიყვანა ტყვედ და მის მაგიერ დაადგინა მეფედ ძმა მისი სედეკია.

როდესაც სედეკია შეუეკუშირდა მეზობლად მყოფ მეფეებს და მოინდომა ბაბილონის მეფის წინააღმდეგობა, იერემიამ დაიდგა კისერზე პირველად ხის და მერმე რკინის უღელი, თითო უღელი გაუტზავნა სედეკია მეფეს და მის მოყავშირე მეფეებს და შეუთვალა მათ: „ამას იტყვის უფალი: მე ვაძლევ ყველა ამ ქვეყნებს ჩემ მონას, ნაბუქოდონოსორს და ყველა ეს ერნი იქმნებიან მსახურნი მისნი და შეილთა მისთანი, სანამ არ მოუვა დრო მას და მის ქვეყანას. ერს და სამეფოს, რომელიც არ ისურვებს მის მსახურებას, მე აღმოვზოც მისვე ხელით“. სედეკიამ არ შეისმინა მისი და განაგრძო ბაბილონის მეფის წინააღმდეგობა, მაშინ სედეკიას დასასჯელად ურჩობისათვის ნაბუქოდონოსორი დაეცა იერუსალიმს, სედეკია გაიქცა. იერემია ეუბნებოდა მეფეს, რომ ის ნებით დამორჩილებოდა ნაბუქოდონოსორს, წინააღმდეგ შემთხვევაში სამეფოს მოელოდა დაქცევა და ხალხს სედეკიითურთ ტყვედ წაყვანა. მართლაც ეგრე მოხდა. (იხ. § 69). ეგეთ წინასწარმეტყველებისათვის იერემიას სდევნიდნენ და საპყრობილეში სვამდნენ. ერთხელ ის ჩასვეს ორმოში და უნდოდათ მისი მოკლა, მაგრამ ერთმა ლეთის მოშიშმა ეფიოპელმა განათავისუფლა იგი და იხსნა სიკვდილისაგან. როცა ნაბუქოდონოსორმა დააქცია იუდეელების სამეფო და იუდეელები და მათი მეფე წაიყვანა ბაბილონშ ტყვედ, მან ნება დართო იერემიას ეცხოვრა თავისუფლად, სადაც სურდა. იერემია დარჩა სამშობლოში

და გულშტიკენულად დასტიროდა იერუსალიმის ნანგრევებს. შემდგომ იერემია ცხოვრობდა მასიფაში — პალესტინაში დარჩენილ ებრაელებთან. ეს ებრაელები პირველად მოსვენებით ცხოვრობდნენ და ემორჩილებოდნენ ნაბუქოდონოსორის მიერ ებრაელების უფროსად დაყენებულ გოთოლიას, მაგრამ მერმე მათ შორის მოხდა არეულობა და გოთოლია მოკლეს. გოთოლიას სიკვდილის გამო ებრაელებს ნაბუქოდონოსორის შეეშინდათ და, მიუხედავად იმისა, რომ იერემია არწმუნებდა მათ ღვთის სახელით პალესტინაში დარჩენას, ბევრი მათგანი გადაესახლა ეგვიპტეში. იქ წაიყვანეს იერემიაც და, როგორც გადმოცემა მოგვითხრობს, ჩაქოლეს ქვით. იერემიამ იწინასწარმეტყველა მაცხოვარზე, რომ ის იშვება ყიოის ტომისაგან. (23, 5).

§ 70. წინასწარმეტყველი ეზეკიელი

წინასწარმეტყველი ეზეკიელი იყო მღვდელი. ის წაიყვანეს ტყვედ იეკონია მეფესთან ერთად. მას ძლიერ უყვარდა თავისი თანამომე იუდელები, სხვებზე უფრო ძლიერ გრძნობდა მათ მწუხარებას და სხვებზე უფრო შეეძლო დაენახა ამ მწუხარებაში მოწყალეობა ღვთისა, რომელიც (ღმერთი) სჯის იმას, ვინც მას უყვარს. (რომ გასწორდეს). ტყვეობის დროს მესოპოტამიაში მდინარე ქობარის ნაპირზე უფალმა, უჩვენა მას ღიდება თავისი, რომელსაც ეზეკელი აღწერს შემდგომი სიტყვებით: „მე ვიხილე ჩრდილოეთიდან მომავალი ღრუბელი ღიდი, მის გარშემო იყო ნათელი და ცეცხლი ელვარე; საშვალ ღრუბელისა იყო რაღაც მსგავსება ოთხთა ცხოველთა; თითოეულ მათგანს ჰქონდა ოთხ-ოთხი ფრთა და ოთხ-ოთხი პირისახე: კაცისა, ლომისა, ხარისა და არწივისა. ცხოველები ელვარებდნენ, როგორც ლამპარი; თვითოეულ ცხოველ ჰქონდა იყო მაღალი სალტეებიანი ურმის თვალი, თვლებით შემოჭედილი; ცხოველებიც და ურმის თვლებიც შეთანხმებით მიმოდიოდნენ იქითკენ, საითაც სული წაიყვანდა მათ. ცხოველების თავზე იყო ტახტი და ტახტზე იყო უფალი ნათლით გაბრწყინებულ კაცის სახედ. და მითხრა მე ტახტზე მჯდომარემ: „მე გაგზავნი შენ ისრაელებთან — ურჩ ხალხთან, შენ ნუ გეშინია მათი, არამედ უთხარი მათ სიტყვა ჩემი, შეისმისოხ, თუ არ შეისმინონ მაინც. გააღე პირი შენი და ჰამე, რაც მოგცე შენ“. ეზეკიელმა დაინახა თავისს წინ შეხვეული ქალაღი, რომელზედაც წინ და უკან (ორივე გვერდზე) ეწერა: „გოდება, და ოხვრა, და მწუხარება, და გაიგონა ხმა: „შეჰამე ეს შეხვეული ქალაღი, წადი და უთხარ ძეთა ისრაელისათა სიტყვანი ჩემნი“. ეზეკიელმა შეჰამა და

იერძნო პირში ისეთი სიტყვო, როგორც თაფლისა. მაშინ ეზეკიელმა გაიგო, რომ ყოველივე — ცაში და ქვეყანაზე კეთდება, ისე როგორც ღმერთს ნებაეს; რომ მსახურნი ღვთისანი, ანგელოსნი, არიან მრისხანენი, როგორც ლომი — გონიერნი, როგორც კაცი, — უბრალონი, — როგორც ხარი, — ამადლებულნი, როგორც არწივი, და რომ ყველა ისინი ერთად — თანხმობით შიუთხრობენ დიდებასა ღვთისასა მგალობელნი, მხობელნი, მღაღადებელნი და მეტყველნი. ამ ჩვენებიდგან ეზეკიელმა კიდევ გაიგო, რომ მწარე სასჯელი ღვთისა მოწყალისა ტყბილია კაცისთვის, როგორც თაფლი. ამ ხილვის შემდგომ ეზეკიელი წავიდა იუდელებთან და სასტიკად ამხილებდა მათ უსჯულოებისათვის. მან იწინასწარმეტყველა იერუსალიმის დაქცევა და ეუბნებოდა იუდელებს, რომ ღმერთი დატოვებს მათ, მაგრამ მოეადრო, როცა ღმერთი ისევ აღადგენს ისრაელების ხალხს და იერუსალიმის ტაძარს, აღადგენს ქრისტეს სასუფეველს და ამ სასუფეველში მოუწოდებს წარმართებს. ერთხელ მან იხილა მინდორი გამხმარი ძვლებით საესე. ღვთის ბრძანებით ძარღვებმა შეაერთა ძვლები, ძვლები ხორციით დაიფარა და მერმე კანით, შევიდა მათში სული და ისინი გაცოცხლდნენ; და თქვა ღმერთმან: ეს ძვლები არიან ისრაელები, მე განვათავისუფლებ მათ და განვუმენდ და ისინი იქმნებიან ჩემი ხალხი და მე ვიქნები მათი ღმერთი (იეზ. 37 თ). ქრისტეს სწავლის მაცხოვრებელი მადლი მან გამოხატა წყაროს სახედ, რომელიც გამოდიოდა ტაძრიდგან და რომლის წყალი ჩადიოდა მკედარ ზღვაში, აღაესებდა თევზებით და განაცოცხლებდა მთელ მხარეს (47 თ.).

ეზეკიელი, როგორც მოგვითხრობს გადმოცემა, მოკლა ერთმა იუდელების მთავართაგანმა, რომლებსაც ამხილებდა კერპთა თაყვანისცემისათვის და იქმნა დასაფლავებული იმ გამოქვაბულში, რომელშიაც იყვნენ დამარხულნი სემ და არფასად.

§ 77. წინასწარმეტყველნი: ოსე, იოველ, ამოს, აბდია, მიქია, ნაუმ, ამბაკუმ და სოფონია

1) ოსე. იყო წინასწარმეტყველად ისრაელებთ სამეფოში. ის ამხილებდა ისრაელებს მათი ბიწიერებისათვის. მან იწინასწარმეტყველა, რომ ისრაელებს წაიყვანებენ ტყვედ დამასკოს ჯიქით, რომ ისინი დიდხანს იქმნებიან უმეფოდ, უმთავროდ, უმსხვერპლოდ. უსაყურთხელოდ და უმღვდლოდ, მაგრამ ბოლოს მიიქცევიან ქვეშაირთ ღვთისადმი. მაცხოვარზე იწინასწარმეტყველა მისი ყოფნა ეგვიპტეში:

„ეგვიპტით გარდამოუწოდე ძესა ჩემსა“ (11, 1), მესამე დღეს მკვდრეთით აღდგომა მისი: „განმამრთელნეს ჩვენ შემდგომად ორისა დღისა, მესამესა დღესა შინა აღდგეთ და ცოცხალ ვიყვნეთ წინაშე მისა“ (6, 3), ძლევა მაცხოვრისა ჯოჯოხეთზე და სიკვდილზე: „ხელისაგან ჯოჯოხეთისა ვიხსნე იგინი და სიკვდილისაგან ვიხსნე იგინი. სადა არს ძლევა შენი, სიკვდილო! სადა არს საწერტელი (საჩხვლეტელი) შენი ჯოჯოხეთო“ (13, 14).

2) იოველმან იწინასწარმეტყველა სული წმიდის მოფენა მესიის დროს ყოველ მორწმუნეზე: „მოფინო სულისაგან ჩემისა ყოველსაზე და ხორცსა და წინასწარმეტყველებდნენ ძენი თქვენნი და ასულნი თქვენნი... და ყოველნი, რომელმანცა ხადოს (მოუწოდოს) სახელსა უფლისასა ცხოვნდეს“. (2, 28, 32).

3) ამოსმა იწინასწარმეტყველა, რომ ღმერთი თუმცა დასჯის თავისს ხალხს ტყვეობით, მაგრამ არ მოსპობს მას, არამედ დაუბრუნებს მას წინანდელ მის ბრწყინვალებას მესიის სასუფეველში: „მას დღესა შინა აღვადგინო კარავი დაეთისი დაცემული, და აღვაშენნე დარღვეული მისნი და დათხრილნი მისნი აღვადგინე“ (9, 11).

4) აბდიამ იწინასწარმეტყველა იღუმელების დაღუპვა, ხოლო ებრაელებზე წარმოსთქვა, რომ ისინი თუმცა დასჯილ არიან ბაბილონის ტყვეობით, მაგრამ არ იქმნებიან განგდებულ ღვთისაგან და განმათავისუფლებელი მათი უფლობდეს ყველა მათ მტრებზე: „შორის მთასა სიონსა იყოს მაცხოვარება, და იყოს წმიდა, და დაიმკვიდროს სახლმან იაკობისმან დამამკვიდრებელნი მათნი (1, 17)“.

5) მიქიამ იწინასწარმეტყველა, რომ მაცხოვარი იშვება ბეთლემში (5, 2).

6) ნაუმმა იწინასწარმეტყველა ნინევის დაქცევა დაწერილებით რაიცა სინაპდელით აღსრულდა.

7) ამბაკუმმა იწინასწარმეტყველა გამოცხადება ქვეყანაზე ღვთისა — მაცხოვარისა: „ღმერთი თემანით მოვიდეს და წმიდა მთისაგან. ჩრდილოსა მდნარისასა“ (3, 3).

8) სოფონიამ იწინასწარმეტყველა ტყვეობიდან იუდელების დაბრუნება და მათი მომავალი დიდება, როცა მათ შორის იქმნება უფალი — მესია: „იხარებდ ფრიად ასული სიონისა, იშვებდ ასული იერუსალიმისა... უფალი ღმერთი შენი შენ შორის ძლიერი ხსნად შენდა“. (3, 14, 17).

ასურეთის მეფემ ნაბუქოდონოსორმა (ასსარგადდონმა) გამოუცხა-
და ომი მიდიის მეფეს არტაქსადს. ამ ომში დახმარება მოსთხოვა მან
იმ სამეფოების მცხოვრებთ, რომლებიც ეფრათიდგან დასავლეთისკენ
ცხოვრებდნენ, მაგრამ ისინი არ მიემხრნენ ასურეთის მეფეს. ასსარ-
გადდონმა სძლია არტაქსადს. და მერმე თავისი უფროსი მხედართ-
მთავარი ოლოფერნი 120 ათასი კვეითა ჯარით და 12 ათასი ცხენოსა-
ნი ჯარით. გაგზავნა იმ სამეფოთა დასასჯელად, რომელნიც არ მოეხ-
მარნენ მას. ოლოფერნმა ზოგი მათგანი დაამარცხა, ზოგი თვითონ
დამორჩილდა და მერმე თავისი ჯარით შევიდა ისრაელების სამეფოში
და მიაღმა ქალაქ ვეტილუას, რომელიც იუდიანთა მთიან ადგილებში
შესასვლელ გზაზე იყო. ოლოფერნი თავის ჯარითვე ელიტუას მახლობ-
ლად დაბანაკებული იყო მთელი თვე; მას უნდოდა მთელი ჯარი შეეკ-
რიბა და მათთვის სურსათი მოემზადებინა. როცა ისრაელებმა დაინა-
ხეს ოლოფერნეს ჯარი ძლიერ შეშინდნენ და დაუწყეს ღმერთს ვედ-
რება იმ დროს იერუსალიმში იყო მღვდელი იოაკიმე, მან მისწერა ეე-
ტილუის და მის მახლობლად მდებარე ქალაქების მცხოვრებლებს, რომ
მათ დაეცვათ იუდიანთ მთებში შესავალი გზები; ეგრეთვე მიუწერა
მთელ ისრაელებს ლოცვა, მარხვა და თან საომრად მომზადება. ისრაე-
ლებმა მტკიცედ აღასრულეს მღვდლის იოაკიმეს ბრძანება. ამასობაში
ოლოფერნმა გაიგო ისრაელების საომრად მზადება, ძლიერ გარისხდა,
მოუწოდა მოახელთა და ამონიტელთა მხედართმთავრებს და უთხრა
მათ: „მითხარით, რა ხალხია ისრაელები, ბევრი ჰყავთ ჯარი? და რაშია
მათი ძალა?“ ოლოფერნეს წინ წარდგა ამონიტელთა წინამძღოლი
ახიორი და მოკლედ მოახსენა ისრაელების მთელი ისტორია და ბო-
ლოს უთხრა: „მათი დამარცხება შეგიძლია მხოლოდ მაშინ, როცა
ისინი თავიანთ ღმერთს დაივიწყებენ და მაშინ ღმერთიც არ შეეწყვა
მათ. თუ ახლა ღმერთს აღიდებენ, ღმერთი იხსნის მათ და უმჯობესია
განეშორდეთ მათ“. ოლოფერნი გაურისხდა ახიორს და უთხრა: „შენ
დარჩი ისრაელებთან და, როცა ისრაელებს ამოვწყვეტთ, შენც მაშინ
მოგვლავთ“. ამ სიტყვების შემდგომ ახიორი გაატანა კაცებს ვეტილუა-
ში. როცა ისინი მიუახლოვდნენ ქალაქს, მცველებმა დაუწყეს მათ
ქვის სროლა. ახიორის წამყვანლები შეშინდნენ, ახიორი შეკრეს და
მინდოროში დააგდეს, თვითონ ოლოფერთან დაბრუნდნენ. ქალაქის
მცველებმა წაიყვანეს ახიორი და მისგან ყოველივე ამბავი გაიგეს.
ისრაელები მიწაზე დაეცნენ, ღმერთს თაყვანისცეს და შეევედრნენ

მას, რომ შეიწყალოს ისინი და ისინას ოლოფერნეს ხელიდგან: ახიორი კი წაიყვანა ისრაელების მთაყარმა ოზიამ და ანუგეშა იგი. მეორე დღეს ოლოფერნმა უბრძანა ჯარს მიახლოებოდნენ ვეტილუას და დაეწყათ ომი ისრაელებთან. მაშინ ოლოფერნეს უთხრეს მოავითელთა მხედართმთავრებმა: „შენ დარჩი ბანაკში და უბრძანე მხედრებს. რომ დაიუფლონ წყარო წყლისა, რომელიც გამოდის მთის ძირში და რომლიდანაც ვეტილუას მცხოვრებნი იღებენ წყალს; როცა ისრაელებს მოაკლდებათ წყალი და შეწუხდებიან, უომრად დაგემორჩილებიან. ოლიფერნს მოეწონა ეს რჩევა და ისე მოიქცა, როგორც უთხრეს. ისრაელებს წყალი მალე გამოელიათ, ძლიერ შეწუხდნენ, შეიკრიბენ ოზიასთან და ქალაქის უფროსებთან და აყვედრებდნენ მათ, რომ მათი რჩევით ისრაელები ამ განსაცდელში ჩავარდნენ და თხოულობდნენ, რომ ნებით დამორჩილებოდნენ ასურელებს. ოზიამ უთხრა ისრაელებს: „სულგრძელ იყავით, ძმანო! ხუთ დღეს კდევ მოვითმინოთ და თუ ამ ხუთ დღეში ღვთის მოწყალება არ მოგვევლინება, მაშინ აღსრულდეს თქვენი სიტყვა“. ხალხი დათანხმდა და მოელოდა ღვთის მოწყალებას. ღმერთმა მართლაც მოუვლინა მათ მოწყალება თვისი: ამ დროს ვეტილუაში ცხოვრობდა ერთი ღვთისმოშიში, გონიერი, გარეგნობით მშვენიერი და მდიდარი ქვრივი დედაკაცი, ივდიითი. მან გადასწყვიტა და თავს იღვა გმირული მოღვაწეობა, რომ თავისის სამშობლო დაეხსნა სამშინელ მტერისაგან. ის შეევედრა ღმერთს რომ ღმერთს მისი ხელით ეხსნა სამშობლო. მერმე გაიხადა თავისი სამგლოვიარო ძაძა; ჩაიცვა ძვრფასი საუკეთესო ტანისამოსი, მოირთო და მოიკაზმა და, ერთი მოსამსახურე დედაკაცის თანხლებით, წავიდა მტერების ბანაკში. ასურეთის ჯარის მოწინავე დარაჯმა გააჩერა ის და ჰკითხა, ვინ არის ის, საიდან მოდის და სად მიდის? ივდიითი მიუგო: „მე ვარ ასული ებრაელებისა, მე გამოვექეცი მათ, ამიტომ რომ ისინი თქვენ ჩაგვიარდებათ ხელში ამოსაწყვეტად; მივდივარ ოლოფერნთან, რომ უჩვენო მას გზა, რომლითაც თქვენ შეხვალთ იუდეანთა ქვეყანაში და დაიმორჩილებთ მათ სრულიად“. ივდიითი მოეჩვენა მცველებს სიმშვენიერის საკვირველებად და წარუდგინეს ის ოლოფერნს. ივდიითი თაყვანისცა ოლოფერნს, შეაქო მისი სიბრძნე და მოღვაწეობა და უთხრა: „უფალო! ახლა ნუ შეებრძოლები ჩვენ ხალხს, ამიტომ რომ ზრმალს არა აქვს ძალა მათზე, თუ ისინი არ შეცოდებენ ღმერთს. მაგრამ ისინი ჩქარა შეცოდებენ და განარისხებენ ღმერთს: ახლა იმათ არ აქვთ სასმელ-საჭმელი და ფიქრობენ საზრდოობას მით, რაც ღვთისაგან სასტიკად აღკრძალული აქვთ. როგორც კი ისინი ასე მოიქცევიან,

იმ დღესვე იმათ ღმერთი შენ ჩაგიგდებს ხელში ამოსაწყევტად. აი, ამიტომ გამოვექეცი მე იმათ. ახლა მე ვრჩები შენთან, მაგრამ ღამ-ღამე ნება მომეცი, გავიდე ბანაკიდან სალოცავად; როცა ღმერთი გამო-
 მიცხადებს მე, რომ ჩვენმა ერმა შეცოდა, მაშინ მე გეტყვი შენ და
 ჯარით გადი მათ წინააღმდეგ და ვერაფერ მათგანი ვერ წინა აღვიდგება
 შენ. ეს მე გამომიციხადა ღმერთმა და გამომგზავნა შენთან ამის სათქ-
 მელად". ოლოფერნს მოეწონა ივდითის სიტყვები. მან ბრძანა მიეჩი-
 ნათ ივდითისთვის საკუთარი კარავი და ღამ-ღამე გაეშვათ ბანაკს გა-
 რეთ სალოცავად. ივდითმა სამი დღე დაჰყო ბანაკში და ყოველ ღამე
 გადიოდა ბანაკს გარედ ვეტილუას მახლობლად, ვაკე ადვილზე, სალო-
 ცავად. მეოთხე დღეს ოლოფერნემ ლხინი გამართა თავის მახლო-
 ბელთათვის და ივდითიც მიიპატიჟა ლხინში. ლხინის დროს ოლოფერ-
 ნემ მეტად ბევრი ღვინო დალია, ძლიერ დათვრა და დაეგდო თავის
 ლოგინზე. საღამოს სტუმრები წავიდნენ, მოსამსახურეებმა ივდითი
 დატოვეს ოლოფერნთან, რომელსაც დღითგან მისი ნახვისა უნდოდა
 მისი შეცდენა. ივდითიმ უბრძანა თავის მოსამსახურე ქალს გასული-
 ყო კარავს გარედ და დაეცადა მისთვის. როცა მარტო დარჩა ოლო-
 ფერნთან ივდითიმ ახსენა სახელი ღვთისა, შეევედრა ღმერთს, მერმე
 მივიდა სვეტთან, ჩამოიღო ოლოფერის ხრმალი, დაავლო ოლოფერნს
 თმაში ხელი, გადაუწია კისერი და ორჯერ, რაც ძალი და ღონე ჰქონ-
 და, დაჰკრა კისერზე ხრმალი და მოსჭრა თავი. ტანი ძირს ჩამოაგდო,
 თავი წამოიღო, გამოვიდა კარავიდან, თავი გახვია ტომარაში და მის-
 ცა მოსამსახურე ღედაკაცს; ორივენი გამოვიდნენ ბანაკიდან. მცვე-
 ლებს ეგონათ, ჩვეულებისაებრ სალოცავად მიდიანო. როცა მივიდნენ
 ვეტილუას კარებთან, ივდითმა ხმამაღლა დაიძახა: „გააღეთ, გააღეთ
 კარები, ჩვენთანა არს ღმერთი“. გაუღეს ქალაქის კარები, შეიკრიბნენ
 ისრაელები, ივდითიმ უამბო მათ ყოველივე, მერმე ტომრიდგან ამოი-
 ლო ოლოფერნეს თავი და უჩვენა მათ. ისრაელები განცვიფრდნენ,
 დაეცნენ მიწაზე, თავყანისცეს ღმერთს, აქებდნენ და აღილებდნენ მას.
 ივდითის რჩევით მეორე დილას ისრაელები შეიარაღდნენ, გამოვიდ-
 ნენ ქალაქიდან და ეჩვენენ მტერს, ვითომ საომრად ემზადებიან. მა-
 შინვე ასურელების ჯარმა გაგზავნა კაცები ოლოფერნის კარავში მის
 გასაღვიძებლად, მაგრამ ის დახვდათ თავმოკრილი. ეს ამბავი საჩქა-
 როდ გაიგო მთელმა ასურეთის ჯარმა. იმათ დაეცათ შიშის ზარი, იქით-
 აქეთ გაიქცნენ და გაიფანტნენ. ისრაელები გაედევნენ მათ, გარეკეს
 ისინი თავიანთ ქვეყნიდან და დაინარჩუნეს დიდძალი ღაფლა.

§ 79. ბაბილოვნელთა მთავრობის დრო (307—537 ქ. წ.)
ებრაელების მდგომარეობა ბაბილონის ტყვეობის დროს

იძულები იყვნენ ბაბილონში ტყვედ 70 წელიწადს. პირველად მათი ცხოვრება ტყვეობაში მეტად მძიმე იყო, მაგრამ მერამე შეუშმუშუქეს მათ მდგომარეობა. იმათ მისცეს ნება აღეარნათ თავისი სარწმუნოება, ყოლოდათ თავიანთ უფროსები და თავიანთ სჯულის თანახმად ეწარმოებიათ სამართალი. მათ მისცეს ვაჭრობის ნება, შეეძლოთ შეეძინათ უძრავ-მოძრავი ქონება და სახელმწიფო სამსახურშიაც შესულიყვნენ. მათი მეფე იეჰონია გაანთავისუფლეს საპყრობილიდან, მისცეს მას ბინა სასახლეში და მეფის შესაფერი პატივით ინახავდნენ. მაგრამ იუდეულები მაინც ძლიერ სწუხდნენ, რომ ისინი უცხო ქვეყანაში ცხოვრობდნენ, იერუსალიმის განშორებულნი, რომ არ ჰქონოდათ აღთქმის კიდობანი და არ შეეძლოთ ღვთისთვის მსხვერპლის შეწირვა. დიდი მწუხარებით იგონებდნენ სიონს, იერუსალიმს და ტაძარს. ეს მწუხარება გამოხატეს გულის-მომწყვლელ და დიდ მშვენიერ საგალობელში. აი ეს საგალობელი: „მდინარეთა ზედა ბაბილონისათა ვისხედით და ვტიროდით, როდესაც გავიხსენეთ ჩვენი სიონი. მდინარის პირზე ძეწნთა ზედა დაკვიდნით საკრავნი ჩვენნი. გვიგალობეთ ჩვენ გალობანი სიონისანი, გვეუბნებოდენ ჩვენ დამტყვევებელნი ჩვენნი, მაგრამ როგორ ვიგალობოთ გალობა უფლისა ქვეყანასა უცხოსა? უკეთუ დაგივიწყო შენ, იერუსალიმო, დავიწყებულ იქმნეს მარჯვენე ჩემი, აეკრას ენა ჩემი სასასა ჩემსა, თუ არ მოვიხსენო შენ და თუ იერუსალიმი არ მივიჩნიო ჩემი სიხარულის დასაბამად. გაახსენენ, უფალო, ძეთა ედომისთა დღე იგი იერუსალიმისა, როდესაც ისინი ამბობდნენ: დაარღვიეთ, დაარღვიეთ იგი საფუძვლადმდე მისა. ასულო ბაბილოვნისაო! უკეთურო! ნეტარ-არს ის, ვინც მოგაგებეს შენ ყოვლისა უბედურებისათვის, რომელნიც შენ მოგვაგე ჩვენ! ნეტარ არს ის, რომელმანც შეიპყრას შვილნი შენნი და შეახეთქოს იგინი კლდესა“ (136 ფს) ებრაელების გასამხნეველად და მათ შორის სარწმუნოების დასაცველად, ტყვეობის დროს ღმერთმა გამოუგზავნა მათ ორი დიდი წინასწარმეტყველი ეზეკიელ (იხ. 76 §) და დანიელ და დანიელის სამნი მეგობარნი: ანანია, აზარია, და.მისაილ,

1) დანიელის და მისი სამი მეგობრის აღზრდა. დანიელი და მისი მეგობარნი — სამნი ყრმანი: ანანია, აზარია და მისაილ ნაბუქოდონოსორმა სხვა ყრმებთან ერთად წაიყვანა ტყვედ იუდეელების მეფის იოაკიმეს დროს (იხ. § 69). მეფემ ბრძანა მათი აღზრდა სასახლეში. აღზრდის დროს მათ ასწავლიდნენ ქალდეელთ ენას და წერას; სასმელ-საჭმელს აძლევდნენ მეფის სუფრისაგან. იმათ შენიშნეს, რომ ხანდახან მათთან მიჰქონდათ მოსეს სჯულისაგან აღკრძალული საჭმელი, ამიტომ აღმზრდელს სთხოვეს, ესაზრდოებიან ისინი პურით და მწვანელით. აღმზრდელებმა საცდელათ ათი დღის განმ. ელობაში ნება მისცეს მათ ესაზრდოებიან მწვანელით. ცდის შემდგომ აღმოჩნდა, რომ ისინი უფრო ჯანმრთელად იყვნენ თავიანთ ამხანაგებზე, რომელთაც მეფის სუფრის სუფრისაგან ეძლეოდათ საზრდო. ბერძენ ნება მისცეს მათ ექვამათ ის საჭმელი, რომელიც მათ უნდოდათ. ამ ღვთისმოსიში ყრმებს ღმერთმა მიაწიქა კარგი კეთება-გონება და წარმატება სწავლაში, ხოლო დანიელს, ამას გარდა, ღმერთმა მისცა წინასწარმეტყველობის ნიჭიც. სწავლის გათავების შემდგომ ყრმები გამოსაცდელად მეფეს წარუდგინეს. დანიელი, ანანია, აზარია და მისაილი ყველაზე უკეთესი ნასწავლნი და ნიჭიერნი აღმოჩნდნენ, ამიტომ მეფემ დაუნიშნა მათ სამსახური თავის სასახლეში.

2) ნაბუქოდონოსორის სიზმრის ახსნა. ერთხელ ნაბუქოდონოსორ მეფემ ნახა საოცარი სიზმარი, მაგრამ ვერ გაიხსენა. მეორე დღეს მოუწოდა ბაბილონში მყოფ ბრძენებს, სწავლულებს, რომ იმათ გაეხსენებიათ მეფისათვის სიზმარი და კიდევაც აეხსნათ მისი მნიშვნელობა. სწავლულებმა ვერ შესძლეს მეფის სურვილის აღსრულება. მეფე განარისხდა და ბრძანა მათი დახოცვა. ძებნა დაუწყეს დანიელს და მის მეგობრებსაც, რომ ისინიც ბრძენებთან ერთად დაეხოცათ. დანიელი და მისი მეგობრები შეევედრნენ ღმერთს; ღმერთმა გამოუცხადა დანიელს მეფის სიზმარი და მისი მნიშვნელობა. დანიელი მიიყვანეს მეფესთან, მან უთხრა მეფეს: „თქმა იმ საიდუმლოსა, რომელსაც მეფე მოითხოვს ბრძენთაგან, ბრძენებს არ შეუძლია, არამედ არს ზეცას ღმერთი, გამომცხადებელი საიდუმლოსა, რომელიც მოხდება მომავალ დროში. შენ საწოლზე, მეფეო, ფიქრობდი მოხედ, იყო რა მოხდება ამის შემდგომ. საიდუმლოს გამომცხადებელმა გაჩვენა შენ ის, რაც იქმნება. მეფეო! შენ ნახე საოცარი კერპი, რომელსაც ჰქონდა თავი ოქროსი, შებენი და ხელები ვერცხლის, მუცელი და თეძო სპი-

ლენძის, ბარკალი რკინის, ფეხები რკინის და თიხის. მერმე დაინახე: მთიდან თავისთავად მოგჭა ქვა, მოხვდა კერპს ფეხებში, კერპი მტვრად აქცია და ქარმა გაფანტა. ეს ქვა კი დიდ მთათ იქცა და აღავსო ყოველი ქვეყანა. აი, სიზმარი, ახლა გეტყვი მნიშვნელობას: მეფეო! შენ ხარ მეფედ შეფე, ოქროს თავი ეგ შენა ხარ, შენს მერმე გამეფდება შენზე უდარესი (მეფობა მიღო-სპარსთა), მერმე გამეფდეს რომელი ეუფლოს ყოველსა ქვეყანასა (მეფობა ბერძენთა), მეფობა მეოთხე (რომაელთა) იყოს ძლიერი როგორც რკინა; ეს სამეფო განიყოფა: ერთი ნაწილი იქმნება ძლიერი და მეორე ნაწილი სუსტი; მერმე ღმერთი აღადგენს საუკუნო სამეფოს, რომელიც დაიპყრობს ყველა სამეფოებს — მთელს ქვეყანას, როგორც ქვამ აღავსო ყოველი ქვეყანა“. ამის მოსმენისათანავე ნაბუქოდონოსორმა თაყვანისცა დანიელს და უთხრა: „ქვეშარიტად ღმერთი თქვენი არს ღმერთი ღმერთთა“. დანიელი ძლიერ დაასაჩუქრა და დააყენა ბრძენთა უფროსად, ხოლო დანიელის სამი მეგობარი მაზრების მმართველად.

3) სამნი ყრმანი ცეცხლსა შინა. ერთხელ ნაბუქოდონოსორ მეფემ დადგა დეირის მინდორში, ბაბილონის მაზლობლად, დიდი ოქროს კერპი. შეკრიბა ყველა წარჩინებულნი მოხელენი და ხალხი და გამოუცხადა მათ, რომ, როგორც კი გაიგონებენ მუსიკის ხმას, ყველანი დაეცნენ და თაყვანისცეს კერპს, როგორც ღმერთს, ვინც თაყვანს არა სცემს მაშინვე ცეცხლის სახშილში (ღუმელში) იქმნება ჩაგდებული. მართლაც, გაისმა თუ არა მუსიკის ხმა, ყველანი დაეცნენ მიწაზე და თაყვანისცეს ოქროს კერპს; მხოლოდ ანანია, აზარია და მისაილმა არ სცეს მას თაყვანი. ეს ამბავი მეფეს მოახსენეს. მეფე განრისხდა; მოაყვანინა ისინი და უთხრა, რომ ისინი დავარდნილიყვნენ მიწაზე და თაყვანი ეცათ კერპისათვის, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი იქმნებიან ჩაგდებული სახშილში. იმათ უთხრეს მეფეს: „ჩვენ თაყვანს ვსცემთ ქვეშარიტ ღმერთს, რომელიც არის ზეცას და რომელსაც შეუძლია ჩვენი ხსნა ცეცხლისაგან, რომელიც არის ზეცას და რომელსაც შეუძლია ჩვენი ხსნა ცეცხლისაგან და კიდევაც, რომ არ გვიხსნას, კერპს მაიხც არა ვსცემთ თაყვანს“. მეფე გარისხდა, ბრძანა ცეცხლის გაძლიერება შვიდჯერ მეტად, მათი შეკერა და ცეცხლში ჩაგდება. ანანია, აზარია და მისაილი შეერეს და ჩააგდეს ცეცხლში. ცეცხლი ისე ძლიერ იყო ანთებული, რომ მეფის ბრძანების აღმასრულებელნი ცეცხლთან მიახლოვებით დაიწვინენ, ხოლო ანანიას, აზარიას და მისაილს ღმერთმა გამოუგზავნა ანგელოსი, რომელმანც ცეცხლის ალი გაფანტა, ცეცხლი ცვარად აცვრია და სამნი ყრმანი უვნებლად დაიფარა. ისინი ანგელო

სითურთ დადიოდნენ ცეცხლში, გალობდნენ, აქებდნენ და აღიღებდნენ ღმერთს. მეფე იჭდა ღუმელის კარების პირდაპირ, მან დაინახა ცეცხლში ოთხი კაცი და მოესმათ მათი გალობა, მეფე ძლიერ გაკვირდა და თავის მოხელეებს უთხრა: „სამი შეკრული კაცი არ ჩავადეთ ჩვენ ღუმელში? მე ვხედავ ცეცხლში ოთხი კაცი დაღის, მეოთხე მზგავსია ღვთის ძისა და ისინი გალობენ. მერმე მეფემ დაუძახა „სედრაქ, მისაქ. ავდენალო (ამ სახელებს უწოდებდა მეფე ანანიას, აზარიას და მისაილს), გამოდით მაქედგან და მოდიეთ აქ“. ისინი გამოვიდნენ. ყველამ დაინახა რომ უვნებლად დარჩენილიყვნენ, თმაც არ შერუჯვოდა და მათ და არც ტრუსის სუნი აღიოდა მათ. ყველანი გაკვირდნენ; მეფე დაეარდა მათ წინაშე, თაყვანისცა ჰეშმარიტ ღმერთს და გამოსცა ბრძანება, რომ ვინც სედრაქ, მისაქ და ავდენალოს ღმერთს ცუდად ახსენებს, სიკვდილით დაისჯებაო. ხოლო ანანია, აზარია და მისაილ დაყვნა ყველა იუდელების უფროსად თავისს სამეფოში.

4) ნაბუქოდონოსორის დასჯა ამპარტავნობისათვის. ნაბუქოდონოსორი ყველა მის თანამედროვე მეფეებზე უძლიერესი და უმდიდრესი იყო. იმ დროს ცნობილი აზიის ყოველნი ერნი მის უფლებას ჰქონდნენ იმყოფებოდნენ და აძლევდნენ მას ხარკს. ამის გამო ის გაამპარტავნა და თავისს თავს სთვლიდა რაღაც ღვთებად. ამიტომ ღმერთმა გადასწყვიტა დასჯა მისი და ეს სასჯელი აუწყა მას სიზმარში. ერთხელ ნაბუქოდონოსორმა ნახა სიზმარი: საშვალ ქვეყნისა იდგა ძლიერი და ფრიალ მაღალი ხე, რომლის წვერი ცას სწვდებოდა და ტოტები დედა მიწას ფარავდნენ. ესხა მშვენიერი ფურცელი და ბევრი ნაყოფი. მის ქვეშ ბუნავობდნენ მხეცნი ველისანი, მის ტოტებზე ბუდობდნენ მფრინველნი ცისანი. მისგან საზრდოობდნენ ყოველნი სულდგმულნი. და, აჰა, ზეციდგან გადმოვიდა შემძლებელი და წმიდა და ხმამაღლა დაიძახა: „მოსქერით ეს ხე, გასხალით იგი (ტოტები დააქვრით), დააცვინეთ ფურცლები, განაბნიეთ ნაყოფი მისი. მაგრამ უმთავრესი კუნძო ძირებით დასტოვეთ მიწაში. იყოს ის რკინის და სპილენძის ბორკი-ლებში, მინდორში სველდებოდეს ზეციურ ცვარით და საზრდოობდეს მხეცებთან ერთად ბალახით; წაერთვას მას გული კაცისა და მიეცეს გული მხეცისა, სანამ არ გავიდეს შვიდნი დრონი (წელიწადნი). რათა იცოდნენ მცხოვრებთა, რომ ზენაარი (ღმერთი) მეფეებს კაცთა სამეფოზე და აძლევს მას, ვისთვისაც სურს“. ბაბილონის ბერძნებმა ვერ შეძლეს ამ სიზმრის ახსნა, მაშინ მოუწოდეს დანიელს. დანიელმა უთხრა: „შენს მტერს, მეფეო, ეს სიზმარი, აი, მისი მნიშვნელობა: ხე— ეგ შენა ხარ მეფე დიდი და ძლიერი; სიტყვები შემძლებელისა და წმი-

დისა — ეს არის ღვთის განგება, რომელიც უნდა აღსრულდეს შენზედ: განგდევნიან შენ კაცთა საზოგადოებისაგან და იცხოვრებ მხეტია თანა ველისათა, ისაზრდოებ ბალახით და იქმნები ამოღუმპული ცვარში; და შვიდი წელიწადი გაივლის, სანამ შენ ცნობდე, რომ კაცთა სამეფოს მეუფე არს უფალი ღმერთი და აძლევს მას, ვისთვისაც უნდა. ეცადე, მეფეო, გამოიხსილო შენი ცოლები კეთილ მოქმედებით და მოწყალებით, იქმნება, უფალმან კიდევ შევიწყალოს შენ“. დანიელის სიტყვები აღსრულდნენ: ერთი წლის შემდგომ ნაბუქოდონოსორი დასეირნობდა სასახლის ბანზე. სიამოვნებით დაცქეროდა თივისს სატახტო ქალაქს და ამბობდა: „განა დიდ მშვენიერი არაა ბაბილონი, რომელიც მე აღვაშენე ჩემდა სასახელოდ?“ ეს სიტყვები მას ჯერ არ გაეთაყვებინა და უეცრად ზეციდგან მოესმა ხმა: „სამეფო შენი ჩამოგერთვა შენ“. ნაბუქოდონოსორმა მაშინვე დაკარგა გონება, ის გაუბოლდა კაცთა საზოგადოებას; ის შებორკეს ჯაჭვებით და გაიყვანეს ეზოში. მან დაიწყო ცხოვრება მინდორში, საზრდოობდა ბალახით, როგორც ხარი ილუმპებოდა ცვარით, გაეზარდა გრძელი თმა, როგორც ლომი და ფრჩილები, როგორც ფრინველის კლანჭები, მაგრამ სამეფოს მაინც მისი სახელით მართავდნენ. შვიდი წლის შემდგომ მან აღაპყრო თვალნი თავისი ზეცას მის სულში გაიელვა აზრმა ღმერთზედ: ამ აზრთან ერთათ მას დაუბრუნდა ჰკუა გონება, წინანდელი შეხედულება და პირის სახის სიმშვენიერი. კარის კაცებს ძლიერ გაუზარდათ დიდებული მეფის განკურნება და ხელახლად დაუბრუნეს მას სამეფო ტახტი. მადლობა და დიდება შესწირა ზენარ ღმერთს, რომელიც განაგებს ყველაფერს და ამშვიდებს ამპარტაუნებს.

§ 81. ვალტასარი და ბაბილონის სამეფოს დაცემა

ნაბუქოდონოსორის შემდგომ ბაბილონში გამოიცვალა სამი მეფე: სამივე დაიხოცნენ ნაძალადევი სიკვდილით; მეოთხე მეფე იყო ნაბუქოდონოსორის შვილი-შვილი ნაბონედი, რომელმაც სამეფო მმართველობაში თანამონაწილედ დაადგინა ძე თვისი ვალტასარი. ვალტასარის მეფობის დროს ბაბილონის სამეფოს ემუქრებოდნენ მიდიელები და სპარსელები, მაგრამ ვალტასარს ჰქონდა ქალაქ ბაბილონის ზღუდის სიმაგრის იმედი და უზრუნველად ლხინში და ფუფუნებაში ატარებდა დროს. ერთხელ ვალტასარმა ათას წარჩინებულ პირთათვის გამართა დიდი ლხინი, ლხინის დროს მან მოატყინა საღეთო ჰურკელნი, რომელნიც ნაბუქოდონოსორმა იერუსალიმის ტაძრისაგან წაიღო, და ამ

ქუჩებში დაიწყეს ღვინის სმა; სვამდნენ და აღიდებდნენ თავიანთ კერებს. უეცრად გამოჩნდა კაცის ხელი და კედელზე დასწერა რაღაც სიტყვები. მეფე შეშინდა, პირის-სახე გაუყვითლდა, აკანკალდა და ბრძანა: მოეყვანათ ბრძენი, რომ მათ წაეკითხათ და აეხსნათ კედელზე დაწერილი სიტყვები. ბრძენებმა და მისნებმა ვერ შესძლეს წაკითხვა და ახსნა. მაშინ მოიყვანეს დანიელი. მან უთხრა მეფეს: კედელზე სწერია ეს სიტყვები: მანი, თეკელ, ფარეს. მანი ნიშნავს: ღმერთმა აღრიცხა სამეფო შენი და განუწყესა მოსპობა. თეკელ ნიშნავს: შენ აწონილ ხარ სასწოროზე და აღმოჩნდი ძლიერ მსუბუქი. ფარეს ნიშნავს: შენი სამეფო განიყოფა და მიეცემა მიდიელებს და სპარსელებს“. მართლაც, იმავე ღამეს მიდიელნი და სპარსელნი შევარდნენ ბაბილონში და დაიპყრეს ქალაქი. ვალტასარი მოკლეს და მისი სამეფო დაიშორჩილეს. ბაბილონის სამეფოს მაგიერ დაარსდა მიდიელების სამეფო და გამეფდა დარიოს მიდიელი.

§ 82. დანიელი ლომთა მღვიმეში

დარიოს მიდიელმა მთელი თავისი სამეფო განჰყო 120 მაზრად, ანუ სამფლობელოდ და მათი მმართველობა მიანდო 120 მაზრაპეტებს (მაზრის უფროსებს). ხოლო მათი ზედამხედველობა მიანდო სამ წარჩინებულ პირს, რომელთაგან პირველი იყო დანიელი. მაზრაპეტებს ამათთვის უნდა მიეცათ თავიანთ მოქმედების ანგარიში. რადგანაც დანიელი სულთნით მათზე მაღალი იყო და უბრძენესი, ამიტომ დარიოსს უნდოდა დაედგინა დანიელი ყველა მაზრაპეტების და მათ უფროსების მთავრად. ამის გამო მაზრაპეტებმა და მათმა უფროსებმა გადაწყვიტეს დანიელის დაღუპვა. იმათ იცოდნენ, რომ დანიელ ყოველდღე სამჯერ ლოცულობდა თავის ღმერთს; მივიდნენ მეფესთან და გამოაცემინეს ბრძანება, რომ 30 დღეში არავის არ ელოცა ღმერთი და არც სხვისთვის რაიმე ეთხოვა, გარდა მეფისა; ამ ბრძანების დამრღვევი ჩაგდებულ იქმნებოდა მშვიერ ლომებთან მღვიმეში. დანიელმა იცოდა ეს ბრძანება, მაგრამ მაინც ლოცვას თავი არ დაანება. დანიელი მეფეს დააბეზლეს. მეფე მიხვდა წარჩინებულ პირების ვერაგობას (ხერხს) და მოინდომა დანიელის გამოხსნა, იფარავდა მას საღამომდი; მაგრამ მიღთა და სპარსთა კანონი ნებას არ აძლევდა მას, რომ არ აღესრულებინა თავისი ბრძანება. ამიტომ დანიელი ჩააგდეს მღვიმეში მშვიერ ლომებთან. იმ ღამეს მეფეს მწუხარებისა გამო არც უკამია ვახშამი და არც დაუძინია. დილას მეფე მივიდა მღვიმის კარებთან და მწუხარე ხმით

ჩასძახა დანიელს: „დანიელ, მონაო ღვთისა ცხოველისაო, შეიძლო ღმერთმან შენმან ხსნა შენი ლომებისაგან?“ დანიელმა უპასუხა: „ღმერთმან ჩემმან მოავლინა ანგელოსი თვისი და მან შეუკრა ლომებს პირი და მათ ვერა რა მავნეს მე“. დარიოს მეფეს ძლიერ გაეხარა და დანიელის გადარჩენა, მაშინვე ამოაყვანიან მღვიმედგან, ხოლო მტრები მისი შიგ ჩააყრევინა ცოლშვილით. სანამდის ისინი მღვიმის იატაკზე დაეცემოდნენ, მანამდის ჩაავლეს მათ ლომებმა პირი, დაგლიჯეს ისინი და ძვალნი მათნი დალევნეს. დარიოსმა მთელ სამეფოში გასცა წერილობითი ბრძანება, რომ ყოველმა ერმა და ყოველმა ტომმა თაყვანისცეს დანიელის ღმერთს, რადგან ის არის ღმერთი ცხოველი და იხსნა დანიელ ლომთაგან.

დანიელი იყო დიდი წინასწარმეტყველი. გარდა იმისა, რომ მან განუმარტა ნაბუქოდონოსორს ღირსშესანიშნავი სიზმრები და ვალტასარს წაუკითხა და აუხსნა კედელზე დაწერილი სიტყვები, მან მიიღო ღვთისაგან ბევრი განცხადება შესახებ ხალხთა მომავალ ბედის წერისა და შესახებ მესიისა. მან ცხადად გამოხატა თავისი ჩვენებებში, რომ ღმერთი ყოველი ხალხის მეუფეა, განაგებს მათ ცხოვრებას და მიაქთავან განსაკუთრებით ღირს შესანიშნავი არიან წინასწარმეტყველებათაგან განსაკუთრებით ღირსშესანიშნავნი არიან წინასწარმეტყველებანი მესიის ღვთაებრივ ღირსებაზე და მის მოსვლის დროზე. ღვთაებრივ ღირსებაზე იტყვის დანიელ: ეხედვე ხილვასა შინა ღამისასა, და, აჰა, ღრუბელთათანა ცისათა, ვითარცა ძე კაცისა მომავალ იყო და ვიდრე ძველისა დღეთასამდე (ღვთისამდე) მოიწია და წინაშე მისსა მიყვანებულ იქმნა იგი. და მას მიეცა მთავრობა და პატივი, და მეფობა, და ყოველნი ერნი, ტომნი, ენანი მას მსახურებდეს: და ხელმწიფება მისი ხელმწიფება საუკუნე, რომელი არა წახდეს, და მეფობა მისი არა განიხრწნას“ (7, 13—14). მესიის მოსვლის დროზე დანიელმა იწინასწარმეტყველა, რომ მესია მოვა 490 წლის შემდგომ იმ დროიდან, როცა იუდელები მიიღებენ მეფისაგან წერილობითი ბრძანებით ნებას ახლად აღაშენოხ იერუსალიმის კედლები.

§ 88. იუდელების დაბრუნება ბაბილონის ტყვეობიდან
(587 წ. ქ. შ.)

იუდელები იყვნენ ბაბილონის ტყვეობაში 70 წელიწადს. როცა ეს დრო მიიწურა, მოკცდა მეფე, დარიოს მიდიელი, და მის შემდგომ სპარსთა მეფე, კვიროს, შეიქმნა ერთადერთი მბრძანებელი მთელი საშვალ აზიისა, სადაც ცხოვრობდნენ ტყვე იუდელებიც. პირველსავე წელიწადს კვიროსმა გამოსცა ბრძანება, რომელშიაც ის თავის ქვეშევრდომებს სწერდა: „ყოველნი სამეფონი ქვეყანისანი მომცა მე უფლმან ღმერთმან ზეცათამან და მიბრძანა მე: აღუშენო მას სახლი (ტაძარი) იერუსალიმში“. ამ ბრძანებასთან ერთად მან მისცა იუდელებს ხება, ვისაც უნდოდა, დაბრუნებულ იყო იერუსალიმში და იქ აღუშენებიათ ტაძარი ღვთისა; ხოლო იმათ, ვისაც უნდოდათ თავიანთ საცხოვრებელ ადგილებზე დარჩენილიყვნენ, წინადადება მისცა გამოეღოთ შესაწირავი ტაძრის აღსაშენებლად. იუდელების მეფის იეჰონიას შვილიშვილის ზორობაბელის და ისუ მღვდელთმთავრის წინამძღოლობით დაბრუნდნენ სამშობლოში 42 ათასამდე იუდელები. კვიროს მეფის ბრძანებით, პალესტინაში დაბრუნებულ იუდელებს ტაძრის აღსაშენებლად აღმოუჩინეს დიდი შემწეობა ოქროთი, ვერცხლით და საქონლით. აგრეთვე დაუბრუნეს მათ იერუსალიმის ტაძრის ქურქ-ლები, რომელნიც ნაბუქოდონოსორმა წაიღო ბაბილონში.

§ 84. მეორე ტაძრის აღშენება იერუსალიმში.
წინასწარმეტყველნი ანგია და ზაქარია

როდესაც ტყვეობიდან დაბრუნებულნი იუდელები სამშობლოში მივიდნენ, პირველად სამსხვერპლო აღაშენეს და ღმერთს მსხვერპლი შესწირეს. მერმე თავიანთ წინაპართ ადგილებზე აიშენეს სადგომები. ხოლო დაბრუნების შემდგომ მეორე წელიწადს დასდევს მეორე ტაძრის საფუძველი იმ ადგილზე, სადაც იყო სოლომონის ტაძარი. ტაძრის შენება დაიწყო ფსალმუნების გალობით, საყვირის დაკვრით და დიდი სიხარულით. მაგრამ მოხუცებულნი, რომელთაც ახსოვდათ დიდ მშვენიერი სოლომონის ტაძარი, მწარედ ტირიდნენ. ისინი ხედავდნენ, რომ ახლა ებრაელებს ცოტა საშვალეა ჰქონდათ და ეს ტაძარი არ იქმნებოდა იგეთი, როგორიც იყო პირველი. სამართეტელებს უნდოდათ შეერთებულიყვნენ იუდელებთან და საზიაროდ აღეშენებიათ ტაძარი, მაგრამ იუდელებმა მათ უარი უთხრეს. ამის გამო სამართეტელები გა-

დაემტერნენ იუდელებს და მოინდომეს ტაძრის შენების შეჩერება. იმათ მოახსენეს სპარსეთის მეფეს (კვიროსის მეგვილრეს), რომ ვითომც იუდელები აშენებენ ციხე-სიმაგრის კედლებს და უნდათ უარჰყონ სპარსთა უფლება. ცოტა ხანს, მართლაც, შეაჩერეს ტაძრის შენება, მაგრამ როდესაც სპარსეთის მეფედ გახდა დარიოს მაშინ წინასწარმეტყველებმა: ანგიამ და ზაქარიამ, გაამხნევეს იუდელები და მათი რჩევით განაახლეს ტაძრის შენება. ანგიამ ანუგეშა ხალხი და უთხრა: „ამას იტყვის უფალი ყოვლისამყრობელი: ნუ გეშინიან თქვენ. დიდ იყოს დიდება სახლისა ამის, უკანასკნელი უფროს პირველისა და აღვილსა ამას შინა მიესცე მშვიდობა“. (2, 9) ესე იგი, ამ ტაძარში მოვიდეს ქრისტე. ზაქარიამ იწინასწარმეტყველა: „იხარებდ ფრიად ასულო სიონისაო! იშვებდიან ასულო იერუსალიმისაო! აჰა, მეუფე შენი მოვალს შენდა, მართალი და მაცხოვარი, თავადი მშვიდი და მჭდომარე კარაულსა ზედა და კიცვსა ახალსა“ (9, 9).

დარიოს მეფემ, რაკი გაიგო, რომ იუდელებს ტაძრის აღშენების ნება კვიროსისგან ჰქონდათ მიცემული, უბრძანა სირინელთა და ფინიკელთა უფროსებს, რომ არა თუ ხელი შეუშალონ მათ ტაძრის შენობაში, არამედ აღმოუჩინონ შემწეობა და დახმარება. ამ გვარად იუდელებმა 19 წლის განმავლობაში მოათავეს ტაძრის შენება, აკურთხეს იგი და დაიწყეს შიგ ღვთის მსახურება მოსეს სჯულის თანახმად (517 წ. ქ. შ.).

ტყვეობიდან დაბრუნებულ იუდელების კეთილმსახურების ასამაღლებლად და მათდა საკეთილდღეოთ ბევრი იშრომეს ორმა კაცმა, ეზდრამ და ნეემიამ.

§ 85. ღვაწლი ეზდრასი და ნეემიასი, წინასწარმეტყველი მალაქია

1) ღვაწლი ეზდრასი. ეზდრა იყო იუდელების მღვდელი, კეთილმსახური და სწავლული, მცოდნე საღვთო წერილისა; ის ცხოვრობდა ბაბილონში სპარსთა მეფის არტაქსერსკ-ლონგიმანის (მხარ-გრძელის) დროს. მეფე იმასაც წყალობდა და იერუსალიმში დაბრუნებულ იუდელებსაც მფარველობდა. არტაქსერსკმა გაგზავნა ეზდრა იერუსალიმში (459 წ. ქ. შ.); მეფემ და ბაბილონში დარჩენილ იუდელებმა გაატანეს მას ძვირფასი შესაწირავი ტაძრისათვის; მეფემ დაავალა ეზდრას აღედგინა იერუსალიმში და იუდეაში კეთილმსახურება, მოეწესრიგე-

ბია მმართველობა და სასამართლოები, რომ ყველა იუდელებს ეცხოვრა მოსეს სჯულის თანახმად და მოსეს სჯულის დამრღვევი დაესაჯა. ეზრდასთან ერთად ბაბილონიდან დაბრუნდნენ სამშობლოში ათას შვიდასი ებრაელი. იერუსალიმში მისვლისთანავე ეზრდამ შეკრიბა იუდელები და, რომელნიც შეუღლებილ იყვნენ ცოლ-ქმრული კავშირით კერპთაყვანისმცემლებთან, იმათ მოთხოვა, დაერღვიათ ეგეთი ცოლ-ქმრული კავშირი, როგორც მოსეს სჯულით აღკრძალული, ხალხი დაითანხმა; ეგრეთვე მან აღადგინა სასულიერო და სამოქალაქო წესწყობილება. მერმე წაუკითხა და განუმარტა ხალხს წიგნი სჯულისა, ხალხი ტიროდა. სჯულის წიგნის წაკითხვა განიმეორა რავედენმეჯერ. ხალხი ყოველ კითხვის დროს აღიარებდა ცოდვებს და თაყვანს სცემდა უფალს. ბოლოს შედგენილ იქმნა ხელწერილი, რომლის ძალით ყოველი ებრაელები ვალდებულია ხდიდა თავისს თავს დაეცვა სჯული და ყოველი ბრძანება უფლისა. ხალხის ყველა უფროსებმა ეს ხელწერილი დაამტკიცა ხელის მოწერით და ბეჭდის დასმით.

ეზრდამ შეკრიბა ყველა საღვთო წერილის წიგნები ძველი აღთქმისა, აღრიცხა იგინი და დასდვა ტაძარში დასაცველად. ეზრდას მიერ შეკრებილი და აღრიცხული საღვთო წერილის წიგნები იწოდებიან კანონიურად; ისინი არიან შემდგომნი: 1) წიგნი შექმნათა, 2) გამოსვლათა, 3) ლევიტელთა, 4) რიცხვთა, 5) მეორე სჯულისა, 6) წიგნი ისუ ნავესი, 7) წიგნი მსაჯულთა და ამასთანავე ერთად, როგორათაც იმისი დამატება, წიგნი რუთისა, 8) პირველი და მეორე წიგნი მეფეთა, 9) მესამე და მეოთხე წიგნი მეფეთა. 10) პირველი და მეორე წიგნი ნეშტთა, 11) წიგნი ეზრდასი პირველი და მეორე იმისივე, ანუ ბერძნული წარწერით; წიგნი ნეემიასი, 12) ესთერისა, 13) წიგნი იობისა, 14) ფსალმუნი, 15) იგავნი სოლომონისა, 16) ეკლესიასტე, იმისივე, 17) ქება ქებათა, იმისივე, 18) წიგნი წინასწარმეტყველის ისაიასი, 19) იერემიასი, 20) ეზეკიელისა, 21) დანიელისა და 22) თორმეტთა წინასწარმეტყველთა. საღვთო წერილის წიგნები, რომლებიც შემდგომში აღმოჩნდნენ და არ შედიან ეზრდას აღრიცხვაში, და ეგრეთვე შემდგომში მომხდარნი 2 ანა დამატებანი, იწოდებიან არაკანონიურად. ესენი არიან: 1) წიგნი ტოზიასი, 2) ივდითისი, 3) სიბრძნე სოლომონისა, 4) სიბრძნე ისუ ძისა ზირაქისა, 5) ეპისტოლე იერემიასი, 6) მეორე წიგნი ეზრდასი, 7) მესამე წიგნი ეზრდასი და 8) სამი წიგნი მაკაბეთთა. არა კანონიური დამატებანი კანონიურ წიგნებთა: 1) ლოცვა მანასიასი, მოთავსებული ნეშთის პირველი წიგნის ბოლოში 2) ეს ადგილები ესთერის წიგნში, რომელნიც არ არიან აღნიშნულნი მუხლების რიცხვით,

3) მოთხრობა სუსანაზე ბილზე და ვეშაპზე დანიელ წინასწარმეტყველის წიგნის მეცამეტე და მეთოთხმეტე თავში.

ეზდრას დროს ქალაქებში და სოფლებში აღშენებულ იქმნენ თორები (თორა არის ურიების სამლოცველო სახლი). რომლებშიაც შაბათობით ყველა იუდელები უნდა შეკრებილიყვნენ სალოცავად და საღვთო წერილის მოსასმენად. თორებში ხალხის მასწავლებლებად განაწესეს მწიგნობარნი, რომელნიც იწერებოდნენ რაბინებად (მოძღვრებად): ხალხი დიდი პატივისცემით ეპყრობოდა რაბინებს, როგორც მშობლებს და უწოდებდნენ მამად. ყოველი ებრაელი ვალდებული იყო შაბათობით დასწრებოდა თორაში ლოცვას. ვინც დადიოდა თორაში, ის ითვლებოდა ებრაელად. თუ რომელიმე ებრაელი ცხადად დაარღვევდა საღვთო სჯულს, მას განდევნიდნენ თორიდან. ეს განდევნა ითვლებოდა მათთვის საშინელ სასჯელად. ყოველ თორასთან იყო სასწავლებელი და წიგნთსაცავი.

2) ღვაწლი ნეემიასი. ტაძრის აღშენების შემდგომ იერუსალიმის კედლები დიდხანს იყო დაქცეული და მეზობლად მცხოვრები სხვადასხვა ტომის ხალხი მოსვენებას არ აძლევდა იუდელებს. იერუსალიმის ეგეთი სამწუხარო მდგომარეობა გაიგო ერთმა ებრაელმა, ნეემიამ. რომელიც იყო არტაქსერსკ მეფის მეღვინეთუხუცესი და ძლიერ შეწუხდა. მეფემ ნეემიას პირის სახეზე შენიშნა მწუხარება და ჰკითხა მიზეზი. ნეემიამ უთხრა თავისს მწუხარების მიზეზი და სთხოვა მეფეს გაეშვა ის იერუსალიმის გასამაგრებლად. მეფემ დანიშნა ის იუდეის (ურიასტანის) ერისთავად და ბრძანებით ნება დართო მას აღედგინა იერუსალიმის კედლები. იერუსალიმში მისვლისთანავე მან გამოუცხადა იუდელებს მეფის ნებართვა. იუდელები სიხარულით შეუდგნენ საქმეს, მაგრამ სამარიტელებმა მოინდომეს შენების შეჩერება. პირველად დაცინოდნენ იუდელებს. მაგრამ როცა ნახევარმდის აღაშენეს კედლები, იმათ გადასწყვიტეს შეეჩერებიათ მუშაობა მოულოდნელი თავდასხმით. მათი განზრახვა გაიგო ნეემიამ. მან მცხოვრებთა ნახევარი შეაიარაღა და დააყენა მცველად, მეორე ნახევარს უბრძანა გაეგრძოთ მუშაობა, მაგრამ მომუშავენიც ყოველ შემთხვევისათვის იყვნენ შეიარაღებულნი. 52 დღეში კედლები სრულიად აღაშენეს და ალაყაფის კარები დაკიდეს. კედლების საკურთხად ნეემიამ მოიწვია ყველა ლევიტელნი; გაჰყო ისინი ორ გუნდად, ერთმა გუნდმა ფსალმუნების გალობით და მუსიკით შემოუარა ქალაქის კედლების ნახევარ ნაწილს, მეორე გუნდმა მეორე ნაწილს და ბოლოს ორივე გუნდმა შეიყარეს თავი ტაძარში, სადაც მრავალი მსხვერპლი შესწირეს ღმერთს. ნეემიამ.

ურჩია მდიდარ ებრაელებს, რომ იმათ დაებრუნებიათ ღარიბებისათვის მათი მიწდერები, ვენახები, ბაღები, და სახლები და დაითანხმას ისინი; აღუკრძალა მდიდრებს სარგებლის აღება ებრაელ მევალეებისაგან; განსაკუთრებით ყურადღება იყო მიქცეული იმაზე რომ შაბათობით ებრაელებს არ ევაჭრათ, შაბათის წელიწადს (მეშვიდე წელიწადს) მიწა დაესვენებიათ, მონები გაეშვათ თავისუფლად და რომ რიგიანად შეეტანათ ტაძრის საკუთრებისთვის და მასში მოსამსახურეთა სასარგებლოდ შეკრებილი შეწირულებანი. რადგანაც იერუსალიმში იმ დროს მცხოვრებთა რიცხვი მცირე იყო, ნეემიამ წილის ყრით მეათედი ნაწილი ხალხისა გადმოასახლა იერუსალიმში და შეავსო მცხოვრებთა რიცხვი. 12 წლის შემდგომ ნეემია დაბრუნდა სასახლეში.

8) სინედრიონი. ნეემიას შემდგომ იუდელების საქმეებს განაგებდნენ მღვდელთმთავარი. მღვდელთმთავარი იყო თავმჯდომარე ებრაელების უმაღლეს სამსჯავროსა (სასამართლოსა), რომელიც შესდგებოდა 70 მოხუცებულთაგან, იმყოფებოდა იერუსალიმში და იწოდებოდა სინედრიონად. გარდა იმისა ყოველ ქალაქში იყო სასამართლო, რომელიც ექვემდებარებოდა იერუსალიმის სინედრიონს და იწოდებოდა მცირე სინედრიონად.

4) წინასწარმეტყველი მალაქია. ეზდრას და ნეემიას დროის ღმერთმა მოუვლინა ებრაელებს უკანასკნელი წინასწარმეტყველი, მალაქია. მალაქიამ იწინასწარმეტყველა მაცხოვრის და მისი წინა მორბედის მოსვლაზე: „აჰა მოვავლინო ანგელოსი ჩემი და მოიხილოს გზა პირისა ჩემისა და მყისა შინა მოვიდეს ტაძრად თვისსა. უფალი; რომელსა თქვენ ეძიებთ და ანგელოსი აღთქმისა, რომელი თქვენ გნებავს, აჰა, მოვალს, იტყვის უფალი ყოვლისა მპყრობელი“. (3, 1). „აჰა მე მოვივლენ თქვენ ილიას თეზბიტელსა პირველ მოსვლისა დღისა უფლისა დიდსა და განჩინებულსა, რომელმან კეალად მოავოს გული მამისა ძისა მიმართ და გული კაცისა მოყვასისა მისისა, მიმართ, ნუ მოსრულმან მოვსპო ქვეყანა მყის“. (4, 5-6).

5) პალესტინის ნაწილი. ბაბილონის ტყვეობის შემდგომ პალესტინა განიყოფებოდა ოთხ ნაწილად: ჩრდილოეთის მხარე იწოდებოდა გალილად; პალესტინის შუა ადგილი — სამარიად; სამარიიდან სამხრეთისკენ მდებარე ადგილი იყო იუდეა, ანუ ურიასტანი; იორდანიდან აღმოსავლეთისაკენ მდებარე ადგილი იწოდებოდა პერიად, ანუ იორდანის იქით მხარედ.

მიუხედავად კვიროსის ბრძანებისა, რომელიც ნებას აძლევდა ებრაელებს დაბრუნებულიყვნენ თავიანთ სამშობლოში, მომეტებული ნაწილი ებრაელებისა დარჩა სპარსეთის სამეფოში. სპარსეთის სატახტო ქალაქში, სუსაში. სხვათა შორის ცხოვრობდა ერთი კეთილმოქმედი და კეთილმსახური ებრაელი, მარდოხე, ბენიაშენის ტომისაგან. მან აიყვანა შეილად თავისი ბიძაშვილი, ობოლი ქალი, ესთერი და აღზარდა იგი. ესთერი იყო მშვენიერი ტანადი და ლამაზი სახის ქალწული. მარდოხე მსახურებდა სპარსეთის მეფის არტაკსერსკის (კსერსკის) სასახლეში. მან გაიგო, რომ მეფე გაურახსდა თავისს ცოლს ასტინას, გააგდო იგი და მოინდომა მის ნაცვლად მეორე ცოლის შერთვა. საცოლოს აღსარჩევად მეფეს შეუყრიბეს ქალაქ სუსაში საუკეთესო ქალწულნი. მათ რიცხვში მარდოხემ წარადგინა თავისი აღზრდილი ესთერი და დაარია ის, რომ არავისთვის ეთქვა თავისი ენობა. მეფეს ყველა ქალწულებზე უფრო მოეწონა ესთერი და შეირთო იგი ცოლად.

ერთხელ მარდოხემ შეიტყო, რომ ორ კარის კაცს უნდოდა მეფის მოკვლა. ეს ამბავი მან, როგორც ერთგულმა ქვეშევრდომმა, აცნობა ესთერს, ესთერმა — თავისს მეუღლეს. საქმე გამოიძიეს, ბოროტ განმზრახველნი ჩამოაღრჩვეს, ხოლო მარდოხეს ნასიკეთარი ჩასწერეს მეფის სახსოვარ წიგნში. ამ დროს მეფეს შეუყვარდა ვინმე ამანი და ყველა კარისკაცებზე უფრო აღმაღლდა იგი. მეფის ბრძანებით ყველას, ვინც ამანს შეხვდებოდა, მუხლი უნდა მოედრიკა და ამანისთვის თაყვანი უნდა ეცა. მხოლოდ მარდოხე არ ასრულებდა ამ ბრძანებას. „მუხლი უნდა მოვიდრიკოთ და თაყვანი უნდა ვსცეთ ღმერთსაო“, ამბობდა მარდოხე. ამიტომ გაამპარტყავნებულმა და მეფის წყალობით გალალბულმა ამანმა შეიძულვა მარდოხე და დაიფიცა: ამოწყვიტოს სპარსეთის სამეფოში მცხოვრებნი ყველა ებრაელი. ერთხელ მან მოახსენა მეფეს: „მთელ შენ სამეფოში გაფანტულია ხალხი, რომლის რჩული არ წააგავს არავის რჩულს და რომელიც სახელმწიფო კანონებს არ ემორჩილება, მიბრძანე და ამოვწყვეტ მათ“. მეფე ძლიერ უჩერებდა ამანს, წაიძრო ხელიდან ბეჭედი, მისცა ამანს, რომ მას დაემზადებია ბრძანება ებრაელების ამოსაწყვეტად მეფის სახელით და მეფისვე ბეჭდით დაემტკიცებია იგი. მეფემ უთხრა: „მოეპყარი იმ ხალხს, როგორც გენებოს“, ამანმა სამეფოს ყოველ კუთხის უფროსებს გაუგზავნა წერილობითი ბრძანება, რომ აღარის (ავგისტოს) 14

რიცხვს ამოსწევითონ ყველა ებრაელი და მათი ქონება სახაზინოთ შერაცხონ. ებრაელებმა ამ ბრძანებისთანავე შექმნეს ტირილი და გოდება. მარდოხემ მეტის მწუხარებით ტანსამოსი შემოიხია, თავზე ნაცარი დაიყარა და მსურველს ლოცვით და გოდებით სთხოვა ღმერთს გამოხსნა. მერმე მან სთხოვა ესთერს თავისი ერის დაფარვა. ესთერი მეტად შეაწუხა ამ ამბავმა. მაგრამ ვერ ბედავდა მეფესთან შესვლას, რადგანაც სპარსთა კანონით სიკვდილით დაისჯებოდა ის ეიხც მეფესთან შევიდოდა დაუძახებლად. მან სამი ღლე და ღამე იმარბულა და ილოცა და ბოლოს გადასწყვიტა ერისათვის თავის შეწირვა. ის შევიდა მეფესთან. მეფემ ისე მრისხანედ გადმოხედა ესთერს, რომ მას შიშისაგან გონება დაეკარგა და გული შეუღონდა. ღმერთმა მეფის რისხვა მოწყალეზად შესცვალა. მეფე საჩქაროდ მივიდა ესთერთან, აიყვანა ხელში და დაუწყო მიფერება, როცა ესთერი გონს მოვიდა, მეფემ ალერსით უთხრა: „რა გნებავს, ესთერ? რა გსურს მთხოვეო?“ ესთერმა სთხოვა მეფეს, მისულიყო მასთან სადილად და მიეყვანა ამანი. მეფემ აღასრულა ესთერის თხოვნა. სადილზე მეფემ კიდევ უთხრა ესთერს: „რას მთხოვ, მითხარი და აღგისრულებ“. ესთერმა სთხოვა: „ხვალ სადილად კიდევ მეწვიეთ შენ და ამანი“. მეფემ აღუთქვა მისვლა. ამანი გამოვიდა ღედოფლის სახლიდან გამხიარულებული, მაგრამ სასახლის კარებში დაინახა მარდოხე, რომელიც თეხზედაც არ წამოუდგა, და ძლიერ გარისხდა. გაჭაერებული მივიდა შინ, მეგობრებს და ცოლს უთხრა გაჭაერების მიზეზი და ბოლოს თქვა: „ყოველი კმაყოფილება და მხიარულება გამწარებული მექმნება, სანამ მე მარდოხეს ვხედავ“. ცოლმა და მეგობრებმა ურჩიეს: სახრჩობელა გააკეთებინე, დილას მეფეს სთხოვე, რომ ნება მოგცეს მარდოხეს ჩამოხრჩობისა, ჩამოაღრჩე იგი და მერმე მხიარულად წადი ღედოფალთან სადილად“. ამანს მოეწონა ეს რჩევა და სახრჩობელა მოამზადებინა.

იმ ღამეს მეფეს დიდხანს არ დაეძინა და ბრძანა სახსოვარი წიგნის კითხვა. როცა წაუკითხეს ის ადგილი, სადაც ეწერა, რომ მარდოხემ იხსნა მეფე სიკვდილისაგან, მეფემ იკითხა: „რა საჩუქარი მიეცა ამისთვის მარდოხეს?“ უპასუხეს: „არაფრით არ დაუჯილდოვებიათ იგი“. დილას, როცა ამანი მივიდა მეფესთან, რომ გამოთხოვოს მარდოხეს ჩამოღრჩობის ნება, მეფემ ჰკითხა ამანს: „რა უნდა უყო იმ კაცს, რომლის დაჯილდოვებამ მინდა მეფურად?“ ამანმა იფიქრა: უთუოდ ჩემი დაჯილდოვება უნდაო და მოახსენა: „ეგეთი კაცი უნდა შემოსოთ სამეფო სამოსელით, დაადგათ თავზე სამეფო გვირგვინი, შეაქდინოთ

მეფის ცხენზე, უბრძანოთ პირველ კარის კაცს: ეს ცხენი გაატარ-გა-
მოატაროს სატახტო ქალაქის ქუჩებში და იძახოს: აი, რა პატივი აქვს
მას, ვისაც დიდება უნდა მეფეს! მეფემ უთხრა ამანს: „წადი საჩქა-
როდ და ეს პატივი უყავ ებრაელს მარდოხეს“. ამანმა შეასრულა ეს
ბრძანება, და სირცხვილეული და გულნატკენი დაბრუნდა შინ; მაგრამ
რას იქმოდა, სადილად მეფე და ის ეწვიენ ესთერს. მეფემ კიდევ ჰკი-
თხა ესთერს: „რა არის შენი სურვილი, დედოფლო ესთერ? მე მზადა
ვარ, ნახევარი სამეფო მოგცე“. ესთერმა უთხრა: „თუ შენ კეთილ-ინე-
ბებ, მეფეო, გთხოვ, მოგვანიჭო სიცოცხლე მე და ჩემ ხალხს ჩვენ, მე
და ჩემი ხალხი, მიცემული ვართ ამოსაწყვეტად, დასახოცავად და და-
სალუპველად“. მეფემ ჰკითხა: „ვინ არის? სად არის ის, ვინც გაბედა და
განიზრახვა ამისი ქმნა?“ ესთერმა უპასუხა: „მტერი და მოშურნე
არის ეს ბოროტი ამანი“. ამანდ შიშისაგან ათრთოლდა. მეფე გარისხ-
და, ადგა და სასახლის ბაღში გამოვიდა. ამანი დავარდა დედოფლის
წინ, მოეხვია მას ფეხებზე და ევედრებოდა, რომ არ დაეღუპა იგი.
მეფე უარესად განრისხდა, როცა ამანი დაინახა დედოფლის ფეხებზე
მოხვეული. მეფის ბრძანებით, მოსამსახურეებმა მაშინვე დაბურეს
ამანს თავი, ნიშნად მისი დასჯისა. მაშინ ერთმა კარის კაცთაგანმა მო-
ახსენა მეფეს, რომ ამანს თავის სეზონში გაკეთებული აქვს მარდოხეს-
თვის სახრჩობელა. მეფემ ბრძანა: „თვითონ ამანი ჩამოაღრჩვეთ მის
გაკეთებულ სახრჩობელაზედ“. ამანი ჩამოაღრჩვეს მისი ქონება მეფემ
მისცა ესთერს, ხოლო უფლება მისი გადასცა მარდოხეს. რადგანაც
კანონით წინანდელი ბრძანების დარღვევა არ შეიძლებოდა, მეფემ
გასცა ახალი ბრძანება, რომ იუდელებს დაეცვათ თავის სიცოცხლე და
დაეხოცათ მტრები. იუდელები მოემზადნენ საომრად და დანიშნულ
დროს, მართლაც, იუდელები შეებრძოლნენ მტერს, ბევრი მათგანი
დახოცეს და თვითონ გადარჩენ ამოწყვეტას. მარდოხეს რჩევით ამ
შემთხვევის სახსოვრად ებრაელებმა ის დღე დაადგინეს დღესასწაულ
დღედ და დაარქვეს ფურიმ (წილის ყრა), რადგანაც ის დღე ამანმა
წილის ყრით ამოირჩია.

§ 87. ალექსანდრე მაკედონელის მიერ ქვეყნების დაპყრობა
 ალექსანდრე მაკედონელი იერუსალიმში (5177 წ. ქვეყ.
 შექმნიდან, 882 წ. ქ. შ.). სამარიტელთა ტაძრის აღშენება

ლეთისაგან განცხადებული იყო დანიელ წინასწარმეტყველის მიერ, რომ სპარსეთის სამეფოს დაიპყრობს ბერძნების მეფე (დან. 8, 20—221). როდესაც დადგა ის დრო, როცა უნდა აღსრულებულიყო ეს გადაწყვეტილება ლეთისა, საბერძნეთის მეფე, ალექსანდრე მაკედონელი, შემოვიდა ქარით სპარსეთის სამეფოში; დაამარცხა სპარსელების მხედართმთავარი, მერმე თვითონ სპარსეთის მეფე, დარიოს კოდომანი, დაიპყრო მცირე აზია, დამასკო, სიდონი და გარშემოადგა ქარით ტვიროსს. აქედან მან გაუგზავნა იუდელების მღვდელთმთავარს ადუის (იადდაის) ღესპანი (მეფის მოციქულნი) და მოთხოვა, რომ ის თავისი ხალხით დამორჩილებოდა მას, დახმარებოდა ქარით და გაეგზავნა მისი ქარისთვის სულადი (საზრდო). მღვდელთმთავარმა შეუთვალა, რომ მას ფიცი აქვს მიღებული სპარსეთის მეფის დარიოსის ერთგულებაზე და არ შეუძლია ფიცის გატეხა. ამ პასუხმა ძლიერ გაარისხა ალექსანდრე მაკედონელი. მან დაიმორჩილა ტვიროსი, მერმე გაზა და იუდელების დასასჯელად გამოემართა ქარით იერუსალიმისაკენ (332 წ. ქ. შ.). ადუი მღვდელთმთავრის ბრძანებით იუდელებმა საყოველთაო მარხვით და ლოცვით შესთხოვეს ღმერთს ხსნა მრისხანე ალექსანდრეს ხელითგან. ღმერთმა შეისმინა ჯედრება მათი და გამოუცხადა მღვდელთმთავარს, რომ ის შეგებებოდა მაკედონელს სამღვდლო შესამოსით. როდესაც ალექსანდრე მაკედონელი ქარით მიუახლოვდა იერუსალიმს, ადუიმ გააღო ქალაქის კარები და მიეგება მას მღვდლების, ლევიტების და ხალხის თანხლებით შემოსილი თეთრი შესამოსით. ალექსანდრე მაკედონელი გაოცდა ამ მოულოდნელი სანახაობით; ჩამოხდა ცხენიდან, მივიდა ადუისთან და თაყვანისცა მას. ებრაელებმა ხმამაღლა შეასხეს ქება დიდებულ დამპყრობს და გარშემოხვივნენ მას. ალექსანდრეს მხლებელნი გაკვირდნენ მისი თავმდაბლობით და ერთმა ქარის უფროსმა ჰკითხა მას: „რას ნიშნავს ეს, ხელმწიფეო, რომ შენ, ყველასაგან პატივცემულმა, თაყვანი ეცი იუდელების მღვდელს?“ მაკედონელმა მიუგო: „მე მას კი არ ვეცი თაყვანი, არამედ ღმერთს, რომელსაც ის ემსახურება. მე ჯერ კიდევ როდესაც მაკედონიაში ვიყავი და ვფიქრობდი სპარსელებზე გალაშქრებას, მაშინ მე სიზმარში გამომეცხადა სწორედ ამ შესამოსში გამოწყობილი კაცი, რომელმაც მიწინასწარმეტყველა გამარჯვება“. ეს სიტყვა და ალექსან-

დრემ მღვდელთ მთავარს მისცა მარჯენა ხელი, შევიდა იერუსალიმში, მერმე ტაძარში და შესწირა ღმერთს მსხვერპლი. აქ მას აჩვენეს დანიელის წინასწარმეტყველება მასზედ, რომ საბერძნეთის მეფე დაიმორჩილებს სპარსეთის სამეფოს. ამით გამხნეებულმა ალექსანდრემ ნება მისცა ებრაელებს ეცხოვრათ თავიანთ სჯულის თანახმად, განათავისუფლა ისინი შაბათის წელიწადს ხარკისაგან, რადგანაც ამ წელში ებრაელები ასვენებდნენ მიწას. მერმე ალექსანდრე მაკედონელი წავიდა იერუსალიმიდგან. ამის შემდგომ მაკედონელმა დაიპყრო ეგვიპტე, იქ აღაშენა ქალაქი და უწოდა სახელად ალექსანდრია; მერმე დაიმორჩილა მთელი სპარსეთის სამეფო ალექსანდრე მაკედონელის მიერ ქვეყნების დაპყრობამ და იუდელების შესახებ მისმა მფარველობამ ხელი შეუწყო ებრაელების გადასახლებას სხვა და სხვა ქვეყანაში.

იმ დროს, როდესაც აღდგომ ალექსანდრე მაკედონელს უარი შეუთვალა დამორჩილებაზე და დახმარებაზე სამარიის ოლქის უფროსი სანავალატი თვითონ მივიდა მაკედონელის ბანაკში, გამოუცხადა მას მორჩილება, მიუტანა ჯარისთვის სულადი და გამოთხოვა ნება გარიზინის მთაზე აღეშენებია სამარიტელთათვის ტაძარი, იერუსალიმის ტაძრის მსგავსი. მორჩილებისა და სამსახურისათვის ალექსანდრემ მისცა მას ტაძრის აღშენების ნება. სამარიტელებმა გარიზინის მთაზე აღაშენეს ტაძარი და სანავალატმა დააყენა მასში მღვდელთ მთავრად თავისი სიძე მანასია, აღუთქმა ტომელსაც ებრაელებმა ჩამოართვეს მღვდელობა სხვა ტომის ქალის ცოლად შერთვისათვის. მანასია გადატერებული იყო თავის ძმაზე, აღუთ მღვდელმთავარზე, და ამიტომ ის იღებდა ებრაელების ყველა იმ მღვდლებს, რომლებსაც რამე შეცდომისათვის სჯიდნ იერუსალიმში. გაიგეს რა, რომ ალექსანდრე მაკედონელმა ებრაელები შაბათის წელიწადში ხარკისაგან განათავისუფლა, სამარიტელებმაც სთხოვეს მას ეგეთი შეღავათი, მაგრამ უარი მიცეს მისგან.

§ 88. ებრაელები ეგვიპტელების მეფეების უფლებაში. ებრაელების საღვთო წერილის წიგნების გარდაქმნა ბერძნულ ენაზე

ალექსანდრე მაკედონელის სიკვდილის შემდეგ (323 წ. ქ. შ.) მისმა მხედართმთავრებმა გაიყვეს მისი სამეფო. ერთმა მათგანმა, პტოლომე ლაგმა დაიპყრო ეგვიპტე, მეორემ — სელევკმა სირია. პალესტინა იმყოფება ეგვიპტის და სირიის შუა, ამიტომ როგორც ეგვიპტის მეფე, ეგრეთვე სირიის მეფე ცდილობდა მის დაპყრობას. პტოლომემ ისარ-

ყებლა იუდელების მოსვენებით შაბათ დღეს, დაიპყრო იერუსალიმი და წაიყვანა ეგვიპტეში ასი ათასამდე იუდელები და სამარიტელები. მან გაიგო, რომ იუდელები წმიდად და დაურღვევლად ინახავენ ფარს, ამიტომ მან შიანდო მათ ციხე-სიმაგრეების დაცვა და ალექსანდრიაში იუდელებს მისცა იგეთივე უფლება, როგორც ჰქონდათ ეგვიპტელებს, ზოლო პალესტინაში დარჩენილ იუდელებს ნება მისცა ეცხოვრათ თავის სჯულის თანახმად მღვდელთ მთავრის და სინედრიონის მმართველობის ქვეშ. რაკი გაიგეს, რომ პტოლომემ შეღავათი მისცა ალექსანდრიაში მცხოვრებ იუდელებს, პალესტინიდან ბევრი იუდელები თავის ნებით გადასახლდნენ ეგვიპტეში.

პტოლომე ლაგის შვილმა, პტოლომე ფილადელფმა, დიდი სიკეთე უყო იუდელებს. მან გამოიხსიდა ასი ათასზე მეტი იუდელები, რომელნიც მონებად იყვნენ ეგვიპტეში და მისცა მათ თავისუფლება. პტოლომე ფილადელფმა მოისურვა შეესო თავისი მდიდარი ალექსანდრიის წიგნთსაცავი ებრაელების საღვთო წერილის წიგნებით, რომლებიც უნდა ყოფილიყვნენ გადათარგმნილნი ადვილად გასაგებ ბერძნულ ენაზე. ამის გამო მან მიწერა მღვდელთმთავარს ელიაზარს, რომ მას გაეგზავნა მისთვის საღვთო წერილის წიგნები და იგეთი მოხუცებულნი, რომელთაც შეძლებოდათ მათი გადათარგმნა ბერძნულ ენაზე. მღვდელთმთავარმა თითოეულ ტომიდან შეკრიბა ექვს-ექვსი მოხუცებულნი, კარგი მცოდნენი ებრაულ და ბერძნულ ენებისა, სულ 72 მოხუცებული, ჩააბარა მათ მთელი საღვთო წერილის წიგნები ებრატზე (ტყავის ქაღალდზე) დაწერილნი ოქროს ვარაყით და გაგზავნა ისინი ალექსანდრიაში. მეფემ მიიღო ისინი მოწყალებით, დაუნიშნა მათ ბინა ფაროსის კუნძულზე. იქ იმათ გადათარგმნეს საღვთო წერილის წიგნები ბერძნულ ენაზე 72 დღეს. ეს თარგმანი იწოდება თარგმანად სამოცდათთა (უფრო ნამდვილად 72-თა) მთარგმნელთა.

ამ თარგმანმა დიდი სარგებლობა მოუტანა როგორც ალექსანდრიელ იუდელებს, რომლებმაც დაივიწყეს ებრაული ენა, ეგრეთვე წარმართებსაც. მაშინ ბერძნული ენა იყო საყოველთაო ხმარებაში, ყოველ განათლებულ კაცმა იცოდა ეს ენა და ამიტომ ყოველ განათლებულ კაცს შეეძლო მათი კითხვა. ამდროიდან ბევრი ბერძენი და რომაელი საღვთო წერილის კითხვის გამო ერწმუნა ქრისტიანობა და დაუწყეს მას მსხვერპლის შეწირვა იერუსალიმში და ბევრი მათგანი მოელოდა მაცხოვარს. ეგეთი კაცები იწოდებოდნენ მსხემებად (მოსულეებად).

იუდელები მშვიდობიანად ცხოვრობდნენ პტოლომეების დროს, სანამ გამეფდებოდა პტოლომე ფილოპატორი. ერთხელ ფილოპატორმა გაილაშქრა სირიის მეფის ანტიოქ დიდის წინააღმდეგ. გამარჯვების შემდგომ მან შეიარა იერუსალიმში და მოინდომა შესვლა ტაძრის უმთავრეს ნაწილში — წმიდა წმიდათაში. როგორც კი ასწია ფარდა და უნდოდა შესულიყო. უეცრად ღმერთმა დასაჯა იგი. ის უგრძნობლად დაეცა მიწაზე და ძლივს მოასულიერეს. მერმე განრისხებული დაბრუნდა ეგვიპტეში და ბრძანა შეეკრიბათ ალექსანდრიაში ყველა იუდელები. რომლებიც ეგვიპტეში ცხოვრობდნენ და არ უნდოდათ კერპებისათვის თაყვანი ეცათ. რომ ისინი დაეხოცათ და ფეხებით გაესარისათ სპილოებს იპპოდრომში (ცხენთა სარბენი ადგილი). როდესაც იუდელები დიდი და პატარა, მოხუცებულნი და ძუძუმწოვარნი, ქალი და კაცი იყვნენ შეკრებილ იპპოდრომში, მათდა გასასრესად გამორეკეს ხუთასი სპილო და თვითონ მეფეც ჯარით წამოვიდა იპპოდრომისაკენ. რომ უცქიროს მათ დახოცვას. იუდელებმა, როგორც კი დაინახეს მეფე. ჯარი და სპილოს ჯოგი, შექმნეს ხმამაღლად საზარელი ტირილი და გოდება. მათმა ქვითინმა ჰაერი შეარყია: აღაპყრეს ხელნი თვისნი ზეცას და შესთხოვეს ღმერთს გამოსხნა. ღმერთმა შეიწყალა ისინი: უეცრად გამოცხადდა ორი ანგელოსი და დადგა ჯარის წინააღმდეგ. სპილოებმა პირი იბრუნეს ჯარისკენ, რომელიც სპილოებს მოყვებოდა. თვითონ მეფემ, როცა გაიგონა ებრაელების სასოწარკვეთილი გოდება, შეიწყალა ისინი და საჯაროდ აღიარა, რომ ღმერთი ეწევა ებრაელებს; ბრძანა მათი განთავისუფლება და თავიანთ სახლებში დაბრუნება. მერმე მეფემ დაუბრუნა ებრაელებს წინანდელი თავისუფლება და უპირატესობა.

§ 80. ებრაელების სირიის მეფეების უფლებაში. ანტიოქ ეპიფანე, ებრაელების მღევნელი

ეგვიპტის მეფის პტოლომე ფილოპატორის სიკვდილის შემდგომ, სირიის მეფემ, ანტიოქ დიდმა დაიპყრო სამარია და იუდეია და შეუერთა ისინი სირიის სამეფოს. იუდელები ახალ მეფის უფლებას ქვეშ წინეთ ბედნიერად სთვლიდნენ თავს. ანტიოქ დიდმა დაუტოვა მათ უფლება ეცხოვრათ თავისს სჯულის და ჩვეულების თანახმად. ეგრეთ-

ვე ბრძანა, რომ თავისს სამეფო ხაზინიდან ეძლიათ იუდელებისთვის ყოველივე, რაც საჭირო იყო მსხვერპლის შესაწირავად.

მაგრამ საშინელი უბედურება გამოიარეს იუდელებმა, როცა სირი-
აში გამეფდა მეორე ანტიოქი, სახელ წოდებული ეპიფანედ (ბრწყინ-
ვალედ). სირიის სამეფოში იყვნენ მრავალნი სხვადასხვა ტომის ხალხ-
ნი, რომლებიც თვალსაჩინოდ განირჩეოდნენ ერთიმეორისაგან ჩვე-
ულებით, სარწმუნოებით და ენით; ამის გამო ისინი ხშირად ჩხუბობ-
დნენ ერთმანეთს შორის. ეპიფანემ განიზარახა მოესპო თავისს ქვეშევ-
რდომთ შორის განსხვავება და მათგან შეედგინა ერთი ხალხი. რადგა-
ნაც თვითონ ბერძენი იყო და მარტო ბერძნული ენა, ზნე-ჩვეულება
და სარწმუნოება მიაჩნდა საუკეთესოდ, ამიტომ გამოსცა ბრძანება,
რომ ყველა მის ქვეშევრდომებს ჩაეცვათ ბერძნულად, ელაპარაკნათ
ბერძნულად, მიეღოთ ბერძნების სარწმუნოება და ზნე-ჩვეულება.
ვინც ამ ბრძანებას არ აღასრულებდა ის უნდა დაესაჯათ სიკვდილით.
ეს ბრძანება გაუგზავნეს იუდელებსაც. იუდელები არაოდეს არ ჩაცვინუ-
ლან ეგეთ უბედურებაში: მათ ართმევდნენ მათთვის ყოველივე ძვირ-
ფასს: ენასაც, ჩვეულებასაც და სარწმუნოებასაც. ბრძანებას თან მოჰ-
ყვა ბერძნის სწავლული, ბრძენი კაცი და დაუწყა მათ სწავლება,
როგორ უნდა ემსახურნათ ბერძნების კერპებისთვის და მათ ცრუ
ღმერთებისთვის. იერუსალიმის ტაძარში მან დადგა ბერძნების ღმერ-
თის იუპიტერის კერპი და მისი სამსხვერპლო. ვინც მოსეს სჯულს
ასრულებდა, ყველას ხოცავდნენ. ერთხელ გაიგეს, რომ რავდენიმე იუ-
დელები წავიდნენ გამოქვაბულ კლდეში შაბათის სადღესასწაულოდ
და ისინი იქ დასწევს. ერთხელ დააბეზდეს ორი დედაკაცი, რომ იმათ
წინადაცვითეს თავიანთ შვილებს. იმ დედაკაცებს ბავშვები ჩამოკიდნ
კისერზე და ეს საცოდავები შამოატარეს ქალაქის კედლებზე, მერე
იქიდან გადაადგეს და დაიხოცნენ.

ამ დევნის დროს დაიტანჯნენ, სხვათა შორის, შეიდნი ძმანი მაკა-
ბელნი, დედა მათი სოლომონია და მათი მოძღვარი ელიაზარი. ელია-
ზარი იყო პატივცემული მოხუცი, ერთი უპირველესი მწიგნობართა-
განი (სწავლულთაგანი). იერუსალიმში მყოფმა, სირიის მეფემ მოად-
გილემ, მოსთხოვა მას ექამა ნაკერპალი ღორის ხორცი, რომელიც მო-
სეს სჯულით აღკრძალული აქვთ იუდელებს, მაგრამ ელიაზარმა უარ-
ჰყო მისი ბრძანება. მერმე ურჩიეს ელიაზარს, რომ მას სახე ეჩვენები-
ნა, ვითომც სქამს ნაკერპალ ღორის ხორცს და მით დასრულებს მეფის
ბრძანებას, მაგრამ ამაზედაც არ დათანხმდა. მან თქვა: „ჩემი ხნის კაცს
არ შეშვენის პირმართნობა. ახალგაზრდები იფიქრებენ, რომ ელია-

ზარი, 90 წლის მოხუცი, გახდა კერპთაყვანისმცემელი; თვითონაც შეცდებიან და ამით ჩირქს მოვცნებ ჩემ მოხუცებულობას: თუ ახლა ვიხსნი თავს წვალებისაგან, მერმე მაინც, ვერც აქ და ვერც სიკვდილის შემდგომ, ვერ გავიქცევი ყოვლისშემძლების ხელისაგან“. ამ სიტყვების შემდგომ მან სარწმუნოებისათვის დაითმინა სიკვდილი.

სოლომონია და შვიდი მისი შვილი მიიყვანეს თვითონ მეფესთან. მეფე ძალას ატანდა მათ, რომ ექამათ მოსეს სჯულით აღკრძალული ნაკერპალი ხორცი. იმათ უარი უთხრეს. მაშინ დაუწყეს მათ შოლტით ცემა. ისინი ამბობდნენ: „ჩვენ უფრო მალე მოვკვდებით, მინამ დავარღვევთ მამა პაპის სჯულს“. უწყალო მეფემ დაუწყა მათ წვალება, სოლომონიას ექვს შვილს დედის თვალწინ, ერთს მეორის შემდგომ, დასკრა ხელები, ფეხები, ამოსკრეს ენები, გააძვრეს ტყავები და, ბოლოს, დასწვეს ისინი ტაფაზე. მოწამეებმა არ უარჰყვეს თავისი სარწმუნოება. დარჩა ხელუხლებლად მხოლოდ უმცროსი შვილი. ეპიფანეს იმედი ჰქონდა რომ იმას მაინც დაითანხმებდა. მან დაუწყა მას მიფერება, აღუთქვა სიმდიდრე და პატივი, მაგრამ ვერ დაითანხმა. მაშინ მეფემ მოუწოდა სოლომონიას და წინადადება მისცა, რომ მას რჩევა მიეცა შვილისათვის, არ უარეყო მეფის ბრძანება. სოლომონიამ უთხრა შვილს: „შვილო ჩემო! გაიხსენე, რომ მე გატარებდი შენ მუცლით, სამ წელიწადს გზრდიდი ძუძუთი და შენ აღზრდაში დავითმინე ბევრი მწუხარება; შეიცოდე დედაშენი, შეხედე ცას და ქვეყანას და სცან, რომ ყოველივე ესე შექმნა ღმერთმან არა რაისაგან რომ ეგრე წარმოსდგა კაცთა ნათესავიც. ნუ გეშინია ამ მწვალებელისა, მიიღე სიკვდილი, როგორც მიიღეს შენმა ძმებმა, რომ ჩვენ ერთად ვიცხოვროთ სიკვდილის შემდგომ“ ჰაბუკმა მოისმინა დედის სიტყვები და თქვა: „რას უცდით თქვენ, მე არ ვემორჩილები მეფის ბრძანებას, არამედ ღვთის სჯულს“. ამ სიტყვებით განარისხებულმა მეფემ ძმებზე უარესად აწამა ის და მოკლა. შვილების შემდგომ აწამეს და დასწვეს დედა მათი სოლომონია.

§ 91. მაკაბელთა ღვაწლი (მაკაბელთა აშფოთება მღევნელების წინააღმდეგ და მათი მმართველობა)

(5341 წ. ქვეყ. შექმნიდან და 168 წ. ქ. შ.)

ანტიოქ ეპიფანეს ღვენამ აღძრა და ააშფოთა იუდეელები მის წინააღმდეგ. ღვენის დროს იერუსალიმს განშორდა ერთი კეთილმსახური მღვდელი, მატათა, მივიდა ქალაქ მოდინში და სტიროდა თავისს სამ-

შობლოს უბედურებაზე. ანტიოქ მეფის გაგზავნილი მოსელე მოღინ-
შიც მალე გაჩნდა, შეკრიბა იქ ქალაქის მცხოვრებნი და უბრძანა მათ
კერპისთვის მსხვერპლის შეწირვა. პირველად მან მისცა წინადადება
მატათას, როგორც მღვდელს, და მის ხუთ შვილს (იოანეს, სიმონს, იუ-
დას, ელიაზარს და იონათანს) რომ მათ შეეწირათ მსხვერპლი კერპის-
თვის. მაგრამ მატათამ და მისმა შვილებმა უარყვეს მისი წინადადება.
მაშინ ერთი ებრაელი მივიდა კერპის სამსხვერპლოსთან საკმევლის
საკმევად. მატათა მივარდა ღვთის უარისმყოფელს, მოკლა იგი, რო-
გორც მოითხოვდა მოსეს სჯული, და მასთან ერთად მეფის მოხელეც.
კერპის სამსხვერპლო დააქცია და ხალხს უთხრა: „ვინც ღვთის მორ-
წმუნე ხარ, მე წამომყევით“. მოღინის მცხოვრებთაგან ბევრი თავისი
ცოლ-შვილით და ქონებით გაჰყვა მატათას და ისინი გაიხიზნენ მთებ-
ში (168 წ. ქ. შ.). იმათ გაედევნა ანტიოქიის მხედართმთავარი, დაეცა
მათ შაბათ ღღეს და ათასამდე იუდელები ამოწყვიტა, რადგანაც შა-
ბათს იუდელები არ შეებრძოლნენ მტერს. მერმე მატათამ საზოგადო-
ების თანხმობით დაადგინა, რომ მომავალში იუდელებს, შემთხვევის
დროს, ებრძოლათ მტერთან და თავი დაეცვათ შაბათობითაც.

მატათასთან შეიკრიბნენ ბევრი ღვთის მორწმუნე იუდელები და
შეადგინეს ძლიერი ჯარი. ამ ჯარით მატათამ დაიარა მთელი ურიასტა-
ნი, თავს ეცემოდა მტრებს, სდევნიდა სირიელებს იუდელების ქალა-
ქებიდან, დააქციეს კერპების სამსხვერპლოები და აღადგინა კეთილ-
მსახურება. სიკვდილის დროს მან უანდერძა შვილებს განეგრძოთ მის
მიერ დაწყებული სამშობლოს განთავისუფლების საქმე.

მატათას სიკვდილის შემდგომ იუდელების ჯარის უფროსობა მი-
იღო მატათას შვილმა იუდა მაკაბელმა. მან დაიარა იუდიანთ ქალაქები
და გაწყვიტა ყველა ღვთის უარისმყოფელნი. ანტიოქ მეფის მხე-
დართმთავარნი გამოელაშქრნენ მის წინააღმდეგ დიდ ძალი ჯარით,
მაგრამ იუდამ სამჯერ დაამარცხა ისინი ომში. სირიელების უფროსი
მხედართმთავარი იძულებული გახდა დაბრუნებულიყო სირიის სა-
ტახტო ქალაქ ანტიოქიაში, რომ ახლად მომზადებულიყო საომრად.
იმ დროს იუდამ წინადადება მისცა ებრაელებს გაეწმინდათ კერპებო-
საგან ტაძარი და აღედგინათ შიგ ღვთის მსახურება. როდესაც ისინი
ავიდნენ სიონის მთაზე, დაინახეს, რომ ტაძარი ცარიელია, სამსხვერპ-
ლო შებილწულია, კარები დამწვარია, კარიბჭეები (სტოა) დაქცეუ-
ლია; ეზოში, როგორც ტყეში, ბუჩქნარი ამოსულა. ამის გამო იუდე-
ლებმა ბევრი იტირეს და იმწუხარეს. მერმე გაწმინდეს ტაძარი: ყოვე-
ლივე ნივთი, რაც კერპთთაყვანისცემას მოავონებდა, გამოყარეს ტაძ-

რიდგან და განაახლეს იგი: გამოცვალეს ქურჭლები, სასანთლები, სამსხვერპლო, 12 პურის დასაწყობი ტაბლა და კრეტსაბმელები (ფარდები). განახლებულ ტაძარში დიდი დღესასწაულობით შესწირეს ჰეშმარიტ ღმერთს მსხვერპლი. იუდა მაკაბელმა შესწირა ღმერთს მსხვერპლი არა მარტო ცოცხალთათვის, არამედ მკვდართათვისაც. მან შესწირა მსხვერპლი იმ კაცთა ცოდვების მოსატევებლად, რომელნიც ომში დაიხოცნენ და მით გამოხატა სარწმუნოება მკვდრებით აღდგომაზე.

მაშინ დააწესეს იუდელებმა რვა დღის დღესასწაული — ტაძრის განახლებისა. ტაძარი გარშემოზღუდეს მაღალი კედლებით და მტკიცე კოშკებით, რომ მომავალ დროში დაუბრკოლებლად შეესრულებიათ ღვთის მსახურება.

ერთხელ სირიელები 22 ათასი ჯარის კაცით დაეცნენ იუდეებს. იუდა მაკაბელს ჰყავდა სამი ათასი ჯარის კაცი, იმათგან მტრების სიმრავლის გამო ბევრი შეშინდა და გაიქცა; იუდას დარჩა მხოლოდ რვა ათასი კაცი. იუდასაც ურიჩეს გაქცევა, მაგრამ იუდამ თქვა: „ღმერთმა ნუ ქმნას, რომ მე მტერს ზურგი ვაჩვენო“. შემოერტყენ გარშემო მტრები და მოკლეს მამაცი გმირი (161 წ. ქ. შ.).

იუდას შემდგომ ჯარის უფროსად აღირჩიეს ძმა მისი იონათანი; მან რავდენმეჯერ დაამარცხა სირიელების ჯარი და იძულებულყო ისინი განშორებოდნენ ურიასტანს. ამ დროს სირიის სამეფოში დაიწყო არეულობა სამეფო ტახტის დაპყრობის გამო. იონათანმა ისარგებლა ამ გარემოებით და მიადგა იქამდის, რომ ერთმა სირიის სამეფო ტახტის მადიებელმა დააყენა ის მღვდელთმთავრად, გამოუგზავნა მას პორფირი (სამეფო შესამოსი) და მეფის გვირგვინი. ამ საქციელით სირიის მეფეებმა აჩვენეს, რომ ისინი აღარ სდევნიან იუდეელებს სარწმუნოებისათვის. მაგრამ იონათანი მალე შეიპყრეს და მოკლეს.

იონათანის შემდგომ იუდელების უფროსად შეიქმნა მისი უფროსი ძმა სიმონ მაკაბელი. მან სრულიად გაანთავისუფლა თავის სამშობლო სირიელების უფლებისაგან და დაიბრუნა სიონის ციხე, რომელიც ამ დრომდე მტრების უფლებაში იყო. ამ დროიდან იუდეია შეიქმნა დამოუკიდებელ სახელმწიფოდ. სიმონი იყო ბრძენი მმართველი. მან გაამაგრა სამშობლოს საზღვრები, აღადგინა წეს-რიგი და დაამყარა მყუდროება. მისი მმართველობის დრო წააგავდა კეთილდღეობით სოლომონის მეფობის დროს. ყოველი იუდეელი მოსვენებით დაბინავებულ იყო თავისს ვენახებში და ღვინის ქვეშ. იუდელებმა მადლობის

ნიშნად სიმონ მაკაბელი აირჩიეს (143 წ. ქ. შ.) მღვდელთმთავრად და მხედართმთავრად და ეს წოდება დაუმკვიდრეს მას საშვილიშვილოდ დიდი მღვდელთმთავრის, ქრისტეს, მოსვლამდე. ამ არჩევის სიგელი იუდეულებმა დასწერეს სპილენძის ფიცარზე და დადგეს ტაძრის ეზოში. სიმონი მოკლა მისმა დაუნდობელმა და გაუტანელმა სიძემ, რომელსაც უნდოდა გამხდარ იყო იუდეულების უფროსად. სიმონის ძემ, იოანემ, წოდებულმა გირკანად (მტერთა დამამხოვლად), დაიპყრო გალილია, სამარია და იდუმეია და დააქცია საფუძველამდე გარიზინის ტაძარი, რამაც კიდევ უფრო გააძლიერა სიძელევილი ებრაელებს და სამარიტელებს შორის.

§ 92. დასაწყისი რომაელების მთავრობისა იუდიანთა ზედა. მეფობა იროდისა

იოანე გირკანის შვილის შვილებმა, ძმებმა იოანე გირკან მეორემ და არისტოულ მეორემ დაიწყეს ურთიერთ შორის დავა (ცილობა) იუდეულებზე უფლების მოპოების შესახებ. რავედნეშეკერ შეტაკება მოუხდათ, მერმე ორივე ერთმანეთზე საჩივრით მიიქცია რომის ჯარის უფროსთან, პომპეისტან, რომელიც მაშინ იმყოფებოდა სირიაში. პომპეი მიემხრო იოანე გირკან მეორეს, იერუსალიმი დაიპყრო და იუდეულები დაუმორჩილა რომაელებს. გირკანი დაამტკიცა მღვდელთმთავრად და იუდეულების მხედართმთავრად, იუდეულებს დაადვა გადასახადი, ხოლო არისტოული შებოჩილი შვილებიანად წაიყვანა რომში.

გირკან მეორის დროს, მისმა მეგობარმა, მდიდარმა იდუმელმა ანტიპატრამ, რომელსაც იუდეულების სარწმუნოება ჰქონდა მიღებული, ჩაიგდო თავისი ხელში უფლება იუდეულებზე. როდესაც იული კეისარი ომობდა ეგვიპტეში, ანტიპატრმა აღმოუჩინა მას შემწეობა და მით მოიპოვა მისი კეთილი განწყობილება. იული კეისარმა დაადგინა ის ურიასტანის მმართველად. ანტიპატრმა თავისი უფლება გაუნაწილა ორ თავის შვილს: უფროს, ფასაილს. მიანდო მართვა — გამგებთა იერუსალიმისა და მის გარშემო მდებარე ადგილებისა. ხოლო უმცროსს. იროდის — გალილია. მამის და ძმის სიკვდილის შემდგომ იროდიმ მოინდომა გამეფება. ის წავიდა რომში და იქ მოხერხებით. მღიქველობით და დიდი საჩუქრებით მიაღწია თავისი მიზანს. რომის სენატმა (უმაღლესმა სამმართველომ) გამოაცხადა ის იუდეულების მეფედ. რაიცა ის დაბრუნდა რომიდგან, მან შეირთო ცოლად გირკან მეორის შვილის შვილი მარიამი, დაიპყრო იერუსალიმი და გამეფდა ურიასტანში.

რადგანაც სამეფო ტახტი მან მოხერხებით ჩაიგდო ხელში, ამიტომ ძლიერ შიშობდა, რომ ეს უფლება მისთვისაც არ წაერთმიათ. და შეიქმნა ეკვიანი. მან იმეფა 34 წელიწადი და ამ დროს ბევრი საშინელი ბოროტ მოქმედება ჩაიდინა: მან წყალში დაახრჩო თავისი ცოლის ძმა, მოკლა სიძე (დის ქმარი), სიმამრი, თავისს საყვარელი ცოლი (უკანასკნელი ჩამომაკლბა მკაცრად), და სიდედრი, მოკლა სამი თავისი შვილი და თავისს სისასტიკით ყველას თავზარი დასცა. ამას გარდა მის მეფობის დროს. დიდი უბედურება გამოცადეს იუდეულებმა შიმშილობისა. მარცხისა და ჭირისა გამო. ამ უბედურობის დროს მან გამოიჩინა გულუხვობა, მაგრამ ხალხს მაინც ძლიერ სძულდა იროდი თავისს ბოროტ მოქმედებისათვის, ხალხის სიყვარულის მოსაპოვებლად მან განაახლა და მეტად გაამშვენიერა იერუსალიმის ტაძარი.

სიკვდილის წინ მან შეაკრებინა იერიქოში უწარჩინებულებსნი იუდეულები და უბრძანა დას და სიძეს, რომ ისინი დახოცონ მისი სიკვდილის დღეს, რათა მისი სიკვდილის დღე ყოფილიყო ტირილი და გლოვა. მაგრამ საბედნიეროდ იროდის უკანასკნელი ბრძანება არ აღასრულეს მისმა დამ და სიძემ. იროდის მეფობის უკანასკნელ წლებში იშვა მაცხოვარი, მხსნელი სოფლისა, უფალი ჩვენი იესო ქრისტე.

§ 93. ებრაელთა შორის წარმომდგარი წვალეზანი

ბაბილონის ტყვეობის შემდგომ ებრაელთ შორის წარმოდგენენ შემდგომნი სარწმუნოებრივი წვალეზანი: 1) წვალეზა ფარისეველთა. ფარისეველნი (განყოფილნი, განშორებულნი) სთვლიდნენ თავის თავს ღვთაის მეგობრებად, რადგანაც ისინი წარმოდგებოდნენ აბრამისაგან და ასრულებდნენ როგორც საღვთო წერილში დაწერილ სჯულს, ეგრეთვე მამა-პაპათა ზეპირ გადმოცემას. მაგრამ ისინი იცავენდნენ სჯულს გარეგანი შესედეულობით; სცდილობდნენ, რომ მათ სხვის შესახედავად ემოქმედათ სჯულის თანახმად, მაგრამ სრულიად არ ზრუნავდნენ მასზედ, რომ მათი ფიქრი, გრძნობა და სურვილი სჯულის თანახმა ყოფილიყო, მომეტებულ ყურადღებას აქცევდნენ საღვთო წესების შესრულებას, რომელნიც ზოგიერთ შემთხვევაში სჯულის წინააღმდეგ იყო. ისინი ამპარტავნობდნენ თავის ჩამომავლობით და გარეგანი სიწმიდით; ზიზღით უტყუროდნენ წარმართებს და ყოველ გაჭირვებულს, როგორც ღვთისაგან დასჯილ კაცს. „მე იგეთი არა ვარ, როგორც სხვა კაცი“, ასე ფიქრობდა თავისს თავზე ფარისეველი. ფარისეველები ითვ-

ლებოდნენ ხალხის მასწავლებლებად და დამცველებად იუდიანთა ეროვნებისა, რომელსაც აიწროვებდნენ ბერძნები და რომაელები; ამიტომ ხალხი პატივისცემით ეპყრობოდა მათ. რომ ხალხში მათი ღირსება არ დამცირებულ იყო, არამედ ექოთ და ედიდებით ისინი, ფარისეელები ხალხის შესახედავად მარხულობდნენ, ლოცვილობდნენ და სამოწყალოს აძლევდნენ. ცდილობდნენ, შეკრებილებაში ყველგან პირველი ადგილი დაეკავებინათ; უყვარდათ, როცა მიესალმებოდნენ სიტყვებით: „მოძღვარ, მოძღვარ“. ფარისეელებს ჰქონდათ ძლიერ შემცდარი აზრი და წარმოდგენა მესიაზე. მათი აზრით მესია უნდა ყოფილიყო ქვეყნიური მეფე. მესიაზე ისინი ამგვარად ასწავლიდნენ ხალხს: „მესია მოვა უერად, დაამარცხებს კერპთთაყვანისმცემლებს, შეკრებს ისრაელების ყველა ტომს და დაიჭერს დავითის სამეფო ტახტს. ებრაელებს ექმნებად უხვად ოქრო და ვერცხლი და ყოველი ქვეყნიური სიკეთე. ქვეყანაზე რაც ხალხია ყველანი დამორჩილებულ იქმნებიან და ემსახურებიან მათ“.

2. წვალება საღუეველთა. საღუეველნი. ფარისეელების წინააღმდეგ. სცნობდნენ მხოლოდ მოსეს ხუთ წიგნს, უარყოფდნენ მამა-პაპათა გადმოცემას, არ აქცევდნენ ყურადღებას საღეთო წესებს, გულგრილად უტყეოდნენ სარწმუნოებას, ისინი უარყოფდნენ ანგელოსთა და ეშმაკთა არსებობას, არ სწამდათ უკვდავება სულისა, მკვდრებით აღდგომა და მომავალი საუკუნო ცხოვრება. ისინი ზრუნავდნენ მხოლოდ ქვეყნიურ ცხოვრებაზედ, ქვეყნიურ განცხრომაზე. კმაყოფილებაზე, სმა-ჰამაზე და მხიარულებაზე.

3) წვალება ესეელთა. ესეელნი (მეურნალნი) ცხოვრობდნენ უღაბნოში, განსაკუთრებით მკვდარი ზღვის ნაპირზე დასავლეთისაკენ. ჰქონდათ საზოგადო ქონება. იცამდნენ თეთრ ტანისამოსს; ღროს ატარებდნენ შრომაში, განსაკუთრებით ავადმყოფთა მეურნალობაში. ლოცვაში, საღეთო წერილის წიგნების კითხვაში და საღეთო სავალობლების გალობაში იმათ სწამდათ, რომ ქვეყანაზე ბოროტება წარმოსდგა კაცის სხეულისაგან, სხეულს სთვლიდნენ სულის საპყრობილედ და ასწავლიდნენ, რომ სულის საცხოვნებლად საჭიროა არა არა მსხვერპლი, არა საქმენი სჯულისანი, არამედ სასტიკი აღკრძალვა ყოველივე იმისა, რაც მოუტანს სხეულს კმაყოფილებას; ამიტომ ისინი ითმენდნენ სასმელ-საჭმელს, ხორც არ ჰმადნენ და მომეტებულა ნაწილი ესეელთა უარ-ყოფდა ცოლ-ჰქრობასაც. შაბათის უქმობას უერთებდნენ სხვა და სხვა ცრუ მორწმუნეობას; მათი სწავლით შაბათს არ შეიძლება ცეცხლის დანთება, არ შეიძლება საგნის გადაღმა კოთი

ადგილიდან მეორეზე და სხ. ცივ წყალში ბანაობას აწერდნენ განსაკუთრებულ საღვთო მოქმედებას. დიდი კრძალვით უცქეროდნენ მზეს; ღუმილით მოელოდნენ მის ამოსვლას და ლოცვით მიეგებებოდნენ მის პირველ სხივებს. ისინი მოელოდნენ მესიას, ქრისტეს, როგორც უღიღებულესს შეუღაბნოს, რომელიც განათავისუფლებს სულს მისი საპყრობისაგან.

§ 84. საყოველთაო მოლოდება მაცხოვრისა

რომაელების მთავრობის დაწყებიდან და იროდის გამეფების დროიდან იუდელები შორის გაძლიერდა აღთქმულ მაცხოვრის მოსვლის მოლოდება. იუდელები მოელოდნენ მაცხოვრის მალე მოსვლას, ამიტომ რომ წინასწარმეტყველების სიტყვები უკვე სრულდებოდნენ: იაკობ მამათ-მთავარმა იწინასწარმეტყველა, რომ იუდას ტომს არ მოაკლდეს მთავარი და წინამძღოლი იმ დრომდო, სანამდის არ მოვიდეს მოლოდება წარმართთა (მესია); ხოლო მაშინ მათ ჰყავდათ მეფედ იროდი იდუმალი და ამ გვარად იუდას ტომისაგან მოაკლდათ მათ მთავარი. დანიელ წინასწარმეტყველის მიერ დანიშნული დროც მოახლოვდა. დანიელისგანვე ნაწინასწარმეტყველევი რკინის სამეფო, რომლის დროს ღმერთი აღადგენდა საუკუნო სამეფოს, უკვე დიდი ხანია დადგა. ეს იყო რომაელების სამეფო, რომელმანც დაუმორჩილა თავისს რკინის უღელს იმ დროს ცნობილი ხალხთა უმეტესი ნაწილი. კეთილმსახური იუდელები მოელოდნენ, რომ აღთქმული თესლი დედაკაცისა იქმნება ღმერთი, გამომხსნელი კაცობრიობისა ცოდვისა, წყევლისა და სიკვდილისაგან. სხვები ფიქრობდნენ, რომ მესია იქმნება არა ჩვეულებრივი კაცი, რომელიც დაამარცხებს რომაელებს და იუდეულებს გახდის ქვეყნის მბრძანებლებად. მაცხოვრის მოელოდნენ არა მარტო იუდელები, არამედ, კერპთაყვანისმცემელნიც, რომელნიც გაეცნენ იუდელების საღვთო წერილების წიგნებს, ბერძნულ ენაზე გადათარგმნილს; მაცხოვრის მოსვლის საყოველთაო მოლოდებას ხელს უწყობდა აგრეთვე იუდელების გაფანტვა სხვა და სხვა ქვეყანაში. კერპთაყვანისმცემლებს სწამდათ, რომ მომავალი მაცხოვარი, რომელიც წარმოდგება იუდელებისაგან, შეიქმნება ქვეყნის მბრძანებელი. ამ ბრძანების გამოცხადებას უერთებდნენ ისინი ოქროს საუკუნის დადგომის იმედს, როცა აღარ იქმნება ბრძოლა და განხეთქილება, არამედ გამეფდება მშვიდობა და ბედნიერება და გავრცელდება ქვეყანაზე ქეშმარიტი ღვთის გამგეობა.

ს ა რ ი ე ვ ი

§ 1. მოკლე ცნება ღმერთზე და ანგელოსებზე, ქვეყნის და კაცის შექმნა	6
§ 2. პირველყოფითი მდგომარეობა კაცთა (ადამ და ევას ცხოვრება სამოთხეში).	8
§ 3. პირველ კაცთა შეცოდება, მაცხოვრის აღთქმა, ადამ და ევას განდევნა სამოთხიდან	— 9
§ 4. კაინ და აბელ, სეითის დაბადება	10
§ 5. სეითის და კაინის ჩამომავლობა, მათი შერევა და საყოველთაო გარყვნა	11
§ 6. მსოფლიო წარღვნა, აღთქმა ღვთისა ნოესთან	12
§ 7. ნოეს შვილები და წინასწარმეტყველება მათზე	14
§ 9. კერპთაყვანისცემის დაწყება, ებრაელების ხალხის სხვა ხალხთაგან განშორების მიზეზი	15
§ 10. აბრაამის მოწოდება და მისი გადასახლება ქანაანის ქვეყანაში	16
§ 11. აბრაამის და ლოთის გაყრა, ლოთის გამოხსნა ტყვეობისაგან, მელქი-სედეკი	17
§ 12. აგარ და ისმაელ .	18
§ 13. აღთქმა ღვთისა აბრაამთან	19
§ 14. ღვთის გამოცხადება აბრაამისადმი სამი მოგზაურის სახელ მიმბრუნ მუხასთან	19
§ 15. სოდომ-გომორის დასჯა	20
§ 16. ისაკის შობა, აგარის განძევა, ისაკის მსხვერპლად შეწირვა	21
§ 17. სარას სიყვდილი და დასაფლავება, ისაკის ცოლის შერთვა .	23
§ 18. ისაკის შვილები: ესაუ და იაკობ	24
§ 19. იაკობის წასვლა მესოპოტომიაში, მის მიერ კიბის ხილვა	26
§ 20. იაკობის ყოფნა ლაბანთან და ქანაანის ქვეყანაში დაბრუნება	26
§ 21. იაკობის შვილები, იოსების გაყიდვა	29
§ 22. იოსების ცხოვრება ეგვიპტეში: იოსები პენტეფრესას და საყურო-ბილემში	30

§ 23. იოსების განდიდება	30
§ 24. იოსების ძმების პირველად მისვლა ეგვიპტეში	32
§ 25. იოსების ძმების მეორედ მისვლა ეგვიპტეში	33
§ 26. იაკობის გადასახლება ეგვიპტეში	35
§ 27. იაკობის მიერ შეილების კურთხევა და წინასწარმეტყველება მისი შეილების მომავალზე	35
§ 28. მართალი და მრავალტანჯული იობი	37
§ 29. ებრაელების გაქირვებულ მღვდმარეობა ეგვიპტეში იოსების სიკვდილის შემდგომ	39
§ 30. მოსე წინასწარმეტყველის შობა და აღზრდა. მისი გაქცევა მადიამის ქვეყანაში	40
§ 31. მოსეს მოწოდება ებრაელების განსათავისუფლებლად	42
§ 32. მოსეს სასწაულნი. ეგვიპტელების დასჯა. პასეჟი. ებრაელების გამო- სვლა ეგვიპტიდან	43
§ 33. ებრაელების გასვლა მეწამულ ზღვაში და სასწაულნი მათ მოგზაუ- რობის დროს სინას მთამდე	45
§ 34. სჯულის მოცემა სინას მთაზე ებრაელების აღთქმა ღმერთთან. აღთქმის დარღვევა და აღდგინება	48
§ 35. მოძრავი ტაძრის აღშენება. მღვდლობის დადგინება და ღვთის მსა- ხურების დაწესება	51
§ 36. ებრაელების მოგზაურობა არაბეთის უდაბნოში	55
§ 37. აღშფოთება კორესი. დათანისა და აბირონისა. არონის საკვირველი კვერთხი	57
§ 38. ებრაელების მისვლა კადესში. წყალი კლდიდან. არონის სიკედილი. სპილენძის გველი. აღთქმის ქვეყნის აღმოსავლეთ ნაწილის დაპყრობა	58
§ 39. ბალამი	60
§ 40. მოსეს უკანასკნელი განკარგულება და მისი გარდაცვალება	61
§ 41. მოსეს წიგნები	63
§ 42. ებრაელების გასვლა იორდანეში და მათი შესვლა აღთქმის ქვეყანაში	63
§ 43. იერიქოს და გაის დაპყრობა	65
§ 44. ქანანეველთ მფეთა კავშირი გაბონელთა ვერაგობა. აღთქმის ქვეყნის დაპყრობა ისრაელთა შორის მისი გაყოფა. ისუ ნავესის გადაცემა	67
§ 45. საზოგადო განხილვა მსაჯულთა დროისა	69
§ 46. ღებორა და ბარაკი	70
§ 47. გედეონი	70
§ 48. იეფთაე	72
§ 49. სამსონი	73

§ 50 მღვდელმთავარი ილი და წინასწარმეტყველი სამოელ	76
§ 51. რუთი	79
§ 52. მეფედ არჩევა და ცხება საულისა	80
§ 53. საულის ურჩობა ღვთისადმი და ღვთისა მიერ მისი დასჯა	82
§ 54. დავითის მეფედ ცხება	83
§ 55. დავითის გამარჯვება გოლიათზე	84
§ 56. საულის სიძულვილი დავითისადმი და საულის მიერ ღვინა დავითისა	86
§ 57. საულის სიკვდილი და დავითს გამეფება	88
§ 58. იერუსალიმის დაპყრობა; მოძრავი ტაძრის აღშენება და მასში აღთქმის კიდობნის გადატანა	90
§ 59. დავითის გამარჯვება მტრებზე. მისი შეცოდება და სინანული	91
§ 60. დავითის უბედურებანი უკანასკნელი განკარგულებანი და გარდაცვალება მისი. დავითის ფსალმუნები	93
§ 61. სოლომონის გამეფება და მისი სიბრძნე	96
§ 62. აღშენება და კურთხევა ტაძრისა	98
§ 63. სოლომონის ღიდება. ცოდვისადმი მიდრეკილება და მისი სინანული	99
§ 64. ებრაელების სამეფოს განყოფა ორად: ისრაელების და იუდეების სამეფოებად	100
§ 65. ისრაელთ სამეფოს ისტორია	101
§ 66. ისრაელების სამეფოს დაემა. ებრაელების გაფანტვის დასაწყისი. სამარიტელნი	108
§ 67. ტობიას ისტორია	109
§ 68. იუდეებს სამეფოს ისტორია	113
§ 69. იუდეების სამეფოს დაქცევა	121
§ 70. წინასწარმეტყველები	122
§ 71. წინასწარმეტყველი ილია	123
§ 72. წინასწარმეტყველი ელისე	126
§ 73. წინასწარმეტყველი იონა	129
§ 74. წინასწარმეტყველი ისაია	130
§ 75. წინასწარმეტყველი იერემია	132
§ 76. წინასწარმეტყველი ეზეკიელი	134
§ 77. წინასწარმეტყველნი: ოსე, იოეელ, ამოს, აბდია, მიქია ნაუმ, ამბაკუმ და სოფონია	135
§ 78. იეღითი	137
§ 79. ბაბილონელთა მთავრობის დრო. ებრაელების მდგომარეობა ბაბილონის ტყვეობის დროს	140
§ 80. წინასწარმეტყველი დანიელ და სამნი ყრმანი	141

§ 81. ვალტასარი და ბაბილონის სამეფოს დაღემა	144
§ 82. დანიელი ლომთა მღვიმეში	145
§ 83. იუდეელების დაბრუნება ბაბილონის ტყვეობიდან	147
§ 84. მეორე ტაძრის აღშენება იერუსალიმში. წინასწარმეტყველნი ანგია და ზაქარია	147
§ 85. ღვაწლი ეზდრასი და ნეემიასი. წინასწარმეტყველი მალაქია	148
§ 86. ისტორია ესთერისა და მარდოხესი	152
§ 87. ალექსანდრე მაკედონელის მიერ ქვეყნების დაპყრობა. ალექსანდრე მაკედონელი იერუსალიმში. სამარტელთა ტაძრის აღშენება	155
§ 88. ებრაელები ეგვიპტელების მეფეების უფლებაში. ებრაელების საღვთო წერილის წიგნების გადათარგმნა ბერძნულ ენაზე	156
§ 89. პტოლომე IV ფილოპატორი, იუდეელების მღვდელი	158
§ 90. ებრაელები სირიის მეფეების უფლებაში. ანტიოქ ეპიფანე, ებრაელების მღვდელი	158
§ 91. მაკაბელთა ღვაწლი	160
§ 92. დასაწყისი რომაელების მთავრობისა იუდიანთა ზედა. მეფობა იროდისა	163
§ 93. ებრაელთა შორის წარმომდგარნი წვალებანი	164
§ 94. საყოველთაო მოლოდება მაცხოვრისა	166

რედაქტორი მ. სონღულაშვილი
მხატვარი ლ. კინწურაშვილი
ტექნოლოგიური დ. მურადაშვილი
კორექტორი ნ. ქართველიშვილი

ფ. 1

გადაეცა წარშობას 12.03.90, ხელმოწერილია დასაბეჭდად 10.04.90 ქალაქ-
დის ზომა 60X84¹/₁₆, ქალაქი ოფსეტური. გარნიტურა ვენა. ბეჭდვა ოფსეტური.
ნაბეჭდი თაბახი 10,5, პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 9. პირობითი საღებავ-გატარება
9,65, სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 10. ტირაჟი 180 000, შეკვეთა № 003.

ფასი 6 მან. 011 კაპ.

საქ. სსრ გამომცემლობათა პოლიგრაფიისა და წიგნის ვაჭრობის სახელმწიფო
კომიტეტის აპარის პოლიგრაფიული საწარმოო გაერთიანება. ქ. ბათუმი, გორკის 91.